

МУҲАББАТИ ШОГИРДОН

Чанде пеш дар мактаби миёнаи рақами 88 овоза паҳн шуд, ки аз осорхонаи адабӣ–бадеии Мирзо Турсунзода нигораҳои зиёде овардаанд.

– Нигораҳои дар ин ҷо буда аз хона–музейи Мирзо Турсунзода оварда нашудаанд, – гуфт яке аз омӯзгорон ба бачаҳо.

– Ин нигораҳоро мактабиён сохтаанду пайдо кардаанд, – фаҳмонд муаллими дигаре.

– Пас нигораҳо аз кадом мактаб бошад?–пурсид толибаи синфи ҳаштум Манижа.

– Ин нигораҳоро аз мактаби рақами 82 овардаем, – гуфт омӯзгор. Он ҷо, шогирдони мактаб бахшида ба ҳаёт ва эҷодиёти шоири оламгир осорхона ташкил кардаанд.

– Мо худамон ба ҳамон мактаб рафта осорхонаро медидем, – орзу кард яке аз шогирдон.

– Ҳозир имконияти тамошои осорхона нест, – фаҳмондан хост муаллим. Бинои мактаби рақами 82-умро сартосар таъмир карданианд. Аз ин рӯ нигораҳои осорхонаро ғундошта мондаанд. Он рӯз дур нест, ки осорхонаи мактабии шоир аз таъмири хушсифат мебарояд. Боз дари он ба рӯйи ҳама кушода мешавад.

– Муаллим, ҳамин кӯзаи калон ба эҷодиёти шоир чӣ дахл дошта бошад? –пурсид нафаре.

– Дар мактаби мо аз осорхонаи мактаби миёнаи рақами 82 як қисми нигораҳо оварда шудааст. Он ҷо чизҳои бисёре мавҷуданд. Ин кӯзаи калони мисин низ албатта, бо ҳаёти шоир вобастагӣ дорад. Шогирдони мактаби рақами 82 ин нигораи нодирро аз ҳуди Қаратоғ, аз ҳавлии аммаи шоир овардаанд ва хотираҳои ўро дар бораи Мирзо Турсунзода навишта гирифтаанд.

– Аммаи шоир то ҳол зинда будааст? – пурсид нобо–варона писараке.

– Аммаи шоир кайҳо аз олам гузаштааст, – гуфт омӯзгор. – Мактабиён хотироти ўро охирҳои солҳои ҳафтодум навишта гирифтаанд. Назар ба гуфти пиразан Мирзо Турсунзода дар бачагӣ зуд–зуд ба хонаи аммааш меомадааст. Бо ин

НАСИМ РАҶАБ

ҲИКОЯҲО АЗ ҲАЁТИ АДИБОН

Китоб аз сомонаи

WWW.OKTJ.RU

Душанбе,
«Маориф ва фарҳанг»
2011

ББК 84 Точик 7– 4
Р – 48

Р–48. Раҷаб Насим. **Ҳикояҳо аз ҳаёти адибон.** Душанбе,
Маориф ва фарҳанг, 2011, 208 сах.

Китоби «Ҳикояҳо аз ҳаёти адибон» навидест ба насли наврас. Нависандаи хушқалом Насим Раҷаб бо сабку услуби хоса хонандаро бо дунёи рангини чанде аз аҳли қалам ошно менамояд.

Дар хона – музеи устод мизи кори ӯро мебинед, ки ҳама
чизи рӯи он сода ва оддист. Нохост аз магнитофон овози устод
ба атроф танинандоз мешавад:

Аз сари Боми Ҷаҳон наззора дунё мекунем,
Дӯстиро бар ҳама пайваста илқо мекунем.
Дар миёни ирқҳо фарқи дигар боқӣ намонд,
Идҳои дӯстӣ якҷоя барпо мекунем.

Фарқ боқӣ монд, байни бандою мухтор монд,
Фарқ танҳо байни истиқлолу истеъмори монд.
Фарқ боқӣ монд ҳоло дар миёни адлу зулм,
Монд, аммо чун матои кӯҳна аз бозор монд.

Ин сатрҳоро аз забони ҳуди ӯ гӯш карда, гумон мекунед,
ки ҳозир вай даромада меояд, охир дар рӯи миз ручкаю
сиёҳдон, қаламу қоғазӣ ӯ истодаанд. Ҷамин замон вай бояд
даромада ояд...

Дар хона – музей либосҳои миллии халқҳои Ватанамон
маҳфузанд, ки онҳоро дӯстони бешумори шоир чун рамзи
ёдгорию меҳру садоқат тақдимаҷ кардаанд. Ин хонаи муқад-
дасро бемуҳобот ҳазинаи адабиёт, ҳазинаи илму маданият
номидан мумкин аст. Зеро ки дар он ба ғайр аз китобҳои
оламшумули ҳуди Мирзо Турсунзода, инчунин бисёр китоб-
ҳои дӯстони шоир, ки ба ӯ бахшидаанд, нигоҳ дошта
мешаванд.

Дари ин хонаи муқаддас ҳамеша ба рӯи дӯстдорони
шеър боз аст. Пои мухлисон аз ин ҷо ҳеҷ гоҳ қанда намешавад.
Аз тамоми мамлакатамон, мамлакатҳои дунё одамон қадам ба
остонаи ин ҳавлӣ гузошта ёди шоир мекунанд.

Соли 1986

Дунё хуш асту мол азиз асту тан шариф,
Лекин рафиқ бар ҳама чизе муқаддам аст.

Баъдтар фаҳмидам, ки ин шеърҳои Саъдии Шерозӣ будааст.

– Аз кучо фаҳмидед, ки ин шеърҳои Саъдии Шерозӣ будааст?

Аз накли мӯйсафеди Раҳимбой бачаҳо низ фаҳмиданд, ки ӯ ҳам ҳамдеҳаи Мирзо Турсунзода будаасту дар бачагӣ бо вай дар як мактаб хондааст. Дӯстии ин ду пирамард то рӯзҳои охирини ҳаёти Мирзо давом кардааст. Пирамардон он рӯз ба бачаҳо, ҷавонҳо дар бораи бисёр хислатҳои наҷиби Мирзо Турсунзода, ҷандин лаҳзаҳои ибратбахшро ҳикоя карданд.

– Умри Мирзои азиз мисли ҳамин арҷаҳои шинонидааш беохир аст. Номи неки вай, поси хоҳири вай ҳеҷ гоҳ аз хоҳири одамон фаромӯш намешавад, – гуфт дар охири суханаши мӯйсафеди Раҳимбой, – ҳавлии ҷаннатосояш зиёратгоҳ аст.

Мӯйсафедон гуфтанд, ки осорхона кардани ин даргоҳи шарифу муқаддас – ҳавлии устод бисёр кори хуб аст. Хонамузеи устод Мирзо Турсунзода имрӯзҳо хеле серодам аст. Муҳлисони бешумори назми баландпарвози шоир ҳар рӯз ба зиёрати ин хона меоянд. Тамошои нигоҳҳои осорхона ба кас як олам таассурот мебахшад. Дар ин ҳавлӣ устод бехтарин шеърҳои худро эҷод кардааст.

Хона – музеи шоирро тамошо карда кас аз назди нигоҳи «Байраки зафар» дергоҳ дур шудан намехоҳад. «Байраки зафар» аввалин китоби шоир, ки соли 1933 ҷоп шудааст. Ин вақт Мирзо Турсунзода акнун бистудусола шуда буд. Аз ин вақт то имрӯз шеърҳову китобҳои вай ба забонҳои бисёр халқҳои дунё ҷоп шудаанд. Ин китобҳоро одамон бо меҳру муҳаббат ба забони модарии худ меҳонанд, дӯсташ медоранд ва нафаҳмида мемонанд, ки шоир дар қалби онҳо ҷой гирифтааст. Ин бесабаб нест, зеро шоир як умр меҳру муҳаббат, сулҳу осоиш, дӯстию рафқат, меҳнати саодатмандонаю зебоиҳои ҳаётро тараннум мекард.

Дӯсти азизу арҷманд!

Болои муқоваи китоб номи мубораки нависандаи писандидаатро дида, гумонам, дили нозукат лабреси шодӣ гашт. Дар дил болидӣ, ки боз аз насими фараҳбахши ҳикояҳои ҷолиби нависандаи тозаҷоду рангинҳаёли пурмахсул Насим Рачаб лаззати маънавий мебардорӣ.

Хато накардаӣ. Ин китоб баробари «Рӯзномае, ки бояд навишта мешуд», «Вақте, ки театр мегирист», «Хонае, ки сӯяш мешитобам», «Тилои зерӣ дарахт», «Асарҳои мунтахаб», дар ду ҷилд ва ғайра, ки ту аллакай бо онҳо хуб ошно ҳастиву аз барои худ дарси ибрат гирифтаӣ, ҳеҷ камӣ надорад.

Дар китоби мазкур нависанда аз ҳаёти адибоне, ки маҳз барои шумо, ё ин ки баробари барои калонсолон эҷод кардан шуморо низ аз мадди назар дур накардаанд, лаҳзаҳои ҷолибро нақл намудааст. Хондани ин китоб, бачаҳои азиз, хеле шавқовар аст. Мӯҳтавои китобро дигар шарҳ намедихам. Худат хонда қазоват менамояӣ. Фақат як сирри нависандаро ба шумо ошкор менамоем. Сирри ҷӣ гуна ба дидори бузургони сухан мушаррафу аз сӯҳбатҳои ширини эшон бархурдор шуданаширо. Ин ҳамаро домони бозу фароҳи рӯзномаи дӯстдоштаи ту «Анбоз» (Пионерии Тоҷикистон) бароят муҳайё сохтааст.

Ин марди шарифу нуронӣ, ба қавли бузургмарде суханеро ба сухан зам карда, катраеро аз хуни ҷигар кам карда, дар ин боргоҳ як ду сол не зиёда аз панҷоҳ сол боз фаъолияти пурмахсул намуда, аз ин даргоҳ хоҳириҳои зиёди рангине дар ҳаёлаш нақш баста, ки катраеро аз он баҳр ба шумо, хонандагони нозукбин, пешкаш намудааст.

Қурбон Авғонов

ДАРГАҲИ МУҚАДДАС

Дар Самарқанд Хушкомилбой ном марди сарватманде зиндагӣ мекардааст. Вай чанд ҳавлие доштааст, ки яке аз онҳо дар қарибии мадрасаҳои майдони Регистон воқеъ гаштааст. Ин ҳавлӣ чандон бузургу бошукӯҳ набошад ҳам, дар яке аз ҷойҳои зеботарину машҳуртарини Самарқанд воқеъ будааст. Дар солҳои бистуми асри гузашта Хушкомилбой ана ҳамин ҳавлиашро фуруҳтан мецоҳад. Харидорони омадаро бой хуб саволборон мекардааст ва ҳафт пушт авлодашро пурсида касбу ҳунари онҳоро фаҳмида ҳавлиашро ба он одам фуруҳтан намехостааст. Агар аҳли оилаву хешовандон сабаби ба он одам нафуруҳтани ҳавлиро аз Хушкомилбой пурсанд, вай чунин ҷавоб медодааст:

– Ман ҳавлиамро ба ҳар каси рост омада фуруҳтан намегирам. Дар ҳавлии ман бояд шахсоне зиндагӣ кунанд, ки авлодашон тозаю асил бошанд, илмнокӯ худотарс бошанд. То ки мардум пас аз сари ман дар ҳавлии Хушкомилбой кадом як дузду муттаҳам нишастааст нагӯянд.

Ана ҳамин тавр, ин бой харидорони ҳавлиашро аввал аз ғалбер гузаронида баъд фуруҳтан мецоҳаст. Он солҳо устод Айни дар Самарқанд дар ҳавлиҳои дӯстонаш зиндагӣ мекард, ки чанд сол пеш аз таъқиби амир аз Бухорои шариф ба ин шаҳр паноҳ оварда буд. Бо маслиҳати дӯстон устод Айни ана ҳамин ҳавлиро харидан мецоҳад. Хушкомилбой ба фуруҳтани ҳавлӣ аз таҳти дил розӣ шуда мегӯяд:

– Бигзор ҳавлии ман ба домолло Айни насиб кунад. Соҳиби бачаву кача шаванд, зиндагии хуш гузаронанд.

Ин ҳавлиро устод Айни хеле ҳам дӯст медошт. Қиссаҳову романҳои «Одина», «Ҷаллодони Бухоро», «Дохунда», «Ғуломон», «Ятим», «Ёддоштҳо» ва қариб ҳамаи асарҳои ӯ дар ҳамин ҳавлӣ навиштааст. Ин ҳавлиро устод Айни хеле ҳам бахосият медонист.

– Аҷоиб, – гуфт духтараке, – худӣ устод меваи дарахтро дида бошанд?

– Ҳа, – гуфт ҷавони қоматбаланд дар ҷавоб. – На танҳо мева бастанашро дидаанд, балки дар болои ана ҳамон кати нишастаат бо дӯстонашон нишаста аз меваҳои ин дарахт ҷашидаанд.

– Аз кучо фаҳмидӣ? – нобоварона пурсид духтарак.

– Ходимони музей гуфтанд.

Ин вақт мӯйсафедон ҳавлиро тамошокунон ба кат наздик омаданд. Ҷавонон зуд аз ҷояшон хеста мӯйсафедонро ба кӯрпачаҳои рӯи кат даъват намуданд.

– Раҳимбой, ёд доред, як шаб ҷӣ хел болои ин кат нишаста шабро сахар карда будем, – гуфт мӯйсафеди миёнақад ба рафикаш. – Падарраҳмати Мирзо ҷӣ ширингӯие дошт. То ҷаши рӯз кафидан шеър хонд. Бай-бай, ана сӯҳбату мана сӯҳбат як умр фаромӯш намешавад.

Бачаҳо сӯҳбати ин ду нафар пирамарди зиндадилро ба марок гӯш мекарданду бо Мирзо Турсунзода ҷӣ қаробат доштани онҳоро фаҳмидан мецоҳанд. Ниҳоят як писараке, ки эҳтимол дар синфи шашум ё ҳафтум мецоҳанд ва нӯги ғалстукашро ҳеҷ сар намедод тоқат карда натавонисту аз мӯйсафедон пурсид:

– Бобоҷон, шумоён Турсунзодаро аз кучо мешиносон ва ҷӣ хел ба ин ҷо омада бо вай сӯҳбат кардетон?

– Э, бачам, Турсунзодаро намешинохтагӣ одам нест, – ба ғап даромад мӯйсафеди Қаробой, – аз тарафи дигар мо бо Мирзоҷон ҷӯраи давраи бачагӣ ҳастем. Ҳавлиамон ҳам дар Қаратоғ дар паҳлӯи якдигар буд. Рӯзҳо ҳамроҳ бозӣ мекардем. Ҳамроҳ ба мактаби деҳа рафта будем. Мирзоҷон ҳамин хел зехни тез дошт, ки ҳар як сабақи муаллимро аз гуфташ зиёдтар иҷро мекард. Аз ҳамон вақт вай бисёр шеърҳо аз ёд медонист. Ана ин мисраҳо бори аввал дар бачагӣ аз забони вай шунида будам.

Нафси золим мисоли занбӯр аст,
Ки ҷаҳонаш зи даст менолад,
Сабр кун, то биуфтад рӯзе,
Ки ҳама пой бар сараш молад.

сонд. Онҳо ҳар як гулу буттаи ҳавлиро чун чизи муқаддас назаркунон пеш меофтанд.

– Раҳимбой, – гуфт мӯйсафеди миёнақад ба рафики ҳам-пахлӯяш, – рӯйи ҳавлии Мирзочонро хуб ободу зебо кардаанд, хонаҳои нав сохтаанд, лекин як кори нағз...– пирамард забон хоид.

– Хуш, боз кадом кори нағзро гуфтани ҳастед?– пурсид Раҳимбой.

– Ҳама корашон нағзу лекин як корашон нағз не,– гуфт пирамард.

– Кадом корашон?– боз пурсид рафикаш.

– Агар дар хотир дошта бошед, дар ин ҳавлӣ як чормағз ҳам буд, – арз намуд пирамард, – ба ҳаёлам ниҳоли чормағзро ҳуди Мирзочон аз Қаратоғ оварда шинонда буд. Чормағз дарахти калон шуда буд. Афсӯс ки ҳамон дарахт нест.

– Ба гирду пеш дурусттар зеҳн монед, Қаробой, – гуфт мӯйсафеди Раҳимбой, – дарахт он тараф истад, аз ҳавлии Мирзочон ҳатто гулбуттаро ҳам кам накардаанд. Чормағзи гуфтаатон боми хонаи дар тарафи чап бударо суроҳ карда ба фазо қад кашидааст.

Мӯйсафеди Қаробой ба тарафе, ки дӯсташ ишора карда буд, нигарист. Аз манзараи аҷоиб ба шавқ омад. Вай фаҳмид ки вақти хонаи иловагӣ сохтан чормағзро наафтондаанд. Танай он дар даруни хона монда буду шоху баргҳояш болои бомро соя меафканд. Дар канори ҳавлӣ дарахти калони хурмо бо меваи тиллорангаш назаррабӣ менамуд.

Чанд нафар бачаҳо зерини дарахт омада бо шавқ ба меваҳояш чашм дӯхтанд. Чавони қоматбаланде, ки дар ҳамон атроф буд, шохи дарахтро беозор ҳам карда чандто хурморо қанда гирифт ба бачаҳо дароз кард. Онҳо меваи шаҳрезро гирифта мисли себ қарс– қарскунон ба хӯрдан даромаданд.

Одами дар паҳлӯи чавони қоматбаланд истода аз кори дӯсташ таассуф изҳор кард.

– Ҳеҷ кори бад нашудааст, – ба ҳампахлӯяш нигарист чавон. – Агар устод ҳам зинда мебуданд, меваҳои ин дарахтро танҳо ҳудашон намехӯрданд, бо фарзандонашону дӯстонашон бо ҳам медиданд.

Ҳанӯз солҳои бистум дар ин ҳавлӣ қадами мубораки устод Лоҳутӣ расидааст. Байни ду устои бузурги назму насри адабиёти муосири тоҷик Садриддин Айниву Абулқосим Лоҳутӣ чӣ қадар сӯҳбатҳои адабие гузаштааст. Боз чӣ қадар қадами намояндагони илму адабиёти халқҳои гуногун ба ин даргоҳ расидааст.

Дар арафаи навадсолагии зодрузи устод Айни ҳавлии дӯстдоштаву бахосияташ ба осорхонаи адабӣ табиладода шуд ва бо ҳамин ин даргоҳи муқаддас зиёратгоҳи мардум гардид. Ин даргоҳи муқаддасро борҳо бузургони адабиётмон Мирзо Турсунзода, Чалол Иқромӣ, Сотим Улуғзода, Абдусалом Дехотӣ, Мирсаид Миршакар, Фазлиддин Муҳаммадиев, Лоик Шералӣ ва боз бисёр дигарон зиёрат кардаанд.

Имрӯзҳо ин даргоҳи муқаддаси устод Айни баъди таъмири дуру дароз боз ҳам зеботару дилкаштар гаштааст. Тамоми чизҳои ин хонавода ба ҳолати панҷоҳ–шаст сол пешинаи худ бо ғамхории зиёд нигоҳ дошта мешаванд. Рӯйи ҳавлиро ҳамон токи бо дастони ҳуди устод Айни шинондашуда зеб медиҳад. Аз гуфти мудирини осорхона Абдулкарим Ғанизода синни ин тоқ аз ҳаштод кам нест, аммо сарфи назар аз ин, ниҳоли шинондаи устод мисли эҷодиёти пурбарақатшон ҳоло ҳам ҳосили фаровон меодааст.

Дар даромадгоҳи ҳавлӣ дарахти калони тути балхӣ ва чанд навниҳоли хурмо шинонда шудаанд, ки кори ходимони осорхона мебошад.

Соли 2005

УММЕДИ ДИЛИ НИЁЗМАНДОН (Порча аз қисса)

Соли 1978 дар паҳлӯи ҳавлии устод Садриддин Айни, ки он осорхонаи адабӣ аст, нимпайкараи ӯ гузошта шуд. Дар ин маросими ботантана аз шаҳри Тошканд Котиби якуми Ҳизби Коммунисти Ўзбекистон Шароф Рашидов омад. Дар бораи мақому манзалати устод Айни суҳанҳои таъсирбахш гуфт ва зери пояи нимпайкара гулҳои тару тоза гузошт.

– Худ, ки нависанда аст тамоми қорхонаро мавқуф гузошта аз Тошканд ба Самарқанд омад. Қадри зар – заргар бидонад, қадри чавҳар – чавҳарӣ, – аз ин манзараи фараҳбахш ба вачд омада мегуфт қадом як марди миёнсоле.

Ҳамин ки ин лаҳзаи мутантан поён ёфт, пиразани либоси оддипӯши тахминан ҳафтодсола сӯйи Шароф Рашидов равон шуд. Ходимони кумитаи беҳатарӣ, ки дар ҳама ҷо ҳозиру нозиранд, роҳи пиразанро гирифтанд. Шароф Рашидов ишора кард, ки садди роҳ наshawанд.

– Ин кас ҳамсари бовафои устод Абулқосим Лоҳутӣ, мӯҳтарам Ситсилия Бону мебошанд, – пиразанро ба атрофиён муаррифӣ кард Шароф Рашидов, – устод Лоҳутӣ дар Ўзбекистон ҳам чун дар Тоҷикистон қадру қимати баланд

Б. ОРТИҚЗОДА. Ҳар бор вақти аз Самарқанд ба Душанбе омадан, албатта, устодро зиёрат мекардам. Он кас аз ҳаёти адабии Самарқанд, дӯстону шиносҳояшон пурсон мешуданд ва ҳамеша дар бораи меваҳои шаҳррезии Самарқанд бо меҳру муҳаббат суҳан меронданд. Доир ба ҳаёти диҳузаӣ имрӯзаи ин шаҳри бостонӣ китобҳои зиёде навишта бошанд ҳам, аммо барои кӯдакону наврасон боз бисёр чизҳои гуфта-ние ҳаст.

Ба насли наврас дар бораи ин меваҳои шакарбору ёдгориҳои қадимаи нотақрор, анъанаҳои ҳуҷаставу оинҳои шоистаи ин шаҳр бояд китобҳо навишт. Гуфтаҳои устод маро водор сохт хусусиятҳои хоси меваҳои Самарқандро амиқ дарк намоям, таърихи шаҳрро мукаммал омӯзам.

Солҳо гузаштанду ман қиссаҳои «Кишмишзор» ва «Достони Самарқанд»-ро навиштам. Мавзӯи ин қиссаҳоро ба ман устод ба таври умумӣ хотиррасон карда буданд. Афсӯс, ки ин қиссаҳои маро хондан ба устод насиб нагардид. Ин қиссаҳо баъди вафоти он кас чоп шуданд...

Соли 1991

ДАРАХТИ ЧОВИД

Дари ҳавлӣ боз буду одамон даро-буро мекарданд. Гӯё дар ин ҷо маъракаи мегузaronиданд, ки пойи мардум қанда намешуд. Аз паси писаракону духтаракони хушсарулибос ду мӯйсафеди нуронӣ, ки ҷомаҳои нав дар бар ва саллаҳои оҳарӣ дар сар доштанд, оҳиста-оҳиста қадам ба ҳавлӣ ниҳоданд. Онҳо бомеҳр ба ниҳолҳои арчаи сарсабз назар афканданд. Сабзаю себарғаҳои зери онҳоро, ки дар шуои офтоб мекурахшиду зумуррадгун метофт, бо ҳавас тамошо мекарданд.

Баҳра бардоред ёрон,
Аз насими боғи мо.
Аз ҳавои софу чун баҳмал ҳалими боғи мо.
Чун гирифта аз ҳавои рӯи дунё ман нафас,
Нест, гуфтам, беҳтар аз боди ҳакими боғи мо.

Гӯё аз кучое як овози марғуладори меҳрпарвар ин мисраъҳоро тараннум мекарду ба гӯши мӯйсафедон оварда мера-

номдор хонад. Рӯзе дар Иттифоқи нависандагон бо устод Мирзо Турсунзода рӯ ба рӯ омадам. Он кас аз кору борам пурсон шуданд. Тақдири китобамро фаҳмида гуфтанд, ки ҳикояхоётро ба рафиқ Ҷалол Иқромӣ супор. Ман мувофиқи гуфти он кас амал кардам. Аввалин китобам бо номи «Ҷиянҳои кишлоқам» соли 1959 аз чоп баромад, ки муҳаррири он Ҷалол Иқромӣ буданд.

– Шояд баъди муҳолиаи устод Мирзо Турсунзода китобхоётон дар нашриёт бемонеа чоп мешуданд?

Б. ОРТИҚЗОДА. Адабиёт, эҷодкорӣ гӯё майдони ҳарбу зарб аст. Ҳар як асари нависанда худ аз худ бо осонӣ чоп шудан намегирад. Ин роҳ басо кӯҳу кӯталҳои душворгузар дорад. Дар байни солҳои шастум дар рӯзномаи «Маориф ва маданият» (ҳоло «Омӯзгор»), «Ҷули садбарг» ном қиссаам чоп шуданд. Аммо дар нашриёт он боз ба зиддият вохӯрд. Муҳаррири китобам ба ман маслиҳат медод, ки қаҳрамони асосии қиссаи «Ҷули садбарг» – Амонро бояд ҳаёс қунонам ва боз дигар «майда–ҷуйда»–хоро ислоҳ намоям. Ислоҳи ин «майда–ҷуйда»–ҳо ба ман маъқул набуданд. Ҳамин тавр, китобам дар нашриёт меҳобид...

Ниҳоят дастхати китоби «Ҷули садбарг»–ро ба устод супоридам. Он кас ба бемории худ нигоҳ накарда навиштахоёмо дар табобатхона хонданд. Риштаи воқеаҳои қисса ба устод писанд афтод. Чандин калимаро бо хоҳиши муаллим ислоҳ кардам ва китоби «Ҷули садбарг» низ бо муҳолиаи бевоситаи ин шахси бузургвор арзи вучуд кард.

Қадам ҳислатҳои Мирзо Турсунзода барои Шумо бештар писанд ҳастанд?

Б. ОРТИҚЗОДА. Пеш аз ҳама, ҳоксориву фурутанӣ устод. Дуюм, он кас ҳеҷ гоҳ иродаи худ, хоҳиши худро ба гардани қаси дигар бор намекарданд. Эроду дархостҳои худро ба тарзи маслиҳат арз мекарданд.

– Ҳоксориву фурутанӣ устод ба фикри Шумо дар қист?

Б. ОРТИҚЗОДА. Ба маданияти ниҳоят баланду дониши беҳад фаровони он кас вобаста аст.

– Оё устод аз Шумо дар ягон мавзӯи муайяне асар навиштанро хоҳиш карда буданд?

доранд. Бахшида ба Ёзбекистон адибонаш шеърҳои оташбор гуфтаанд. Солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ин байтҳои самимиву таъсирбахши устод Лоҳутӣ вирди забони мо буд:

Ўзбекистон, ба далерони ту дил бохтаам!
Ба ҳунаҳои фаровони ту дил бохтаам,
Қад барафрошта бартофтӣ аз худ ғаму дард,
Теғ бардошта рафтӣ ту ба майдони набард,
Зада бар ҳастии бадхоҳ, барафшондӣ гард.
Ман ба ин фатҳи намоёни ту дил бохтаам,
Ўзбекистон, ба далерони ту дил бохтаам.

Халқи ўзбек аз шоир Абулқосим Лоҳутӣ ҳамеша миннатпазир аст ва ба нишони эҳтиром яке аз кӯчаҳои зебои шаҳри Тошкандро ба номи он кас мондааст. Устод Лоҳутӣ ва ҳамсарашон хонум Ситсилия Бону борҳо меҳмони тошкандиёну самарқандиён шудаанд. Ситсилия Бону мисли ҳамсарашон дар соҳаи адабиёт хизмати фаромӯшнашуданӣ мекунад. Солҳост, ки ба тарҷимаи «Шоҳнома»-и безаволи Абулқосим Фирдавсӣ машғуланд. Чанд чилди шоҳасар аллақай дастраси хонандагони русзабон гаштааст.

Сипас Шароф Рашидов сари худро каме паст афканда ба суҳанҳои Бону гӯш дод ва ҳар замон сарашро ба нишони ризоият ҳаму рост мекард. Баъди ҳарфи Бонуро бодикқат гӯш кардан ҳамон лаҳза ба роҳбарони олимақоми вилояти Самарқанд бо овози паст чӣ дастуре дод, ки онҳо баҳри иҷрояш даст бар сина гузошта таъзим карданд.

Қормандони осорхона меҳмонони олиқадрро ба даруни ҳавлӣ тақлиф карданд. Дастархони ҳоксоронае густурда шуда буд. Рӯи онро анвои меваҳо зебу зиннат медод. Шароф Рашидов як шингил ангири ҳусайниро ба даст гирифта ба сарвари осорхона Абдуқарим Ғанизода рӯ овард.

– Ин ангур аз воиши ҳуди устод Садриддин Айни барин, – гуфт.

Абдуқарим бо сарҷунбонӣ ҳарфи ўро тасдиқ кард. Шароф Рашидов суҳанашро давом дод:

– Ман борҳо аз ин ҳавлӣ ангур хӯрдам. Ниҳолашро ҳуди устод шинондаанд. Ин ҳона барои ман хеле азиз аст. Дар

ин чо бисёр панду насиҳати устодро шунидаам. Адибони номдорамон Ҳамид Олимҷон, Ғафур Ғулом, Абдулло Қодири ва ғайра борҳо меҳмони ин хонадон шудаанд...

Шояд хонандаи азиз доништан меҳост, ки ҳамсари устод Лоҳутӣ аз Шароф Рашидов чӣ таманно дошт. Тафсилоти он чунин аст.

Устод Лоҳутӣ охириҳои умрашро меҳостааст, ки дар Самарқанд гузаронад. Манзилаш дар қарибиҳои майдони Регистон бошад. Ин орзуи шоир ду чихат дошт: якум, меҳост, ки бо устод Айнӣ зуд-зуд вохӯрад, дарди дил кунад, шеър хонад. Дуюм, меҳост, ки ҳар вақт майдони Регистону гирду атрофи онро сайру гашт кунад, тасаввур намояд, ки гӯё дар кӯчаҳои Кирмоншоҳу Шероз, Исфаҳону Табриз қадам мезанад, вале сад афсӯс, ки чархи гардун ҳеҷ гоҳ бар муроди кас намегаштааст. Устои бузургвор орзуо ҳавасҳои худро ба манзили абадиаш мебарад. Пеш аз вафоташ ба ҳамсараш Бону васият карда будааст, ки охириин орзуву ҳаваси ӯро вай ба амал оварад. Дар Самарқанд рафта наздикии Регистон мақом гузинад ва аз васияти шавҳарро ба ҷо овардани хеш шоду мамнун бошад.

Ситсилия Бону ана ҳамин васияти Лоҳутиро ба Шароф Рашидов арз мекунад. Роҳбари ҳизбу мамлакат ҳамон лаҳза ба роҳбарони шаҳр дар ин хусус дастуруламал медиҳад. Бону он лаҳзаҳо на фақат аз марҳамати Шароф Рашидов хурсанд буд, балки чунин ба осонӣ барор гирифтани қораширо аз шарофати устод Айнӣ медонист. Расо ним аср пеш аз он Ситсилия Бону дар ҳамин ҳавлӣ гӯё риштаи ҳаёти худро бо устод Лоҳутӣ пайваста буд. Мувофиқатро бубинед, ки расо панҷоҳ сол баъд аз гузаштани он лаҳзаи фараҳбахш барои васияти шавҳари маҳбубашро иҷро кардан боз ин манзили бахосият мададгориаш мешавад. Вай чанд рӯз пеш барои иштирок ба ҷашни садсолагии устод Айнӣ омада буд. Аммо дар ғӯшаи хотир набоист, ки мушкилоташ ба ин сабуки анҷом мепазирад. Ин ҳавлиро «Умеди дили ниёзмандон» меҳисобид...

Соли 2005

МУШКИЛКУШОИ ҶАВОНОН

Мувоҳида бо нависанда Болта Ортиқзода

– Муаллими мӯхтарам, имрӯзҳо дар сар то сари Тоҷикистон ва берун аз ҳудуди он ҷашни ҳаштодсолагии шоири ширинкалом, устод Мирзо Турсунзода давом дорад. Перомони ин ҷашни фархунда дар рӯзномаву маҷаллаҳои ҷумҳурий оид ба эҷодиёту хислатҳои хоси Мирзо Турсунзода мақолаҳову ёддоштҳо ҷоп шуданд. Маълум мешавад, ки устод Мирзо Турсунзода ба адибони зиёде сарпарастӣ кардаанду ба тақомути эҷодиёти эшон таъсири назаррас гузоштаанд. Бигӯед, ки оё ин гуна ғамхориву сарпарастӣ нисбати адибоне, ки барои кӯдакону наврасон менависанд, низ зӯҳур меёфт?

Б. ОРТИҚЗОДА. Бешубҳа! Шахсан ҳуди ман аз устод Мирзо Турсунзода борҳо дастгириву меҳрубониҳо дидаам. Ба рушду қамоли эҷодиёти ман устод ҳисси пурарзише доранд. Барои он кас дар қадом жанру барои қадом синну соли одамон асар навиштани адибон фарқ набоист. Дикқати устодро, пеш аз ҳама, ҷакидаҳои ҳомаи қаламкаш, истеъдоду ояндаи ӯ бештар ҷалб мекард. Барои ҳамин ба «рахгардон» шудани адибони ҷавони боистеъдод пайваста ғамхорӣ мекарданд, бисёр гиреҳҳои майдони адабиёт бо муҳолиаи устод кушода мешуд.

– Ба таври мушаххас доништани баъзе аз ин ғамхориҳову меҳрубониҳо барои хонандагони сершумори «Анбоз» хеле шавқовар аст.

Б. ОРТИҚЗОДА. Нимаи дуҷони солҳои панҷоҳум ман аввалин ҳикояҳои худро ҷамъ карда ба нашриёт супоридам. Солҳо мегузаштанду китобчаам ҷоп намешуд. Сабабашро пурсам мефутанд: Бояд ки ҳикояҳоямро ягон нависандаи

Чумчук «– чӣ– чӣ» мегӯяд,
Медонӣ, чӣ мегӯяд?
– Дар мактаби чумчукҳо.
Ман аълочӣ мегӯяд.

– Боракалло! – Таҳсин хонд набераашро бобо, - маро ақаллан даҳон кушодан намондӣ. Ана акнун ман як шеърӣ аҷоиби Ҷӯра Ҳошимиро меҳонаму китобро ба ихтиёри ту мегузорам. Бо завқ меҳонӣ. Дӯсти китобфурӯшам беҳуда ҳам ин китобро китоби ғайриоддӣ нагуфта буд. Воқеан, гапаш муболиға нест. Ту, Фарҳодҷон, дар кучо дидаӣ ё шундаӣ, ки дар китоб ҳатто рақамҳо бо якдигар гап мезананду баҳс мекунанд. Бодикқат гӯш кун:

Як бор гуфто Ду ба Се:
– Чанд аст ҷамъи Чору Панҷ?
– Шаш бошад ин ё Ҳафт? Э...–
Санҷиш азобаш доду ранҷ. –

Ин ҳашт бошад? Ё ки Нӯҳ?
Э, ҳар чӣ бодо, бод: – Даҳ!
Нӯҳ ин шуниду гуфт: – Ўҳ!
Даҳ лаб газиду гуфт: – Ваҳ!

– Чӣ тавр? – аз наберааш пурсид бобо.
Фарҳодҷон ба ҷои ҷавоб китобро аз дасти бобо гирифта шеърро худ хонд.
– Хӯш, маънии шеърро фаҳмидӣ? – саволи дигар дод бобо.
– Дар синфи мо ҳам чанд нафар бачаҳои духону сеҳон ҳастанд. Се қарат се чанд шуданаширо намедонанд, – гуфт Фарҳодҷон.
– Офарин, ҷони бобо, – аз ҷавоби набера хурсанд шуд амаки Муртазо. – Яъне шоири маҳбубамон ба воситаи ин шеър чӣ гуфтан меҳаҳанд?
– Духону сеҳонхоро боб кардаанд.
– Дуруст мегӯӣ, бо услуби бисёр аҷоиб, яъне рақамҳоро ба гап дароварда, сустхонхоро сарзаниш кардаанд.

кӯза об мекашондасту ба дигар корҳои амма ёри мерасондааст. Ана, он ҷӯбҳову шонаҳои ба назаратон ба ду пули сиёҳ намеарзидагиро низ бачаҳо аз хонаи аммаи шоир овардаанд. Ин чизи назарногир дастгоҳи бофандагист. Пиразан дар хонаи худ бо ин дастгоҳ карбос мебофтааст. Ва албатта, барои Мирзои хурдсол ҳам аз он карбос либосҳо медӯхтанд. Фаҳмидед, нигораҳо ба ҳаёти шоир чи вобастагӣ доштаанд.

– Лекин ана, ин нигора ба ҳаёти Мирзо Турсунзода ҳеҷ хел дахл надоштагист, – аробачаи бозишаклро ба даст гирифт Матлуба, – ё худ ин бозичаи набераи шоир бошад?

– Не, – гуфт омӯзгор. – Ман таъкид кардам, ки тамоми нигораҳо ба зиндагии шоир, ба эҷодиёти шоир саҳт алоқаманданд. Он аробачаи нишондодаатро яке аз шогирдони мактаби рақами 82 сохтааст. Албатта, ин рӯз не, зиёда бист сол пеш аз ин аробача – рамзи аробаи Ҳасани аробакаш. Устод Мирзо Турсунзода ба замми дostonҳои маълуму машҳурашон «Ҳасани аробакаш» ном дostonе ҳам доранд, ки бо забони содаву ширини халқӣ навишта шудааст. Онро одамони оддӣ низ хонда лаззат мебаранд. Аз рӯи ин дoston филми шавқовар ҳам офарида шудааст, ки шумо онро борҳо дидаед. Мабодо дидани филм муяссаратон нашуда бошад, минбаъд албатта, хоҳед дид, аммо ҳуди дostonро хондан лаззати дигар дорад. Дoston бо чунин сатрҳои равои ширин оғоз меёбад.

Пушт машқоб!
Боҳабар мардум!
Ба қафоят нигоҳ кун, нонвой!
Ҳой, хезумкаши варзобӣ,
Хари худро каш аз даруни лой.

Бо чунин дӯғу валвала омад
Ҳасани ошно аробасавор.
Одамонро ба ду тараф ронда,
Мегузашт аз миёнаи бозор.

Саволҳои шогирдон оид ба нигораҳои осорхонаву эҷодиёти Мирзо Турсунзода охир надоштанд. Чи қори хуб қарда буданд, шогирдони мактаби миёнаи рақами 82– юми

пойтахт бист сол пеш аз ин. Албатта, осорхонаи мактабӣ доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Мирзо Турсунзода худ аз худ ба вучуд наомадааст. Соли 1981 бахшида ба ҳафтадсолагии зодрузи шоир аҳли илму адаби мамлакат ҳартарафа тайёрӣ медид. Дар мактаби 82-юми пойтахт ҳам ба ин чашни фархунда тайёрӣ медиданд. Бояд гуфт, ки ба ташкили осорхона саҳми духтари шоир ва нависандаи маъруф Ҳабибулло Назаров – Адолат Назарова калон аст. Вай солҳои зиёде дар ин мактаб насли наврасро сабақ омӯхтааст. Дар бораи Мирзо Турсунзода хотироти зиёде дорад. Мирзо Турсунзода бо падараш аз бачагӣ бо ҳам дӯсту рафиқ буданд. Мирзо Турсунзода зуд–зуд ба хонаи онҳо меомад ва ҳамеша сӯҳбати адабӣ метафсид...

Адолат Назарова борҳо шогирдонашро ба зодгоҳи шоир – Қаратоғ бурда бо бисёр одамоне, ки ўро хеле хуб медонистанд вохӯриҳо гузаронд, хотираҳои онҳоро навишта гирифтанд ва ҳар дафъа аз Қаратоғ нигораҳои нав ба нав ҷамъ карда меоварданд. Ҳоло дар мактаб зиёда аз ҳазор нигораҳову суратҳо ҷамъ оварда шудааст, ки барои эҷодиёти Қаҳрамони Тоҷикистон, Шоири халқӣ Мирзо Турсунзодаро омӯхтан аҳамияти бағоят калон дорад. Аз экспонатҳои музей дигар мактабҳои шаҳри Душанбе низ фаровон истифода мебаранд.

Муҳаббати шогирдон ба шахсият ва эҷодиёти шоир бузург аст, онҳо меҳоханд, ки аз осорхона наслҳои оянда низ барҳравар шаванд.

Октябри соли 2001

БОЗ БАҲОР ОМАД

Бачаҳои азиз! Ман дар рӯзномаи «Анбоз» қариб панҷоҳ сол боз кор мекунам. Номии пештараи рӯзнома «Пионери Тоҷикистон» буд. Соли дуҷуми кор карданам боре ба идора як ҷавони хушсару либоси мавзунҷомат, ки дар сар қулоҳи зебод дошт, омад. Ба кормандон салому алейк карда, дар паҳлӯи мудир шӯъбаи мактаб ва пионерон нишаст. Бо мудир дар ҷӣ хусус сӯҳбат карданд, дар ҷед надорам.

Сипас ин ҷавон зуд–зуд ба идора меомад. Фаҳмидам, ки шавқӣ ин ҷо кор кардан доштаасту мудир барои санҷиш ба ӯ аз қадом мактабе гузориш навиштанро фармуда будааст.

БЕҲТАРИН АРМУҒОН

Амаки Муртазо мувофиқи ваъдаи худ ба набераи сеюмхонаш китоби муқовааш ялаққосии суратдорро нишон дода гуфт:

– Ту, Фарҳодҷон, бачаи нектолей, дӯсти китобфурӯшам Бобозода китоби зеборо ба ман дода «инро ба набераатон баред, – гуфт, – ин китоб – китоби одӣ нест. Ин китоб ҳазинаи гавҳар аст. Беҳтарин армуғон ба набераи азиз».

Фарҳодҷон, китобро зуд аз дасти бобо гирифта ба сурати муқова ҷашм дӯхт. Сурати духтарчаҳову писарчаҳоро бо ҳавас тамошо кард. Дар саҳифаи аввали китоб сурати марди зебодид, ки аз болои айнак бо табассум ба касе менигарад.

– Бобочон, ин сурати кист? – пурсид Фарҳод, – ба кӣ нигоҳ мекунад?

– Ин сурати Ҷӯра Ҳошимӣ, шоири маҳбуи бачаҳо, – Посух дод амаки Муртазо, – он кас ба ту нигоҳ мекунад.

– Ба ман?! – хайрон шуд Фарҳодҷон, – он кас маро аз кучо медонанд?

– Он кас тӯро мешиносанд, – гуфт бобо. – Ҷӯра Ҳошимӣ ҳамаи бачаҳоро мешиносанд ва ҳамаи бачаҳо низ он касро мешиносанд.

– Ман Ҷӯра Ҳошимиро намешиносам, – гӯё ғамгин шуд Фарҳодҷон.

– Ту ҳам мешиносӣ! – Бо қатъият гуфт бобояш, – ҳозир ман як шеърӣ шоирро меҳонам, ту албатта онро азёд медонӣ, – ва пас аз фосилае бобо лаб ба тақаллум кушод:

Ҷумҷук «ҷӣ–ҷӣ» меғӯяд...

– Шуд–шуд, бобочон! – Фарҳод бо дасти росташ даҳони бобочонашро пӯшид. – Ман ин шеърро дар боғчаи бачагон азёд карда будам, – сарсосема ва хеле ширин мисраҳои зеринро хонд:

– Барои калонсолон навиштан хуш аст ё барои кӯдакон?
Аз кадомаш бештар ҳаловат мебаред?

– На аз ину на аз он.

– Яке аз дигаре душвортаранд?

– Ин тавр гуфтан намехоҳам. Ман ҳангоми шеърҳои ҳаҷвӣ навиштан бештар ҳаловат мебарам. Ҳамин ки шеъри ҳаҷвиро навишта шудам, фикр мекунам, ки ба барҳам додани каму коти ягон соҳаи зиндагии ҳаррӯзаамон мададе расондам.

Бояд қайд намуд, ки муаллим Бобо Ҳоҷӣ қариб панҷоҳ сол боз бо маҷаллаи ҳаҷвӣ «Хорпуштак» сару кор доранд. Бисёр шеърҳои ҳаҷвӣ устод дар ҳамин маҷалла чоп шудаанд, сипас дар шакли китобҳои алоҳида дастраси умум гардидаанд.

– Мавзӯҳои шеърҳои бачагонро аз кучо мегиред?

– Ҳамеша ба сӯҳбату ҳаракатҳои бачаҳо аҳамият медиҳам. Ҳаёти онҳо дар қадом шароите набошад, пур аз аҷоиботу пур аз ғаройбот аст. Қисме аз онҳо ба гап чома мепӯшонанд, гуфтан мумкин, аллакай табиати шоирӣ доранду бекофия гап намезананд. Бачаеро медонам, ки Белӣ ном саге дошт. Вай бо сағаш чунин гапзанон мекард:

– Белӣ! Чӣ хелӣ?

Илова бар ин бисёр мавзӯҳои шеърро аз даврони бачагииам мегирам.

– Муаллими азиз! Боварам намеояд, ки синни муборакатон ба 75 расида бошад. Қомати мавзуну чехраи бечирма-тонро дида гумон мекунам, ки ҳоло панҷоҳсола ҳам нашудаед. Сирри инро доништан барои бачаҳо аҷоиб аст.

– Сабаби дарозумрии хешро ман пеш аз ҳама аз хосияти шеър ва мустаҳкамии хотира медонам. Ҳам дар лаҳзаҳои хурсандӣ ва ҳам дар лаҳзаҳои ҳафагӣ мудом аз ашъори бузургони адабиётмон мехонам. Шеър дар тамоми ҳолатҳои зиндагииам таскини дили ман аст. Илова бар ин, шеър аз ёд кардан хотири касро қавӣ мегардонад. Ҳар касе, ки хотираи мустаҳкам дорад вай пириро намедонад.

– Садсола шавед, муаллим.

– Ташаккур.

Соли 2003

Мудир аз навиштаи ҷавон қаноатманд шуд ва роҳбарият ҷавонро ба кор қабул кард. Рӯзҳои аввал ин коргари нав ба назари ман ҷавони хеле камгапи ҷавобаланд намуд.

Рӯзҳову моҳҳо сипарӣ шуданду фаҳмидам, ки фикрам дар бораи ҷавони навкор ботил аст. Номӣ ҷавон Ҳақими Абдулмачид буд. Вай факултаи забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро хатм намуда, барои кор омадааст. Даре нагузашта ман бо Ҳақими Абдулмачид дӯсти наздик гардидам. Ў ҷавони хуштабӯ хушқалом ва тавозӯпешае буд. Барои навиштани мақолаҳову лавҳаҳо, очеркҳову гузоришҳо ҳамеша бо ҳам маслиҳат мекардем. Иншоҳоямонро байни худ мехондем. Зимнан фаҳмидам, ки дӯсти навам Ҳақимҷон шоир будааст. Ашъораш дар рӯзномаҳо паи ҳам чоп мешуданд. Соли 1962 дар китоби «Мужда», ки аз эҷодиёти адибони ҷавон тартиб дода шуда буд, ду шеъри дӯсти ман низ нашр гардид. Мо шеърҳои ҳамкорамон Ҳақими Абдулмачидро хонда хеле хурсанд шудем. Аз шеъри «Вақти гули олуҷа шуд» байти зерин:

Боз баҳор омаду шуд дилрабо,
Гӯшаи боғу чаману кӯҳсор

борҳо дар фасли баҳорон гӯшаҳои рӯзномаи «Анбоз»-ро оро додааст. Ҳақими Абдулмачид вазни арӯзро хуб медонист ва дониши худро ба ҷавонони ҳаваскор бедареғ ёд медод. Вазни арӯзро вай аз падари бузургвораи худ, ки худ низ гоҳ-гоҳ шеър мегуфт, омӯхтааст.

Афсӯс, ки бо ин рафиқи хеле ҳам мушфику меҳрубон дер кор кардан ба ман муяссар нагардид. Миёнаҳои солҳои шастуми асри гузашта аҳли оилаи Ҳақими Абдулмачид ба зодгоҳи хеш – шаҳри Хуҷанд кӯч бастанд, аммо дӯстии ман бо ин марди начиб абадӣ боқӣ монд. Чӣ хуш, ки Ҳақимҷон хомаи шоириро ҳеҷ гоҳ ба канор нагузоштааст. Шеър бо Ҳақимҷону Ҳақимҷон бо шеър пайванд аст. Дар шеъри ба шоира Фарзона бахшидааш ин байтҳоро мехонем:

Боре, ки ба дӯш баҳри эҷод туро,
Сармояи умри шоду ношод туро.
Максуд талош кардӣ аз дасти ҳаёт,
То номи баланди шоирӣ дод туро.

Ин сатрхоро дар шаъни худи Ҳакимҷон гӯем ҳам меарзад.

Дӯсти мо Ҳакими Абдулмачид ҳар лаҳзаи зиндагиро қимат медонад ва онро ба эҷоди сатрхову байтхову шеърҳои дилнишин сарф мекунад:

Як дақиқа! Ин ба чашми одамон
Нест чизе, то баёнашро сазад.
Як дақиқа! Лаҳзаи кам нест он!
Оварад васле, фироқе беадад.
Гар ба қаъри зиндагӣ кардӣ назар,
Зехн монӣ, метавонӣ пай барӣ.
Лаҳзаҳои гарму сарди даргузар,
Гаҳ фараҳ, гаҳ кайфаре аз вай барӣ.
Ҳар дақиқа ҳукмрони лаҳзаест,
Лаҳза худ таърих дигар мекунад,
Ҳамчу симоб он надонад ист чист –
Ҳаққу ноҳақро муқаррар мекунад.

Гулчини ашъори Ҳакими Абдулмачид дар китобҳои «Пайғоми сафед» (Хучанд– 1997), «Розҳои шукуфта (Хучанд – 2004) ва дар бисёр баёзхову китобҳои дастҷамъӣ манзури хонандагонӣ бешумор гардонда шудааст.

Дӯсти арҷманд, Ҳакимҷон! Чашни ҳафтодсолагӣ мубо–
рак бод! Ба Шумо саломатии бардавом меҳаҷем, ашъори нав ба наватонро интизорем.

Соли 2006

онҳоро ба доништан ва омӯхтани аҷоиботи табиат зиёд мекунанд.

– Муаллими мӯхтарам! Мегӯянд, ки ҳама чиз аз кӯдакӣ сар мешавад. Оё ин гап ба шеърӯ шоирӣ низ дахл дорад? – пурсидам аз он кас.

– Ман мегӯям, ки ҳама чиз аз шири модар сар мешавад. Аар шири модар аз луқмаи ҳалол ҳосил шавад табиист, ки кӯдак шири ҳалол хӯрда калон мешавад. Агар падару модар шахсони парҳезгору ҳалолкор, бомаърифату бофазилат бошанд, фарзандонашон низ ҳамин гуна инсонҳо хоҳанд шуд. Яъне кӯдак ба авлоди худ меравад. Баъди волидайн ба тарбияи бача саҳми мактаб хеле калон аст. Ман дар хурдсолӣ аз навозиши падару модар маҳрум шуда дар хонаи кӯдакон тарбия гирифтаам. Он ҷо ба бахти ману ҳамсолонам мураб–
бияҳои мушфиқу меҳрубон зиёд буданд. Вақте ки онҳо ба ҷанги зидди фашистони истилогар рафтанд, ман ҷунун гиристам, ки ба марғи волидайнӣ худ ҷунун нагириста будам.

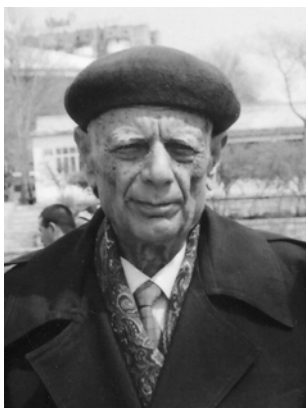
– Муаллими азиз! Аз солҳои мактабӣ медонистед, ки дар оянда ҳатман шоир хоҳед шуд?

Овони бачагӣ ҷун ҳамаи кӯдакон ман ҳам дар дил як олам орзуҳо доштам. Меҳостам, ки бастакор шавам, рассом бошаму расмҳои аҷоибе кашам. Ҳатто аз синфи сеюм меҳостам, ки дар мактаби мусиқӣ хонам. Вале як мураббиям, ки маро фарзандвор дӯст медошт, нагузошт, ки аз хонаи кӯдакон ба мактаби мусиқӣ равам. Омӯзгорони фанни адабиёт меҳру муҳаббати маро нисбати шеърӯ китоб зиёд намуданд. Ман шеърҳову дostonҳоро бошавқ меҳондаму азёд мекардам.

– Агар саҳв накунам, китоби аввалинатон, ки бо номи «Насими баҳорон» соли 1956 ҷоп шудааст, барои калонсолон буд.

– Ҳо, ман аввал барои калонсолон шеър менавиштам. Сабаби барои бачаҳо навиштанам ин матбуоти кӯдакон буд. Ҳангоми дар маҷаллаи «Машғал» кор карданам дар мавзӯ–
ҳои гуногун шеърҳо лозим мешуд. Аксар вақт ҳамқаламон ваъда медоданду аммо шеърро дар вақташ навишта намео–
маданд. Маҷбур мешудам, ки худ бинависам. Дар акси ҳол ҷопи маҷалла қафо мемонд.

АЗ ХОСИЯТИ ШЕЪР

Баҳори оламоро давом дорад.
Хусну тароват ва файзу баракати онро
шоирони хушилҳони мо бо ашъори тару
тозаи худ дар дидагонамон боз ҳам
зеботару боз ҳам дилкаштар менамоянд:

Рӯзу шаб шуд баробар,
Ранги замин шуд дигар.
Чун фалла хок нарма аст,
Нафаси ҳаво гарм аст...
Дар роҳу рӯи марза
Шуд пойандоз сабза.

Ин сатрхоро шоири ширинкалом Бобо Ҳоҷӣ барои хурд-таракон навиштаанд. Ҳар як мисраъ, ҳар як ҳарфи ин шеър мисли худи хурдтаракон зебост ва мисли забони онҳо ширину гуворост. Барои ин синну сол шеър навиштан кори осон нест. Барои ин кор дили кӯдакона, чӯшу хурӯши кӯдакона ва ҳаёлотии бою рангини кӯдакона доштан лозим аст ва хурсандем, ки шоири маҳбубамон Бобо Ҳоҷӣ ҳамаи ин хусусиятхоро доранд.

Баъди хоби яксола
Чома нав кунад лола.
Мисли кӯдаки пурноз
Наргис дида кунад боз.
Занад ба гӯш дубора
Бунафша гӯшвора.
Аз гул созад захира
Занбӯри асал шира...

Дар васфи баҳору зебоиҳои табиат Бобо Ҳоҷӣ баҳри хурдтаракон шеърҳои зиёде навиштаанд. Азбаски ин шеърҳо бисёр ҳам бо забони зебову ширин ва содаву равон эҷод шудаанд, зуд ба дили хурдсолон роҳ меёбанд. Шавқу ҳаваси

ДУНЁ БА УМЕД

Дар ин дунё одам ба ҳар коре, ки даст мезанад, ҳатман, самараашро бо чашми хеш мебинад, яъне кори хуб кунад пеш аз ҳама, ба ҳудаш нағз, сипас аз ин нағзӣ дигарон низ баҳра мебаранд. Агар кас ба кори носавоб даст занад, албатта, натиҷаи қораш ба ҳубӣ намеанҷомад. Пас аз ин кор ба ҳеҷ кас нафъе нест.

Усмон ном бачае буд, ки ӯ нисбат ба кори нек кори бад карданро дӯст медошт. Чӯраҳояш, роҳгузарон, ҳамсоёҳо ҳамеша дар дасти вай кашкашакро медиданд. Вай ҳудро мергани зӯр меҳисобид ва аз чандин мусичаву гунчишкро кир карданах ифтихор дошт. Гунчишкро мусичаҳо, ки ба одам ба ғайр аз ғоида овардан озоре надоштанд, аз дасти Усмони мерган дар азоб буданд.

Мӯйсафедони ҳамсоя, омӯзгорон, чӯраҳояш Усмонро насихат мекарданд, ки рафтори бадашро партоянд. Паррандагонро озор надихад, ки оқибати қораш хуб нахоҳад шуд. Қалонсолон аз дасти вай кашкашакро гирифта шиксата партофтанд. Аммо Усмон боз кашкашак месохту аз паи озори паррандагон меафтод, панду насихат аз як гӯшаш мебаромаду аз гӯши дигараш ҳамон лаҳза мебаромад, гап ба ӯ таъсир надошт.

Ҳар амали бадеро ҳам анҷоми баде ҳаст. Усмон дар ин хусус ҳатто лаҳзае фикр намекард. Оқибат саҳт шатта хӯрду аз карда пушаймон шуд, аммо ин хеле дер буд. Медонед, вай чӣ хел шатта хӯрд? Гумон мекунад, ки падару модараш Усмонро барои бераҳмиаш нисбати паррандагон шикамсерӣ дошта заданд? Ин тавр не. Усмонро яроқи дӯстдоштааш кашкашак чазо дод. Чунон чазо дод, ки чанд рӯз аз баҳри мактабравию кӯчагардӣ баромад. Боре вақти гунчишкро паррондан санг ба девор бархӯрду омада ба чашмаш зад. Қариб буд, ки кӯр шавад. Ана ҳамин тавр ҳар касе кори хуб кунад, ҳубӣ мебинад, бад кунад, бадӣ мебинад.

Ман дар ин ҷо мазмуни мухтасари «Қавл» ном ҳикояи бисёр ҳам шавқовар ва пандомӯзи нависандаи рангинҳаёлу ширинбаён Ғанӣ Чӯразодаро навиштам. Дар китобҳои ӯ ин гуна ҳикояҳои ибратбахш бисёранд. Нависанда Ғанӣ

Чӯразода солҳои зиёдест, ки барои бачаҳои синну солашон гуногун–хурдтаракон ва наврасон ҳикояву қиссаҳо менависад. Хурдтаракон «Бобои Барфӣ», «Гулдон», «Изо», «Тарсончак» ва дигар ҳикояҳои эҷодкардаи нависандаи дӯстдошташонро бо шавқу завқӣ зиёд меҳонанд. Ин ҳикояҳо онҳоро ба ростгӯиву поквичдонӣ, далериву нотарсӣ ва дигар хусусиятҳои беҳтарини инсонӣ ҳидоят мекунад. Ҳикояҳоро нависанда ба фаҳмишу идроки хонандагони хурдсоли худ бо забони фаҳмову ширин ва хеле завқбахш навиштааст. Онҳо кӯтоҳ–кӯтоҳ буда, аз хонданааш кас сер намешавад.

Қиссаи нави ӯ «Хушёраки ман, ту кучой?», ки нашриёти «Адиб» дар шакли китоби алоҳида соли 2004 аз чоп баровард, хонандагони сершуморро шоду мамнун намуд. Мавзӯи қисса аз ҳаёти имрӯзаи мактабиён буда, бисёр саҳифаҳои он ибратбахш ва сабақомӯз аст. Афсӯс, ки теъдоди ин китоби муфид хеле кам буда, ба хоҳишмандони зиёд дастрас нест. Умед аст, ки минбаъд шароит боз ҳам хубтар мегардаду китобҳои нависанда бо нусхаҳои оммавӣ чоп мешавад.

Соли 2006

ДОИМ БО ШУМО

Бачаҳои азиз! Шумо бо шеърҳои шоира Мавҷуда Ҳакимова ҳанӯз аз боғчаи кӯдакон шинос ҳастед. Шеъри «Арча»– ро на фақат шумову падару модаратон, балки бобову бибиатон низ аз ёд медонанд. Боз мисли «Арча» бисёр шеърҳои Мавҷуда Ҳакимоваро аз китобҳои дарсиатон, аз китобҳои ҳуди шоира хондаеду лаззат бурдаед ва бештари онҳоро аз ёд кардаед, зеро шеърҳои шоира хеле содаву раван ва самимӣ навишта шудаанд. Хубии шеърҳо боз аз он ҷиҳат аст, ки онҳо дар бораи лаҳзаҳои гуногуни ҳаёти ҳаррӯзаи шумо баҳс мекунанд.

Дар рӯи ҳавлии мо
Аҷоиб як бозӣ шуд.
Дар байни хурдтаракон
Велосипедтозӣ шуд...

– Ба ҳаёли ман, ҳаёти ҳар як аҳли калам мисли ҳаёти бисёр одамон пур аз аҷоиботу пур аз ғароибот аст. Дӯстони ғамхору меҳрубонро аз байни адибон бисёр дидаам. Нимаи дуҷони солҳои панҷоҳум шеърҳои ҳам барои бачаҳо ва ҳам барои калонсолон навиштаамро чамъ карда китоб бароварданӣ шудам. Сипас назди устод Бокӣ Раҳимзода бурдам. Он кас шеъроямро ба дасти шоири хеле ҳам боистеъдод ва дар он солҳо бисёр ҷавон Ғаффор Мирзо дода гуфтанд, ки хонда фикрхояшро гӯяд. Ғаффор Мирзо баъди чанд рӯз ба устод гуфт, ки шеърҳои Ҳайдаршо аз шеърҳое, ки нашриёт чоп мекунад, камӣ надорад. Сипас муаллим Бокӣ Раҳимзода ба ман гуфтанд, ки шеърҳои барои бачаҳо навиштаамро ҷудо кунам. Гуфтаи устодро иҷро намудам.

Аз байн моҳҳо мегузашту китобам чоп намешуд. Фаҳмидам, ки чопи китоб нисбат ба рӯзномаҳо хеле душвор будааст. Рӯзе дар Бадахшон хоҳарзодаам Шохҷамбар наздам омада гуфт.

– Тағой, хезед аз ҷоятон.

– Тинҷӣ аст? –ҳайрон шудам аз суҳанҳои Шохҷамбар.

– Хезед, баъд мефаҳмед, – гуфт ӯ.

Ноилоҷ аз ҷо хестам.

–Акнун бирақсед! –амр кард вай ва китоби аввалинамро, ки бо номи «Ҳамсинфони ман» дар Душанбе чоп шуда то ба шаҳри Хоруғ омада расидааст, ба ман дод.

Шодию хурсандии ҳамонлаҳзаинаамро бо суҳан ифода карда наметавонам. Аз тамошои нахустин китобам серӣ надоштам. Аз шодӣ меҳостам ба баландтарин қуллаҳои кӯҳҳои Бадахшон парвоз намоям...

Бачаҳои азиз! Шоири маҳбубатон дар давоми умри бобаракати худ ҳам барои шумо ва ҳам барои калонсолон як олам китобҳое навиштаанд, ки агар онҳоро болои ҳам чинем аз кӯҳҳои осмонбӯси Помир ҳам баландтар мешаванд. Роҳи тайкардаи ҳаёти адиб пур аз ҳодиса–воқеаҳои пандомез аст. Барои инро доништан ягон кас мисли асарҳои ҳуди ӯ беҳтару хубтар ҳикоя карда наметавонад. Хоҳед, ки ҳаёти шоирро дурусттар фаҳмед, асархояшро бихонед, боз аҷоиботи зиёдеро хоҳед фаҳмид.

Соли 2003

мачаллаи «Садои Шарк» чоп шуда буд. Вайро ҳама меши-
нохтанд.

– Бо ҳамин дафтари машқи шеър абадӣ гум шуд? – аз
хомӯш мондани муаллим истифода бурда пурсидам.

– Дар ин гуфтаҳоям ҳеҷ хел аҷоибот набуд, – сухана-
шонро идома доданд устод. – Ман ба тақдир тан додам.
Оҳиста–оҳиста дафтари шеър аз хотирам рафт. Чор моҳи соли
хониш паси сар шуда, соли 1949 фаро расид. Рӯзе Толис як
шумораи нави рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон»-ро (ҳоло
«Анбоз») наздам оварда гузошт. Пиндоштам, ки ягон ҳикояи
нави Толис чоп шудааст. Саҳифаҳои рӯзномаро аз назар
гузарондам. Дар ягон саҳифааш ҳикояи Толисро наёфтам. Бо
аломати «ҳикоя нест–ку» сӯяш нигаристам. «Рӯзномаро бодик-
қат бубин»–гуфт Толис. Ман боз ба саҳифаҳои «Пионери
Тоҷикистон» чашм давондам. Ана ҳамин вақт аҷоиботро ҳис
кардам. Дар яке аз саҳифаҳо «Аълохонӣ» ном шеъре чоп шуда
буду зераш номи ман меистод. Хуш аз сарам парид. Охир ман
бо чунин ном шеър ҳам навишта набудаму ба редакция ҳам
нафиристодам.

– Шӯҳӣ нақун, – гуфт Толис. – Ҷимҷит шеърро навишта
ба рӯзнома фиристодию боз худро ба нодонӣ мезанӣ. Табрик
мегӯям.

– Охир ин шеъри ман не, – гуфтам. Толис дафтареро
наздам гузошт. Аҷабо, ин дафтари гумшудаи худам буд. Толис
онро гирифта шеърҳояшро хондаасту баъд онро руст карда-
аст. Ба ман «сюрприз» кардан хостааст. Як шеъри андаке ба
табъаш форидаро хуб таҳрир карда, сарлавҳаашро худаш
навишта ба редакция супоридааст. Ростӣ, аз ин воқеаи ғайри-
ҷашмдошт шодию хурсандиамро дар дил ғунҷонда наметаво-
нистам. Дар рӯзҳои аввали таҳсил дар мактаби олий Худованд
ба ман чунин дӯсти самимӣ, бовафоро дод, ки ба даргоҳаш
басе шукргузор ҳастам. Ин дӯсти беҳад меҳрубони ман дар
рушду равнақи адабиёти тоҷик хизматҳои шоистае кардааст.
Бисёр ҳамсолону ҳамқаламонаш мисли ман аз ӯ меҳрубо-
ниҳову ғамхориҳо дидаанд.

– Бигӯед, ки мисли ин аҷоиботи нақл кардаатон боз
аҷоиботхоро аз сар гузарондаед? Боз аз тарафи ҳамқаламон
меҳрубониҳо дидаед?

Бо ишораи довар
Ҳама ба пеш медавад.
Велосипеди Нодир
Аз ҷояш намечунбад.

Нодир аз ин зик нашуд:
Бардошт велосипед
Болои китфи худ монд
Аз паси ҳама давид.

Дар ин чанд байт манзараи пурҷӯшу хурӯши мусобиқаи
хурдтаракони велосипеддорро мебинему мисли худи онҳо
хушҳол мешавем, табассум мекунему меҳандем. Шеърҳои «Кӣ
чолок?», «Аспаки ҷӯбин», «Кӯча», «Портфел – ошхона», «Не»–
ро– мошин зад». «Ҳатто намеарзад ба ду» ва боз шеърҳои
зиёди шоира дар ҳамин рӯҳия навишта шудаанд.

Мавҷуда Ҳакимова солҳои тӯлонӣ сармуҳаррири рӯзно-
маи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») буд ва фаъолияти
меҳнатиаши аз ҳамин рӯзнома оғоз ёфтааст. Вай барои хушси-
фату пурмазмун баромадани рӯзнома ҳамеша саъю кӯшиш
менабуд ва «Пионери Тоҷикистон» низ барои ҳамчун шоир
ном баровардани Мавҷуда Ҳакимова саҳми калон дорад.
Маҳз дар ҳамин солҳо адиба барои хурдтаракону наврасон
шеърҳои зиёде навишт. Манзумаҳо ва достонҳои ӯ паси ҳам
дар саҳифаҳои «Пионери Тоҷикистон» ва мачаллаи «Машғал»
чоп мешуданд. Хусусан, манзумаи «Телевизор касал шуд»,
достони «Се ҷӯра» дар байни хонандагони сершумор басо
шӯҳрат пайдо карданд.

Шоира Мавҷуда Ҳакимова зуд– зуд ба сафарҳо мебаро-
мад. Бо хонандагони худ вохӯриҳо мегузаронд. Баъд аз сафар
мақолаҳо, очеркҳо ва албатта, шеърҳо менавишт.

Боре Комитети Марказии комсомоли ҷумҳурӣ аз идораи
рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» хоҳиш кард, ки хонаҳои
пионери мактабҳои деҳотро аз назар гузаронида баёнот,
дихем. Дар ин сафар ман ҳамроҳи Мавҷуда Ҳакимова будам.
Ба ҳар мактабе, ки мерафтем, хурду калон шоираро хуш
истикбол мегирифтанд, аз ӯ хоҳиш менамуданд, ки шеър
хонад, дар бораи китобҳояш нақл кунад. Кори тафтиши хонаи

пионерон як сӯ мемонду базми шеър метафсид. Шоира мегуфт, ки Комитети Марказии комсомол ба ҷойи тафтиши хонаҳои пионерӣ бо хонандагон вохӯриҳо гузарониданро мефармуд, аини муддао мешуд...

Он солҳо ба идораи рӯзнома духтарони бисёре омада аз Мавҷуда Ҳакимова доир ба соҳаҳои гуногун, ки ба ҳаёти минбаъдаи онҳо дахл дошт, маслиҳат мегирифтанд, саволҳо медоданд ва баъд аз назди шоира бо як ҷаҳон хурсандию қаноатмандӣ мефатанд. Дар байни ин духтаракон шеърнависҳо кам набуданд. Адиба бо ин гуна духтарон дуру дароз сӯҳбат мекард, камбудии шеърашонро мефаҳмонд. Шеърҳои онҳоро таҳриру тасҳеҳ мекард, сипас сарсуханчае навишта хонандагони сершумори «Пионери Тоҷикистон»-ро бо аввалин ҷаҳондаҳои қалами ин духтаракон шинос менамуд.

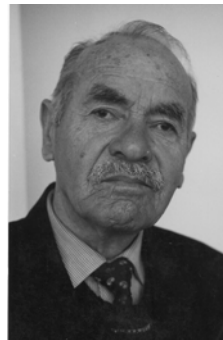
Ӯ ҳаёти пурҷӯшу хурӯше дошт. Кори мунтазами рӯзнома, шабзиндадорӣ бо барои эҷоди шеърҳои нав, вохӯриҳои бешумор бо мухлисони ашъораш, сафарҳои эҷодӣ ва ғайра. Маҳз бо ташаббуси бевоситаи вай дар саҳифаҳои рӯзномаи шумо дар он солҳои дур «Клуби дугонаҳо», «Клуби муҳбирони наврас» ташкил шуда буданд ва ин маҳфилҳо солҳои зиёд фаъолияти худро давом доданд.

Бо маслиҳатҳои ин клубҳо як зумра муҳбирони наврас ба камол расиданд, духтарони зиёде соҳиби касбу ҳунари дӯстдоштаи худ шуданд.

Панҷуми май соли ҷорӣ ба зодрӯзи адибаи боистеъдод ҳафтад сол пур шуд. Афсӯс, ки марги бераҳм ӯро дар аини камолоташ аз байни ҳамқаламонаш бурд, лекин, бачаҳои азиз, Мавҷуда Ҳакимова бо шеърӯ таронаҳои худ, қиссаҳои дostonҳои худ ҳамеша бо шумост.

С оли 2002

ҲАЁТИ ПУР АЗ АҶОИБОТ

Устои мӯҳтарам Маҳмадалишохи Хайдаршо зуд-зуд ба идораи рӯзномаи «Анбоз» меоянд. Дар бораи китобҳои хондашон, вохӯриҳои бо хонандагони бешумор гузарондашон бо ҷӯшу хурӯш ҳарф мезананд ва дар охир «дасти хушк наёмадам»-гӯён аз шеърҳои тозанавиштаашон чандеро рӯи миз мегузоранд. Мо хурсанд мешавем, ки муаллим Хайдаршоро ҳамеша хушҷақчаку ширинсухан, ҳамеша ҷусту ҷолок мебинем. Дар саҳифаҳои рӯзномаҳо мунтазам ҷоп шудани шеърҳояшон, мақолаҳои публицистиашонро хонда, баҳра мебарем. Орзу мекунем, ки мисли устод серғайрату дилҷавон (моҳи апрели соли ҷорӣ синни муборакашон ба 75 расид) бошем.

Рӯзе аз муаллим хоҳиш кардем, ки таърихи бори аввал ҷоп шудани шеърашонро нақл кунанд.

– Бори аввал ҷоп шудани шеърҳо барои дигарон ҷӣ кайфияте дорад, намедонам, вале барои худам аҷоиб буд.

– Кошкӣ, мо ҳам ин аҷоиботро мефаҳмидем.

– Сабр кун, ҳозир мефаҳмӣ, – гуфтанд муаллим ва суҳанашонро давом доданд:

– Соли 1948 дар курси якуми Дорулфунун, ки нав бунёд ёфта буд, мехондам ва «боигарӣ»-и худ дафтари шеърҳои навмашқонаамро ҳамроҳам бардошта мегаштам. Як рӯз ана ҳамин «боигариам» гум шуд ва тамоми ҳастиямро ғам фаро гирифт. Ба ғӯшам ҳарфи омӯзгорон намедаромад. Шарикдарсам Пӯлод Толис маро таскин дода гуфт, ки ин қадар гусса нахӯрам. Агар Худо дар пешонаат шоир шуданро навишта бошад боз шеърҳои бисёр эҷод хоҳӣ кард. Шеърҳои дафтарат он қадар зӯр ҳам набуданд. Ҷамааш навмашқона. Минбаъд шеърҳои хуб менависӣ.

Ба гапҳои Толис бовар кардам, чунки он вақт аллакай чанд ҳикояҳои ӯ дар рӯзномаҳо ҷоп шуда буданд. Илова бар ин мактуби кушоди устод Айнӣ оиди ҳикояҳои Толис дар

ғазали хеле хуби шоир мисол овардӣ. Дар зиндагӣ одамоне ҳастанд, ки нобарориву бемуваффақиятии кору бори худро аз фалаки «качрафтор»-у ҳимоятгаре надоштан медонанд. Лоик ин турфа одамонро саҳт мазамат кардааст.

Бевафоии ҳаёт аз бевафоии ман аст,
Норасоии баҳт аз норасоии ман аст...
Толеи ноошноям гар ба ман ёрӣ накард,
Айби нодилёбию ноошноии ман аст.

Барои ба мақсад расидан фақат ҷидду ҷаҳди худӣ одам лозим аст. Тамоми нокомиву бебарорихо самарай ноустувории худӣ одам аст, ин байтҳои шоир ба як қисм ҳамсабақони шумо низ дахл дорад. Сабаби аз ҷандин ғанҳо баҳои паст гирифтани худро аз муаллимони «бадқасд»-у «саҳтгир» медонанд, вале ҷизи асосӣ: танбаливу коҳилии худро ба назар намегиранд.

– Муаллим, падарам шеърҳои Лоикро шеърҳои классикӣ мегӯянд, – рӯ овард Лайлимоҳ сӯи омӯзгор. – Фикри шумо ҷӣ?

– Падарат дуруст гуфтаанд. Ҳамаи шеърҳои Лоик лангардору пурмаънӣ ва ба мавзӯҳои муҳими зиндагӣ баҳшида шудаанд. Ҳар як шеърро ҳар як байт, ҳар як сатрро ҳар як гапӣ шоир дилхоро ба хурӯш меоварад, ба кас шодию сурур мебахшад, ба фикру андешии ҷуқур меандозад. Шеърҳои...

– Муаллим, масалан, ягон шеъри Лоикро бо шеърҳои классикон муқоиса кардан мумкин? – суҳани омӯзгорро бурид Лайлимоҳ.

– Бисёр шеърҳояшро бо шеърҳои классикӣ ба як тарозу гузоштан мумкин, – гуфт омӯзгор. Ба ғайр аз он, ки Лоик истеъдоди баланди худодод дорад, вай аз хурдӣ пайваста адабиёти ниёгонро меомӯзад. Адабиёти ниёгон мисли баҳри беканор аст. Лоик ҷун ғаввоси моҳир аз ин баҳри суҳан дурдонаҳо ба даст меорад. Аз адабиёти классикӣ баҳра мебарад, ҳатто баъзан бо шоирони гузашта, гӯё мусобиқа мекунад. Ба ҷунин байти Наҳли бухорӣ:

Сад гуна доғ дар ҷигару ханда мезанам,
Бедардро ҳаёл, ки ман дар фароғатам.

Ҳангоми ҳамин гуфтугузор бародари Фарҳодҷон, Фаррух омад. Вай китоби зеборо ба дасти додаракаш дида аз бобочонаш гила кард, ки барои ӯ низ китоб наовардааст.

– Китоби дар дасти Фарҳодҷон буда барои ҳамаатон, гуфт бобо, – шеърҳои ин китобро хурду калон, ҳама бо шавқу завқ мехонанд. Ту, Фаррухҷон ҳозир дар синфи шашум мехонӣ. Насиб бошад баъди панҷ- шаш сол мактаби миёнаро хатм карда посбони Ватан мешавӣ, хизмати халқу мамлакатро бо сари баланд ба ҷо меорӣ. Дахҳо шеърҳои ин китоб дар бораи посбонҳои Ватан аст, дар бораи онҳое, ки дар сафҳои Артиши миллӣ хизмат доранд. Ватанро ҷавононе посбонӣ мекунанд, ки соҳиби ақлу заковат ва хушёру ҷусту ҷолоканд. Душворихоро бо сабру тоқат паси сар менамоянд.

Ҳар касе, ки иродаи қавӣ дораду барои навигариҳои нав ба нави илму техникаро омӯхтан пайваста мекунад, ҳатман ба комёбиҳо мерасад. Як боби калони ин китоб дар бораи хизмати Ватан – Модарро бо сарбаландӣ ба ҷо овардан, мушқилихоро паси сар намудан, қарзи фарзандиро назди Ватан ва Модар бо сари баланд иҷро намудан баҳшида шудааст. Номи ин гӯшаи китоб «Аскар ҷӣ менависад?» мебошад. Шеърҳои дар ин гӯша буда ҷун ҳамаи шеърҳои ин китоб бо самимиятиву таъсир- баҳшиаш хонандаро ба ҳаяҷон меорад.

Фаррухҷон! Шеърҳои ин гӯшаро бодикқат хонда лаззат бар. Шеърҳои ин гӯша барои ба хизмати Ватан тайёр шуданат мададгор аст. Ку, андеша намоем, киро аскар меномедаанд:

Аз ӯҳдаи ҳама кор
Осон барояд аскар,
Лозим шавад ба оташ
Тозон дарояд аскар.

Саҳтӣ расад ба саҳтӣ,
Одат кунад ҳамоно.
Аскар бувад фидокор,
Аскар бувад тавоно.

Ингуна кас набошад,
Бошад ҷигуна ӯ кас?

Пас ӯ набошад аскар,
Аскар набошад ӯ пас.

Ин гуна байтҳо, ки ба назари мо кору бори аскарро хеле хуб чилвагар менамояд, дар китоби Ҷӯра Ҳошимӣ хеле бисёр-ранд. Ин китоб «Бачаҳову кӯчаҳо» ном дорад, ки ба ихтиёри шумо, набераҳои азизам, аст. Орзу мекунем, ки нашриётҳои мо минбаъд серпулу бобаракат мешаванд ва ин хел китоби аҷоибу ғароибро на ҳазор нусха, балки даҳҳо ҳазор нусха чоп меку-нанд, то ки ба ҳамаи бачаҳои ҷумҳуриамон дастрас бошад.

АЗ АҶИБ ҲАМ АҶИБТАР

Бачаҳои азиз!

Нашунидам, надидам, нафаҳмидам нагӯед. Хабар меди-ҳем, ки чанд рӯз пеш нашриёти «Маориф ва фарҳанг» кито-bero аз чоп баровард, ки мислашро то имрӯз надидаед ва нахондаед. Китоб аз аҷоиб ҳам аҷоибтару аз ғароиб ҳам ғароибтар аст. Ин сатрҳоро хонда мегӯед, ки ҳамааш воҳима. Китоб ғайриоддӣ намешавад, балки шавқовар, пурмазмун, аз ҷиҳати ороиш зебову диққатрабо мешавад.

Барои он ки ба гуфтаҳои мо бовар кунед, аз китоби ғайриоддӣ чанд байт мисол меорем.

Ба чашмакам шунидам,
Бо гӯшакам бидидам.
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

Бо пой хат навиштам,
Бо даст раҳ бигаштам,
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

Хӯрдам китобро ман
Хондам кабобро ман
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

– Муаллим, ман шунидам, ки Лоик шоири бисёр ҳам ҳавобаланд будааст. Ин суҳанҳо ростанд? – пурсид Муҳаммад ном хонандае.

– Ин ҳама гапҳои кӯчагӣ, – гуфт муаллим. – Бо Лоик шахсан шинос ҳастам ва борҳо ҳамсӯҳбат шудаам. Вале ягон бор ҳавобаландию такаббури ӯро надидаам. Хоксориву фуру-танӣ одати ҳоси одамони бузург аст.

– Мо ҳамин хоксорию фурутаниро дар шеърҳои шоир дида метавонем? – пурсид боз Муҳаммад.

– Албатта, мутаассифона шумо, шогирдони азиз, вақти шеърхонӣ ба мазмуни он дуруст аҳамият намедихед, вагарна чунин хусусиятҳоро дар шеърҳои шоири ширинкалом худ мушоҳида мекардед. Ба ин байтҳо таваҷҷӯҳ фармод:

Сад баҳрро гузаштаму дар соҳилам ҳанӯз,
Сад боғ мева чидаму беҳосилам ҳанӯз...
Бишнида асрҳои аср андарзи шоирон,
Касби камол кардаву нокомилам ҳанӯз.

Аз ин мисраъҳо то ба кадом дараҷа хоксору фурутан будани шоирро мефаҳмед.

«Сад боғ мева чидаму беҳосилам ҳанӯз». Мақсади ассо-сии вай шеърҳои олимазмун навиштан аст. Бигузор ба шеър-ҳои ӯ ҳуди халқ, ҳуди одамон баҳо диҳанд, ҷӣ хел инсон будани шоир дар шеърҳояш ифода ёфтаанд:

Пеши чашми замона неку бадам
Дар суҳан ошкора хоҳад монд.

– Муаллим дар як ғазали шоир чунин байт ҳаст:

То нахӯрдам пешпо, бар роҳ нанмудам назар,
Шеърҳоям гар дурустанд, аз хатоии ман аст.

– Инро ҷӣ хел фаҳмидан мумкин? – пурсид духтараке.

– Бисёр осон, – посух дод омӯзгор. – Яъне, шоир мекӯ-шидааст, ки нуқсони дар як шеър содир кардаашро дар дигар шеърҳояш такрор накунад. Ту, духтарам ин байтро аз як

МАФТУНИ ҶОЗИБАИ ШЕЪР

Як гурӯҳ хонандагони синфҳои нӯҳуму даҳум ҳамроҳи омӯзгори фанни адабиёт Қурбон Муҳаммадӣ охиста– охиста рӯ ба саҳро ниҳоданд. Нимаи дуҷони моҳи май бошад ҳам, саҳрову кӯҳу кӯтал сабзапӯш буд. Баҳор бо тамоми ҳастияш ҳукмронӣ дошт. Аз байни рустаниҳои зумурадгун ҳар ҷо – ҳар ҷо лолаҳасакҳо чун чатри лаъл медурахшиданд. Садҳо хел гулу гиёҳҳои хурӯи баҳорӣ чашм мерабуданд. Ҷӣ қадар зебост фасли баҳор! Ҷӣ қадар дилкушост фасли гулбасар.

– Муаллим Лоик хеле хушбахт будааст, ки дар чунин айёми зеботарин таваллуд ёфтааст, – гуфт яке аз духтарон аз сабзаву себарғаҳо чашм нақанда.

– Шоирони маҳбубамон Мирзо Турсунзода, Муҳаммадҷон Раҳимӣ, Абдусалом Деҳотӣ низ дар баҳорон таваллуд шудаанд, – суҳан оғоз кард омӯзгор. – Мебинам, ки шумо аз тамошои қудрати баҳор – саҳрои гулпӯш серӣ надоред. Ҳамин нузҳату зебоии баҳорро Лоик ҳам тасвир кардааст?

– Ҳо, – гуфт хонандаи синфи даҳум Раҷабмурод ва бо хоҳиши муаллим ин мисраъро ҷирди забон сохт:

Эй, ҷамоли баҳру бар, шод омадӣ,
Эй баҳори сабзу тар шод, омадӣ¹.
Тозакориҳотро қурбон шавам,
Мисли ҳар соҳибҳунар шод омадӣ...
Аз қадамҳоят дилам гул мекунад,
Эй арӯси раҳгузар, шод омадӣ,
Дар рағи ҳар майсаат маҷрои ризқ,
Баҳри абнои башар шод омадӣ...

– Ташаккур, Раҷабмурод, шеърро бисёр хуб хондӣ, офарин. Дар ин шеър на фақат манзараҳои фараҳбахши баҳор тасвир меёбад, балки фасли баҳор ҳамчун асоси зиндагии ҳаррӯзаи мо таъкид шудааст. «Дар рағи ҳар майсаат маҷрои ризқ». Дар ин мисраъи оддӣ як ҷаҳон маънии ҳаёт ниҳон аст.

Сартосари ин китоб аз чунин шеърҳои аҷибу ғариб иборатанд. Табиист, ки ин гуна шеърҳо хонда лаҳзае ба фикр фуру меравед ва калимаҳо ҷо ба ҷояш гузошта меонед. Шояд дар саҳифаҳои аввал калимаҳо ҷо ба ҷо гузошта хондан душвор афтад, аммо баъди ду–се шеърро ислоҳ карда хондан шумо таҷриба «ҳосил» мекунад. Аз паи ислоҳи шеърҳо афтода пай намебаред, ки ҳама шеърҳои китобро хонда ба охир расондаед, ҳатто эрод мегиред, ки дар ин китоби ғайриоддӣ шеърҳо хеле каманд, меҳонед, «камбудии ҷиддӣ» бисёр бошанду шумо аз як лаб ислоҳ намоед.

Медонед шеърҳои ин китоби ғайриоддиро кӣ навиштааст?

– Ҷӯра Ҳошимӣ! – бо як овоз меғӯед шумо.

– Дуруст, ин шеърҳо ба қалами шоири маҳбубамон Ҷӯра Ҳошимӣ тааллуқ дорад. Ба навиштани ин гуна шеърҳои сеҳрангез танҳо ҳомаи сеҳрангези Ҷӯра Ҳошимӣ қодир аст. Дар бораи мақому аҳамияти чунин шеърҳо Ҷӯра Ҳошимӣ ба таври мухтасар бошад ҳам шарҳу эзоҳ додаанд.

Бисёр, бачаҳо шоири маҳбубамонро бо ин китоби хеле ҳам зебову аҷоиб табрику муборакбод гуфта орзу намоем, ки боз бароямон китобҳои нав ба нав навишта ҳада намоянд.

Январии соли 2009

¹ Ин мисраъ аз Шамси Табрӣ.

САРОЯНДАИ ОРЗУҲОИ ДИЛИ ЧАВОНОН

Аминҷон Шукӯҳӣ дар адабиёти муосир ҳамчун сарояндаи қалби пурҷӯшу хурӯш, эҳсосоти поку нафиси ҷавонон шӯҳрати хоса дорад. Хусусан, солҳои панҷоҳуму шастум шеърҳои шоири ширинкалому нозукбаён вирди забони ҳазорон наврасону ҷавонон буданд. Шеърҳои кӯтоҳ–кӯтоҳу дилнишини шоирро аз қабилӣ «Як назар чун дӯхтӣ рафтӣ», «Ба роҳи ту», «Мепарварам», «Бӯ кардам», «Меғузарӣ», «Ман шаби васли туро мекобам», «Вохӯрем», «Андаке ист», «Маро танҳо ту бинмудӣ фаромӯш» ва мисли ҳамин боз шеърҳои зиёдро дар ҳама ҷо меҳонданду мешуниданд. Ба аксари ин шеърҳо оҳангсозон оҳангҳои фораму дилпазир баста буданд ва ин сурудҳо пайваста аз радио шунавонда мешуданд. «Садои дил» ном китоби Аминҷон Шукӯҳӣ, ки соли 1957 ҷоп шуда буд. Гуфтан мумкин, дар он солҳои дур китоби рӯимизии мухлисони шеър ба шумор мерафт.

Минбаъд ҳам шоир мухлисони ашъорашро бо шеърҳои тару тозаи худ шод менамуд. Хусусан, шеърҳои аз силсилаи «Муҳаббат ва оила» навиштааш дар байни хонандагони бешумор шӯҳрати беандоза пайдо кард ва номи шоирро низ хеле маълуму машҳур гардонд.

Сабаби дар байни хонандагон, алалхусус, миёни ҷавонон ин қадар шӯҳрат ёфтани ашъори шоир дар чӣ буд? Аминҷон Шукӯҳӣ муҳаббати софу беғубори ҷавонон, орзуву омоли онҳо, тапиши дили беқарорашонро бисёр ҳам самиву табиӣ тасвир мекард. Шеърҳо ба забони соддаву фаҳмо ва дилнишини бо сабки халқӣ наздик эҷод мешуданд ва зуд ба дилҳо роҳ меёфтанд.

Дар назар чунин мерасид, ки гӯё навиштани ин шеърҳо бисёр ҳам осон аст. Ҳар як шоир хоҳад, чунин шеърҳоро навиштан мегирад. Аммо дар зоҳир ҳамин тавр менамояд, вале дар амал корест басо душвор ва на ба ҳар як эҷодкор

намоянд. Дар ин маҳфилҳо адибон бо навбат иштирок намуда ба шогирдони адабиётдӯст сабақ диҳанд, то аз байни онҳо эҷодкорони варзида ба камол расанд. Меҳостанд, ки заминё дошта бошанду дар он деҳқонӣ кунанд. Орзу доштанд, ки девони мукаммали ашъорашонро бо дастони худ мураттаб созанд...

– Қадом хислатҳои шоир дар хотири шумо абадӣ монд?

– Шоир Лоиқӣ Шералӣ марди боаҳду паймон буданд. Ба хурду бузург ваъдаи додашонро ҳатман иҷро мекарданд. Ба ягон фарде надидаам, ки кина гирифта бошанд.

– Ҷояшон ҷаннат бошад.

– Илоҳо!

Моҳи майи соли 2001

АЗ ШОҲБАЙТҲОИ ШОИР

Одаи гох аз гуруру худписандӣ, худсарӣ,
Қатра ҷуста баҳро гум мекунад.

Бевафои ҳаёт аз бевафои ман аст,
Норасои бахт аз норасои ман аст.

Надониста бисе рашкӣ сару сомони мо доранд,
Даруни дил ҳазонрез асту худ гулпӯш мегардем.

Дастаи дар мекашад аз остинам ҳар сахар,
Эй ки берун меравӣ ин остонро гум макун.

Пасту болои ҷаҳон болои ҳам ғам медиҳад,
Бо ту яксон менамуд ҳам пасту боло модарам.

Ғар ба мақсад мерасидам, роҳи ман кӯтоҳ буд,
Ин қадар раҳро дароз аз роҳи ман аст.

дафтари ғафс имрӯз дар бойгонии шоир нест. Кошкӣ аз ягон ҷо пайдо мешуд...

– Дар айнӣ ҷӯшу хурӯши эҷод касе ояд ҷӣ кор мекарданд?

– Дар ин гуна лаҳзаҳо охиста рафта дарро мекушодам. Бо дасташон ишораҳо мекарданд. Маънии ишораҳо тахминан чунин буд: меҳмон андаке сабр кунад ё худ шоир ҳамин ҳоло вақт надорад. Баъзан бо шӯхӣ мегуфтанд: ҳар касе, ки ба шеърнависиам ҳалал расонад, вай «душмани халқ» аст, вале чи чора, аз бисёрии ёру дӯстон мани мискин аксар вақт «душмани халқ» мешудам.

– Дар хона аз ҷӣ норозӣ буданд?

– Агар таоми дилхоҳашон тайёр набошад, мабодо, ба чизҳои рӯйи мизи кориашон даст расонем, беиҷозат китобро ба касе диҳем, хафа мешуданд. Дар кучо будани ҳар як китобро дар ҳучраи кориашон хуб медонистанд.

– Баъди анҷоми шеъри нав ҳолаташонро мегуфтед?

– Ба ҳаёлам баъди эҷоди шеъри нав мисли модаре, ки фарзанд таваллуд мекунад, шоду хурсанд мешуданд. Шеъри навро бароямон меҳонданд. Мо таъриф мекардем. Хушҳол мешуданд. Ҳар як китоби ба тозагӣ ҷоп шудаашонро мисли атргули хушрангубу дергоҳ мебӯиданд, аз бӯии рангу дастгоҳҳои ҷопхона сер намешуданд. Дар чунин лаҳзаҳо хурсандиашон ба замину осмон намеғунҷид.

– Муносибати шоир бо фарзандон ҷӣ гуна буд?

– Фарзандонашонро бағоят дӯст медоштанд. Ҳама ба камол расида бошанд ҳам, ҳангоми андаке нотобиву ночӯрӣ онҳоро ба ҷону ҳолашон намонда ҳатман ба духтур мебурданд. Вақти тӯйи духтарон, ба хизмати ҳарбӣ рафтани писарон мисли кӯдак зор-зор мегиристанд. Ба таҳсили фарзандон аҳамияти махсус медоданд. Бо онҳо мувофиқи синну солашон муносибат доштанд: писари калониам Диловарҷонро додари мо мегуфтанду духтари хурдӣ Мумтозро хоҳаракам. Мумтоз ба апаи Лоик Мухаррама хеле монанд аст. Дигар фарзандонро ҳам бо суханҳои пур аз меҳру муҳаббат ном мебурданд.

– Дар дил ҷӣ орзуҳо доштанд?

– Орзуҳоиашон бисёр буд. Меҳостанд, ки дар баъзе мактабҳо маҳфилҳои адабии мунтазамалкунанда ташкил

муяссар мегардад. Дар адабиёт инро «саҳли мумтанеъ» меноманд. Яъне дар назар бисёр соддаю аммо навиштани ба ҳар кас даст намедиҳад.

Бачаҳои азиз! Аминҷон Шукӯҳӣ байни дӯстдорони каломи бадеъ на фақат ҳамчун шоир, балки ҳамчун нависандаи моҳир низ шинохта шудааст. Ҳикояҳои «Шахло», «Шифо хоҳари Шахло», ки ба ҳамроҳии нависанда Ҳилолиён Аскар навиштааст, шӯҳраташ байни хонандагони бешумор аз шеърҳои лирикиаш кам набуданд. Қиссаҳои «Имзои шахсӣ» (ҳамроҳи Ҳилолиён Аскар), «Парии ҷазира», романи «Печу тоби роҳҳо» (бо Ҳилолиён Аскар) эҷод кардааш истеъдоди бисёр ҳам хуби ўро дар соҳаи наср нишон медиҳад.

Ба шумо, хонандагони хурдсол, ҳаминро ҳам хотиррасон мекунем, ки шоир, нависанда, драмнавис Аминҷон Шукӯҳӣ кӯдаконро бисёр ҳам дӯст медошт. Барои хурдтаракон як силсила шеърҳои навиштааст, ки аз рӯи услуби ҳоси шоир ширину раvon ва ба лафзи кӯдакон хеле ҳам наздик мебошанд ва хондану азбар карданиашон саҳлу гуворост.

Чӯчае буд,
Номаш Маллача,
Дар сари худ дошт,
Вай як саллача.

Маллача як рӯз
Як дон шолӣ ёфт,
То хӯрад онро,
Ҷои холӣ кофт.

Ин сӯ медавид,
Он сӯ медавид.
Шолиро вале
Маҳкам мегазид.

Шолӣ якбора
Ба гап даромад.
Аз нӯли ҷӯча
Берун баромад.

Бачаҳои азиз! Худ мушоҳида кардед, ки ин сатрҳо чӣ қадар ҳам соддаву хушсадоянд. Узр меҳоҳам, ки дар ҷои хеле ҳам шавқовари шеърӣ «Маллача» ист кардем. Давоми шеър бисёр ҳам ачибу шавқовар аст. Шумо ҳозир ҳатман мегӯед, ки давоми шеърро аз кучо ёфта хонем. Китоби шоир дар фурӯш набошад.

Ғафлатон сад ғоиз дуруст ва рост аст. Аммо аз китоб-хонаҳо асарҳои ин адиби мумтозро пайдо кардану хондан ва як олам аз онҳо таассурот гирифтани баҳра бурдан мумкин аст. Аминҷон Шукӯҳӣ ғайр аз шеърҳои дилнишин боз барои шумо, хурдтаракон «Об аз кучо меояд?», «Асад ва Самад» ном қиссаҳои шавқовар навиштааст, ки хонданааш айнӣ муддаост.

Ана ҳамин адиби номии хушқалам даҳуми июни соли 1923 дар деҳаи Румони ноҳияи Хучанд ба дунё омада буд. Хизматҳояш дар соҳаи матбуот, радио ва телевизиону адабиёт бо нишонҳову ифтихорномаҳои давлатӣ қадр карда шудааст. Ё соли 1965 ба гирифтани ҷоизаи давлатии Рӯдаки сазовор гаштааст. Ҷабдаҳуми майи соли 1979 дар айнӣ камолоти умраш аз ҳаёт даргузашт, аммо ӯ бо асарҳои ба дилҳо наздики худ ҳамеша бо мост.

САД МЕҲРУ ВАҒО БАҲРИ ВАТАН ДАР СУХАНИ ЁСТ

Ҳар вақте дӯстдорони шеър аз Ҳабиб Юсуфӣ ёдовар мешаванд, ҳамеша ин сифатҳоро: «шоири ватандӯст, шоири ватанпарвар, шоири ҷанговар» ҳамроҳ карда ҳарф мезананд. Чаро ин тавр? Магар адибони дигар ватандӯст нестанд? Албатта, ватандӯстанд. Дар ин хусус шеърҳои зиёде навиштаанд. Аввалин шеърҳои Ҳабиб Юсуфӣ дар синни бистсолагиаш, соли 1936 дар матбуот ҷоп шудааст. Яке аз ин гуна шеърҳо «Хайр, эй адиб!» ном дошт, ки бахшида ба вафоти нависандаи рус Николай Островский навишта буд. Дар охири ин шеър чунин мисраҳоро меҳонем:

– Пеш аз ҳама одами меҳрубон буданд. Тамоми воқеаҳои нохушро бо таҳаммул ба хурсандӣ табдил меоданд. Мекушиданд, ки дар оила ҳамеша оромии мӯътадил ҳукмрон бошад. Эродҳои аҳли оиларо бо табассум гӯш мекарданд. Проблемаи душвор бошад ҳам, ҳеҷ ғап набудааст—ку, меғуфтанд. Аз кӯча бо нидоҳои хурсандӣ ба хона мебаромаданд: «Кӣ ҳаст? Кани одамон»... Меҳмондориро дӯст меоданд. Таоми дилхоҳашонро бо ҳамсоя меҳӯрданд. Дар лаҳзаҳои ғояти шавқу шодӣ сарашонро ба гардани духтари калониашон Сабо гузошта мегиристанд. «Ин духтаракам ба бибиам бисёр ҳам монанд аст» меғуфтанд...

– Фақат шеър менавиштанд ё дигар машғулияҳо доштанд.

– Ҳамеша мутолиа мекарданд. Хати форсӣ чашмавро хӯрд, – гӯён шикоят доштанд. Бозии шохмот яке аз шуғлҳои дӯстдоштаашон буд. Ҳангоми бозӣ аз ашъори гузаштагон оид ба шохмот шохбайтҳоро бо оҳангаш меҳонданд:

Эй шах, паси пил афкан, к-афканда ба шах пиле,
Шатранҷии тақдираш дар мотғаи Ҳирмон.

Илова бар ин, дар ҳотай назди бинои истиқоматиамон қор қарданро дӯст меоданд.

– Қадом вақт шеър менавиштанд? Ҳангоми муайян ё ҳар гоҳе, ки хоҳанд?

– Қадом фурсате, ки илҳомашон ояд, ҳамон лаҳза менавиштанд, вале аксар вақт шабонгаҳ.

– Баъзеҳо мегӯянд, ки як ғазалро дар ҷандин дафтар менавиштанд. Оё ҳамин тавр аст?

– Намедонам, соли ҳазору нӯҳсаду ҳафтоду нӯҳ ё ҳаштод буд. Ман ҷанд дафтарро як ҷо гузошта дӯхтам ва дар рӯи он дафтари ғафс чунин навиштам: «Девони ғазалиёти Лоик». Онро дар зодрузи шоир тақдим кардам.

Эшон навиштаи маро чунин ислоҳ намуданд: «Машқи ғазал». Ҳар як ғазалро ба ҷандин варақ навишта хат мезаданд, аз сари нав менавиштанд, боз хат мезаданд. Хулоса саҳифаҳои ин дафтари ғафс аз ғазал пур шуд. Аммо ҳамаи саҳифаҳо пур аз нақшу нигор хат задаву хаткашида... Вале сад афсӯс, ки ин

шумор мераванд. Ин китобхоро шумо, бачаҳои азиз аз китоб-хонаҳо пайдо хоҳед кард.

Соли 2006

БҶҶИ МЕХРУ ЭЪТИҚОД

Бачаҳои азиз! Бистуми моҳи майи соли чорӣ ба зодрузи яке аз шоирони барҷастаи замони мо Лоиқи Шералӣ шаст сол пур мешавад. Ин рӯзи муборак дар сар то сари мамлакат чашн гирифта хоҳад шуд. Ин чашни фархунда ба иди ҳақиқии адабиёту санъат, иди хурсандиву фараҳмандиву иди меҳру эътиқод табдил меёбад.

Гар зи шеъри ман наояд бӯйи меҳру
эътиқод,
Зодаи дарёву кӯҳи Тоҷикистон нестам

– мегуфт бо сарбаландӣ сарояндаи орзуву умедҳои дили мардум Лоиқи Шералӣ. Воқеан ҳам шоири рангинхаёлу ширинбаён умре дарди дили халқи худ, орзуву ормонҳои ўро, зебоиҳои Тоҷикистони азизро месуруд. Шоири халқии Тоҷикистон, дорандаи ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдуллои Рӯдакӣ Лоиқи Шералӣ бо ашъори дил-ошӯби худ адабиёти муосири тоҷикро дар байни дигар мамлакатҳо шўҳратманд гардонд. Шумо, бачаҳо низ кайҳост, ки бо эҷодиёти ин шоири мумтоз шиносӣ доред, вале аксари шумо аз ҳаёти шахсии шоир муносибату муомилоти ў дар хонаву атрофиён, шуғлҳои дўстдоштаи вай беҳабаред.

Чанде пеш бо ҳамсари шоир муаллимаи фанни адабиёти мактаби миёнаи рақаи 54, шаҳри Душанбе Зебо Қутбидинова ана дар ҳамин хусус сўҳбат доштем.

– Муаллимаи азиз! Шоири маҳбуби дилҳо дар хона чӣ гуна шахс буданд?

Чангем чу ту мову пайи душманон канем,
Бо теги ту ба ҷисми адӯ захмҳо занем.
Тир аз туфанги ту сӯи душман равон кунем,
Хори алам ба дидаи душман биафканем.

Дар боло гуфтем, ки Ҳабиб Юсуфӣ вақти ин шеърро навиштан ҳамагӣ бист сол дошт. Аз ин сатрҳо маълум, ки шоир нисбат ба душманони Ватан беамон аст. Ҳар лаҳза ў тайёр аст, ки Ватанро ҳам бо қудрати қалам ҳам бо туфанг муҳофизат кунад. Ба душманони хомтамаъ, ки мудом ба забт кардани Ватани мо ягон фитнаву ғасод барпо кардани мешуданд, бо сатрҳои оташбор гӯё тир мепарронд:

Хон, душмани манфур! Бидон ин Ватани мост!
Ин ҳастии мо, қуввату ҷон дар бадани мост.
Гар чашм надорӣ ту ба дидан, нашунидӣ?
К–он дидаи мову дили мо, ҷону тани мост...
Танҳо на Ватан, як кафи ҳоке натавон бурд
Аз кишвари мо, то ки хун андар бадани мост...
Осон набувад мамлакат аз мо бирабудан!
Сад меҳру вафо баҳри Ватан дар сухани мост.

Ин сатрҳои самимии пур аз меҳру садоқат навиштаи ҷавони бистсола зуд дар дилҳои ҳамсолонаш ва ҳар як фард, ки худро ватандӯст меномад роҳ меёфт ва ҳисси ватандӯстиву ватанпарварии онҳоро дучанд меафзуд. Аҳли сухан, адибони нисбатан калонсол аз ҷакидаҳои ҳомаи ў умеди калон доштанд, хурсанд буданд, ки дар майдони адабиёт соҳибқалами боистеъдод арзи вучуд мекунад. Қариб дар ҳамаи шеърҳои меҳри ватандӯстиву садоқати бепоён нисбат ба Ватан эҳсос карда мешавад.

Зи ишқи Ватан ҷӯш дорад дилам,
Ба ҳарфи Ватан гӯш дорад дилам.
Ватанро бинозам, маро дар канор
Чу модар гирифтӣ намуд бахтёр
Ватан ҷони ман, ҳам ҷаҳони ман аст,
Ватан боғ, ҳам бӯстони ман аст,

Ватан чун маро ин чаҳони нав аст,
Дил аз роҳу фармони ӯ раҳрав аст...
Ба роҳи Ватан ҷон фидо мекунем,
Ватан ҳар чӣ гӯяд, адо мекунем.

Бачаҳои азиз! Ёдовар мешавем, ки Ҳабиб Юсуфӣ ин байтҳоро низ дар синни бистсолагиаш навиштааст. Гӯё ин шоири оташинсухан Ватан гӯён ба майдони адабиёт омад ва аз ҳар сатри ашъораш мо инро мушоҳида мекунему эҳсос менамоем. Ҳабиб Юсуфӣ дар шеърҳояш худ ҳамчун як ватандӯсти оддӣ не, балки як ватанпарвари диловарест, ки агар лозим шавад ба қаҳрамоноҳи нишон додан қодир аст. Ватандӯстии ӯ аз рӯи ҳавову ҳавас ва суҳанҳои булҳавасона нест:

Ман на танҳо дил, тану ҷон ҳам фидоят мекунам,
То шавам чун қаҳрамонони ту ман ҳам қаҳрамон.

Ҳабиб Юсуфӣ дере нагузашта ин суҳанҳои худро дар амал исбот кард. Дар ин бора баъди чанд лаҳза таваққуф мекунем. Ватани Ҳабиб Юсуфӣ фақат деҳа, ноҳия, шаҳри таваллудшудааш нест, балки ҳар гӯша, ҳар канора, ҳар боғу дашт, ҳар кӯҳу адир, ҳар дарёву наҳр ватани ӯст. Ҳазор сол пеш аз ин Ҳаким Фирдавсии бузург дар бораи Эронзамин бо як олам ифтиҳор гуфта буд:

Ҳама ҷойи Эрон сарои ман аст,
Чу неку бадаш аз барои ман аст.

Шоири ҷавони тоҷик гӯё бо ин пири суҳанвар мусобиқақунон ин сатрҳоро навишта буд:

Дар оғӯши ту ҳазорон диёру шаҳр бувад,
Ба ҳар кучот равам, дил диёри ман гӯяд...
Ту з– он қавӣ, ки ба ҳар ҷо халқи заҳматкаш
Ту ро замини ману таҷгоҳи ман гӯяд.

Бубинед, шоири ҷавоне, ки қалбаш аз эҳсосоти ватанпарварӣ лабрез аст ба мо ойини ватанхоҳиву ватандӯстиро ҷӣ тавр талқин мекунад. Дили шоир пур аз меҳру муҳаббати ватандӯстист. Ҳабиб Юсуфӣ дар кадом мавзӯе шеър нависад меҳри Ватан вирди забони ӯст:

Қалам ба даст бигирам, ки шеър бинвисам,
Забони ман зи ҳама пештар Ватан гӯяд
Ватан, – ҷу нағмасароӣ аст дил зи ишқи ту,
Ту ро ҳазинаи илҳами хештан гӯяд.

Аз Ватани озоди хеш, халқи бунёдкори он ҳамеша ифтиҳор дорад ва сарбарландиву меҳри дилро ин тавр ифода кардааст:

Гар Ватан ин асту кор ин асту давр ин аст, мо
Як замон аз паҳлӯи шамсу қамар ҳам бигзарем.

Ин байт гӯё пайғамбарона эҷод гаштааст. Баъди бист сол аввалин бор дар дунё радиёҳои сунъии замин дар коинот сар дода шуданд. Вақти ин байтро гуфтан Ҳабиб Юсуфӣ ҳамагӣ бисту ду сол дошт. Олимони шӯравӣ тақрибан баъди бист сол гуфтаҳои ин шоири қалбаш пурасрорро дар амал татбиқ карда бошанд ҳам, аммо дар кадом асос гуфтани ин шохбайти Юсуфиро то имрӯз муайян накардаанд. Худи шоир ҷомаи амал пӯшидани гуфтаҳояшро наид. Вай ақаллан сисола нашуда, бисту дуҷоми феввали соли 1945 дар синни бисту нӯхсолагӣ дар ҷангҳои назди Варшава ҳалок гардид. Ҳабиб Юсуфӣ гуфтаҳояшро дар амал собит кард. Дар рӯзҳои аввали Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба набард рафта, зидди душмани ғаддор – фашистони истилогар қаҳрамонона ҷангид.

Мутаассифона, дар ин ҷо доир ба ҳаёт ва эҷодиёти ин шоири ҷанговар муфассал суҳан рондан аз имконият берун аст. Ман ба шумо, бачаҳои азиз аз рӯйи дӯстӣ ҳабар медиҳам, ки дар китобхонаҳои ҷумҳуриамон китобҳои Ҳабиб Юсуфӣ, хусусан китоби дучилдаи шоир, ки соли 1987 аз тарафи нашриёти «Адиб» ба таъъ расидааст, барои ҳаёт ва эҷодиёти Ҳабиб Юсуфиро муфассалтар омӯхтан манбаи муҳим ба

УМРЕ АСИРИ ХУД КАРД

Бачаҳо! Қариб дар ҳар шумораи рӯзнамаи «Анбоз» маколаву лавҳа, очерку гузоришҳои Тоҷинисои Султонӣ чоп мешавад ва то ҳое, ки мо огоҳӣ дорем, шумо навиштаҳои ин журналисти хушқаламро бошавку завқ мутолиа мекунед, дар бораи қаҳрамонҳои онҳо андеша меронед, ба хислатҳои ибратбахши ҳамсолонатон пайравӣ менамояд, аз рафторҳои баду нораво дурӣ мечӯед ва мекӯшед, ки ин гуна тоифаҳо дар байнатон набошанд. Пас навиштаҳои Тоҷинисои Султонӣ шуморо ба корҳои неку роҳи нек ҳидоят мекунад, даъват менамояд, ки аз рафторҳои ношоиставу носавоб барҳазар бошед. Аз ин чост, ки рӯзноманигори хушсалиқа доим дар ҷустуҷуст, то аз ҳаёти шумо лаҳзаҳои аҷоибро интиҳоб карда ба он бо нӯги хомааш рангу бўйи нав баҳшида манзури ҳамагон гардонад.

Тоҷинисои Султонӣ дар рӯзнамаи шумо «Анбоз» қариб сӣ сол боз кор мекунад. Вай яке аз аввалин хатмкунандагони факултаи журналистикаи Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон аст. Солҳои охири таҳсилаш Тоҷинисо барои таҷрибаомӯзӣ ба рӯзнамаи «Анбоз» собиқ «Пионери Тоҷикистон») омад. Кор дар рӯзнамаи кӯдакон барояш як олами тозаю мубарро, олами пурҷӯшу хурӯшу рангин, олами пур аз розу ниёзу орзуву умедҳо буд. Меҳру муҳаббати рӯзнамаи кӯдакон ӯро як умр асири худ гардонд. Дар зарфи қариб сӣ сол чандин маротиба гӯшаю канорҳои Тоҷикистонро пиёдаву савора тай зада, аз ҳаёти шумо мақолаҳои ибратбахшу гузоришҳои пандомез, лавҳаҳои очеркҳои дилнишин навиштааст.

Меҳнати дуру дароз дар рӯзнамаи кӯдакон ба Тоҷинисои Султонӣ имконият дод, ки ҳаёти шумо, насли наврасро хубтар омӯзад, ба дунёи рангин ва ҳаёлотӣ бою мусавфои шумо ғутта занад ва аз баҳри беканори олами шумо, бачаҳо дурдонаҳо ба даст оварад. Тоҷинисои Султонӣ дар тӯли ин солҳо нафақат ҳамчун рӯзноманигори варзидаи кӯдакон ном баровард, балки ҳамчун адибаи рангинхаёлу

Лоик ба ин мазмун ҷавоб мегӯяд:

Надониста басе рашки сару сомони мо доранд,
Даруни дил хазонрез асту худ гулпӯш мегардем.

Ё худ боз яке аз шоирони классик чунин фармудааст:
«Аҷаб кайфияте дорад ба мақсад норасиданҳо». Дар як ғазали Лоик чунин байтро меҳонем.

Гар ба мақсад мерасидам роҳи ман кӯтоҳ буд,
Ин қадар рахҳо дароз аз роҳпоии ман аст.

Аз ин мисолҳо аён мегардад, ки шеърҳои зиёди шоир аз шеърҳои гузаштагон камӣ надорад ва сабаби ин қадар машҳуру мақбули халқ гаштани ӯ дар ҳамин аст.

– Муаллим, ба қарибӣ ба чор нафар адибони тоҷик унвони баланд – Шоири халқии Тоҷикистон дода шуд, ки дар байни онҳо Лоик ҳам ҳаст. Лоик аз ҳамаи унвонгирифтагон ҷавонтар, – мегуфт Ҷаҳонгул. – Дар панҷоҳсолағӣ Шоири халқӣ шудан ифтихори бузург будагист?

– Нахустин китоби Лоик, ки «Сари сабз» ном дорад, соли 1966 чоп шуда буд. Он вақт шоир акнун биступанҷсола буд. Шеърҳои китобча дар байни чор-панҷ сол эҷод гардидаанд. Ин китобча даст ба дасти ҷавонон мегашт. Ҳамаи шеърҳои онро хонандагон пазируфтанд. Шеърҳоро бо шавқ меҳонданду сер намешуданд. Ба шумо аз ин китобча як байтро мисол меорам:

Миёни неку бад, таҳқиру иззат, поку олуи,
Ғае тобуткаш бошу ғае ғаҳвораҷунбон шав.

Ин байтҳои маъноҳои бикрдоштаро Лоик дар бистудусолагиву бистусесолагияш навишта буд. Пас, ӯ аз ҳамон вақт боз шоири халқ аст.

– Хуб шуд, ки мо сӯҳбатро оиди шеърҳои шоири маҳбуб Лоик дар саҳро гузаронданӣ шудем, – гуфт Қурбон Муҳаммадӣ рӯи майсаҳои маҳмалин нишаста.

Бачаҳо муаллимиро халқа гирифтанд.

– Дар ин ҷои фараҳфазо сӯҳбати дар роҳ оғозёфтaro идома медиҳем. Дар роҳ шумо маро мешунидед, акнун ман шуморо мешунавам.

Лаҳзае бачаҳо ба якдигар навбат надода, ба шеърхонӣ даромаданд.

– Фарзандони азиз! – шогирдонро ба интизом даъват кард омӯзгор. – Агар ба якдигар навбат надихему якдигарро гӯш накунем, мо ҳеҷ чизро намефаҳмем. Хайрият, ки ҳоло ҳуди шоир бо мо нест, вагарна аз рафтори шумо дар хичолат мешудам.

– Агар Лоик ҳамроҳамон мебуд мо ором менишастем, – гуфт яке аз бачаҳо.

– Дар назди муаллими худ тартибу интизомро нигоҳ доштан ҳам хислати ҳамидаи шумо ба ҳисоб меравад...

Бачаҳо бо навбат ба шеърхонӣ шурӯъ карданд. Пас аз қироати ҳар як шеър дар атрофи он баҳс меҷушид. Аз байн чанд соат гузаштаниро касе пай набурд. Гумон доштанд, ки ба омаданишон ним соат ҳам нашудааст, зеро ҳама мафтуни ҷозибайи шеър буданд.

Соли 1991

НАВИСАНДАИ ШУМО

Барои мактабиёни солҳои пеш номи Мустафо Шарқӣ маълуми машҳур буд, зеро дар рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз»), маҷаллаи «Машғал» зуд-зуд ҳикоя-ҳову очеркҳои вай chop мешуданд. Мавзӯи аксари ҳикояҳои нависанда ҳаёти бевоситаи кӯдакони солҳои пешин буданд. Қисми дигари ҳикояҳои адиб дар бораи табиат парандагону ҷонварон ҳикоят мекунанд.

Ҳикояҳои нависанда Мустафо Шарқиро бачаҳо бо шавқу завқ мехонданд. Чунки ин ҳикояҳо ба кӯдакон дӯстиву рафоқат одобу ахлоқ, ростиву наҷӯкорӣ барин хислатҳои беҳтарини инсониро меомӯзанд. Бисёр ҳикояҳои адиб дар бораи мардиву матонат, фидокориву шӯҷоат баҳс мекунанд. Ҳикояҳои ба ҷонварон бахшида навиштаи Мустафо Шарқӣ низ барои хонандагон аз ҳар ҷиҳат ибратбахшанд.

гузаронидааст. Дар мақола дигар бачаҳои дар лагер буда низ тасвир карда шудаанд. Ман бошам, боре дар лагери пионерӣ истироҳат накардаам. Пас, Насими дар мақола буда Насими дигар аст. Бо вучуди ин, рӯзномаро ба бачаҳо нишон дода чанд рӯз ифтихор карда гаштам.

Он вақт ҳатто аҳамият ҳам надодаам, ки ин мақоларо кӣ навиштааст? Баъдҳо фаҳмидам, ки мақолаи хондаам ҳикоя будаасту онро ҷавони аз ман як чанд сол калон Пӯлод Толис навиштааст.

Минбаъд дар саҳифаҳои рӯзномаамон паси ҳам дигар ҳикояҳои Толис chop мешуд. Баъдтар фаҳмидам, ки устод Айни ба эҷодиёти Толиси ҷавон таваҷҷӯҳи зиёд зоҳир кардаанд. Камбудии ҳикояҳояшро нишон дода истеъдодашро кадр намудаанд.

Пӯлод Толис суҳанҳои пурбаҳои устод Айниро нисбати эҷодиёташ бо асарҳои нав ба нави худ дар амал собит мекард.

Охири солҳои панҷоҳуми асри гузашта Толис «Тобистон» ном қиссае навишта ба рағнақи минбаъдаи насри муосири мо таъсири калон расонд. Қиссаи «Тобистон» ба зудӣ ба ҷадин забонҳо тарҷума шуда шӯҳрати адабиёти тоҷикро дар байни адабиёти дигар халқҳо хеле боло бардошт. Соли 1972 аз рӯйи ин асар филми ҳунарии «Тобистони соли 1943» бардошта шуд.

Зиёда аз ним аср пеш, ҳамоно вақте ки бори аввал аз эҷодиёти Пӯлод Толис ҳикояи «Насим»-ро хонда ин «мақола» дар бораи ман будааст, гӯён шодӣ мекардам, кай медонистам, ки дар зерини таъсири қиссаи «Тобистон»-и нависандаи номӣ қиссаи дуҷуми худ «Ҷонам фидои яҳмос»-ро менависам. Шояд рӯҳи поки Толис мададгор шуд, ки наврасон ин қиссаи маро хуб истиқбол гирифтанд. Агар қиссаи «Тобистон»-ро наме-хондам, «Ҷонам фидои яҳмос»-ро навиштани ман дар гумон буд. Аз ин ҷост, ки Пӯлод Толис мисли бисёр қаламкашон ба ман ҳам ҳаққи устодӣ дорад. Агар ӯ дар қайди ҳаёт мебуд, имрӯз синнаш ба ҳафтоду панҷ мерасид.

Соли 1997

кам китобҳои бадеӣ мехариданду ба рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло Анбоз») обуна мекарданд.

Солҳои вазнин бошад ҳам, мо дар як моҳ як шумора не, балки чандин шумора рӯзнома мегирифтем. Тамоми мақолаҳову шеърҳои ҳикояҳои дар саҳифаҳояш chop шударо ҳарисона мехондему шумораи навашро интизор мешудем. Рӯзе Миша ном шарикдарси яҳудиям маро дар даромадгоҳи мактаб пешвоз гирифта пурсид:

- Рӯзномаро хондӣ?
- Кадом рӯзномаро? – гуфтам ман.
- Рӯзномаи худамон «Пионери Тоҷикистон» – ро.
- Шумораи навашро ҳоло нагирифтаам.

Миша аз ҷавоби ман хурсанд шуда аз байни китобу дафтараш рӯзномаро бароварда гуфт.

- То маро зиёфат накуни, рӯзномаро нишон намедихам.
- Асло нишон надох, бегоҳӣ хона равам шояд, ки рӯзномаи худам низ омада бошад, – гуфтам.

– Э, калла, чор соат нигоҳ карда мешинӣ, агар медонистӣ, ки ин ҷо чӣ навишта шудааст, – ба дилам оташ андохт шарикдарсам. – Дар бораи ту мақолаи калон навиштаанд.

Ман ба суҳанҳои Миша дуруст сарфаҳм нарафтам, лекин анбонамро кушода аз он кулчаеро, ки бояд дар танаффуси калон меҳӯрдам гирифтаму нимаашро шикаста ба Миша додам. Вай рӯзномаро калон кушода саҳифаи охирашро нишон дод. Мақолаи калон дар саҳифаи чорум буд ва он «Насим» ном дошт. Аммо сарлавҳа бо хати chop не, балки бо хати дастӣ навишта шуда буд. Фикр кардам, ки ин кори Миша аст. Маро масҳара кардан меҳаҳад. Ҷӯраам таъназанон гуфт, ки аввал худӣ мақоларо хонам. Чанд сатрро аз назар гузаронда фаҳмидам, ки ҳақиқатан мақола дар бораи ман аст. Қариб дар ҳар сатр номи ман – Насим дучор мешуд. Насим бачаи китобхон аст, вақти холиашро бо мутолиаи китобҳо мегузаронад. Охир ман ҳам китобхониро дӯст медорам, вақти холӣ, ки ёфтам китобро ба даст мегирам. Ҷӯраам рост мегуфтааст, мақола дар бораи ман навишта шуда буд. Аз шодӣ ба куртаам намеғунҷидам. Мақоларо бори дигар хонда фаҳмидам, ки шодиам бечост, зеро Насими дар мақола тасвир ёфта ба лагери пионерӣ рафтааст. Чанд рӯзи таътилно он ҷо

Яке аз ҳикояҳои дар ин хусус навиштаи муаллиф «Ба нағзӣ–нағзӣ, ба бадӣ бадӣ» ном дорад. Дар ин ҳикоя Устошариф ном шахси якрав боре роҳро миёнабур карда ба хона меравам гӯён ҳаёти худро ба хавфу хатар мегузорад. Дар роҳи беодаму хилват ба вай гургон ҳучум мекунанд. У тамоми овозашро сар дода сагашро ба ёрӣ ҷеғ мезанад. Саги бовафо овози соҳибашро шунида ба имдоди ӯ медавад. Саг ба гургҳо ҳамла мекунад. Гургҳо низ ба саг дар меафтанд. Устошариф аз ҳамлаи гургон ҳалос шуда зуд роҳи гурезро пеш мегирад. Ҳамин ки ба хонааш омада худро дар гирди сандалии гарм кардани мешавад, саги чандин ҷойи баданаш хуншор низ зада ба хона медарояду аз гӯлӯи соҳибаш газида ӯро мекушад. Худаш ҳам баъди ба берун баромадан ҷон медиҳад...

«Ҷӯраҳо», «Ёрдамчиёни бобо», «Одам ва шер», «Кабутарони сулҳ», «Меҳри модар», «Ҳикояҳо», «Таркиши охири» ном китобҳои Мустафо Шаркиро мутолиа кардан, айнаи муддаост. Қариб ҳамаи ин китобҳо барои шумо, бачаҳо мебошанд. Ин китобҳоро аз китобхонаҳои шаҳру ноҳияҳои худ пайдо карда метавонед. Ин китобҳо ба шумо як олам хурсандӣ мебахшанду дарси зиндагӣ меомӯзанд.

ГАВҲАРАКАШ

Олими маъруф Баҳроми Шермуҳаммадиён барои равнақи адабиётмон, хусусан омӯзиши фарҳанги мардуми хизмати зиёде кардааст. Китобҳои қиссаву таронаҳои мардумӣ «Дарвозаи нигин дорад», «Гунчишки мӯзасурхак», «Як лаъли марҷон», «Сандуқчаи зулбиё», «Себи сари кӯл», «Лелак – лелаки боқӣ», «Бибигамбӯсак», «Қадучаи гелон» ва ғайра бо тақмил ва таҳрири ӯ таҳия шуда ба таъби расидаанд.

Ҳамаи ин китобҳо барои хонандагони хурдсол мебошад. Дар ин китобҳо бехтарин намунаҳои шеърҳои ширини халқӣ ҷамъоварӣ шудаанд, ки аз онҳо шумо, бачаҳои азиз як олам ғизои маънавӣ мегиред.

Мушак, мушак дандон бите,
Хирмани гулмайдон бите...

Чормағз бите чақ— чақ кунам,
Писта бите чиқ— чиқ кунам.

Байтхову шеърҳо, суруду таронаҳои халқӣ яке аз дигаре хубтару гуворотаранд. Онҳо аз нӯги хомаи Баҳроми Шермуҳаммадиён боз ҳам суфтаву равонтар шудаанд ва бо як нафас меҳонеду дар хотиратон нақш мебандад.

Бача, бача, чони бача,
Худо нигоҳбони бача.
Ҳар кас ҳӯрад оши бача,
Дуо кунад чони бача.
Шамсу қамар – ситора,
Ҳамеша ҳамраҳи бача.

Бо заҳмати ӯ чопи илмӣ китобҳои «Афсонаҳои Самарқанд», «Таронаҳои Самарқанд», «Фолклори Бухоро» (ҳамроҳи Д. Обидов ва Ҷ. Рабиев) сурат гирифт.

Дар таҳияи Куллиёти сичилдаи «Фолклори тоҷик» фаёлона иштирок дошт. Куллиёти дучилдаи сурудҳои ғайримаросимӣ, Куллиёти суруду таронаҳои арӯсӣ–мавсимӣ ва бачагона бо иштироки фаёлонаи ӯ таҳия шудаанд. Дар таҳияи ҳамосаи «Гӯрӯғлӣ» низ саҳми арзандае гузоштааст.

Ин мард умре гавҳаркаши фарҳанги мардумӣ буд. Ба мисли занбӯри асал дурдонаҳои эҷодиёти халқро чамъ карда, сипас ба шакли китобҳо боз ба хонандагон тақдим мекард.

Соли 2005

Мо ифтихорманду сарфароз будем, ки Сотим Улуғзодаро дар рӯ ба рӯи худ мебинем. Ҳарфи пурҳарораташро мешунавем, ба ӯ саволҳо медиҳему посух мегирем. Чӣ сӯҳбати гарму нарм ва фараҳбахше доштем. Устод бо тамкину бо виқор, бо табассуми малех ҳарф мезад, шохбайтҳои Лохутиро бо меҳр кироат мекарду шарҳу эзоҳ меод.

Мо бевосита бо устод вохӯрдём, суҳанҳои пур аз панду ҳикматашро шунидём, «заданҳои дилашро гӯш кардем». Ҳар як ҳарфу ҳар як нуктаи ӯ ба мо гӯё ҳаминро талқин мекард, ки аз хизматҳои Лохутӣ барин адибони бузург ба мардум мунтазам гап занем, сиёҳро сиёҳу сафедро сафед, ҳалолро ҳалолу ҳаромро ҳаром гӯем.

Он рӯз на фақат суҳанҳои гуҳарбори устод, Сотим Улуғзодаро бо диққати том шунидём, балки қаду қомату чехраи нуруниашро бо меҳру муҳаббат тамошо кардем. Суҳанрониву ҷавобҳояш ба пурсишҳои мо ба ҳарфи дигарон гӯш додана, таомхӯриву чойнӯшиаш низ барои мо ибрате буд. Устод Сотим Улуғзода он вақт 76 сол дошт.

Соли 1997

РӯҲАШ МАДАДГОР ШУД

Соли 1950 ман дар синфи панҷум меҳондам. Синнам аз панҷумхонҳои имрӯза фарқи калон дошт. Сабаби дер ба мактаб рафтани ману ҳамсолонам душвориҳои замони Ҷанги Бузурги Ватанӣ буд. Аз тамои шудани ҷанг панҷ сол гузашта бошад ҳам, зиндагии қашшоқона доштем, аммо одамон бо дили гарм меҳнат мекарданд. Ҳар сол нархи озуқаву сару либос арзон мешуд. Зиндагӣ тадриҷан рӯ ба ба беҳбудӣ меовард. Ҳама ба умеди рӯзҳои сайд ҷидду ҷаҳд доштанду заҳмат мекашиданд. Сарфи назар аз қашшоқӣ волидайн ба фарзандони худ кам–

Чӣ хуш, ки дар симои нависандаи маҳбуб Сотим Улуғзода акси ин ҳолро мушоҳида кардам. Вақте ки ман дар бораи кору бори худ ҳарф мезадам, ҳамсари устод зарфи чинии сарпӯшдорро оварда, рӯи дастархон гузошту суханам қатъ гардид.

Ман кафлесро аз дасти устод гирифта сарпӯши зарфро кушодам. Бӯи хуши таоми сиёлаф ба машомҳо расид. Ба табакчаҳои чуқур таом кашида назди устодон гузоштам. То таомро тановвул карда зарфҳоро ғундоштем, понздаҳ– бист дақиқа гузашт. Баъди ҳамаи ин устод боз ба ман рӯ оварда гуфт:

– Ту дар бораи фалон чиз ҳарф мезадӣ, нақлатро давом деҳ. Чӣ хотироти қавию чӣ ғазилати хуше дошт устод, ки ба ҳаёлам онро аз хурдӣ дар хеш парварда буд...

Шумо, бачаҳои азиз, албатта, дар бораи қиссаи ман чиҳо гуфтани устод Сотим Улуғзодаро низ доништан мехоҳед. Насиб бошад боз ғурсате мерасаду ман нақлавро давом медиҳем.

ЛАҲЗАҲОИ ҚИМАТУ ҒАНИМАТЕ

Даҳ сол муқаддам аз ин, мо, кормандони рӯзномаи «Анбоз» (собик «Пионери Тоҷикистон») ба муносибати садсолагии чашни Абулқосими Лоҳутӣ нависандаи мумтоз Сотим Улуғзодаро ба идора тақлиф карда будем. Мехостем хотироти устодро доир ба ҳаёт ва эҷодиёти шоири оламшумул шунавем, бо ӯ сӯҳбат ороем, ба саволҳои монанди посух гирем.

Сотим Улуғзода мувофиқи ваъдааш дар яке аз рӯзҳои декабри соли 1987 ба идораи рӯзнома ташриф овард. Ҳама аз қудуми устод шоду хурсанд будем. Пас аз салому алейк ва аҳволпурсӣ сӯҳбати гарму гуворое оғоз ёфт. Сотим Улуғзода на фақат доир ба ҷабаҳои гуногуни эҷодиёт таъби оташбору дили бекарор доштани шоир, балки доир ба лаҳзаҳои алоҳидаи ҳаёти шахсии Абдулқосим Лоҳутӣ низ нақлҳои судбаҳше кард.

Дар бораи таърихи навишта шудани як қатор шеърҳои Лоҳутӣ нақл намуд.

АДИБИ ҲАҚИҚАТНИГОР

Агар Баҳром Фирӯз барҳаёт мбод, 1–уми ноябри ҳамин сол ба сини 60 мебаромад. Аммо сад афсӯс, ки панҷ сол муқаддам риштаи ҳаёти ин адиби хеле ҳам боистеъдод қанда шуд. Марги золим вайро дар айнаи қамолоти эҷодиёташ аз байни ҳамқа-ламону дӯстонаш рабуд. Баҳром Фирӯз эҷодиёти худро аз шеър оғоз карда, дар байни ҳонандагон ҳамчун шоири рангинҳаёл ном баровард. Китоби аввалини шеърҳои шоир «Рӯзҳои маҳтобшав»–ро ҳонандагон, хусусан ҷавонон хеле хуш пазируфт-

танд, зеро шоир дар шеърҳояш ҳаёти пурҷӯшу хурӯши ҷавонон ва муҳаббати поки онҳоро тараннум мекард. Сипас китоби дуҷуми шеърҳои Баҳром Фирӯз дастраси мухлисони ашъори ӯ гардид.

Аз байн вақти зиёде нагузашта Баҳром Фирӯз чун як нависандаи боистеъдоду ҳақиқатнигор машҳур гашт. Чӣ тавре ки баъдҳо аз ғуфтаҳову навиштаҳои ҳақиқатнигор дар ҷавонӣ вай пеш аз оғози шеърӣ ду–се ҳикояи навишта будааст, яъне орзуи насарнависӣ нохост ба сараш назадааст.

Ба саволи яке аз муҳбирон, ки баъди ба шоирӣ ном баровардан сабаби яқбора ба наср рӯ овардани ӯро доништан мехост, чунин ҷавоб дода буд: «Ба адабиёти мардуми ҷаҳон нигаред: хеле бисёр адибон ҳам шеър гуфтаанд, ҳам наср навиштаанд, дар ҳамаи жанрҳо ва навъҳои адабиёт асар эҷод кардаанд. Шеър бештар эҳтисоси гармро мебарорад ва ман дар айёми ҷавонӣ асосан шеърҳоямро ба наср мерасондам... Ба фикрам шеър меваи эҳсос аст. Шеър суруд аст, ҳикмат аст, ҳарчи ғӯед, ҳамоно аст, вале тасвири возеҳи зиндагиро дар он намебинед. Шеър ҳулосаест аз зиндагӣ, вале на ҳақиқати зиндагӣ аст».

Ана, бо ҳамин ҳаёлоту дилгармӣ Баҳром Фирӯз ба наср гузашт ва бисёр ҳикояҳо навишт. Ҳикояҳои адиб ҳам аз ҳаёти наврасону ҷавонон ва ҳам аз ҳаёти калонсолону пирон баҳс мекунанд, аммо ҷавҳари ҳамаи асарҳои адиб башардӯстиву инсонпарварист, ростгӯиву ростқавлист.

Шоир ва нависанда Баҳром Фирӯз барои кӯдакону наврасон низ ҳикояҳову қиссаҳо эҷод кардааст. Хусусан повести «Ту танҳо не» дар байни наврасону ҷавонон хеле ҳам машҳур гашт. Қаҳрамони асосии ин қисса Илҳом ном бачае мебошад, ки баъди ба итмом расонидани мактаби миёна ҳуччатҳояшро ба омӯзишгоҳи тиббӣ месупорад, вале дохил шуда наметавонад. Сипас бо дастаи геологҳо ҳамроҳ шуда ба кӯҳистон меравад. Ҷавони наврас дар кӯҳистон ба душвории зиёд рӯбарӯ мешавад. Мебинад, ки ҳаёти маъданҷӯён нисбат ба тасаввуроти ӯ дахҳо маротиба сангинтару душвортар будааст.

Ҳамаи ин душворихоро дар ин ҷо ботафсил накл кардани нестем. Вақте ки ин повестро мехонед, худ тамоми воқеахоро бо ҷузъиёташ мефаҳмед. Илҳом ба тамоми душвориҳо дандон ба дандон монда тоб меорад. Одаму ноодамӣ, бадиву некиро дарк мекунад. Қиссаи «Ту танҳо не»-ро кас мисли дигар қиссаҳову ҳикояҳои адиб бо шавқу ҳавас мехонад. Воқеа ва ҳодисаҳои дар асар тасвир ёфта бофтаи ҳаёлоту нависанда набуда, балки ҳақиқати маҳз аст. Худи муаллиф ҳамроҳи маъданҷӯён бевосита кор карда чунин қиссаи марғубро навиштааст.

Ин асар ба наврасон таҳаммул ба душворихо тоб овардан, одаму одамгарӣ, ҷои худро дар ҷамъият ёфтан ва боз бисёр хислатҳои ҳамидаро меомӯзад.

Ноябри соли 1999

– Вақти он касро зиёд намегирем. Саломатиашонро мефаҳмему зуд бармегардем.

Ин таклиф муддаои дили ман буд, аммо ба назди устод бо дасти хушк рафтан намехостам. Кадам қуввае маро вас-васа мекард, ки қиссаи ба тозагӣ навиштаамро гирифта барам, вале аз он ки вақти қимати адибро мегирам, метарсидам. Баъд ба қарори қатъӣ омадам. Ҳарчӣ бодо бод. Қиссаи навиштаамро бо худ мебарам. Устод маро сарзаниш намекардагист. Хонад, нуран-алонур, нахонад набояд, ки хафа шавам, зеро ҳар лаҳзаи вақташ ба ҳисоб аст.

Ҳамин тавр, мо ба даргоҳи Сотим Улуғзода омадем. Болта Ортиқзода канор кушода бо устод вохӯрдӣ кард ва маро низ ин кас Насим Рачаб, аз таваллуд шуданаш ин ҷониб дар рӯзномаи кӯдакон кор мекунад», – гӯён муаррифӣ кард.

Сипас дар байни ду устод сӯҳбат тафсид. Болта Ортиқзода дар бораи қиссаи наваш «Юсуфи Самарқанд», ки нусхаи аввалаш «Ғори ошиқон» ном дошт, бо ҷӯшу хурӯш ҳарф мезаду устод бодикқат мешунид.

– Муаллим, бисёр ҷустуҷӯву кофтуков карда бошам ҳам, дар бораи Ғори ошиқон ривояти ибратбахш пайдо карда натавонистам, – гуфт дар хотимаи суханаш Болта Ортиқзода.

– Дурри мақсуд ба осонӣ ба даст намедарояд, – гуфт дафъатан Сотим Улуғзода, – вале набояд аз ин малул шуд. Худ ривояти тозаву ибратбахше нависед.

Сипас ӯ «ривоятро тахминан чунин навиштанатон мумкин» – гӯён маслиҳати мухтасар ва муфид дод, ки аз он Болта Ортиқзода бениҳоят мамнун шуд. Ман ба қувваи ҳофизаи устод қоил будам. Он вақт синни вай аз ҳафтоду панҷ гузашта бошад ҳам, ба адиби аз ҳудаш сенздаҳ сол хурд маслиҳатҳои пурарзиш меод.

Баъд устод ба ман рӯ оварда аз қору бор ва машғулиятам пурсон шуд. Ана, дар ҳамин фурсат ман боз як фазилаи ниҳоят муҳими инсонии ӯро мушоҳида кардам. Дар ҳаёт бо бисёр шахсон ва ҳатто адибон вомехӯред, ки хангоми ягон воқеаро ҳикоя карданатон сухани шуморо шартӣ бурида риштаи суханро тамоман ба дигар сӯ мекашад, барои ин аз шумо на узр мепурсаду на хоҳиш мекунад, ки сухани қатъи шударо давом диҳед.

Мухтасаран бошад ҳам аён шуд, ки Сотим Улуғзода дар соҳаи адабиётшиносӣ драматургия ва кинодраматургия чӣ хизматҳои босазое кардааст. Аммо Сотим Улуғзодаро хонандагони бешумори тоҷик ва бисёр мамлакатҳои дунё ҳамчун нависандаи барҷаста, нависандаи бузургу мумтоз мешиносанд ва гирифтаанд меҳоранд.

Романҳои қиссаҳои «Навобод», «Субҳи ҷавонони мо», «Восеъ», «Фирдавсӣ», «Ривояти сугдӣ» ва дигар асарҳои насрии адиб китобҳои дӯстдоштаи хонандагон ба шумор меравад.

Халқ ва ҳукумат хизматҳои адибро хуб қадр карда ёро бо мукофотҳои унвонҳои олии сарфароз гардондааст. Мукофоти бехтарин бошад маҳбубияти ӯ дар байни мардум аст.

Аз ҳамин чанд сатри мухтасар фаҳмидед, ки барои чӣ Улуғзодаро «симои барҷастаи адабиёт», «Шаҳсунтури адабиёти муосир», – мегуфтаанд. Хонандагони синфҳои боло доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Сотим Улуғзода маълумоти фаровонтаре доранд, зеро бисёрии онҳо китобҳои зиёди адибро хондаанд. Шумо, хонандагони синфҳои миёнаву поён низ тадриҷан калон мешавед ва ба китобҳои ин нависандаи бузург бештар рӯ меоваред ва пайваста дониши шумо ҳам дар бораи адабиёту таърихи халқамон тавассути асарҳои ин адиб меафзояд.

Соли 1987

ФАЗИЛАТИ УСТОД

Нависанда Болта Ортиқзода ҳар вақте ки аз Самарқанд ба Душанбе меомад, ҳатман ба зиёрати Сотим Улуғзода мешитофт. Боре ӯ аз ман хоҳиш кард, ки ҳамроҳам ба хонаи устод равам. Гуфтам, ки шарм мебарам. Ягон бор бо он кас ҳамсӯҳбат нашудаам. Гуфт: бисёр хуб, пас бо ман меравай, ҳамсӯҳбат ва шинос хоҳӣ шуд. Ман дудила будам: Равам ё наравам? Ортиқзодаро муаллим мешиносам, вале ман «боз малоли хотири устод нагардам? – гӯён меандешидам.

– Чаро ин қадар ба фикр ғуҷавар шудӣ? Устод одами хоксор аст, тӯро аз даргоҳам намеронад, хез рафтем, – азмавро ҷазм кардан хост устод Болта Ортиқзода.

ЁДИ ШОИР

Имсол ҳам дар ҷумҳуриямон бисёр ҷашнҳои идҳои барпо гардид, қору номи фарзандони барӯманди Ватан ба ёд оварда шуд. Яке аз ин гуна маросими ҷашнҳои ҷашни ҳаштодсолагии шоири маъруфи тоҷик шодровон Муҳиддин Фарҳат буд. Бахшида ба ҳаёт ва эҷодиёти иштирокчиҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ, шоири ҷанговар Фарҳат дар бисёр мактабҳои ҳамагонӣ, мактабҳои олии муассисаҳои илмӣ ҷамъомадҳои маҳфилҳои ёдбуд гузаронданд. Дар Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон низ бисёр шогирдонҳои дӯстон, ҳамкӯшони шоир ҷамъ шуда як сӯҳбати хотирнишини гарму ҷӯшоне барпо карданд. Адибон Муъмин Қаноат, Бобо Ҳоҷӣ, Али Бобоҷон, Меҳмон Баҳтӣ, Абдулло Қодирӣ, Салимшоҳ Ҳалимшоҳ, Норинисо ва дигарон доир ба эҷодиёт ва рӯзгори шоир хотираҳои ибратбахш гуфтанд.

Маълум шуд, ки Муҳиддин Фарҳат дар байни ҳамкӯшони худ дар донишони вазни арӯз беҳамто ва қариб дар ҳамаи бахшҳои шеърҳои навишта будааст. Шогирдони устод Муҳиддин Фарҳат бо як ҷаҳон арзи эҳтирому сипос ёдовар шуданд, ки онҳо вазни арӯзро аз ӯ омӯхтаанд. Аз ин ҷиҳат дар маҳфил қайд карда шуд, ки бисёр оҳангсозон ба эҷодиёти ӯ рӯ оварда, ба як қатор шеърҳои оҳангҳои ғӯшнавоз навиштаанд. Суруди «Ҷумҳурияи ман»-ро ки ҳамроҳи Бокӣ Раҳимзода эҷод кардааст, тамоми мардуми Тоҷикистон медонанд. Ба ин суруд бастакори маъруф Шарофиддин Сайфиддинов оҳанг бастааст. Чил сол боз ин сурудро мо мешунавему ҳаловат мебарем.

Муҳиддин Фарҳат дӯсти наздики рӯзномаи «Анбӯз» буд. Вай зуд-зуд ба идораи рӯзнома меомад ва ҳамеша сӯҳбати гарму гуворо барпо мегардид. Дар бораи сӯғҳои адабиёт-тамон, устодон Садриддин Айни, Абулқосим Лоҳутӣ, Муҳиддин Аминзода, Раҳим Ҷалил, Мирзо Турсунзода, Бокӣ

Раҳимзода, Мирсаид Миршакар хотираҳои ибратбахш мегуфт. Мо, кормандони рӯзномаро доим насиҳат мекард, ки бо муаллифон ҳамеша муносибати самимӣ дошта бошем. Нисбати онҳо дағалию бадмуомилағӣ накунем. Ҳеҷ кас аз ин даргоҳ ноумед шуда наравад.

Устод Муҳиддин Фарҳат барои шумо, бачаҳо низ шеърҳои зиёде навиштааст. Ин шеърҳо дар китобҳои «Зангӯлаи баҳор», «Чашмасор», «Дар гирди арча» ва ғайра ҷамъ оварда шудаанд.

Соли 2004

МАҲБУБИ ҲАМА

Бачаҳои азиз! Бисёр адабиётшиносону мунаққидон, адабону олимон Сотим Улуғзода ро яке аз шахсутунҳои адабиёти замони нав, яке аз симоҳои барҷастаи адабиёти имрӯзаи тоҷик, оинаи таърихи халқ меноманд. Биёед, ба таври мухтасар бошад ҳам, фаҳмем, ки чӣ тавр ӯ ба ин суҳанҳои пурэҳтиром сазовор гаштаасту чӣ сон дар миёни халқ маҳбубият пайдо кардааст.

Фаъолияти эҷодии Сотим Улуғзода чун мунаққид ва адабиётшинос оғоз мегардад. Аз солҳои сиюм сар карда, дар саҳифаҳои матбуот мунтазам мақолаҳои ӯ доир ба адабиёти классикӣ ва адабиёти муосир ҷоп шудан мегиранд. Дӯстдорони каломӣ бадеъ, адабону адабиётшиносон мақолаҳои пурарзиши ӯро доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Рӯдакиву Дақиқӣ, Фирдавсиву Саъдӣ, Носири Хусраву Абӯалӣ ибни Сино ва ғайра хуш пазируфтаанд.

Сотим Улуғзода хеле ҷавон буд ва ин мақолаҳо аз ояндаи дурахшони ӯ дарак меод. Дар ин солҳо вай ҳамроҳи ҳамсолону ҳамқаламонаш Мирзо Турсунзода, Абдусалом Деҳотӣ, Мирсаид Миршакар, Ҷалол Иқромӣ ва дигар адабон дар тамоми ҷаҳонҳои ҳаёти маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

фаъолона иштирок мекунад. Театрҳои нав ташкилёфта мӯҳтоҷи асарҳои драмнависон буданд.

Аз охириҳои солҳои сиюм сар карда жанри драматургия дар эҷодиёти Сотим Улуғзода мустаҳкам ҷой мегирад. Соли 1939 вай аз ҳаёти пахтакорони тоҷик «Шодмон» ном намоишнома менависад. Ин асар гӯё барои асарҳои минбаъдаи саҳнавии адиб таҳкурсии буд. Соли 1940 ҷамоатчигии пойтахт ва тамошобинони сершумор намоишномаи дигари ӯ «Калтакдорони сурх»-ро бо хурсандӣ истикбол мегиранд. Ин асар паси ҳам дар саҳнаи Театри давлатии академии Тоҷикистон ба номи Абулқосим Лоҳутӣ намоиш дода мешавад ва шӯҳрати муаллифи онро хеле баланд мебардорад.

Намоиши пйесаи мазкур моҳи апрели соли 1941 дар нахустин даҳаи адабиёт ва санъати тоҷик дар шаҳри Маскав ба тамошобинон хеле писанд меафтад.

Театршиноҳои рус ба пйесаи «Калтакдорони сурх» баҳои баланд медиҳанд.

Ҳаминро бояд хотиррасон кунем, ки аз вақти эҷод карда шудани ин намоишнома қариб шаст сол гузашта бошад ҳам, ҳонанда имрӯз низ онро чун як қиссаи дилангез бо ҳаяҷон мутолиа мекунад.

Сипас асарҳои нав ба нави саҳнавии Сотим Улуғзода ба амал меоянд. Инҳо драмаҳои «Темурмалик», «Восеъ», «Рӯдакӣ», «Ҷавони ибни Сино», «Алломаи Адҳам», «Гавҳари шабчироғ» ва ғайра мебошанд, ки «қашшоқӣ»-и драматургияи тоҷикро ба дараҷае барҳам медиҳанд.

Сотим Улуғзода дар соҳаи кинодраматургияи тоҷик низ хизматҳои босазое кардааст. Соли 1954 киноповести «Ибни Сино» ба забонҳои тоҷикиву русӣ ҷоп мешаванд, ки онро муаллиф дар ҳамкории В. Виткович навиштааст. Аз рӯйи ин киноповест киностудияи «Ўзбекфилм» филми «Ибни Сино»-ро ба навор гирифтааст. Филми «Тақдири шоир», ки ба ҳаёт ва эҷодиёт устод Рӯдакӣ бахшида шудааст, ба киностудияи Тоҷикистон шӯҳрати ҷаҳонӣ овард. Намоишномаи ин филм ҳам ба қалами Сотим Улуғзода тааллуқ дорад. Ин филм соли 1960 дар кинофестивали мамлакатҳои Осиё ва Африқо ба гирифтани мукофоти «Уқоби тилоӣ» мушарраф гаштааст.

водии Зарафшон эҷод шудааст, чоп шуда буд. Ғоиб аз ман хоҳиш кард, ки давоми шеърӣ «Ман магар бегонаам»-ро хонам. Гуфтам, ки «сухан аз забони Лукмон хуш аст». Давомашро худ бихон. Аз забони ӯ ин мисраъҳо мисли оби равон рехтанд:

Дех иҷозат як нафас гирам дар оғӯшат нафас,
Ҳам бихонам чанд сатри Рӯдакиро дар барат,
Он, ки ӯро қудрати парвоз кардан додаӣ,
Он ки ӯ бинҳод тоҷи ному шӯҳрат бар сарат...

Гарчи ин дам метапад дил дар барат, шаҳри азиз,
Лек пиндорам, ки бо ёрони худ дар хонаам,
Раҳгузар ҳастам агарчи, рӯдакиавлод ман,
Пас дар оғӯшат Самарқандам, магар бегонаам?

– Бобоёну момоён меғуфтанд, ки гузаштагони дури мо гӯё замоне аз ҷабри замона ба кӯхистон фирор кардаанд, – бо алам сӯҳбатро давом медод Ғоиб. – Ҳангоми бори аввал дар кӯчаҳои шаҳр қадам задан хеле дар ҳаяҷон будам. Вақти тамошои мадрасаҳои Регистон ифтихор доштам, ки ман дар қадамҳои Абдурахмони Ҷомиву Алишер Навоӣ ва дигар бузургони илму адабиёт қадам мезанам.

– Ғоибҷон, сад ташаккур, – гуфтам ба ҳамсӯҳбати нармадилу нармағуфтори худ, – дар бораи зодгоҳи ман он қадар бо ҳаяҷон гап мезанӣ, ки ростӣ ҳозир меҳоям, ки болу пар дошта бошаму ба сӯи «Сайқали рӯи замин» парвоз гирам. Қариб тақдирӣ ҳардуямон якранг будааст. Анъанаи аҷдодони тӯро имрӯз мо давом медиҳем...

Бо Ғоиб Сафарзода сӯҳбат ҳамеша дар бораи шеърӣ адабиёт, анъанаҳои ибратбахши гузаштагон, китобҳои нав, очерку фелетонҳои дар рӯзномаҳо чоп шуда сурат мегирифт. Силсилаи шеърҳои Зарафшониро дар синни бисту сесолагиаш навишта буд. Аз ҳамон солҳо ашъораш диққати аҳли адабро ба худ кашида буд. Ба китоби аввалинаш «Корвони орзу» устод Мирсаид Миршакар сарсухан навишта буданд. Устод Мӯъмин Қаноат муҳаррири китоб буданд.

ширинбаёни наврасон шинохта шуд. Дар саҳифаҳои рӯзномаву маҷаллаҳо бисёр ҳикояҳои адиба чоп шудааст, ки онҳоро хонандагон хуш пазируфтанд. Ҳикояҳои адибаро хонда бо муҳаббати софу беғубори наврасон шинос мешавад, дар ҳалли бисёр масъаласе, ки имрӯз диққати шуморо беш аз пеш ба худ ҷалб менамояд, ҷавоб меёбед.

Тоҷинисои Султонӣ дар байни ҳамқаламони худ дар таомпазиву маъракаорӣ низ гули сари сабад аст. Агар боре аз санбӯсаҳои варақину хушбӯву хушмазза пухтаи вай тановул кунед, як умр таъмаш аз даҳонатон нахоҳад рафт. Дар ҳақиқат чунин шахсон беҳуда ҳам нагуфтаанд: одаме, ки даҳ ангушташ ҳунар аст.

Синни мубораки ана ҳамин шахси эҷодкор, рӯзноманигори мумтозу адибаи хушбаён, модари ғамхору биби меҳрубон, рафиқи дар сидку самимият беназир – Тоҷинисои Султонӣ ба панҷоҳ расид. Биёед, бачаҳо, ӯро бо чунин рӯзи барояш фархунда шодбош гӯем, орзу намоем, ки ҳамеша сиҳат саломат бошаду бароямон асарҳои нав ба нав нависад.

Соли 1999

АДИБАИ ХУШКАЛОМ

Эҳтимол охири солҳои ҳаштодум буд. Дар ҳуҷраи хурдакӣ машғули кор будам. Дарро кушода як духтараки тахминан чордаҳ–понздаҳсолае салом дода даромад ва бо ишораи ман ба курсие нишаста пурсид.

– Тоҷинисои Султонӣ дар ҳамин ҷо кор мекунанд?

– Ҳо, – гуфтам ман, – лекин ҳозир дар идора нестанд, ба сафари қорӣ, ба шаҳри Қўрғонтеппа рафтаанд. Чӣ хизмат доштӣ?

– Шумо ҳикояи он касро хондаед? – ба ҷойи ҷавоб савол дод духтарак.

– Номи ҳикоя дар хотират?

– Дар хотирам «Тарбия кардан меҳостем» буд, – гуфт духтарак.

– Ҳо, ман ин ҳикояро хондаам, ба ту маъқул шуд?

– Хеле ҳам, – гуфт духтарак, – ин ҳикояро дар хона ҳамамон хондем. Падару модарам хуб хандиданд.

– Хуш, ба Точинисой Султонӣ чӣ гуфтан мехостӣ? – пурсидам аз ӯ.

– Дар мактаби ман низ ҳамин хел талабаҳо ҳастанд, гуфт бо овози паст.

– Мисли дар ҳикояи хондаат?

– Худи ҳамун барин, – посух дод духтарак.

– Точинисо чандин ин гуна ҳодисаҳою воқиҳо ро бево-сита дидаю шунида ҳикояи худро навиштаанд, – гуфтам ба духтарак, – ту мехоҳӣ, ки миннатдориатро ба он кас изҳор намоӣ?

Духтарак ба сарчунбонӣ ҳарфи маро тасдиқ кард.

– Баъди се– чор рӯз он кас аз сафар бармегарданд. Вакт ёфта биё.

– Агар оянд, гапҳои маро ба нависанда гӯед, – хоҳиш кард ӯ.

– Албатта мегӯям, – дилпур намудам духтаракро ман. Аз таширф ва суҳанони мухлиси эҷодиёти Точинисо хурсанд шудам. Духтарак «Тарбия кардан хостему»... ном ҳикояи адибаи хушқаломро дар назар дошт. Ин духтараки синфи шашум ё ҳафтум ҳикояи мазкурро бо шавқу завқ хондааст. Дар он симову хислатҳои худ ва шарикдарсонашро дида ба ҳаяҷон омадааст. Хостааст таассуроти худро аз ҳикояи хонда-аш ба муаллиф изҳор намояд, ба ӯ ташаккур гӯяд. Барои ҳамин ба идораи рӯзномаи собиқ «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») омадааст. Оё ба нависанда аз ин қимат-баҳотарин мукофоте бошад!..

Вай дар давоми меҳнати тӯлонӣ қариб ба тамоми гӯшаву канори Тоҷикистон сафарҳо карда аз ҳаёти кӯдакону наврасон, ҷавонону пирон очеркҳо, лавҳаҳо, фелетонҳо навиштааст.

Точинисой Султонӣ дар эҷоди асарҳо шахси саросема набуд. Баъди яксол ё дусол қор кардан зуд ба навиштани ҳикояҳову қиссаҳо напардохтааст. Солҳои зиёд таҷрибаи зиндагӣ андӯхту китобҳои зиёде мутолиа кард. Дар яке аз рӯзҳои соли 1985 «Афсона давом дорад» ном ҳикояи аввалинаш чоп шуд. Ёру дӯстони беруна низ адибаро бо аввалин асари бадеиаш самимона табрику муборакбод гуфтанд. Муносибати хайрхоҳонаву самимии ҳамкорону дӯстон доир ба нахустин ҳикояи ӯ дили Точинисоро ба эҷоди асарҳои бадеӣ

китоб меҳондам. Касе дар паҳлӯям омада нишаст, дидам, ки Ғоиб Сафарзода аст.

– Кайф–кайфи ту, – гуфт вай, – мисли баъзеҳо як олам пул ҳарч карда ба соҳили Баҳри сиёҳ намеравӣ, канори дарёи обаш мусавфоро афзал медонӣ.

– Ба ту ҳам иҷозат, метавонӣ ҳар рӯз вақти холиатро дар ҳамин ҷо гузаронӣ, – гуфтам бо шӯҳӣ.

– Ташаккур, – миннатдорӣ изҳор кард ӯ. – Аввалҳо ба ту раҳмам меомад, ки «Сайқали рӯи замин»– ро монда ба шаҳре, ки акнун қомат меафрозад, чаро омадӣ! Воқеан зодгоҳи ту бихишт аст. Шуарои гузашта васфи он кардаанд:

Ҳаббазо, шаҳри Самарқанди бихиштитимсол,
Ҷуз бихишташ ба тароват натавон ёфт мисол
Зарнисор аст заминаш ҷу кафи аҳли қарам,
Файзбор аст ҳавояш ҷу дили аҳли қамол.

– Медонӣ, ин байтҳоро кӣ гуфтааст? – пурсид Ғоиб аз ман.

– Ин байтҳоро устод Айнӣ дар ситоиши Самарқанд гуфтаанд.

– Офарин! –Хурсанд шуд ҳамсӯҳбатам. – Ҷунин ҷойи ҷаннатосоро монда дар санглоҳи лаби дарё нишастай.

– Дар васфи зодгоҳи ман шоирони имрӯз, ҳам шеърҳои хеле хуб гуфтаанд:

Эй қадамгоҳи бузургон –эй Самарқанди қухан,
Бар димоғам мерасад бӯи вафо аз кӯи ту.
Дар канори беканорат ҷой бар ман деҳ, ки ман
Баҳра гирам аз ҳавоят, сер бинам рӯи ту.

– Медонӣ, ин байтҳоро кӣ гуфтааст? – саволи Ғоибро акнун ман ба ӯ додам.

Чехраи Ғоиб гул–гул шукуфт. Ба китфам нарма–нарма зада ба ҳаёлам маро таҳсин хонд. Он ду байт аз шеъри худи Ғоиб Сафарзода «Ман магар бегонаам» буд. Агар хато накунам ин шеър соли 1963 дар яке аз шумораҳои рӯзномаи «Тоҷикистони советӣ» бо дигар шеърҳои, ки аз таассуроти

ДАР РҶӢИ ЗАМИН БАЛАНД БУВАД ОВОЗАМ

Нимаи дуҷуми соли 1966 шодио хурсандии мо, як гурӯҳ рӯзноманигорони ҷавони ломакнро ҳадду канор набуд. Ҳукумати Тоҷикистон як бинои чоршӯнаи калонро сохта ба журналистон ҳадя кард, ки панҷоҳу чор оила ба манзили нав кӯчиданд. Инҳо Маҳмадалишоҳи Ҳайдаршо, Басир Расо, Наримон Бақозода, Ёрун Кӯҳзод, Бурҳон Ғанӣ, Бахтиёрӣ Муртазо, Ғанӣ Ҷӯразода, бародарон Шохмузаффар Ёдгорӣ, Шохҳайдар Ёдгорӣ, Одина Мирак, Ғоиб Сафарзода ва дигарон буданд. Ҳама бо якдигар шиносему ҳамкор ва қариб ҳамсинну сол будем.

Дар рӯи ҳавлӣ чамъ омада барои барпо кардани бурёқубон маслиҳат орошем. Қарор дода шуд, ки бурёқубон бо тартибу интизом ва аз рӯи алифбо гузаронида шавад, то ки ҳама ба зиёфати якдигар ширкат карда тавонем. Ҷӣ меғӯед, ки барёқубон чандин сол давом кард. Ҳамагон хурсанд будем, ки бинои истиқоматиамон ба соҳили дарёи Душанбе наздик аст. Илова бар ин пеш аз дарё канале ҷорӣ буд, қариб ними оби дарё ба воситаи он ба атрофу акноф паҳн мешуд.

Қисме аз мо рӯзҳои истироҳатамонро дар фасли тобистон дар лаби дарё ё канал мегузарондем. Дӯстамон Ғоиб Сафарзода низ гоҳ-гоҳ ба соҳили дарё меомад. Дар он солҳои дур вай нисбат ба шарикони ҳамқаламаш серкор буд. Дар рӯзномаи бонуфузтарини он замон «Тоҷикистони Советӣ» ҳоло «Ҷумҳурият») кор мекард. Ин рӯзнома ҳафтае шаш бор ҷоп мешуд. Он солҳо барои Ғоиб Сафарзодаи ҷавон солҳои пурҷӯшу хурӯши эҷодӣ буд. Вай зуд-зуд бо супориши рӯзнома ба сафар мерафт, одаму олам медид. Бо шахсони аҷоиб вомехӯрд, бо гӯшаву канораҳои кишвари маҳбӯб шинос мешуд, дар саҳифаҳои рӯзномаҳо нисбат ба дӯстони ҳамқаламаш бештар шеърҳои ҷоп мешуданд.

Боре ман бо фарзандонам дар соҳили дарё фароғат доштам. Бачаҳоям бо ҷӯраҳои худ оббозӣ мекарданду ман

қавӣ гардонд. Баъди ин «Тағйирот», «Ҳайрбод», «Ҷонаки ман», «Дар нимароҳ», ном ҳикояҳои паси ҳам ба таъ расиданд. Тадриҷан таҷрибаи нигорандагии адиба зиёд мешуд. Вай пайваста меомӯхту менавишт. Ҳар лаҳзаи вақтро ғанимат медонист. Байни солҳои 2001–2005 нашриётҳои «Адиб»-у «Афсона» ва дигар нашрияҳо «Ҷиҳоз», «Балоча», «Лӯлачаи очаам», «Кӯчахандонаки хонагирёнак», «Ҳабиба» ном китобҳои ҷоп карданд. Китобҳои номбурдаамонро мутолиа карда, хурсанд мешудем, ки Тоҷинисо ҳоло барои хонандагонаш бисёр қиссаҳои гуфтани дорад.

Аммо марғи бераҳм имконият надод, ки адибаи хуш-илҳон ҳамаи орзуҳо ҳавасҳои дилашро рӯи коғаз оварда тақдими муҳлисонаш намояд. Дар сини 57 солағи зиндагиро падруд гуфт. Тоҷинисо аз вазифаи ходими адабӣ то сармуҳаррири рӯзномаи «Анбоз» фаъолият дошт. Дар кадом вазифае, ки набошад, Тоҷинисо ҳамон ҷавонзани самимиву меҳрубон, тоҷи сари ҳамқаламон буд.

ОРЗУИ МАН

Қиссаи адибаи боистеъдод Муҳаббати Юсуфро бошавқ хондам, монда нашуда хондам. Номӣ қисса низ шоирона аст: «Пайванди шикаста». Китоб дастраси касе шуда бошад, зуд ба хондан шурӯъ мекунад. Саҳифаҳои рангину забони ширин ва тасвири самимии ҳаёти деҳот диққати китобхонро аз саҳифаҳои аввал ба сӯи худ мекашад. Дар бисёр ҷойҳои китоб беихтиёр ашқаш мерезад, ба риккат меояд...

Хурсанд шудам, ки сафи адибаҳои тоҷик аз ҳисоби Муҳаббатбонуи хушқалам боз як нафар афзуд. Бовар ҳаст, ки вай минбаъд бо ҷакидаҳои хомааш муҳлисонро ҳаводорони эҷодиёташро шод хоҳад кард. Ба орзуҳои ман «Пайванди шикаста» гувоҳ аст.

Ҳаҷми қисса мисли роман фарох аст. Ҳодиса ва воқеаҳои тасвирёфта таърихи қариб садсоларо дарбар мегирад. Албатта, ин тарзи қаламронӣ то дараҷае кори адибаро низ душвор кардаанд.

Насиб бошад, тадричан маҳорати нигорандагии Муҳаббатбону инкишоф меёбад ва душворихоро бартараф менамояд. Ман боз аз он шодам, ки ӯ чанд вақт инчониб дар Китобхонаи давлатии бачагонаи ҷумҳуриявии ба номи устои шодравон Мирсаид Миршакар адои вазифа дорад. Рӯзе нест, ки ба наврасону хурдсолон вонаҳӯрад. Сӯхбат бо кӯдакон олами дигар аст, олами пур аз ҷӯшу хурӯши олами покизаву ҳалол, олами бегили ғаш. Умед аст, ки фардо Муҳаббатбону кӯдакону наврасонро низ шоду хурсанд хоҳад кард. Барои хурдсолон қиссаҳои аҷоибу ғароиб навишта дар тарбияи онҳо ҳиссаи муносиб мегузорад.

БА ИВАЗИ МЕҲНАТ

Бачаҳои азиз! Шоир, нависанда, драматург, тарҷумони мумтоз Ақобир Шарифӣ зиёда аз панҷоҳ сол боз барои шумо шеърӯ тарона, дostonҳову манзу-маҳо, асарҳои сахнаӣ менависад. Номин адиби маҳбӯб на фақат барои шумо, балки барои падару модар, бобову момахоятон низ азизу мӯътабар аст, зеро ақсари онҳо ҳам шеърӯ ҳикояҳои Ақобир Шарифиро дар кӯдакӣ бо шавқу ҳавас меҳонданд ва имрӯз дostonу афсонаҳои дар ёдашон нақш бастаро ба наберагонашон аз тахти

дил нақл мекунанд.

Шеърӯ таронаҳои адиб дилҳои кӯчаки шуморо ба хурӯш меораду як олам хурсандиву фараҳмандӣ мебахшад.

– Эй обаки ҷӯ,
Обаки дилҷӯ.
Бо кӣ ту дорӣ
Доим гуфтугӯ?

Надонистем, ки шаб шуд.

Бачаҳои азиз! Имрӯз мову шумо бибиҳои азизии меҳрубонамон, бибиҳои хушҷақҷаку хушлаҳҷаамонро ба муносибати ҳафтадосла шуданашон самимона табрику муборакбод менамоем ва меғӯем, ки садсола шаванду қуфли дари ҳазинаҳои аз бобову бобокалон, аз момову момокалон гирифтаашонро барӯи мо боз кунанд!

То дари ҳазинаро
Кушоям баҳри шумо
Сарватамро бубинед,
Давлатамро бубинед.
Ганҷинаҳои дунё,
Ҳазинаамро асло,
Намешавад баробар.
Намешавад баробар!
Тамоми умрам худам,
Ҷамъ кардам ба кардам.
Аз момоям гирифтаам,
Аз бобоям гирифтаам,
Аз шиносу ношинос,
Бо ҳазорон илтимос
Гирифтаам ба кардам,
Тӯдаву ғарам кардам,
Ҳамаро як ҷо кардам,
Махшури дунё кардам,
Бинед, ҷӣ хел зебо шуд,
Ҳазинаи аъло шуд!

Соли 1998

Киссаҳои худ мегуфт,
Чистонҳои рангоранг
Ҳамаро карда гаранг
Аз пайи баъзеи он
Мерафтем то Ҳиндустон...

– Бо себаргаҳо,
Гулҳои раъно
Бо бунафшаю
Райҳону наъно...

Чӣ хуш, ки дар байни ин кӯдакони қиссаву афсонадӯст ҳамон вақт бибии кӯдакони имрӯзаи тамоми ҷумҳурии Тоҷикистон – шоираи рангинхаёлу ширинбағи ҳамаи мову шумо Гулҷеҳраи Сулаймонӣ низ ҳузур дошт. Дар замони кӯдакии шоира дар ҳар кӯчаву гузарҳои Бухорои шариф монанди момои Мадина шахсони қиссадону қиссаҳои афсонагӯву афсонадӯст бисёр буданд. Афсонаҳои дилошӯбу сӯхбатҳои ширини онҳо барои шоираи ояндаи мо олами пурасрори зебӣ, олами пур аз орзуву умедҳои мекушоданд. Чӣ хуш, ки дар Бухорои Шариф ингуна қиссагӯӣҳо бисёр буданд ва чӣ хуш, ки шоираи маҳбуби мо дар бачагаш аз ин ҳазинаҳои маонӣ дурро гуҳар мечиданд. Имрӯз ҳуди Гулҷеҳраи Сулаймонӣ низ қиссагӯ аст. Барои шумо, бачаҳои азиз мисли «Ҳазинаи Мадина» шеърро манзума, достону афсонаҳои бешуморе навиштааст, ки мо аз хонданаш сер намешавем.

Шеърҳои бо забони содаву пуробу ранг ва ширин навиштаи шоира зуд ба дилҳо ҷой мегиранду дар ёдҳо нақш мебанданд. Вақте ки вай ба назди хонандагонӣ бешумори ашъораш барои тақаллум мекунад, ҳама ғӯшу хуш мешаванд ва ғӯё дар наздашон момои Мадина қисса мегӯяду тарона мекунад. Ҷеҳраи нурониву садои дилангези ӯ чун аллаҳои модарон қалби моро навозиш мекунад. Дар ин боб хуштар аз ҳуди вай ҳарфе гуфтан муҳол аст.

Гуфтаҳои зебояш,
Суханҳои тилояш
Ҳикматҳои аълояш,
Ҳам панди бебаҳояш
Моро моту ҳайрон кард.
Ҳайрону бебаҳон кард.
Момо ҷунон хушгап буд

Аз хондану шунидани манзумаи достонҳои «Бобои ордердорам», «Аҳмади фалакпаймо», «Қиссаи хари лофзан», «Мурҷаяка хоб бурдаст», «Гурбача шикор рафтаст» ва ғайра серӣ надорӣ.

Як соҳаи муҳими эҷодиёти Ақобир Шарифро тарҷумаи асарҳои бадеӣ гирифтааст. Шеърҳои бешумори Самуэл Маршак, Корней Чуковский, Ағния Барто, Сергей Михалков, Силва Капутикян барин адибони рус ва адибони халқҳои дигарро ба тоҷикӣ гардондааст. Онҳоро ба забони модарии худ хонда гумон мебаред, ки ин адибон ғӯё шеърҳои шонро ба забони тоҷикӣ навиштаанд. Барои мисол ин сатрҳои аз афсонаи Ю. Яковлев меҳонем.

Дар лабаки боми мо,
Якго гунҷишак мезист,
Лонааш буд гармак,
Сардиро намедонист.
Рӯзона дона меҳӯрд,
Бегоҳи нонрезаро,
Баъди ҳӯроки серӣ
Об меҳӯрд аз кӯлмакҳо.

Боре Сотим Улуғзода Ақобир Шарифро дар кӯча дида гуфта буданд:

– Шумо шеърҳои аз забони русӣ хеле моҳирона ва самимӣ тарҷума мекунад. Хусусан достони Самуэл Маршак «Мастер – ломастер» – ро ба дараҷаи баланди шоирӣ тарҷима кардаед. Тарҷумаҳоятон аз шеърҳои худатон ҳам хубтаранд.

Номи ин достони машҳури Маршакро Ақобир Шариф ба тоҷикӣ «Устоклет» номида буд.

Баҳои нависандаи номӣ ба адиби ҷавон болу пар бахшид. Вай бо дили гарм намунаи ашъори бисёр шоирони машҳури дунёро, ки маҳз барои хурдтаракон менависанд

тарчума карда, адабиёти кӯдакони тоҷикро ғанӣ гардонид. Гӯё ба ивази ҳамаи ин меҳнатҳояш нашриёти «Детская литература»—китобҳои худи Ақобир Шарифӣ «Кори имрӯзаро ба фардо магузор», «Амаки милиса», «Хари лофзан»—ро барои кӯдакони иттиҳоди шӯравӣ ба забони русӣ чоп карда буд.

БИБИҶОНАМ МЕОЯД, БОБОҶОНАМ МЕОЯД

Бачаҳои азиз! Мову шумо аз соли 1998 умедҳои тоза ба тозаву орзуҳои ширин дорем. «Соле ки нақӯст аз баҳораш пайдост», мегӯянд. Соли нав аз нахустин рӯзҳои ба мо хурсандиро мебахшад. Бо ҳавои форами барфи нукрафомаш дилҳоро мекушояд. Медонед, ки дар рӯзи якуми соли нав синни мубораки шоираи маҳбуби шумо Гулҷеҳраи Сулаймонӣ ба ҳафтад расид.

Синни дигар шоири дӯстдоштаву писандидаатон Ақобир Шарифӣ ҳаштуми феввали ҳамин сол ба ҳафтад дакка мезанад.

Магар ба мову шумо аз ин хурсандии бештаре мешавад? Гӯё харду маслиҳат карда қариб дар як вақт ба дунёи рӯшан омадаанд имрӯз бардаму бақувват қадам мезананд.

Ба шумо бачаҳои азиз, дар чунин рӯзҳои хурсандибарош як сирри хеле маҳфиро меҳоям, ки кушоям. Барои ин ҳар ду маро хоҳиш кунанд ҳам майлаш, яъне ду шоири маҳбубу ба дилу дидаҳо наздик ҳанӯз чандин даҳсолаҳо пеш аз ин ҳаёти худро ба ҳам пайваста буданд. Мебинам, ки дар ҳайрат ҳастеду ба суҳанҳоям бовариатон намеояд. Бовар кунед, рост мегӯям. Охир ба ҳам пайвастанӣ ҳаёти ин ду нафар пеш аз ҳама ба манфиати адабиёт буд, зеро солҳо мегузаштанду устодон ва ҳамсолони ин ду нафар адиб фикрҳои болоро ба ҳубӣ эҳсос мекарданду дар амал медиданд.

Ғичиррос зад ногаҳон
Дарвозаву шуд аён
Пиразани хандоне
Пиразани нуронӣ...

Пиразани меҳрубон бачаҳои ҳайратзадаро ба ҳавлиаш медарорад. Ҳавлиаки оддӣ, аз зевару боигарӣ нишоне нест.

Пиразан бачаҳоро рӯи қолини айвон шинонда дастархон мекушояд, қанду қандалот, ҳалвову набот меорад ва чой дам мекунад. Сӯхбати гарму гуворое сар мешавад. Момии Мадина аз пурсуҷӯҳои кӯдакон ба шавқ меояд, чашмонаш медурахшанд:

Чашмони ӯ даргирифт,
Гӯё дар ахтар гирифт.
Ҷеҳрааш шуд кушода,
Қафро ба қаф ниҳода.
Ба сӯйи мо назар кард,
Афсонаеро сар кард.
Ин чӣ афсонае буд!
Дурри ягонае буд!
Кӯҳхояш ғарқи гул буд,
Боғаш пури булбул буд...

Афсонаҳои момии Мадина он қадар ҳам шавқовару дилкаш буданд, ки бачаҳо аз шуниданаш сер намешуданд. Онҳо бо исрор аз момо хоҳиш мекарданд, ки боз афсонаи дигаре гӯяд.

Ҷон момо, ҷонони мо,
Афсонаи дигарро
Ба мо ҳоло гуфта деҳ,
Аз дури худ суфта деҳ
Момо афсона мегуфт,
Ҳар ҷо, тарона мегуфт.
Ҳикмату мақол мегуфт,
Барои мисол мегуфт,
Шоҳбайту суруд мегуфт.

ЗАБОНИ ШИРИНИ Ў, БАЁНИ РАНГИНИ Ў

Як гурӯҳ духтаракону писаракон давон– давон ба сари Чорсӯ мерасанд ва бо шавку ҳавас чор манори ба осмон сар кашидаро мебинанду тути қатора тамошо мекунанд, пушти мазора аз назар мегузаронанд, вале каси дилхоҳу чизи дилхоҳашонро ёфта наметавонанд. Аз сари нав гирду атрофи чор манору тутти қатору паси мазорро бодикқат назора мекунанд, аммо ҳайҳот аз шахсе, ки ба чустучӯяш омада буданд, ному нишоне нест.

Ҳама гумон доштанд, ки қасру кӯшки момои Мадина дар ҳамин ҷоҳост. Ба ҷои қасру кӯшку хазинаву тахти равон ба як манзараи оддиду фақирона рӯ ба рӯ меоянд:

Хазинаи зар кучо?
Хирвори зевар кучо?
Қасри Мадина кучо?
Дари хазина кучо?

Сипас ҳама фикр мекунанд, ки охир барои онҳо зару зевару тахти равону қасри калон чӣ лозим, ба як момои оддӣ низ ин қадар боигарӣ чӣ лозим? Бачаҳо аз сари нав тоз– тозон ба боғи калон мерасанду ҳавзи равона мебинанд ва дар лаби ҳавз нишаста ташнагиро мешикананд. Баъд аз сари нав ба чустучӯи хонаи момои Мадина меафтанд. Пиру барно ба кӯдакон дар кучо воқеъ будани хонаи момои Мадинаро мефаҳмонанд. Маълум шуд, ки ғайр аз онҳо хонаи момои Мадинаро ҳама медонистанд.

Дар ин шаҳри дилкушо
Дар ин шаҳри Бухоро
Момои Мадинаро
Соҳиби хазинаро
Хурду калон медонад,
Пиру ҷавон медонад.

Хонаи момои Мадина дар ҳамон мавзее, ки бори аввал ба чустучӯяш омаданд, воқеъ будааст.

Чанде пеш ман ба сӯҳбати ин пируни барнодил мушарраф шудам ва бо чанд саволе, ки ҳар яки шумо бачаҳо низ нисбат ба онҳо дар дили худ доред, муроҷиат кардам.

Савол: Гулчеҳра – апаи азиз! Солҳои бачагӣ, ҳангоми таҳсил дар дил чӣ орзуҳо доштед?

Ҷавоб: Мисли аксари ҳамсолонам мехостам, ки замонаҳо ором бошаду серӣ нон хӯрем.

Савол: Акаи Шарифӣ. Шумо дар ин хусус чӣ гуфтан мехоҳед?

Ҷавоб: Ман ҳам сухани ҳамсарамро тақвият медиҳам. Давраи бачагии мо солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ буд. Аксар вақт гуруснаву побараҳна мегаштем. Шикамсерӣ нон хӯрдан орзуи тамоми бачаҳои замони ҷанг буд.

Савол: Гулчеҳра – апаи меҳрубон! Ҳамон солҳо орзуе доштед, ки шоири маҳбуи бачаҳо бошед?

Ҷавоб: Аз кучо? Ин хел орзу дар гӯшаи ҳаёлам ҳам набуд. Аммо дар дил ба адабиёт меҳри беандозае доштам. Шеърҳои падарам Пайрав Сулаймониро бо шавку ҳавас мехондам. Амакаму дигар ҳешовандонамон ҳама адабиётдӯсту фарҳангдӯст, рӯшанфикру рӯшанзамир буданд. Сӯҳбати онҳо барои ба адабиёт шавқ пайдо карданам ва эҷоди нахустин шеърҳоям ёрии калон расондаанд.

Савол: Аввалин шеърҳоятонро кадом вақт навишта будед ва онҳоро ба кӣ нишон медодед?

Ҷавоб: Ҳанӯз дар синфи панҷум ба шеърнависӣ машқ мекардам. Нахустин шеърҳоямро ба амакам нишон медодам. Вай шеърҳоямро хонда маро таъриф мекард. Ман ба шавқ омада, паси ҳам шеър эҷод мекардам ва онҳоро гирифта ба сӯи амакам медавидам. Оқибат вай маро саҳт коҳиш кард. Гуфт, ки шеърнависӣ кори саҳл нест, ту онро бозӣ пиндоштаӣ. Сипас, ҳазору як қоидаву қонуни шеърро гуфта диламро аз шеърнависӣ ҷаҳил монанд. Баъди ин то синфи ҳафтум ба даст қалам нагирифтаам. Солҳо мегузаштанд, аз танбеҳи амакам хурсанд мешудам. Агар он вақт маро сарзаниш намекард аз хурдсолӣ ба шеърҳои сусти навиштан одат мекардам.

Савол: Акаи Шарифӣ, Шумо ба суханҳои апаам чӣ илова кардан мехоҳед?

Чавоб: Мутаассифона, дар атрофи ман шахсони шеър-навису шеърфаҳму шеърхон қариб, ки набуданд. Худи ман аз падару модар хеле бармаҳал маҳрум шуда дар тарбияи амакам монда будам. Хешу таборони ман ҳама бо замин сару кор доштанд, онҳо деҳқонони заҳматкаш буданд. Дар қалби ман меҳри шеърӯ адабиётро муаллимони адабиёт ҷо кардаанд. Аз кӯдакӣ ба хондани китобҳо шавқу ҳавас доштам.

Савол: Гулчеҳра – апаи азиз! Аввалҳо барои калонсолон шеърҳо менавиштед. Чӣ шуд, ки меҳратон ба адабиёти кӯдакон кӯчид?

Чавоб: Албатта, ба адабиёти кӯдакон рӯ оварданам беба- баб нест. Чавон будам, шеърхоямро ба устодон нишон медо- дам. Насиҳату маслиҳати онҳоро ба ҳисоб мегирифтам. Боре устод Мирзо Турсунзода ҳам шеърҳои барои калон-солону ҳам барои кӯдакон навиштаамро хонда гуфтанд, ки шеърҳои барои кӯдакон навиштаат нисбатан хубтаранду самимитаранд. Барои атфол нависӣ беҳтар будагист.

Савол: Дар ин боб акаи Шарифӣ чӣ фикр дошта бошанд?

Чавоб: Ман ҳам мисли Гулчеҳра аввал барои калон-солон шеър менавиштам. Пас пай набурда мондам, ки чӣ тавр ба олами кӯдакон гузаштам.

Савол: Чаро маҳз ба Гулчеҳра–апа хонадор шудед?

Чавоб: Солҳои ҷавонӣ дар Иттифоқи нависандагон зуд-зуд ҷамъомадҳову маҳфилҳои адабӣ барпо мегардид. Мо шеърҳои якдигарро меҳондему муҳокима мекардем, хусусан Гулчеҳра ба шеърҳои ман бисёр эрод мегирифтӯ маслиҳат медод. Сипас ба қароре омадем, ки чаро як умр мададгору маслиҳатгари якдигар набошем...

Савол: Шуморо кӯдакон на фақат чун шоир, балки чун нависандаи нозукбаён низ мешиносанд. Ҳикояҳои «Рӯзи таваллуди бибӣ», «Амаки милиса», «Кори имрӯзаро ба фардо мағзор», «Зинда бод, Набӣ», «Саъва» ва ғайра аз ҳикояҳои дӯстдоштаи онҳо ба ҳисоб меравад. Чӣ шуд, ки ҳам ба назму ҳам ба наср дил бастед? Ё худ ба шумо низ «чорчӯба»– и назм тангӣ кард?

Чавоб: Солҳои панҷоҳум насрнависон ангуштнамо буданд, хусусан барои кӯдакон. Нависандаи мумтоз марҳум

Пӯлод Толис меҳост адибоне бошанд, ки барои кӯдакон ҳикояҳову қиссаҳо нависанд. Аз ҷумла вай маро бисёр ташвику тарғиб кард, ки барои кӯдакон ҳикояҳо нависам. Аввалин ҳикоям «Саъва»–ро Пӯлод Толис соли 1958 дар маҷаллаи «Садои Шарқ», ки худ сармуҳаррири он буд, ҷоп кард. Ҳамин тавр ман бо маслиҳати он дӯсти меҳрубон чандин ҳикояҳо барои бачаҳо навиштам.

Савол: Акаи Шарифӣ, нависанда ё шоир намешудед чӣ кор мекардед?

Чавоб: Ҳатман муаллимӣ мекардам, зеро фаъолияти аввали меҳнатиам аз омӯзгорӣ оғоз ёфтааст.

Савол: Апаи азиз! Шумо дар ин хусус чӣ фикр доред?

Чавоб: Чавоби ман ҳам бо чавоби Шарифӣ як аст. Охир, ман донишгоҳи омӯзгориро хатм кардам.

Савол: Ба кӯдакони имрӯза чӣ гуфтани ҳастед?

Чавоб: Ба тамоми шароитҳои душвор нигоҳ накарда бояд, ки илмомӯзиро давом диҳанд. Чӣ тавре ки дар замони душвори ҷанг мо ҳамин тавр кардем. Қисми зиёди кӯдакону наврасони имрӯза бадгапу бадзабонанд. Меҳоҳам, ки онҳо ширинзабону ширингуфтор бошанд.

Савол: Акаи меҳрубон, Шумо ба гапҳои апаам боз чӣ илова карданиед?

Чавоб: Ба кӯдакони зиёде, ки имрӯз ба хариду фурӯш машғуланд, инсофу тавфиқ меҳоҳам. Ҳар касе боинсоф аст, вай ҳатман боимон аст. Ҳар касе ки боимон бошад, вай бофаросату бозаковат мешавад. Ба ҳамаи «бизнесмен»–ҳои хурдсол инсофу тавфиқ меҳоҳам.

Адибони маҳбуи бачаҳо Гулчеҳра Сулаймонӣ ва Ақобир Шарифӣ 70– сола шуданд. Ба бахти бачаҳо, адабиёти бачаҳо ҳамеша сиҳату саломат бошад, устодони азиз!

Соли 1998

Ин хел шеърҳо дар эҷодиёти Убайд Раҷаб бисёранд. Мо онҳоро меҳонему меҳонем ва аз хонданаи сер намешавем. Магар шояд, ки бароямон чунин шеърҳо ба ёдгор гузоштааст, фаромӯш мешавад? Ҳаргиз.

Соли 2004

«БАЧАҲО АВВАЛИН ТАРҒИБОТЧИЁНИ МАНАНД»

Шоирӣ маҳбӯбӣ бачаҳо Убайд Раҷаб ба Шӯроӣ Олии ҷумҳурий ба депутатӣ номзад пешниҳод шудааст. Мо бо чанд савол ба номзади арзанда муроҷиат кардем.

– Муаллими мӯхтарам, кадом ташкилот номзадии Шуморо ба интиҳоботи Шӯроӣ Олии ҷумҳурий пешниҳод намуд?

– Пленуми Иттифоқи нависандагонӣ Тоҷикистон ба ҷаъолияти эҷодӣ ва шахсияти ман баҳои баланд дода, маро ба депутатӣ номзад пешниҳод карданд. Аз боварию қадрдонии ҳамқаламон сарафросу миннатпазирам.

– Андаке доир ба мақом ва моҳияти Шӯроӣ Олии ҷумҳурий ба наврасон ҳикоят мекардед.

– Шӯроӣ Олии ҷумҳурий ташкилоти олии қонунбарорӣ Тоҷикистон аст. Қонунҳое, ки Шӯроӣ Олӣ қабул мекунад, бояд ба беҳбудии ҳаёти мардум кӯмак расонад, роҳу равиши хуби зиндагиро дар қонун нишон бидиҳад. Қонун бояд пухта ва санҷида шуда бошад. Он ба як давраи муайяни рӯзгори халқ хидмат расонад.

Вакилоне, ки қонунро қабул мекунанд, шахсони дилсӯзу саҳтгир, дақиқназару бориқбин, хирадманду бофарҳанг бошанд. Қонунҳоро санҷида дар мизони ақл баркашида ҳусну қубҳашро қомилан бисанҷанд.

– Бачаҳо дар кучо ва дар қадом вазифа адои хидмат доштани Шуморо доништан меҳоянд.

– Дар Иттиҳодияи нависандагон вазифаи мушовири адабиёти кӯдакон ва наврасонро ба зимма дорам. Ду сол боз раиси идораи ҳазинаи кӯдакони Тоҷикистон ҳастам. Ҳамчунин узви Шӯроӣ адабиёти кӯдакон ва наврасони Иттифоқи нависандагонӣ СССР мебошам. Узви ҳайати таҳририяи маҷаллаҳои «Садои Шарқ», «Чашма» ҳастам.

Ҳусусан ҷавонони он солҳо ба ашъори Ғоиб Сафарзода бештар таваҷҷӯҳ доштанд. Ё доир ба меҳру муҳаббати онҳо орзуву омоли онҳо менавишт. Шеърҳои «Ёр, чун субҳ дар ханда бие», «Розҳо», «Таровати баҳорро бие», «Ҷаҳони хешро дарёб», «Шайдои ту кист?» ва ғайра аз шеърҳои дӯстдоштатарини ҷавонон буданд.

Ғоиб Сафарзода бо Тоҷикистони азизи худ ифтихор дошт. Тоҷикистон барояш олами беканор буд. Ҳамон солҳои шастуми асри гузашта мабод, ки дар назди ӯ қасе Тоҷикистонро давлати кӯчак гӯяд. Вай на танҳо бо сухани оддӣ, балки бо байтҳои обдор исбот мекард, ки Тоҷикистон беканор аст. Ҳанӯз бисту чорсола набуд, ки чунин сатрҳои самимино хонда лаззат мебардем:

Кишваре, ки Рӯдакиро зод ӯ,
Шеъри оламгир моро дод ӯ,
Кишваре, ки дод бо таъби баланд
Булбули дар ишқ шайдои Ҳучанд,
Хусрави моро баланд овоз дод.
Шоҳини Кӯлобро парвоз дод.
То занад ханҷар ба қалби душманон,
Шердил Темурмаликро дод он,
Нафрати Восеъро вақти набард
Зидди ҳар золим дами шамшер кард...
Кишваре к– афтада буд аз пой, хест,—
Тоҷикистони ман аст он, хурд нест!

Адабиётмон аз истеъдоди Ғоиб Сафарзода умеди қалон дошт, вале сад афсус, ки вай ҳамагӣ сию ду сол умр дид. Бо вучуди ин ба ивази шеърҳои самимиву пурҳарораташ номӣ вай ҳаргиз аз хоҳири дӯстдорони қаломӣ бадеъ фаромӯш нахоҳад шуд. Худи зиндаёӣ Ғоиб Сафарзода бо бовариӣ том гуфтааст:

Ман хок ниҳодаму фалакпарвозам,
Нушида зи чашма обу дарё бозам,
Гардид ҷаҳони аҳтарон сайргаҳам,
Дар рӯи замин бувад баланд овозам.

ДАРАХТИ ПУРМЕВА

Номи нависанда Абдулҳамид Самад аз солҳои ҳафтодум боз ба хонандагони сершумор маълум аст. Мухлисони адабиёт аз саҳифаҳои рӯзномаҳову маҷаллаҳо ҳикояҳои ӯро бо хурсандӣ меҳонданд ва ҷакидаҳои ҳомаи ӯро бесаброна интизор мешуданд. Ҳар як ҳикояи нависанда аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва мавзӯи худ аз навиштаҳои пешинааш фарқ мекард, қобилияти нигорандагии адиб рушду камол меёфт. Дӯстдорони каломи бадеъ умедвор буданд, ки ин ниҳолаки боғи адабиёт бо меваҳои нав ба нави шахдбори худ коми хонандагонашро ширин хоҳад кард.

Соли 1979 ҳам барои наврасони ҷумҳурӣ ва ҳам барои ҳуди Абдулҳамид Самад ва дӯстону устодонаш соли фаро-мӯшношудание буд. Дар ин соли муборак адиби хуштабъ аввалин асари калонҳаҷми худ – қиссаи «Баъд аз сари падар»-ро навишт. Ин қиссаро хонандагон, хусусан наврасони китобдӯст, бо шодии зиёд истикбол гирифтанд.

Воқеаҳои асар хонандагонро ба ҳаяҷон меовард, аз бераҳмию бемуруввати тағои қаҳрамони асосии қисса Хусрав ба ғазаб меомаданд.

Писараки содаи дилсафед Хусрав дар аввали қисса сабаби марги падар ва сарсону саргардониҳои оилаашонро аз касофати парандаи шумнафасу шумқадам зоғ медонад. Ҳангоми молҷаронӣ дар даргоҳи тағояш аз қар-қари зоғ ба танг омада мегӯяд: «Падарама куштӣ, моро ятим, сарсону саргардон кардӣ, боз чӣ меҳохӣ, парандаи наҳс!!»

Аммо хонанда медонад, ки падари Хусравро зоғ накуштааст. Падари ӯ марди заҳматкаш ва бонангу номусе буд. Ҳангоми ғоча аз ҷони худ гузар мекунад, аммо ду кӯдакро наҷот медиҳад. Баъди сари падар боиси сарсону саргардон шудани Хусраву модараш ва хоҳараконаш ҳариси пулу мол, шахси бадзоту бадтинат Аҷик мебошад.

– Ҷаро гапи ганда мезанӣ, – дар қаҳр шуд яке аз онҳо. – Мо ду-се рӯз пеш ин шеърро бо ҳуди Убайд Раҷаб дар театр хондем. Вай намурдааст.

– Духтарак рост мегӯяд, – ба сӯҳбати хурдтаракон ҳамроҳ шуд зани миёнсоле, ки ба духтаракон наздик менишаст. – Шоирон ҳаргиз намемиранд. Онҳо доимо бо мо ҳастанд. Ту, писарҷон гапатро дониста зан, Убайд Раҷаб намурдааст. Ҳамин шеърхонии ду нафар духтаракон ва аз кӣ будани шеърро донистани ту гувоҳӣ медиҳанд, ки Убайд Раҷаб доим бо мост. Вай, албатта, ҷисман бо мо нест, акнун дар театр ба бачаҳо чунин саволҳо намедиҳад:

– Либосатро кӣ пӯшонд?

– Чой ба ту кӣ нӯшонд?

Аммо садои шоири ширинкаломо гӯё мо доим мешунавем. Мо ҳам дар хурдсолӣ аз забони шоири маҳбуб он саволро борҳо шунидаем. Ин саволҳо дар гӯшу хуши мо абадӣ нақш бастааст. Ана барои чӣ духтарак гуфт, ки ду-се рӯз пеш ин шеърро ҳамроҳи ҳуди Убайд Раҷаб хондааст. Ҳол он ки чанд моҳ боз шоири маҳбуби мо бемори бистарӣ буд ва марги бераҳм ӯро аз мо чудо кард, лекин шеърҳои ширини шоир ҳеҷ гоҳ аз ёди мухлисонаш фаромӯш намешавад.

Модом ки ҳамин тавр аст, пас Убайд Раҷаб ҳамеша бо мост. «Қорч» ном шеърҳои шакарафшони шоирро ба ёд орем:

Ханда мезанад тундар,
Резабарон меборад.
Об аз кокули сабза,
Қатра- қатра мешорад.

Абри борон аз пушта,
Доманро мегундорад.
Аз зери домани абр,
Сар қорч мебарорад.

Абри найсон кулчаҳо,
Бар ҳадя мегузорад.
Ё осмон ситора
Дар пуштаҳо мекорад?...

ШОИРОН ҲАРГИЗ НАМЕМИРАНД

Чанд рӯз пеш аз бозори «Баракат» баромадаму ба автобуси рақами бистушаш савор шудам. Автобус мебоист сӯйи деҳқадаи Испечак равон мешуд. Аммо он дар истгоҳи бозор дуру дароз меистод. Дохилаш чанд нафар духтаракони тахминан нӯҳ–даҳсола ду–ду ва се–се нишаста, сӯхбат мекарданд. Баъзе баланд–баланд, баъзе пичир–пичир, баъзе бисёр ширин байни худ гап мезаданд. Дикқати маро ҳарфи ду духтараки малларанги хушсарулибос, ки мӯйҳояшонро мисли шохчаҳои бузғола дуто карда баста мондаанд, ба худ кашид. Яке ба дигаре савол медод:

- Саҳар туро кӣ хезонд?
- Модарам.
- Кӣ сӯйи оби чӯ хонд?
- Модарам.
- Либосатро кӣ пӯшонд?
- Модарам.
- Чой ба ту кӣ нӯшонд?
- Модарам.
- Кӣ куртаи туро дӯхт?
- Модарам.
- Оши болаззат кӣ пухт?
- Модарам.
- Кӣ майда бофт мӯят?
- Модарам.
- Кӣ муччӣ кард ба рӯят?
- Модарам.
- Шеърҳои шоирро ғалат–ғалат мехонед, – як бачаи лоғари қаддароз омада, ба сари духтаракон рост истод.
- Ғалат нахондем, – гуфт яке аз духтаракон.
- Рав, моро гаранг накун, – гуфт дигаре.
- Шумо шеърҳои Убайд Раҷабро мехонед.
- Медонем, медонем, – гуфтанд духтарчаҳо.
- Намедонед, ки Убайд Раҷаб вафот кард, – хабар дод он бача.

Дар аввал Хусрав бо тағои худ ифтихор дошт. Вайро шахси ғамхору меҳрубон меҳисобид. Вақти зинда будани падараш Аҷик ба Хусрав аз мағозаи деҳа велосипед меҳарад. Ана, тағои ӯ чӣ хел одами ҳимматбаланд аст. Барои ҳамин ҳам баъди сари падар ҳангоме, ки Аҷик омада хоҳарашу фарзан–донашро кӯчонда бурданӣ мешавад, Хусрав бо чону дил таклифи тағояшро маъкул мешуморад.

Баъди понздаҳ–бист рӯзи дар даргоҳи тағо зиндагӣ кардан Хусрав оҳиста–оҳиста мақсадҳои зишти тағояшро пай мебарад.

Ба азоби тоқатфарсо гирифтор шудани як хонадони басомону осоишта дили хонандаи наврасро реш–реш мекунад. Ғаму андӯҳи вай баробари қаҳрамони қисса бепоён аст, аммо нависанда хонандагонашро ба пеш ҳидоят мекунад. Пояи ҷабру ситам мустаҳкам нест. Охири охирон бояд ҳақиқат ҷойи худро ишғол намояд.

Адиби нисбат ба эҷодиёти худ хеле серталаб қиссаи «Баъд аз сари падар»–ро пас аз нахустин ҷопаш боз борҳо таҳриру танзим намудааст. Забони қисса бисёр ҳам ширину ширадор аст. Кас аз тасвирҳои манзара, тасвири симоҳои қаҳрамонҳои асар ҳаловат мебарад. Таваҷҷӯҳ фармоед адиби нуктасанҷ сару либос ва симои яке аз қаҳрамонҳои қисса Бобои Саидро чӣ тавр ба қалам медиҳад: «Куртаи мӯйсафед қадимидӯхт буд. Гиребонаш ҳилофи куртаҳои ҳозира ҷониби кифтҳо кушода мешуд. Атрофи гиребон бо мағзӣ–шерозаи хушранге оро ёфта. Аз болои куртаву эзор челаки тунуку сабз пӯшида буд вай. Саллааш каб–кабуди гунбазшакл. Аз байни печҳои салла нӯги борику дарози тоқиаш менамуд. Сару либоси суф, челаки сабз, риши сап–сафед, абрӯҳои ғулӣ, шерозаи хушдӯхти гиребони курта, саллаи кабуду тоқии нӯгтез ҷуссаи пирамардро ба кӯҳе шабоҳат медоданд, ки як тарафаш барфпӯш аст, аз мобайнаш обшоре мефурояд, дар тарафи дигараш аз пайи баҳор сабза дамидааст, ҷо– ҷо бодомзори анбӯҳаш гул кардааст ва қуллаи сангинаш монанди сутун гӯё гунбази лочувардии осмонро доштанист...».

Сипас Абдулҳамид Самадов қиссаҳои «Парронҷакҳо», «Косаи давр», «Аспи бобом» ва ҳикояҳои бисёре навишта, боғи адабиётмонро пурбор гардонид. Аксари асарҳои

нависанда ба забони русӣ ва ба забони дигар халқҳои мамлакатамон тарҷума шуда дастраси хонандагони бешумор гардидааст.

Абдулҳамид Самад қиссаи машҳури нависандаи бузурги Гурҷистон Нодар Думбадзе «Кукарача», ҳикояҳои ҳаҷнависи номдори Туркия Азиз Несин ва дигар адибонро бо тоҷикӣ тарҷума кардааст. Имрӯз ин ниҳолаки боғи адабиёт ба дарахти ҳақиқии пурбор мубаддал гаштааст, ки дӯстдорони каломи бадеъ аз он шахдкоманд.

Ба ҷои Рӯдакӣ пешниҳод шудани асарҳои барои наврасону ҷавонон эҷодкардаи нависанда хонандагонро шоду хурсанд намуд. Ба ин мактубҳое, ки ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» меоянд, гувоҳанд.

Соли 1990

ИН ШЕЪРРО ҲАМ АЗЁД МЕКУНАМ!

Оғози Наврӯзи имсола хеле сербориш буд. Шамоли сард ҳатто барфрезахоро меовард. Ҳавои хунуку боронҳои пай дар пай пеш аз ҳама бачаҳоро дилгир кард. Ҳама ду ҷашм дар ҳавоянду ҳама баҳорро интизоранд.

– Бобочон, кай баҳор меояд? – пурсид Фотехчон аз бобояш.

– Баҳорро ҳама интизор, – гуфт бобо, ҳатто ҷумҷуқҳо ҳам баҳорро пазмон шудаанд.

– Бобочон, наҳод, ки гунчишк баҳорро донад, боварам намеояд, – гуфт Фотехчон.

– Баҳорро парандаҳо аз мо ҳам хубтар медонанд аз мо бештар интизор мешаванд. Ҳатто як қисмашон аз мамлакатҳои дур баҳорро бо худ меоранд. Ана, дар болои он симчуб гунчишкро мебинӣ?

– Ҳо, мебинам, – гуфт Фотехчон.

– Медонӣ чӣ мегӯяд? – пурсид бобо.

– Намедонам, – аз саволи бобо ҳайрон шуд Фотехчон.

Бобо ба наберааш ана ин шеърро хонд:

Абри гузар кулчаҳо
Ба ҳадя мегузорад
Ё осмон ситора
Дар пуштаҳо мекорад.

Мо аз хондани ингуна шеърҳо сер намешавем, бо шавк китобҳои шоирро варақ мезанем. Қалбамонро шодию хурсандӣ фаро мегирад. Ҳар як ниҳолу дарахт, ҳар як гулу гулбутта, парандаву чаранда, бо рангу ороиши хубтаре ба ҷашми мо ҷилвагар мешаванд, хору ҳаси Ватан гӯё ба гулҳои ҳақиқӣ табдил меёбанд. Аҳсан ба ҳунару сеҳри қалами шоири мо мегӯем аз тахти дил. Ин шеърҳо моро водор месозанд, ки на фақат мафтунӣ зебоиҳои Ватан бошем, балки барои ободии он, пуриқтидор намудани он ҷаҳду ҷадал намоем.

Охир ин Ватан азони ҳамаи мост. Ободиву шукуфоии он ба ҳамаи мо тааллуқ дорад:

Ин кӯю дар, ин ҷӯю ҷар,
Ин тегаи оҳугузар,
Ин қуллаи чун тоҷи сар
Аз онӣ ту, аз онӣ ман,
Ҷонӣ ту асту ҷонӣ ман.

Моҳи майи соли ҷорӣ синни мубораки шоири маҳбубамон Убайд Раҷаб ба ҳафтад расид. Қадду қомату роҳгардӣ, ҷеҳраи нуронии ҳамеша хандон, мӯйҳои сип-сиёҳ ва бо шавк шеърҳои устодро дида боварии кас намеояд, ки ба ҳафтад даромада бошанд. Меҳохем, ки ҳамеша ана ҳамин ҳел сӣҳат, саломат бошанду боз шеърҳои бисёре нависанд. Халқу Ватан хизматҳои Шоири маҳбубамонро бо ҷоираву унвонҳои олӣ қадр кардааст. Он кас дорандаи Ҷоиҳои давлатии ба номи устод Рӯдакӣ ва шоири халқии Тоҷикистон мебошанд. Аз байни адибони тоҷик аввалин шуда ба гирифтани дипломи байналмилалӣ ба номи афсонависи машҳури дунё Ханс Кристиан Андерсен мушарраф гаштаанд.

Соли 2002

дилангез зебу зиннат додааст. Ин сатрҳо на фақат манзараҳои фараҳбахши тирамохро пеши назари мо чилвагар месозад, балки таъкид менамояд мо ин зебоиҳоро дӯст дорему ба қадраш расем, ҳифзаш намоем, зеро ин зебоиҳо зебоии Ватани азиз аст.

Шоири маҳбуб манзараҳои зебои кишварамонро бо каломи равон ва хотирнишин тасвир менамояд:

Абри гузар,
Тез, тез
Машав парешон.
Вақти сафар
Рез, рез
Ашки фаровон
Сабзаи тар,
Хез, хез
Аз пайи борон,
Боди сахар,
Без, без,
Атри баҳорон.

Кас нафақат ин шеърро, балки ҳар як сатру ҳар як калимаи онро дӯст медорад ва ин гуна шеърҳо чун суруду таронаи дилписанд як умр дар хотирҳо нақш мебандад. Ин байтҳо низ ҳисси зебоипарастиву ватандӯстии моро афзун мекунанд. Чӣ хуш ки дар эҷодиёти ин адиби рангинхаёлу ширинбаёни мо ингуна шеърҳои дилпазир хеле фаровонанд:

Ханда мезанад тундар,
Резаборон меборад.
Об аз кокули сабза
Қатра– қатра мешорад.

Абри борон доманро
Аз пушта меғундорад,
Аз зери домани абр
Сар қорч мебарорад.

Дар сари симчӯб
Нишаста чумчук,
Бо нӯлаш симро,
Мезанад туқ – туқ.
Аз боди сармо
Хунук хӯрдаст ӯ,
Ҳоло телефон
Мекунад ҳар сӯ:
– Чашми ҳама чор,
Ҳама –интизор!
Биё, зуд биё,
Биё эй баҳор!

- Бобочон, ин шеърро худатон гуфтед?
- Не, чони бобо, ин шеърро ман нагуфтаам. Қудрати ин хел шеърҳои ширин гуфтан надорам. Ба ту маъқул шуд?
- Ба ман бисёр маъқул шуд, – гуфт Фотехҷон. – Бобочон, чаро ин шеърро то ҳол ба ман нахондед?
- Дар сари симчӯб нишастани гунчишкро дида ба ёдам расид.
- Ман ин шеърро аз ёд мекунам.
- Албатта–албатта, – гуфт бобо. – Ин шеърро шоири ширинкалом Нӯмон Розик навиштаанд. Он кас хурдтараконро хеле ҳам дӯст медоштанд. Барои шумо як олам ин хел шеърҳои аҷоибу ғароиб навиштаанд. Онҳоро мехонию мехонӣ ва аз хондан сер намешавӣ.
- Бобочон, Нӯмон Розик маро ҳам мешиносанд?
- Албатта– албатта, – гуфт бобо, – он кас ҳамаи хурдтараконро мешинохтанд ва як умр барои хурдтаракон менавиштанд.
- Афсӯс, ки ман он касро намешиносам, – каме ғамгин шуд Фотехҷон.
- Ту ҳам аллакай имрӯз шинос шудӣ, як шеъракашонро аз забони ман шунидӣ ва меҳохӣ, ки онро ҳар чи зудтар аз ёд намой. Дар хонаи мо китобҳои Нӯмон Розик бисёранд. Ҳозир ман боз бароям як шеъри он касро меҳонам, бодикқат бишнав:

Чунбон –чунбон абр омад,
 Гирён –гирён абр омад.
 Болои деҳа истод,
 Чодари худро кушод.
 Борони майда борид,
 Ҳар қатрааш марворид.
 Рӯи заминро тар кард.
 Деҳаро хушрӯтар кард.
 Дашту даман тоза шуд,
 Боғу чаман тоза шуд.
 Лола шуд мисли алав,
 Майса шуд гандуму чав.

– Бобочон, ман ин шеърро ҳам аз ёд мекунам, – гуфт
 Фотеҳчон ва ҳар шеъри Нӯъмон Розикро, ки бобояш мехонд
 набера аз ёд кардан мехост.

Соли 1997

РОҲ БА ДИЛҲОИ КҶДАКОН

Ман автобуси рақами 29– ро беҳад дӯст медорам. Пеш аз
 ҳама барои нисбат ба дигар автобусҳои шаҳри Душанбе
 камодам буданаш. Оғози ҳаракати он аз рӯ ба рӯи бинои
 Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон аст. Ҳамеша дар ин ҷо
 якчанд автобуси дукӯша одамонро интизор меистад. Ман зуд–
 зуд ба хонаи бародарам, ки дар шаҳраки Гипрозем воқеъ аст,
 ба воситаи ҳамин автобус меравам. Дар масофаи дуру дароз
 гоҳо сӯҳбати аҷоибу ғароиби одамонро мешунавам. Баъзеи
 онҳо хеле ибратбахшанд.

– Дӯстам Хайриддин, – мегуфт ба ҳамсӯҳбаташ пира-
 марди тахминан шаст – шаступанҷсолае, ки дар тан либоси
 милли дошт, – қариб тамоми умри азизро ба тарбияи кӯдакон
 бахшидему аммо хеле дер фаҳмидем, ки аз дунёи ботинии онҳо
 тамоман беҳабар будаем.

– Сад фоиз гаптон дуруст, – розӣ шуд ба ҳарфи мусо-
 ҳибаш Хайриддин. – Боре дар кадом як китоб хонда будам, ки
 одам баробари аз олами бачагӣ ба олами ҷавонӣ қадам
 гузоштан аз айёми кӯдакии хеш дахҳо сол не, балки ҳазорҳо

АЗ ОНИ ТУ, АЗ ОНИ МАН

Як сол чор фасл дорад. Фаслҳо
 яке аз дигаре зебову яке аз дигаре хуш-
 рӯянд. Ҳар як фасл бо табиӣ худ
 табиатро оро медиҳад.

Фаслҳо гӯё бо сабақат байни худ ба
 ин кор машғуланд, ки баҳори кишва-
 рамон аз зимистон зеботару тобис-
 тонаш аз баҳор дилоротар, тирамоҳ
 бошад аз тобистон хуштар. Аммо ин
 фаслҳо бо қудрати худ чунон зебоӣҳо,
 чунон аҷоиботро ба вучуд меоранд, ки
 ба ҳамаи онҳоро дида тавоништан
 чашмони мо қодир нест. Хӯш, пас ин зебоӣҳои ниҳоят нафису
 нотакрорро киҳо дида метавонанд?

Дуруст гуфтед бачаҳои азиз! Ин зебоӣҳои нозуқро пеш
 аз ҳама шоирон бо чашмони тезбин ва қалби аз ҳама ҳассоси
 худ мебинанду эҳсос мекунам. Сипас бо сеҳри ҳомаи худ ин
 зебоӣҳои хайратангезро тасвир менамоянд.

Мо ин шеърҳоро хонда ба шавқ меоему мафтунӣ зебоӣҳо
 мешавем. Шукр мекунем, ки хайрият дар дунё шоирон ҳастанд
 ва ин зебоӣҳое, ки ба диданаш чашми оддӣ очиз аст, маҳз ба
 туфайли сеҳри сухани онҳо дидану эҳсос карданишон муяссар
 мегардад. Ба ин байтҳо таваҷҷӯҳ фармод:

Наққоши бемӯинақалам
 Аз мо ниҳонӣ зад қадам,
 Бо ранги сурху ранги зард
 Дашту даманро ранг кард.

Ба ҳубӣ дарк намудед, ки ин байтҳо ба қалами шоири
 маҳбубамон Убайд Раҷаб тааллуқ дорад. Ба воситаи ин сатрҳо
 мо тамоми зебоӣҳои тирамоҳи афсункорро пеши назар
 меорем. Шоири ширинсухан фасли тирамоҳро «наққоши
 бемӯинқалам» меномад. Бисёр ибораи зебои шоирона. Пай
 намебарам, ки ана ҳамин «наққоши бемӯинқалам» чӣ тавр
 дашту даман ва боғу роғи моро бо хавсалаи том бо рангҳои

барои бачаҳо менависад. Чунки бачаҳоро аз ҳама бештар дӯст медорад. Агар ҳамин тавр намебуд қиссаи бехтаринаш «Модари нав»-ро махсус барои онҳо наменавишт.

Ин гуна мубоҳисаву гапгузарониҳо дар атрофи эҷодиёти нависандаи ҳақиқатнигор Додочон Раҷабӣ як воқеаи табиист. Барои он ки ўро ҳама дӯст медоранд. Аз эҷодиёти доманадораш ҳама, чӣ хурду чӣ бузург маъниҳо бардоштаанду баҳраҳо бурдаанд. Аммо ифтихори кӯдакон аст, ки Додочони Раҷабӣ ҳикояҳо ва қиссаҳои бехтарину шавқовартарини худро барои онҳо навиштааст. Аз солҳои ҳаштодуми асри гузашта то имрӯз қиссаи «Модари нав» яке аз қиссаҳои дӯстдоштаи бачагони тоҷик ва бачагони бисёр мамлакатҳои дигар ба шумор меравад.

Вақте ки ман ин қиссаро хондам, рафиқи дӯстдоштаи овони бачагӣ Лутфуллоҳ, ки дар як синф меҳондем, ба ёдам омад. Вай мисли қаҳрамони марказии қиссаи «Модари нав» Мақсудҷон аз модари ҳақиқиаш чудо шуда падараш барои ў низ модари нав оварда буд. Ман борҳо аз забони модарандари Лутфуллоҳ шунида будам, ки рафиқи маро: «Ин бачаи оддӣ не, ин тило бача» мегуфт. Ўро аз фарзанди худ бештар дӯст медошт. Қаҳрамони қиссаи Додочони Раҷабӣ Мақсудҷон низ мисли чӯраи ман Лутфуллоҳ «Тило бача» аст, вале бо айби калонсолон ин «Тило бача» чӣ қадар азобҳои рӯхиро аз сар мегузаронад...

Як хусусияти бисёр хуби эҷодиёти Додочони Раҷабӣ дар он аст, ки аз асарҳои барои кӯдакон навиштаи ў калонсолон ҳам барои худ як олам гиреҳи маъниву муаммоҳоро мекушоянд. Бо фарзанди хеш ва умуман насли наврас муносибати самимона доштанро дарк мекунанд.

Соли 2008

сол дур мешудааст. Модом ки чунин аст, воқеан аз ботини атфол чи тур хабар меёфтем?

– Азизам, Хайридин, – гуфт пирамард ба дӯсташ бо овози паст, – ин гапи аз китоб хондаатонро зинҳор ба ҳар кас нагӯед, ки шуморо масҳара хоҳанд кард. Хусусан, ба ҳамкорони ҳолабеғам даҳон накушоед. Аксар худро кашшофи қалби кӯдак медонанд.

– Даъвоҳояшон беасос, – гуфт мӯсафеди Хайридин, – аз ин чост, ки дар мактаб ҳангоми саволу ҷавоб байни шогирду устод мудом муноқиша ба амал меояд. Мавзӯи дарси нав як сӯ менамояд мунозираи бебунёд авҷ мегирад. Аксар ҳамкоронам бар он ақидаанд, ки ин баҳсу гапгузарониҳои байни омӯзгору шогирд хеле муфид аст. Эшон асрори дили кӯдакро хуб медонанд ва барои ҳамин байни муаллиму талаба «сӯҳбати самимӣ» барпо мегардад. Аммо беҳабаранд, ки ба ивази чунин «сӯҳбатҳои самимӣ» мавзӯи як соати дарс зоеъ мешавад...

– Илова бар ин ҳама айбро имрӯз ба гардани наврасону ҷавонон мондан расм шудааст, – фикри Хайридинро тақвият дод ҳамроҳаш. – Имрӯз аксар калонсолон шӯру афғондоранд, ки насли наврас китоб намехонанд. Барои ҳамин ҷаҳонбинияшон паст, ҳама кунду қарахтанд. Беҳабар аз онем, ки мо, омӯзгорон низ аз китоб хеле дур афтаем. Дар солу моҳ як китоб меҳонем ё не, Худо медонад. Ҳол он ки барои ба дили кӯдак роҳ ёфтани даст задан адибонамон китобҳое навиштаанд, ки ҳам барои муаллим ва ҳам волидайн бехтарин роҳнамоест.

– Ҳамин ҳоло чони гапро гуфтед Каримҷон, – ба нақли дӯсташ дум баст Хайридин. – Ба дили кӯдакон роҳ ёфтаниро пеш аз ҳама аз китобҳое бояд ҷуст, ки онҳоро адибонамон махсус барои бачаҳо навиштаанд...

Чун сӯҳбати омӯзгорони солхӯрда ба ин ҷо расид. Ман ба тамои гӯшу хуш шуда давоми сӯҳбати ононро донишхостам. Шояд шумо дӯстони хурдсол низ фаҳмидан хоҳед, ки мӯсафедони саргарми сӯҳбат буда номи кадом адиб ва кадом китоби ўро ба забон оварданд. Онҳо аз эҷодиёти дӯсти азиз ва меҳрубони ман Додочони Раҷабӣ ёдовар шуданд. Ҳамсӯҳбатон дар ситоиши ин нависандаи мумтоз буданду ман аз шодӣ ба куртаам намеғунҷидам. Хушо ба ҳоли нависандае, ки

дар ғайбаш хосу ом ин сон бо меҳру муҳаббат ва хурмату самимият ҳарф мезананд. Сӯҳбати эшон аз тавсифу таърифи яке аз қиссаҳои беҳтарину машҳуртарини Додочони Раҷабӣ «Модари нав» давом дошт.

Сӯҳбати омӯзгоронро, ки дар автобус шундаам маро водор кард, ки бори дигар қиссаи марғуби дӯстамро мутолиа кунам. Воқеан ин қисса дар адабиёти тоҷик мақоми хосса дорад. Асарро хурду бузург бо майлу рағбати беандоза меҳонанд. Воқеа ва ҳодисаҳои асар аз саҳифаҳои аввалаш диққати дӯстдорони каломи бадеъро шефтаю мафтун месозад. Кас бесаброна ва таппиши дил давоми воқияро доништан меҳонад.

Қиссаи «Модари нав» ба кӯдак имконият медиҳад, ки мавқеи худро дар зиндагии ҳаррӯза бифаҳмад. Бояд гуфт, ки аз ин қисса нисбат ба атфол калонсолон бештар баҳра мегиранд, зеро асар барои ҳолат, рӯҳия ва дунёи ботинии кӯдакро доништан аҳамияти калонро дорад.

Дар адабиёти бисёр халқҳо образи модарандар (модари ӯғай) бераҳму шафқат ва ситамгар тасвир ёфтааст. Дар қиссаи Додочони Раҷабӣ «Модари нав» мо акси ин ҳолатро мебинем. Дар асар модарандар худ зани бефарзанд аст. Вай бо тамоми ҳастияш меҳонад ва мекушад ба Мақсудҷони бемодар ғамхориву меҳрубонӣ кунад. Дар дили нозуки бача роҳ ёбад, ба ҷойи модари вафот кардааш бошад. Аммо ин ниятҳои неки вай ба ивази аз дунёи ботинии кӯдак дур буданаш натиҷаи дилхоҳ намедиҳад. Дар натиҷа муносибати байни модари ӯғай ва Мақсудҷони бемодар то рафт пуршиддат мешавад. Модар-калон ҳамеша Мақсудҷонро ба ростгӯиву росткорӣ даъват менамояд ва худ барои «ғарм» шудани муносибати байни модари наву наберааш гапҳои дурӯғ мегӯяд. Меҳонад, ки Мақсудҷон модари навро мисли модари ҳақиқияш дӯст дорад.

Азбаски аксари калонсолон аз ҳолати рӯҳӣ ва қалби кӯдак беҳабаранд, корҳое мекунанд, ки дили кӯчаки бача бештар ҷароҳатнок мешавад. Ана барои ҷӣ қиссаи «Модари нав» ба бисёр падару модарон, ҳешу ақрабо, мураббӣёну омӯзгорон баҳри дарки дунёи ботинии бача ҳамчун роҳнамои муфид хизмат хоҳад кард.

Қаҳрамони марказии қисса Мақсудҷон кӯдаки ҳассос ва ҳушёрест. Нависандаи рӯҳшинос Додочон Раҷабӣ ҳолати

зоҳирӣ ва ботинии ӯро хеле самимӣ ва табиӣ тасвир мекунад. Мақсудҷон фарзанди нозпарвари падару модари худ буд, вале марғи бемаҳал ӯро аз модари ғамхораш ҷудо кард. Тамоми хушиҳои зиндагиро аз ӯ рабуд...

Мақсудҷони зирак, албатта, медонист, ки модари нав ӯро дӯст медорад, навозиш мекунад.

Ҳангоми ӯро бо меҳр ба бар кашидан аз ҷашмонаш ашқи риққат ва ашқи шодӣ ҷорӣ мешуд. Дар ин лаҳзаҳо модари нав худро хушбахтарини хушбахтҳо мепиндошт, вале барои Мақсудҷон ин ҳама меҳрубониву навозишҳо кам буд. Меҳост ӯро мисли модари ҳақиқияш дӯст доранд. Ба вай самимона муносибат кунанд дурӯғ нагӯянд. Бо ӯ мисли калонсол бо калонсол меносибат намоянд. Вай ҳама ҷизро медонад ва нағз мефаҳмад, фикрашонро аз ӯ руст накунанд...

Додочони Раҷабӣ панҷоҳ сол аст, ки ҳама дар даст хизмати адабиётро мекунад. Вай барои бачаҳои синни хурд, миёна ва калони мактабӣ ҳикояҳои зиёде, қиссаҳои хеле ҳам хуби «Модари нав», «Сари роҳи Қаҳқашон» ва ғайраро навиштааст.

Эҷодиёти ин нависандаи пурқурӯ пухтакор соҳаҳои гуногуни ҳаёти халқамонро дарбар гирифтааст. Аз баракати ҷакидаҳои ҳомаи ӯ ҷавонон, калонсолон ва ҳар як фарди соҳибзафқ барои худ дурдонаҳо ба даст меоварад.

Соли 2008

НАВИСАНДАИ МО

Бачаҳои азиз! Нависандаи маҳбубамон Додочони Раҷабиро калонсолон бо эҳтиром «Нависандаи мо» мегӯянд. Ин суханон ба табиӣ ҷавонон намефарад. Онҳо дафъатан эътироз мекунанд:

– Додочони Раҷабӣ нависандаи мо, ҷавонон ҳастанд.

Беҳтарин очеркҳоро ҳикояҳо ва қиссаҳоиашонро барои мо навиштаанд...

Мабод, ки ин гапҳоро ҷавоне дар ҳузури мактаббачаҳо изҳор кунад, он гоҳ бешак баҳсу мунозира авҷ мегирад. Кӯдакон бо сад забон исбот хоҳанд кард, ки Додочон Раҷабӣ танҳо нависандаи дӯстдошта ва писандаи онҳост. Вай фақат

АДИБЕ АЗ МАКТАБИ МО

Чанде пеш дар Явроз бо мӯйсафеде ҳамнишаст шудам, ки хеле хушгуфтору зиндадил буд. Гоҳ–гоҳ байни сӯхбат аз гузаштагон байтҳо меҳонд. Маълум шуд, ки мӯйсафед умри ҷавониашро сарфи мактабу маориф кардааст. Вақте ки дар кадом мактаб ва ноҳия кор карданаширо пурсидам, чунин ҷавоб дод:

– Ноҳияи моро он солҳо Орҷоникидзеобод меномиданд, ҳоло номаш Ваҳдат аст. Мактабамон ҳаштсолаи ба номи Чайковский буд.

Мӯйсафед каме хомӯш истоду баъд ба ман савол дод:

– Медонӣ дар мактаби мо кадом адиб аввалин ҳикояширо навиштааст?

– Нуъмон Розик, гуфтам дафъатан.

– Нуъмон Розик он вақт дар ҳамон колхозе, ки мактаби мо ҷой гирифтааст, раис буд. Адиби ман гуфта аз ҷойи дур омадааст.

– Қурбон Муҳаммадӣ? – пурсидам ман.

– Қурбон Муҳаммадиат шоир аст, – гуфт мӯйсафед. – Ман шеърӣ аввал навиштагиашро не, балки ҳикояи авалинашро пурсидам.

Ҳарчанд фикр кардам, номи нависандаи дар ин мактаб дарс дода ба хотирам нарасид.

– Сад калла кафонӣ ҳам номи адиби дар мактаби мо кор кардари намеебӣ. Он вақт вай адиб набуд, муаллими оддӣ буд. Ба гӯшаи хотираш ҳам намеомад, ки рӯзе мерасаду ӯ нависанда мешавад, нависандаи маҳбуи бачаҳо!

– Болта Ортиқзода! – хитоб кардам ман.

– Хайрият, – хурсанд шуд мӯйсафед, – ана ҳамон Болта Ортиқзода соли 1952 баъди мактаби омӯзгориро дар Самарқанд хатм кардан барои кор рост ба мактаби мо омад. Ҷавони орому хушфӯл буд. Аз рӯзҳои аввали омаданааш ба корҳои ҷамъиятӣ ёри меод. Рӯзномаҳои девории мактабамон хубтар шудан гирифт. Сонӣ фаҳмидам, ки хурд–хурд хабарҳо менавиштааст. Лекин барои ман хурсандиовараш ҳикоянависи ӯ буд. Вақте ки аввалин ҳикояаш бо номи «Сӯхтор» дар

– Оё ба замми ин вазифаҳо депутат интихоб шудани Шумо ба корҳои эҷодиатон ҳалал намерасонанд?

– Бе депутатӣ ҳам дастам ба сархорӣ намерасад. Кори Иттифоқи нависандагон ва ҳазинаи кӯдакон вақти зиёдеро мегиранд. Боз бисёр корҳои ҷамъиятиро ба ӯҳда дорам. Вакили халқ будан шараф аст ӯифтихор. Илова бар ин масъулияти бузургро бар дӯши инсон мегузорад.

Аммо дар ҳар вазифа, дар ҳар коре набошам, худро эҷодкор меҳисобам ва барои кӯдакон асар навиштанро аз сар дур нахоҳам кард. Ҳарчанд ки ин вазифаҳо вақти зиёдро мегиранд ва албатта, ба камнависӣ сабаб мешаванд.

– Агар ба Шӯрои Олӣ вакил интихоб шавед дар бехбудии ҳаёти бачагон чӣ корхоро анҷом доданиед?

– Нақшаҳои фаъолияти ман ҳамчун номзад ба депутатӣ соҳаҳои гуногунро фаро мегирад. Пеш аз ҳама дар бунёд намудани нашриёти адабиёти бадеии хосаи бачаҳо дар Тоҷикистон, афзудани нашри китобҳои кӯдакона ҷаҳду ҷадал менамудам. Ҳар як кӯдак, падару модар китоби дилхоҳро пайдо карда тавонад.

Дар Тоҷикистон, аз ҷумла дар Душанбе, театри кӯдак ва маркази махсуси тарбияи эстетикӣ кӯдак таъсис ёбад. Марказе ташкил шавад, ки кӯдакро омӯзад, завуқ табиат ва талабу дархости ӯро омӯзад. Монанди донишгоҳи кӯдак дар Маскав саёҳати байни ҷумҳури ва ҳатто байни мамлакатхоро барои кӯдакон ба роҳ монад.

Бигузур кӯдакони мо ба ҷумҳуриҳои дигар ва ҳатто кишварҳои хориҷа ба сайру саёҳатҳо раванд ва аз он ҷоҳо бачагон ба Тоҷикистон оянду ин саёҳатҳо ба кори доимӣ табдил ёбанд.

Бисёр меҳоҳам, ки дар яке аз дараҳои хушманзараи атрофи Душанбе, дараҳои водии Ҳисор истироҳатгоҳе сохта шавад, ки ба «Артек» монанд бошад. Мактабу майдони варзиш дошта бошад. Тамоми сол кор кунад. Моҳе 650–700 кӯдакро аз тамоми Тоҷикистон ба бар гирад. Дар Душанбею Қўрғонтеппа, Кўлобу Ленинобод ва Хоруғ барои кӯдакон бемористонҳои махсус сохта шаванд, ки пеши ҷавти зиёди бачахоро боздоранд.

– Агар ман вакил интиҳоб шавам, талаб мекунам, ки дар Шӯрои Олии Тоҷикистон комитети модар ва кӯдак таъсис ёбад, комитете, ки ҳуқуқи модару кӯдаки Тоҷикистонро ҳимоя кунад.

Дар нақшаҳои ман ба манфиати кӯдакон ва волидайнӣ онҳо хеле чизҳо ҳастанд ва агар ман вакил интиҳоб шавам аз хусуси онҳо ба тафсил хабар хоҳам дод.

– Барои депутат интиҳоб шудани Шумо оё бачаҳо низ ҳисса гузошта метавонанд?

– Бале, бешубҳа кӯдакон ҳисса гузошта метавонанд. Кӯдак зирак аст. Дӯсти худро, ғамхори худро нағз мешиносад. Кӯдакон метавонанд волидайнӣ худ, хоҳару бародарони худ, аммаву холаву тагову дигар хешу ақрабони худро ташвиқ кунанд, ки ба дӯсти онҳо овоз диҳанд. Шахси тасодуфиро не, балки инсонии шинохтаро интиҳоб кунанд.

Ман кӯдаконро самимона дӯст медорам. Кӯдакон ҷону дили ман, умеду орзуи мананд.

Тамоми умр барояшон хидмат карданро пешаи худ қарор додаам ва аз ин роҳ барнахоҳам гашт. Гумон мекунам, ки муҳаббат ва самимияти мо дутарафа аст. Ман кӯдаконро дар марҳалаи тайёрии ба интиҳобот аз аввалин тарғиботчиёни худ ва касони бозғатимоди худ меҳисобам. Ман ба онҳо бовар дорам.

– Чанд сухан оиди адабиёти муосири наврасон мегуфтед.

– Дар адабиёти кӯдакони тоҷик имрӯз пешравиӣ ҷиддиро эҳсос мекунам, ки ин боиси хурсандист. Ба қарибӣ мо ду нафарро, ки барои шумо, бачаҳо шеърҳою қиссаҳо менависанд, ба узвияти Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон қабул мекунем. Боз ду нафари дигар дар навбат ҳастанд. Худи ҳамин ҳам далели пешравиӣ адабиёти кӯдакон аст.

Соли 1990

шумо дар зерини дарахтони биҳиштӣ бо марди нуронӣ, дучор оед, ки ба дидораи мешитофтед. Чехраи марди нуронӣ аз кудуми шумо чун чехраи кӯдак мешукуфад, ин табиист, зеро дили ӯ чун дили кӯдак софу бегубор ва беқарор аст.

Ин манзили ҷаннатоса боғи нависандаи маҳбуб Болта Ортиқзода аст. Агар ҳаво гарм бошад, мизбон меҳмонро ба хонаи салқине ҳидоят мекунад. Хонаи барҳавои дарун ба дарун. Сӯҳбати гарму гуворо оғоз меёбад, сӯҳбат доир ба адабиёт, хосса дар атрофи адабиёти кӯдакону наврасон. Аксҳои калони Мирзо Турсунзода, Мирсаид Миршакар, Фазлиддин Муҳаммадиев ва дигар адибони тоҷик хонаи Болта Ортиқзодаро зебу зинат медиҳанд, бо меҳр тамошо мекунед. Ин хона корғаи нависанда Болта Ортиқзода аст. Дар ин хона қиссаҳои «Доғи хун», «Достони Самарқанд», «Бачаҳои лолазор», «Магнитофон», «Юсуфи Самарқанд», «Кишмишзор», «Қиссаи мумиё» ва боз бисёр қиссаҳову ҳикояҳои адиби пурқор эҷод карда шудаанд.

Манзили сабзу хуррами нависандаро тамошо карда ба бисёр саволҳои худ ҷавоб меёбед, зеро аксар китобҳои барои шумо навиштаи Болта Ортиқзода доир ба асрори табиати маҳбуб, оид ба меваҳои шаҳрзеи Самарқанд ҳикоят мекунанд. Воқеа, ҳодисаҳои асарҳояшро нависанда на фақат бо ҷашмони худ дидаву аз шохидон шунидааст, балки худ дар амал бевосита санҷидаву таҷриба карда дидааст.

Ин нависандаи мушоҳидакору бориқбин умре барои шумову аз ҳаёти шумо, бачаҳо, менависад. Қиссаҳову ҳикояҳои бешумораш китобҳои дӯстдоштаи хонандагон гардидаанд. Асарҳои адиб барои тарбияи наслҳои наврас ҳазинаи бузурги маънавият.

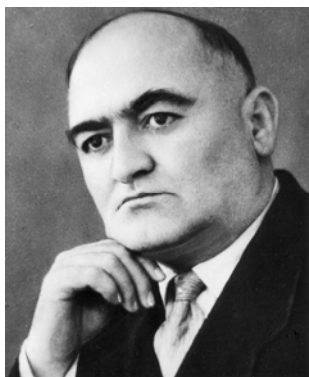
Соли 1999

муҳаббати инсонро ба ҳаёти пурсафо афзун менамояд. Диккат диҳед дар байтҳои зерин шоири рангинҳаёл зебоиҳои айёми Наврӯзро чи сон тасвир менамояд.

Эй навбахори мо, ту чи эҷозу чавҳарӣ
Аз гул диҳӣ тило, ту магар кимиёгарӣ.
То ҳосили чу гавҳари софи ту мавҷ зад,
Гавҳар забон кашид зи даъвои гавҳарӣ.
Бо симҳои нуркашӣ гул чаман– чаман,
Бар хоки рӯзгор, магар шамси анварӣ!
Ҳар зарра дар ҳавои ту гул, ҳар гуле муфид,
Баргӯй, ин чӣ сеҳру чӣ қудрат, чӣ ёварӣ!..

Осорхонаи адабии шоирро тамошо карда ба фикр фуру меравед, ки чӣ ҳаёти хоксоронае доштааст. Дар ин ҷо ба ғайр аз чизҳои асосии рӯзгор курсиву кати хоб, чойнику пиёла, косаву табақ дигар чизе нест. Аммо дар хонаи кори шоир гӯё тамоми ганҷу гуҳарҳои дунё гирд оварда шудаанд. Дар ин хона китобҳои бешумори ҳади шоир эҷод карда ва боз ҳазорҳо китобҳои адибони дунё, қомусҳо ва луғатҳои бисёре маҳфузанд.

ҲАМЕША ҲАМРОҲИ МОСТ

Устод Бокӣ Раҳимзода гоҳ-гоҳ ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») меомаданд ва аз ташифи худ гӯё сари кормандони нашрияро ба осмон мерасонданд.

Сӯҳбати гарму ҷӯшон барпо мегардид. Он кас аз ҳаёти устодон Садриддин Айни, Абулқосим Лоҳутӣ, Муҳаммадҷон Раҳимӣ, Сухайлӣ Ҷавҳаризода, Муҳиддин

Аминзода, Мирзо Турсунзода ва дигар адибон нақлҳои ибратбахш мекарданд, ки рӯзноманигорон аз шунидан серӣ надоштанд. Ҳикояҳои самими Бокӣ Раҳимзода нисбати

Кӯдакон бояд донишдӯсту меҳнатдӯст бошанд. Аз меҳнат ор накунад. Шароит ҳар қадар душвор бошад ҳам, аз илмомӯзӣ даст накушанд. Бачаҳоеро, ки чунин ҳислатҳоро дороянду аз ҳоло бисёр корҳои нек аз дасташон меояд, дӯст медорам.

Савол: Кӯдакон вақте ки китобатонро хонда ба охир мерасонанд, чанд лаҳза хафа мешаванд. Ба нохост ин қадар зуд воқеаҳои шавқовар интиҳо ёфт. Афсӯс, сад афсӯс. Охир нависанда воқеаи ҷўчапарвариро аз қиссаи «Таътил» боз андак давом медод чӣ мешуд! –хоҳанд гуфт. Оё шумо ҳам баъди ягон қиссаи навро навишта ба интиҳо расонидан хафа мешавед!

Ҷавоб: (Нависанда ин саволро шунда табассум кард, чанд лаҳза сукут варзиду сипас ҷавоб дод): Барои нависанда лаҳзаҳои беҳтарин ин лаҳзае мебошад, ки ҳикоя ё қиссаашро навишта ба охир мерасонад ва нуқта мегузорад. Ҷигунагии ин лаҳзаҳои ғараҳбахшро маънидод кардан бароям гаронӣ мекунад.

Савол: Гӯед, ки бароятон оид ба писарҳо навиштан осон, ё духтарҳо!

Ҷавоб: Касе, ки китобҳои маро хонда бошад, мефаҳмад, ки аксар қаҳрамонҳои ҳикояву қиссаҳои ман писаронанд. Маълум мешавад, ки барои писарҳо навиштан барои ман осонтар будааст.

Савол: Дар қадом қиссаатон мавзӯи интиҳоб кардаатонро пурра тасвир карда натавонистеду онро гӯё дар повести наву тоза давом додед!

Ҷавоб: Ҳар як адиб усули кори худро дорад. Баъзан нависанда ба як мавзӯ борҳо рӯ меорад. Агар дар қиссаи якумаш як лаҳза таътили мактабӣро тасвир карда бошад, дар қиссаи дуюмаш лаҳзаҳои дигари истироҳати тобистонаи кӯдаконро мавриди тасвир қарор медиҳад. Аз ҳамин лиҳоз «Полвон» «Таътил»-ро пурра мекунад.

Савол: Китоби бисёр нахонда ҳам нависанда шудан мумкин!

Ҷавоб: Не. Китоб нахонда нависанда шудан мумкин нест. Касе, ки китоб намехонад, охир вай ҳеҷ чизро намедонад. Вақте ки ҳеҷ чизро надонад, аз қучо асар менависад?

Савол: Агар мабодо нависанда намешудед, он гоҳ чӣ кор мекардед?

Ҷавоб: Ман баъди хатми донишгоҳи педагогӣ дар яке аз мактабҳои ноҳияи Кофарниҳон (ҳоло Ваҳдат) омӯзгор будам. Сипас дар маҷаллаи кӯдакон – «Машғал» кор кардам. Агар нависанда нашавам, боғбони хуб, чӯпони хуб мешудам.

Савол: Мумкин бошад, лаҳзаҳои бехтарини ҳаётатонро мегуфтед.

Ҷавоб: Лаҳзаи фаромӯшнашавандаи ҳаёти ман ин нашр шудани аввалин ҳикоям дар матбуоти кӯдакон буд.

Савол: Аз кадом асари худ қаноатманд нестед! Агар ҳамин тавр, сабабашро гӯед.

Ҷавоб: Саволи аҷиб. Одатан, нависанда баъди чоп шудани ҳар як асараш онро меҳонаду мефаҳмад, ки боз баъзе «майда– чуйда»– ро фаромӯш кардааст. Ин гуна «майда– чуйда»– ҳоро дар бисёр асарҳоям мушоҳида кардаам. Афсӯс, ки вақти танги нависанда имконият намедихад, ки ҳамаи «майда– чуйда»– ҳоро ислоҳ намояд.

Савол: Барои чӣ аксар дар бораи бачаҳои деҳот менависед?

Ҷавоб: Азбаски як умр дар деҳот зиндагӣ мекунам, ҳаёти деҳотиён ба ман маълуму наздик аст. Лекин аз ҳаёти бачаҳои шаҳр низ қиссаву ҳикояҳо навиштаам.

Савол: Шумо дар Самарқанд умр ба сар бурда чӣ тавр аз ҳаёти кӯдакону наврасони Тоҷикистон асарҳо менависед?

Ҷавоб: Дар Самарқанд зиндагӣ кунам ҳам, худро як умр дар Тоҷикистон ҳисоб мекунам.

Гирду атрофи ман ҳама тоҷиканд. Худи шаҳри Самарқанд шаҳри дӯстист. Дар ин ҷо даҳҳо миллатҳои гуногун бо якдигар аз қадимулайём чун дӯсту бародар зиндагӣ мекунанд. Илова бар ин ман солҳо дар маҷаллаи «Машғал» ва рӯзномаи «Омӯзгор» адои вазифа доштам. Бисёр шахру ноҳияҳои Тоҷикистонро пиёдаву савора саёҳат кардаам. Ҳеҷ вақт аз ҳаёти халқам дур набудам.

Савол: Дар шароити имрӯза ба Шумо чӣ гуна бачагон маъқуланд!

Ҷавоб: Пеш аз ҳама бачаҳои ботартибу интизом ба ман маъқуланд, лекин фақат тартибу интизомнок будан кам аст.

устодону ҳамқаламонашон меҳру муҳаббати шунавандагонро оид ба ҳаёти шахсияту эҷодии адибони дар боло номбаркардашуда меафзуд.

Агар марги беамон имконият меод синни мубораки ана ҳамин марди ширингуфтор, Шоири халқии Тоҷикистон Бокӣ Раҳимзода 5–уми майи соли қорӣ ба 90 мерасид. Вай дар деҳаи Сорбоғи ноҳияи Ғарм таваллуд ёфтааст. Барвақт аз падару модар یتим мемонад ва бори зиндагӣ ба дӯшаш меафтад. Дар заводи пахтазоакунии шаҳри Душанбе борбардор мешавад ва барои рӯз гузаронидан аз меҳнати ҳалол шарм намедорад вале меҳри хонданро аз дил асло дур намесозад. Соли 1931 ба шаҳри Самарқанд рафта ба техникуми омӯзгорӣ мебарояд. Оҳиста–оҳиста бо доираи адабии ин шаҳри бостонӣ шинос мешавад ва аввалин бор ба дидан ва шунидани ҳарфи устод Айни мушарраф мегардад.

Солҳо паси ҳам гузаштанду Бокӣ Раҳимзода ҳамчун шоири маъруфу маҳбуб ном мебарорад. Албатта, ба осонӣ не, ба ивази шабзандадорихову пайвасти омӯхтан ба чунин шараф муяссар мегардад. Шеърҳои пуробу рангини шоир дилҳои одамонро ба ҷӯшу хуруш меорад. Онҳоро ба қорнамоиҳои меҳнатӣ сафарбар менамояд. Шеърҳои бо ҳарорат навиштаи шоир риштаҳои дӯстии байни инсонҳоро мустаҳкам мекунад:

Дар дафтари Бокӣ наравад ҳарфи хато ҳеҷ,
Умрест, сарояд ғазали сидқу сафоро.

Устод Бокӣ Раҳимзода ба шумо, бачаҳо, низ меҳру муҳаббати бепоён дошт. Барои шумо дostonҳои «Мусича ва рӯбох», «Гурбаи худписанд» ва шеърҳои зиёде эҷод карда буд. Ин шеърҳо дostonҳо хеле шавқовар ва бо забони ширин навишта шудаанд.

Моҳи майи соли 2000

ДИЛИ ПУРОРЗУ ДОРАД

Охири солҳои ҳафтодуми асри гузашта бо як супориши муҳим ба ноҳияи Фарм рафта будам. Тирамоҳи пурнозу неъмат ҳукмронӣ дошт. Себҳои хубонӣ, ноку ношпотӣ, шафтолюю мурӯд ва дигар анвои меваҳо бо рангубарангии худ чашм мерабуданд, ҳама ҷо боби тамошо буд. Дар манзили яке аз бошандагони деҳа ҷой гирифтам.

Рӯзона ҳама аз паси кору бори худ овора буданд. Шабонгаҳ аз гирду атроф ҳамсояҳои мизбон бо косаҳои пурҷурғот, пиёлаҳои пурасал ва бо дигар нозу неъматҳо меомаданд. Ҷурғоти ин ҷо бемуҳобот аз қаймоқи шаҳри Душанбе хубтару бомаззатар буд. Ин хел ҷурғотро пеш аз ин дар ягон ҷо нахӯрда будам.

Қатори ҳамсояҳо ҳар шаб марди солхӯрдаи як пояш андаке ланг ҳам меомад. Вай ҳар шаб дар табақи филизӣ шафтолуи сафед меовард. Ранги шафтолу он қадар бозоргир набошад ҳам, хеле хушбӯву бомазза буд. Назар ба гуфти аҳбоб синну соли мӯйсафеди шафтолуовар аз ҳаштод гузаштааст, вале ӯ хеле чусту чолок буд. Чашмони бануру чехраи ботароват дошт. Баъдан фаҳмидам, ки соҳиби манзили ман ҷой гирифта писари ҳамин пирамард будааст. Вай андаке дуртар аз писару наберагонаш танҳо зиндагӣ мекардааст. Ҳамсараш чанд сол муқаддам ҷаҳони фониро падруд гуфта будааст.

Ҳамсояҳо бо ин пирамарди барнодил пайваста ҳазлу шӯхӣ мекарданд. Ягон набераашро барои он бо худ намегирифтааст, ки ба ӯ ҳалал нарасонад. Назар ба гуфти онҳо гӯё мӯйсафед аз ягон ҷо мисли ҳудаш пиразани тоқасро ёфта меовардаасту бо ӯ сӯҳбати маҳрамона мекардааст.

Аҳли дил бо ишораҳо аз ман хоҳиш менамуданд, ки аз ӯ пурсам: зан гирифтаи мехоҳад ё не?

Чун ин матлабро аз ӯ пурсидам, чашмонаш барқ заданд, чехрааш равшантар шуд. Бо як самимияту умедворӣ гуфт, ки агар савобталабе ёфт мешуду сари қоқи ўро ҷуфт мекард, то вопасин лаҳзаҳои умраш дуогӯи ӯ мешуд. Сипас ба ман наздиктар нишаста, оҳиста гуфт:

Ин китобхоро мутолиа карда бо олами ғаниву набототу парандагони Тоҷикистон шинос мешавем. Нависандаи мумтоз бо ин китобхояш дониши моро нисбат ба табиати маҳбуб зиёд мекунад. Аз олами бои гиёҳҳои шифобахш назаррабо ва парандагони хушхони Тоҷикистони азиз шод мегардем. Ин ҳикояҳо моро водор мекунад, ки мо на фақат бояд аз тамошои олами набототу парандагон лаззат барем, балки муҳофизони дилсӯзи табиат низ бошем.

Ҳамин тавр, китобҳои Болта Ортиқзода моро ба меҳнатдӯстию поквичдонӣ, аз манзараҳои зебои табиат лаззат бурда тавоништан, дар роҳи ба мақсадрасӣ суботкор будан тарбия мекунад.

Соли 1984

МУСОҲИБА БО НАВИСАНДА БОЛТА ОРТИҚЗОДА

Савол: Дар хурдӣ чи орзу доштед?

Ҷавоб: Чун аксари бачаҳо орзуҳои зиёде доштам: гоҳо мехостам, ки ҷўпони ҳақиқӣ бошаму кўху кўталҳоро тай занам. Зебоиҳои табиатро бо чашмони худ бином. Агар вақти чаро бо гургу хирс рӯ ба рӯ шавам, онҳоро зинда ба зинда дастгир намоям. Гоҳо мехостам, ки боғбони ғайриоддӣ бошаму меваҳои нав ба навро ихтироъ намоям. Мехостам, ки дарахтони себу зардолу, ноку шафтолуи парвариш кардаи ман мисли анҷир соли ду маротиба мева диҳанд...

Савол: Шумо аз бачагӣ нависанда шудан мехостед ё ягон воқеаи тасодуфӣ ба нависанда шуданатон ёрӣ расонд?

Ҷавоб: Чӣ тавре ки дар боло қайд кардам, дар бачагӣ орзуҳо ҳавасҳои ман тамоман дигар чиз буданд. Ягон воқеаи тасодуфӣ низ ба нависанда шудани ман сабаб нашудааст. Умуман, дар мактаб ба фанни адабиёт шавқу ҳаваси калон доштам, китобҳои бисёр мехондам. Аз забони пирамардону пиразанҳо шунидани қиссаву ривоятҳоро дӯст медоштам. Овони кўдакиам пур аз ҳодиса, воқеаҳои аҷоибу ғароиб буд. Азбаски вақти таҳсил дар мактаби миёна ба китобхонӣ мароқи зиёд доштам, пас аз хатми мактаб таҳсилро дар факултаи филологияи донишгоҳи муаллимонам додам.

Мактубҳои бачаҳо, баҳои мусбати дӯстон дар бораи ин ҳикоя ба нависандаи ҷавон болу пар бахшиданд. Боварии ўро нисбат ба ҳудаш дар бораи насрнависӣ қавӣ намуданд. Зеро вай то ин вақт шеърнависиро машқ мекард ва чанд шеъраш дар рӯзномаи калонсолон ҷоп ҳам шуда буд.

Ҳикояи дуҷуми ӯ «Мактуби тағи бўрӣ» ном дошт ва ин ҳикоя низ бо мазмуну мундариҷаи худ диққати бачаҳоро ба худ ҷалб кард. Хонандагони сершумор ҳикояҳои минбаъдаи Болта Ортиқзода ро бо ҳавас мутолиа карда, пай мебурданд, ки барои онҳо адиби наво қадам ба арсаи адабиёт гузошт ва дар оянда асарҳои тоза ба тозаро аз ӯ интизор шудан мумкин.

Хонандагони навраси асарҳои нависанда дар тасаввури худ хато накарданд. Болта Ортиқзода барои онҳо аввалин повести худ «Таътил»-ро тақдим намуд. Ин повести муаллиф аз ҷиҳати сюжет хеле шавқовар буда ба зудӣ ба яке аз китобҳои дӯстдоштаи бачаҳо мубаддал гардид. Қиссаи дуҷуми нави-санда «Полвон» номи ўро на фақат дар байни мактаббачагони ҷумҳуриамон, балки байни дигар кишварҳо низ маълуму машҳур кард. Ин повестро солҳои 1966–1975 нашриёти «Детская литература» бо сад ҳазор нусха ҷоп намуд.

Сипас ин қисса ба забонҳои украинию эстонӣ, молдавию литвонӣ низ ҷоп шуданд. Болта Ортиқзода, ки дар деҳот таваллуд шуда, он ҷо ба камол расидааст, ҳаёти бачаҳои деҳотро хеле хуб медонад. Дар бораи онҳо бо ҳаёлотӣ бою рангин бовариноку таъсирбахш менависад. Мо ҳамроҳи қаҳрамонҳои асарҳои нависанда ҷароғохҳои сабзу хуррами кӯҳистон, боғҳои пурмева, ҷашмасорони мусаффо, ғаллазорону пахтазоронро давр зада мебароем. Дар ҳама ҷо бо ҳамсолони худ шинос мешавем ва мебинем, ки чи тавр онҳо ба кори калонсолон ёрию мадад мерасонанд, дар ҷамъовариҳои меваю ғалла, парвариши ҷорво ва ғайра фаъолона иштирок мекунанд.

Нависандаи дӯстдоштаи мо шахси бисёр ҳам мушоҳидакору дурбин аст. Аз китобҳои «Қиссаи мумиё» силсила-ҳикояҳои «Дурдонаҳои Зарафшон», «Парандагони хушхони Тоҷикистон» пайдост, ки вай табиати пуробуранги диёра-монро хеле хуб медонад ва ба шахру ноҳияҳои ҷумҳуриамон бисёр сафар кардааст.

– Панҷсад сӯм зиёдтар пул дорам, оё ҳамин маблағ ба харҷи тӯй кофӣ бошад?

Қисса кӯтоҳ, ин пирамарди хеле ҳам зиндадил ва ҳазлбардор сарфи назар аз бузургии синну солаш мехост ҳамсаре дошта бошаду аз ҷанги танҳои бираҳад. Кампираке ҷун ҳудаш хушдилу хушлаҳчае насибаш гардаду шабҳои дарозро тоқаву ғамангез нагузаронад. Ҳар кас ин мӯйсафеди кӯдакҳуро мебинаду ҳарфи самимиашро мешунавад, ўро ҷун ҳеши наздики худ дӯст медорад ва аз содалавҳию танҳоиаш андаке ғамгин мешавад...

Чанде гузашту дар кадом як рӯзнома ҳикояи нависандаи ҷавон Абдурахмон Расулӣ бо номи «Марг ва ҳаёт» ҷоп шуд. Ман ин ҳикояи хеле ҳам шавқовар ва бомаҳорат навиштаи Абдурахмонро гӯё бо як нафас хондам. Аҷибаш дар он буд, ки ҳикоя дар бораи он мӯйсафеди бахшида шуда буд, ки андаке пеш бо ӯ дар ноҳияи Ғарм шинос шуда будам. Аён шуд, ки Абдурахмон Расулӣ низ ин мӯйсафеди танҳоро медонистааст. Вале ҳубии кори Абдурахмон дар он буд, ки аз ҳоли мӯйсафед воқиф шуда, мисли ман ба ваҷд омада нагаштаасту зуд қалам ба даст гирифта, дидаву шунидаҳояшро рӯи қоғаз овардааст, ки хеле таъсирбахш буд. Ҳикояи Расулиро дӯстону мухли-сонаш бо шавқу завқӣ зиёд мутолиа карданд.

Ҳикояи «Марг ва ҳаёт» гувоҳи меод, ки Абдурахмон Расулӣ дар дил ғапҳои зиёде дорад. Пирамарди тасвиркардаи Абдурахмон, албатта, марди деҳотӣ нест. Қаҳрамони ҳикояи ӯ зодаи шаҳр аст, вале мисли пирамарди дар Ғарм дидаи ман марди танҳост. Ин пирамард хеле фаъол ва ҷасур аст. Барои аз танҳои растан саъю кӯшиш дорад.

Воқеаҳои ҳикоя дар автобус ба амал меоянд. Гӯё нохост ду шахси куҳансол – пирамард ва пиразане дар автобус бо ҳам вохӯранд. Синну соли ҳарду ҳам ба ҳафтад наздиканд. Пиразан меваи боғаш – хурморо ба яке аз бозорҳои шаҳри Душанбе оварда мефурӯшад ва акнун мехоҳад, ки ба бозори «Шоҳмансур» рафта биринҷ бихарад. Мӯйсафеди шаҳрӣ ба ин пиразани дар паҳлӯяш нишаста бо назокат саволҳо медиҳад ва ҷӣ гуна одам будан, ба ҷӣ ният ба бозори «Шоҳмансур» равон будани пиразанро мефаҳмад. Саволу ҷавоби ин ду шахси умрида хеле табиӣ ва бодикқат навишта шудааст. Аз муко-

ламаи самимии онҳо дар автобус нишастагон ба шавқ меоянд. Ҳар яке меҳодад тақдири минбаъдаи ин шахсони рӯзгор-дидаро, ки дасти бешафқати ҳаёт онҳоро аз ҳамсаронашон барвақт чудо кардааст, бидонад.

Пирамард фаҳмид, ки пиразан аз бозори «Шохмансур» биринҷ харидан меҳодад. Вай, ки як умр ба корҳои нек кардан одат кардааст, ба пиразан низ хидмати худро пешниҳод мекунад.

– Ман ҳам бо шумо меравам, ба шумо биринҷи нав харида медиҳам, даҳ кило, биед, борхалтаатонро ман гирам...

– Шумо мардаки аҷоиб будаед, ҳуди мардаки раҳматиам барин, вай ҳам фақат ҳамроҳам бозор меомад...

Ҳикояи «Марг ва ҳаёт»-ро мутолиа карда, кас лаззат мебарад, истироҳат мекунад, хурсанд мешавад, ки дар дунё ин гуна шахсони ҳаётдӯст ҳастанд. Кас ба андеша меравад ва ҳис мекунад, ки гӯйе шахси меҳрубоне ба ӯ як чизи гаронбаҳоеро ҳадя кард. Дар вучодаш қувваи наву тоза ба ҷавлон омад. Ин қувваи ҳаёлу хурсандӣ аз кучост? Бешубҳа ин қувва аз суханони адиб аст, аз рафтору кирдори қаҳрамонони ҳикоя аст, ки нависанда тасвир кардааст...

Абдурахмон Расулӣ қаламкаши нозукхаёл ва борикбинест. Вай дар ҳама ҷо лаҳзаҳои аҷоибу ғароиб, ҳодиса, воқеаҳои марғубу ибратбахшро мебинад ва бехтарини онҳоро бо ҳаёлотӣ рангини хеш ба риштаи тасвир мекашад. Шахсони дар автобус буда (аз ҳикояи «Марг ва ҳаёт») баъди фуромадани пирамарду пиразан низ меҳоянд, ки аз паи онҳо афтода, давоми сӯҳбати ширини эшонро бифаҳманд.

Дар ин ҳикоя пеш аз ҳама одамият ҳаст, меҳр ҳасту муҳаббат ҳаст, меҳрубониву мададгорӣ ҳаст. Ҳикоя одамро ба ҳаётдӯстӣ даъват мекунад, ба қадри одитарин чизҳо расиданро талқин мекунад. Абдурахмон Расулӣ марди ботаҳаммулу ботамкинест, хеле боодобу боандеша аст. Чунин хислатҳои писандидаашро дар симои қаҳрамонони асарҳояш низ мебинем. Ман хеле хурсандам, ки Абдурахмон дар жанри душвортарини наср – ҳикоя сабки худро ёфтааст. Ҳикояҳои «Чанозаи ғайриоддӣ», «Марди танҳо», «Марг ва ҳаёт» яке аз дигаре хубтаранд.

Абдурахмон Расулӣ дар навиштани ҳикояҳои ҳаҷвӣ низ бомуваффақият қаламронӣ мекунад. Дар саҳифаҳои маҷаллаи «Хорпуштак», рӯзномаи «Адабиёт ва санъат» ва дигар рӯзномаву нашрияҳо паси ҳам ҳикояҳои ҳаҷвиаш нашр мешаванд. Даҳ сол пеш бехтарин ҳикояҳои ҳаҷвиаш дар китоби «Мурад камбағалӣ» ҷамъ оварда шуда буд, ки онро дӯстдорони ҳаҷву мутояба, зарифону хушгӯён бо фараҳмандӣ истикбол гирифтанд. Дар ин муддат Абдурахмон Расулӣ боз ҳикояҳои зиёде навишт, ки қисме аз онҳо дар китобҳои «Ҳақиқат», «Таронаҳои баҳор», «Чонон ҳаёт, чонон одамон», «Савти Хиромон», «Дурбин» ва ғайра ҷоп шудаанд.

Синни мубораки дӯсти азизи мо Абдурахмон Расулӣ ба 60 расидааст. Аз тахти дил ӯро шодбош меғӯем. Абдурахмон дар дил нақшаҳои зиёди эҷодӣ дорад. Меҳоям, ки ҳамеша сикату саломат бошад, орзуҳои дар дил доштаашро рӯи қоғаз орад ва бо ин муҳлисони эҷодиёташро шод намояд.

Соли 2009

ДҶУСТИ БАҶАҲО

Баҷаҳо! Шумо китобҳои «Ҷиянҳои кишлоқам», «Таътил», «Полвон», «Ба калонкардаат раҳмат», «Духтарчаи нағз», «Себи орохӯр», «Ҳандалак», «Конфет», «Дурдонаҳои Зарафшон»-ро хондаед ва нағз медонед, ки ин китобҳои яке аз дигаре шавқоварро нависандаи дӯстдоштаю писандидаамон Болта Ортиқзода навиштааст. Болта Ортиқзода дар майдони адабиёт солҳои панҷоҳум қадам гузошт ва бӯстони адабиёти баҷаҳоро бо асарҳои тоза ба тозааш рангинтару бойтар намуд.

Аввалин ҳикояи нависанда «Сӯхтор» сиюяксол муқаддам дар маҷаллаи «Машғал» ҷоп шуда буд. Хонандагони сершумор ин ҳикояро бо шавқу завқ мутолиа карда, ба номи муаллиф мактубҳо навиштанд. Баҷаҳо дар мактубҳои самимонаи худ изҳор мекарданд, ки аз нависанда ҳикояҳои нав ба навро интизоранд.

Он вақт Меҳри навбаҳор,
Буд дар тарозу раҳсипор.
Як рӯз нури Офтоб,
Олуфтаву бообутоб.
Дар домани кӯҳсор шуд,
Аз мӯрӣ дар анбор шуд.
Анборро бозор кард,
Пундонро бедор кард.

Духтаракони синфамон балоянд. Онҳо ба мо, писарон навбат надоданд. То мо якдигарро ба шеърхонӣ ташвиқу тарғиб мекардем, ки давоми достони машҳури шоири ширинкалом Ғаффор Мирзо «Як қатра Офтоб»-ро тараннум мекарданд. Мабодро фикр накунад, ки писарони синфамон шеърҳои шоири маҳбубамонро аз ёд намедонанд. Шахсан худи ман манзумаи «Афсонаи сесона, се мурғи дари хона»-ро ханӯз дар синфи шашум азёд карда будам, хусусан байтҳои зерини онро хеле ҳам дӯст медорам:

Гулдаста тағо доштаст,
Дар ким – кучо доштаст.
Як рӯз тағои ӯ,
Хат карда барои ӯ.
Фарзанд, ки набудадаст,
Оварда ба ду дасташ
Додаст ба як чӯча,
Номаш будааст Хӯча,
Гуфтаст: «Ба Гулдаста,
Адресаш: фалон раста».

Бояд иқрор шавам, ки он рӯз духтарон дар шеърбарак мо, писаронро мағлуб карданд. Онҳо аз достони машҳури шоири дӯстдоштамон «Як қатра Офтоб» қариб нисфашро барои мо кироат карданд. Шоир Ғаффор Мирзо бо шеърҳои ширину таъсирбахши худ дар дилу ёди мо ҳамеша зиндаанд.

Соли 2009

рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») чоп шуд, аз Болта Ортиқзода бештар ман хурсанд шудам.

– Аз мактаби мо ҳам нависанда мебаромадааст, – гуфта шодӣ мекардам.

Агар хато накунам ин соли 1953 буд. Ана дидӣ мактаби мо чӣ хел бахосият аст, – мегуфтам ба муаллими самарқандӣ. Боз ҳикояҳои дигар навишт, ки саҳифаҳои маҷаллаи «Машъал» ва «Пионери Тоҷикистон»-ро зеб меоданд. Даре нагузашта ӯро ба маҷаллаи «Машъал» ба кор даъват карданд. Мо ифтихор доштем, ки вай дар мактаби мо нависанда шуд ва аз ҳамин ҷо рӯ ба пойтахт парвоз кард.

– Баъди аз мактаби шумо рафтан боз ин ҷо меомад? – Пурсидам ман.

– Тез-тез меомад. Марди ба меҳр буд, баъд қисса навиштани шуд ва омаду рафташ бештар гардид. Он солҳо мо дар мактаб «гӯшаи зинда» доштем. Бачаҳо мурғпарварӣ мекарданд. Болта Ортиқзода бо бачаҳо, бо муаллимон дуру дароз сӯҳбат мекард. Фаҳмидам, ки дар қиссаи менавиштааш аз кори мурғпарварони ҷавон нақл кардан меҳақад. Худаш ҳам овони бачагӣ дар зодгоҳаш Самарқанд мурғпарварӣ мекардааст. Мурғҳои Самарқанду мурғҳои мактаби мо имконият дод, ки аввалин қиссаи хеле ҳам шавқоварашро навишта ба хонандагон тақдим намояд.

Ман нақли мӯйсафедро бо шавқ шунида ному насабашро пурсидам. Табар Абдурахмонов будааст. Он солҳо вай дар ҳамин мактаби ҳаштсолаи ба номи Чайковский мудири қисми илмӣ будааст ва ҳоло синнаш ба ҳаштоду се расидааст.

– Ҳар вақте ки Болта Ортиқзода аз Самарқанд ба Душанбе меомад, ба мактаби ба ҳосияташ қадам ранча карданро аз хотир намебаровард, лекин даҳ-понздаҳ сол боз ба ин тарафҳо намеояд. Вай ҳам пир шуд. Омаду рафтро душвор мегӯянд.

– Се сол пеш Болта Ортиқзода аз ҷаҳон гузаштанд, – гуфтам.

– Наход, оббо ман то ҳол нафаҳмидам. Ҳай дареғу сад дареғ. Аз ҷаҳон гузашт, гӯй, оббо.

– Оре, аз ҷаҳон гузашт.

– Қояш чаннат бод, – гуфт пирамард, – лекин номашро абадӣ карда рафт. Як олам қиссаву ҳикояҳо навишт. Агар зинда мебуд қариб ба ҳаштод медаромад, вай аз ман ҳамагӣ се сол хурд буд.

– Дуруст, – гуфтам ман, – агар зинда мебуд имсол ҳаштодсола мешуд. Гапатон рост, номашро абадӣ карда рафт.

Соли 2004

КАМОЛИ ҲАМНИШИН БАР МАН АСАР КАРД

– Муаллим, оё аз хурдӣ орзӯи Шумо нависанда шудан буд, ё дар бачагӣ фикру ҳаваси касбу ҳунари дигар ҳам доштед? – пурсидам боре аз Фотеҳ Ниёзӣ.

– Одамоне ҳастанд, ки дар бачагӣ орзую ҳаваси дигар доранд, аммо бо тасодуфе касбу ҳунари дигарро ихтиёр менамоянд. Ба нависанда шудани ман чунин тасодуф рӯй надодааст. Қариб аксарияти шумо, бачаҳо, дар боғчаи кӯдакон аввалин бор аз мураббияҳои худ шеъртаронаҳоро шунида азёд кардаед. Мо дар кӯдакӣ дар бораи ин хел боғчаҳои бачагон тасаввурот ҳам надоштем.

Дар кӯдакӣ боғчаи бачагон ва мураббии ман модаркалонам буд. Шабҳои дарози зимистон дар гирди сандалӣ аз забони ӯ афсонаҳоеро мешунидам, ки яке аз дигаре шавқовартар буданд. Баъдтар фаҳмидам, ки модаркалонам афсонаҳояшро аз «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ хонда ба ман нақл мекардааст. Ҳанӯз дар хурдсолӣ аз забони модаркалонам шеърҳои бисёре азёд карда будам. Шояд аз ҳамин сабаб бошад, ки ман аввалин қадамҳои худро ба майдони адабиёт бо шеърнависӣ гузоштам. Илова бар ин, асосгузори адабиёти муосири тоҷик устод Садриддин Айнӣ ба нависанда шудани ман таъсири калон гузоштааст. Вай дар маҳаллаи мо зиндагӣ мекард ва бо падарам дӯсти наздик буд. Зуд– зуд ба хонаамон

Як духтараке будаст,
Қобилакаке будаст.
Аз хубии андомаш,
Гулдаста будаст номаш.
Чашмони сиёҳ доштаст,
Се мурғи ало доштаст,
Мурғони алояшро,
Бисёр балояшро
Дон додаст, об додаст
Хонондаст, китоб додаст
Аз хурдӣ калон кардаст
Доноӣ ҷаҳон кардаст.

Маҳтоб таваккуф кард. Садои чапакзании бачаҳо гулгула андохт. Сипас, вағар–вуғур сар шуд. Писарони синфамон аз якдигар дархост менамуданд, ки ба шеърхонии Маҳтоб ҷавоб гӯянд то онҳо ба қароре омаданд, ки овози пурҷозибии Шукрия дар як лаҳза садоҳои берабтро хомӯш гардонд:

Он ҷӯча хат овардаст,
Дар хона даровардаст.
Гулдаста ҷаваш додаст,
Шалвори наваш додаст.
Тоҷи сараки ӯро,
Болу параки ӯро
Молидаст, хоридаст.
Ин ҷӯчаба форидаст...

Шукрия бо шавқ шеър мехонду ҳамаи мо сӯйи ҳамсинфамон Хубони фарбеҳакаи зебо менигаристем. Вай аз нигоҳҳои бисёр, ки сӯяш дӯхта шуда буданд, ба ғазаб омада ба ҳампартаи ман Назар фарёд зад:

– Чӣ ба ман нигоҳ мекунӣ?

Назар «Фарбеҳакак, пурмағзакак», – гӯён Хубонро бештар ба ғазаб овардани буд, ки Раҳима бо садои ҷаран–госиаш тамоми овозҳоро дар як лаҳза гӯё, ки фурӯ бурд:

Китобҳои бешуморашон ба мо дарси зиндагӣ, мардонагӣ, ватандӯстӣ меомӯзанд. Синнашон ба ҳафтоду панҷ расида бошад ҳам, мисли ҷавонон қадам мезананду ҷусту чолоканд.

– Бобочон ман меҳоҳам, ки Ғаффор Мирзо дусадсола шаванд, – орзу кард Фарход.

– Кошкӣ – гуфт бобо.

Соли 2004

ШЕЪРБАРАК

Муаллимаи адабиётмон Мохбибии Шодмон одати ачибе доранд. Агар ҷашни ягон шоир ё нависандаро истиқбол гирифтани лозим бошад ба мо супориш намедиханд. Ҳама чизро ба худамон ҳавола мекунанд.

– Шумо хурдсол нестед, ки ҳама чизро як – як фаҳмонам, – гуфтанд муаллима ба қарибӣ низ, ки дар бораи ҳаштодсолагии шоири маҳбуб Ғаффор Мирзо маслиҳат доштем. – Фаромӯш накунед, ки ин шоири зиндаёд беҳтарин шеърҳои худро барои бачаҳо, наврасон ва ҷавонон навиштааст.

Хайрият, ки дар синфи мо Ҳамдам, Собир, Раҳима, Маҳтоб ном шарикдарсони шеърдӯсту адабиётдӯст ҳастанд. Ба шарофати онҳо бисёрии мо ба китобҳои бадеӣ рӯ овардем. Маҳтоб таклиф кард, ки дар ҷашни шоири ширинкаломон шеърбарак мекунем.

– Байтбарак гӯй, – Маҳтобро ислоҳ кардан хост Собир.

– Байтбарак не, – гуфт Маҳтоб, – доираи байтбарак танг аст. Дар шеърбарак ҳама иштирок мекунанд. Мо якдигарро ба ҳарфи «А» байт хон, ба ҳарфи «Б» шеър хон гуфта наметавонем аз эҷодиёти устод Ғаффор Мирзо ҳар кас чи қадар ки хоҳад, кироат мекунад.

Таклифи Маҳтобро аксари ҳамсинфон писандиданд. Баъди се рӯз мо дарсҳоро тамом карда дар кабинети адабиёт ҷамъ омадем. Дар лаҳзаи аввал ҳеҷ кас шеър хондан намехост.

Шеърбаракро Маҳтоб таклиф кард, – гуфт Ҳамдам. – Бигзор худ оғоз намояд.

Ҷашмони ҳама сӯйи Маҳтоб дӯхта шуданд. Пас аз фосилае овози ӯ гӯё дилҳои моро ба ҷӯшу хурӯш овард:

ба меҳмонӣ меомад ва байни ӯ ва падарам дар бораи адабиёт сӯҳбатҳои гарму ҷӯшон барпо мегардид. Ман ҳикояҳову қиссаҳои устодро бо шавқу ҳавас меҳондаму рӯз ба рӯз меҳрам ба адабиёт зӯртар мешуд. Ҳамин тавр, «Қамоли ҳамнишин бар ман асар кард» – у қадам ба арсаи адабиёт ниҳодам.

– Ба касби нависандагиро интиҳоб кардани Шумо падару модаратон чӣ назар доштанд! Шояд онҳо соҳиби дигар касбу кор шудани Шуморо меҳостанд!

– Ҳеҷ кас ба орзуи ҳаваси ман зид набуд. Танҳо падарам маро ташвиқ мекард, ки духтур шавам. Соҳиби дигар касбу ҳунар шудаистода ҳам нависандагиро давом додан мумкин, духтурӣ бисёр касби шариф аст, мегуфт ӯ. Ман аз рӯи падарам гузашта натавониста барои ба институти тиббӣ дохил шудан тайёри дидам. Ҳуҷҷатҳоямро ба Институти тиббии шаҳри Москва супоридам ва чӣ хуш, ки дохил шуда натавонистам.

– Муаллим, Шумо ходисаҳо, воқеаҳо, манзараҳои дар асарҳоятон тасвирёфтаре бевосита аз ҳаёт гирифтаед ё онҳо бофтаи ҳаёлотӣ нависандаанд?

– Ин саволро борҳо бачагон аз ман мепурсиданд. Ман ба ин савол чунин ҷавоб медиҳам: тамоми ходиса, воқеаҳои асарҳои дар мавзӯи Ҷанги Бузурги Ватанӣ навиштаамро бо ҷашмони худ дидаам, аз забони шохидон ва иштирокчиёни муҳорибаҳои шадид шунидаам. Чизро «аз дил бофта» наба-ровардаам. Барои «бофта» баромадан зарурат ҳам наафтааст.

– Муаллим, фикри навиштани романи «Вафо» чӣ тавр пайдо шуд? Вақте ки ҷанг давом мекард, Шумо дар бораи романи оянда фикр мерондед?

– Дар бораи Ҷанги Бузурги Ватанӣ хотираю мушоҳидаҳои бисёре доштам. Доир ба ҳамаи онҳо ба хонандагон ҳикоя кардан меҳостам, аммо дар бораи навиштани «Вафо» барин асари калонҳаҷм дар солҳои ҷанг фикр намекардам. Романи «Вафо» – ро ман бо ташвиқи бевоситаи шоири маҳбуби халқамон, дӯсти наздики ман Мирзо Турсунзода навиштам.

– Оё медонистед, ки романи «Вафо» ба Шумо чунин шӯҳрати бузург меорад!

– Не, ман инро намедонистам ва дар бораи шӯхрат оварданаши фикр ҳам намекардам. Фақат аз он беҳад хурсанд будам, ки корнамоиҳои ҳамяроқонамро андаке бошад ҳам рӯйи коғаз оварда, ба хонанда пешкаш намудам.

– Мавзӯи романи «Вафо»-ро Шумо дар романҳои «Хар беша гумон мабар, ки холист!», «Сарбозони бесилох», «Ҳисса аз қиссаҳои чанг», «Одамон ва мулоқотҳо», драмаи «Кӯпрук» ва ғайра давом додед. Магар бо ҳамин мавзӯҳои чангиатон ба охир мерасанд?

– Мавзӯи Чанги Бузурги Ватанӣ чун баҳр беканор аст. Адибони советӣ бахшида ба Чанги Бузурги Ватанӣ асарҳои бисёре эҷод намудаанд ва дар оянда ҳам боз эҷод хоҳанд кард. Дар адабиёти советии тоҷик доир ба ин мавзӯ ҳеле кам асар эҷод карда шудааст. Асарҳои ман низ дар ин бора қатрае аз баҳр аст. Хотироту ёддоштҳо ва мушоҳидаҳои ман дар бораи қаҳрамони халқи советӣ ҳам дар майдони чанг ва ҳам дар ақибгоҳ ҳеле бисёранд. Ин мавзӯ дар оянда ҳам маҳаки асарҳои ман хоҳанд шуд.

Соли 1933 дар синни нуждаҳсолагӣ аввалин маҷмӯаи шеърҳои Фотех Ниёзӣ дар шаҳри Самарқанд бо номи «Маяк» нашр мешавад. Китоби дуҷуми шеърҳои ӯ тахти унвони «Таронаҳои рӯз» соли 1937 чоп шудааст.

Китоби якуми «Вафо» соли 1949, китоби дуҷуми он соли 1958 аз чоп баромадааст. Баъд борҳо ба забонҳои русию тоҷикӣ чоп гардид. Соли 1976 дар шаҳри Тошканд пурра ба забони ўзбекӣ аз чоп баромад. Соли 1954 китоби якуми «Вафо» дар Шанхай ба забони хитой нашр шуда буд, дар шакли мухтасар ин китоб ба забонҳои полякӣ, немисӣ, чехӣ чоп карда шуд. Нависандаи халқӣ, барандаи ҷоизаи адабии давлатии Рӯдакӣ аст. Фотех Ниёзӣ моҳи сентябри 1991 аз ҳаёт ҷашм пӯшид.

Соли 1984

шеърҳоро шунидан хуб аст, аммо бевосита хонданаши лаззати дигар дорад. Минбаъд аз ашъори шоири ширинкалом бештар мехонию мефаҳмӣ, ки барои мо, мухлисонашон чӣ қадар шеърҳои шакарин навиштаанд. Азизам, боз чанд байт мехонам бодикқат гӯш деҳ:

Буд ё набуд, як дона буд,
Як донаи пундона буд.
Пундона дар хирвор буд,
Хирвор дар анбор буд,
Анбор дар колхоз буд.
Колхоз дар Дехмос буд,
Дехмоси мо дар Вахш буд.
Дар Вахши неъматбахш буд.
Пундона ҳусни том дошт.
Пундона Хубон ном дошт.
Фарбеҳакак, пурмағзакак,
Ҷоматибити нағзакак,
Чун қатрае аз Офтоб,
Дар хоби роҳат буд хоб.

– Боз давоми ин шеър ҳаст? – пурсид Фарҳод.

– Эҳе, чӣ қадар ки хоҳӣ, – гуфт бобо.

– Барои чӣ давомашро нахондед?

– Давомаш ҳеле дароз. Аз гапат пай бурдам, ки байтҳои хондаам ба ту маъқул шуданд. Агар ҳамин тавр бошад, ман китоби устодро ба ту ёфта медиҳам. Давоми шеърро аз он мехонӣ. Номи дoston «Як қатра Офтоб» буда қариб чил сол пеш аз ин навишта шудааст. Дostonро мехонию мехонӣ ва аз хондан сер намешавӣ. Аз оғоз то анҷоми ин қисса мисли ҳамон байтҳои хондаам дилнишин аст. Гумон мекуни Ғаффор Мирзо дostonи «Як қатра Офтоб»-ро бо як нафас навиштаанд ва одами шеърдӯст низ онро бо як нафас хонда ба поён мерасонад.

– Бобочон, Ғаффор Мирзо боз шеърҳо доранд?

– Шоири маҳбубамон барои хонандагонашон хазинае офаридаанд, ки ҳаргиз дороиаш кам намешавад. Умри бобаракаташон ба навиштани асарҳои беҳтарин сарф шудааст.

Лӯхтакҳо аз ҳоли зори худ ба якдигар дарди дил мегӯянд: аксар чандин сол боз дар ин мағоза хобидаанд, ҳатто баъзе аз даст ҷудо шудаасту дигаре аз по. Сабаб гаронии нарх. Нохост лӯхтаки Ҳамадон овоз баланд мекунад ва мегӯяд, ки илоҷи ин корро меёбам. Лӯхтакҳо гирдаш чамъ меоянд:

Чон Ҳамадони доно,
Моро ҷуз ту даво нест.
Мегӯӣ, зудтар гӯӣ,
Роҳи раҳони мо чист?

Ҳамадони дар рафи боло хобида пасттар фурумада мегӯяд:

Ҳар кас, ки нархнома
Дорад, ба худ биёрад.
Чуну чаро накарда
Ба дасти ман супорад.
Ман нархномаҳоро
Нав карда менависам,
Дар гардани шумоён,
Соз карда меовезам.
Фардо касе, ки даҳ сол
Хоб асту зору ночор.
Гӯед, тинҷ бошад,
Меёбад ӯ харидор.

Ҳамин тавр бо ташаббуси Ҳамадони доно нархи лӯхтак арзон мешаваду рӯзи дигар одамон якто намонда харида мегиранд. Кошкӣ дар дӯкони ҳозир дидаамон низ Ҳамадоне мебуду арзиши лӯхтакҳоро андак паст мефурувард.

– Бобочон, шеъри хондаатона кӣ навиштааст? Ба ҳаёлам шумо камакша хондед– а?

– Ҳо, камакша хондам, – посух дод бобо, – шеърро шоири маҳбубамон Ғаффор Мирзо навиштаанд, чилу се сол пеш. Он вақтҳо ман аз ту ду– се сол калон будам. Ин шеъри хеле шавқовар «Шайтони бекалӯшу маҳсӣ» ном дорад. Шеъри мазкур ва боз дигар шеърҳои хеле ҳам ширину равони устодро ман ва бисёр ҳамсолонам хонда ба камол расидем. Мазмуни

ҲАМА ДҶСТАШ МЕДОРАНД

Хурдтаракони азиз! Медонед, шоир Наимҷон Назирӣ кай боз барои шумо шеър менависанд? Намедонед. Зеро солҳои зиёд боз бибиҷону бобочонатон, падару модаратон шеърҳои он касро хонда калон шудаанд. Яъне шоири маҳбубамон Назирӣ зиёда аз панҷоҳ сол боз дар хизмати халқу Ватан ҳастанд, зиёда аз панҷоҳ сол боз қалам дар даст барои шумо хурдтаракони дӯстрӯ, барои хонандагони нисбат ба шумо калонтар, барои ҷавонон, барои калонсолон, хулоса барои ҳама шеър менависанд.

Аз ин ҷост, ки он касро хурду калон, ҳама дӯст медоранду эҳтиромаш мекунанд. Ба фикри ман, меҳру муҳаббати шоири ширинкаломамон аз ҳама бештар ба хурдтаракон аст. Шуморо зиёда дӯст медоранд ва барои шумо, шеърҳои бисёре навиштаанд, ки аз хонданаи сер намешавед. Зеро дар ҳамаи онҳо шумо худатонро, додараку хоҳаронатонро ва ҳамсолонатонро мебинед.

– Як коса мураббо буд
Даруни ҷевон.
Хоҳаракам, кучо шуд,
Канӣ ту фаҳмон?!

– Гурбачаам ачаб не,
Ки хӯрда бошад?!
– Коса ҳаром шудааст, шӯй
Тезтар набошад.

Шеърҳои Наимҷон Назирӣ ана ҳамин хел хурд– хурди ширин аст. барои ҳамин шумо аз хонданаи дилгир намешавед.

Заррина вақти бозӣ
Баногоҳ гирия сар кард.
Бо садои чиррасӣ
Гӯши ҳамаро кар кард.

Гуфто охир кандамро
Кӣ гирифт аз даҳонам?
Гуфтам, ки фуру бурдӣ,
Хоҳарчаи нодонам.

Мо шоири дӯстдоштаамонро ҳамеша дар ҳалқаи бачаҳо мебинем. Аз забони ҳуди он кас шеърҳоро гӯш кардан ҳаловати дигар дорад. Хонандагони хурдсол шоирро ба осонӣ ҷавоб намедиханд. Хаёлашон Назири то бегоҳ шеър хонанду бачаҳо сер шуда бишнаванд. Онҳо шоирро саволборон меку-
нанд, ҳайронанд, ки шоири маҳбубашон шимашро даррон-
дани Диловар, коса шикастани Мунавварро дар кучо дидааст. Холбой ном бачаи баднафсе будааст, ки як лӯнда наботи калони кирадорро ба даҳон андохта лунчаширо даррондааст. Монанди ҳамин бисёр воқеаҳои аҷибро дар шеърҳои шоири хеле ҳам мушоҳидакори ба шумо наздик Наимҷон Назири дидан мумкин аст.

Наимҷон Назири на фақат баъзе камбудиву бетарти-
биҳои бачаҳоро танқид кардаанд, балки камбудии калони калонсолонро, ҳислатҳои ношоистаи онҳоро низ дар шеърҳои худ як умр танқид кардаанду танқид мекунанд. То ки бачаҳои беадаб кам бошанд, то ки баъзе калонсолон ба тараққиёти ҷамъиятамон ҳалал нарасонанд. Орзу мекунем, ки шоири ҳафтадослаамон умри дароз бинанд, барои хонандагон шеър-
ҳои бисёр нависанд. Наврасону ҷавонони зиёдеро, ки ба шеъру шоири шавқу ҳавас доранд, боз бештар тарбия намоянд.

Соли 2006

БОЗ ЯК ҲАМАДОН БОШАД

Фарҳоду бобояш ба тамошои шаҳр рафтанд. Вақти аз назди як дӯкон гузаштан Фарҳод охиста аз дасти бобо кашида, лӯхтаҳои паси тирезаро нишон дод.

– Ту синфи чорум шудиву ҳозир ҳам лӯхтабозӣ кардан меҳохӣ? – пурсид бобо, – охир ту писар ҳастӣ, бозият ҳам бояд ки писарона бошад.

– Бобочон, ба ман лӯхтак лозим не, – гуфт Фарҳод. – Лекин барои Гуландом гирифтани даркор. Вай хурд- ку! Пагоҳ зодрузаш.

Бобову набера ба дӯкон даромаданд. Дикқати онҳоро пеш аз ҳама лӯхтаки хеле ҳам зебо ба худ кашид, ки либосу телпакчааш гулобӣ буд. Мӯйи сиёҳу чаҳми кабуд дошт, гӯшаки телпакчааш мисли гӯши харгӯшон сик аст. Нархашро фаҳмида чеҳраи бобо пурчин шуд. Қариб ҳашт сомонӣ. Дигар лӯхтаҳо низ яке аз дигаре қиматанд. Фарҳод фаҳмид, ки бобо ба харидани лӯхтак имконият надорад, бинобар нархи сағчаву гурбачаро аз назар гузаронд, ки аз чинси мулоим сохта шудаанд. Нархи онҳо ҳам аз лӯхтаҳо зиёд, ки кам не.

Бобою набера бо таби хира аз дӯкон баромаданд.

– Лӯхтаҳои гаронбаҳоро дида Ҳамадони доно ба хотирам расид, – гуфт бобо. – Агар вай дар ин дӯкон пайдо мешуд, мо як то не, ду- се то лӯхтак харида метавонистем.

– Ҳамадон кист, бобочон, ба ман ҳам гӯед, – хоҳиш кард Фарҳод.

– Вайро чӣ хел ба ту гӯям, бояд худ бихонӣ.

– Бобочон, Ҳамадони шумо китоб аст?

– Ёфтӣ.

– Пас маъниашро ба ман гӯед, сонӣ худам китобро ёфта меҳонам.

– Ба фикри ман нархи лӯхтаҳо мудом қимат будааст, – ба нақл даромад бобо. – Қариб ним аср пеш шабонгаҳ марде аз назди як мағозаи қулф гузашта овози гирияи духтаракеро шунидааст. Ба пиндошти ӯ кадом беҳуш кӯдакашро дар мағоза фаромӯш кардааст, аммо ҳамон замон овози дигар мебарояд. Хулоса аз даруни мағозаи торик паси ҳам садо ба гӯш мерасад.

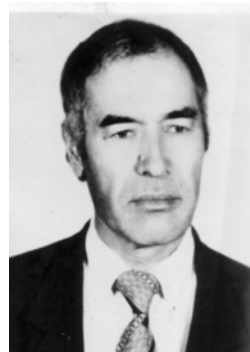
Эй бӯи гули санчид,
Эй кулчаи рӯзи ид,
Эй себи сари дастам,
Охубараи мастам,
Эй тори дутори ман,
Биншин ба канори ман.

Ана бо ҳамин байтҳои дилангез сар мешавад манзумаи машҳури «Афсонаи сесона, се мурғи дари хона». Аз навишта шудани ин шеър ҳам кам не — як кам чил сол гузаштааст. Баъди байтҳои ширини болоро хондан гӯё бо як нафас тамоми манзумаро «дам мекашед» ва аз он, ки ин қадар тез интиҳо ёфт, ғамгин мешавад. Баъд мефаҳмед, ки чандин байти манзум дар хотири шумо абадӣ нақш бастааст. Сирри ин дар ҷӣ бошад, ҳайрон мешавад шумо. Сирри ин пеш аз ҳама дар равону шириниаш, илова бар ин дар аҷоибу ғароиб будани мазмуни манзума аст.

Манзумаҳои «Гунчишкак», «Достак», «Раҳмат ба ту офтоб», «Шайтони бекалӯшу маҳсӣ», «Рустамро кӣ Рустам кард?», «Як қатра офтоб», «Кӯҳи Чилдухтарон», «Шаби беҳобӣ» ва ғайра низ яке аз дигаре шавқовартару ширинтаранд. Ҳамаи ин манзумаҳоро шоир дар айёми ҷавонии худ, солҳои 50–60–ум навиштааст. Ин шеърҳоро хонандагони тоҷик кӯдакону наврасон хуш пазируфтанд. Ба ғайр аз шеърҳову манзумаҳои зиёд шоир Ғаффор Мирзо барои шумо, хонандагони синфҳои боло «Асрор» ва «Нору нур» барин дostonҳои пунарзише навиштааст. Умуман, шоир барои кӯдакону калонсолон зиёда аз чихил номгӯй китоб чоп кардааст. Имрӯз бисёр кӯдакони гирду атроф шоирро боэҳтиром Бобои Ғаффор мегӯянд. Ҳақиқатан ҳам чунин аст, зеро синни мубораки шоири маҳбуи ҳамаи мо ба 70 расидааст, аммо ӯ мисли ҳамешагӣ дилҷавону ҷусту ҷолок аст. Меҳоҳем, ки умри бобо Ғаффор дароз бошад ва барои мо боз шеърҳои бисёре нависад.

Октябри соли 1999

МУАЛЛИМРО ШИНОХТЕМ

Яке аз муаллимони куҳансоли мактабамон ба мо аз фанни адабиёт дарс медиҳанд. Кӯҳансол буданашонро албатта то ба қарибӣ намедонистем. Чунки он кас мисли ҷавонҳо роҳ мегарданд, ҷусту ҷолоку мудом дар ҳаракатанд. Мӯи мошу биринҷашон он касро ба назари мо, шогирдон аз пештара ҳам зеботару нуронитар нишон меод. Мо шаступанҷсола шуданашонро аз забони меҳмонон, ҳамкасбонашон фаҳмидем. Яке аз дӯстони муаллими адабиётамон гуфт, ки Қурбон Муҳаммадиро ҳеҷ кас шаступанҷсола намегӯяд, рафтору кирдору гуфтораи мисли ҷавонҳои ҷилсола аст. Маълум мешавад, ки ҳар лаҳзаи умрашонро бо корҳои нек хурсандона гузаро нидаанд.

Умр агар хуш гузарад, зиндагии Хизр кам аст,
В-ар ба нохуш гузарад, ними нафас бисёр аст.

Суханҳои самимии меҳмонро мо, шогирдон бо хурсандиву ҷапакзанӣ пешвоз гирифтём. Зеро медонистем, ки муаллимамон Қурбон Муҳаммадӣ умри ҳудро ҳақиқатан ҳам сарфи корҳои хайр кардаанд. Садҳо не, ҳазорон шогирдонро тарбият додан магар ҳазл аст! Яке аз меҳмонон гуфт, ки Қурбон Муҳаммадӣ омӯзгори оддӣ нест, вай шоир аст. Дар дили кӯдакон меҳри суҳан, сеҳри каломии мавзунро ҷо мекунад. Дар ин ҷо меҳмонони зиёд ташриф овардаанд. Ин қудрати шеър, ҷозибали шеъри ӯст, ки ин қадар одамонро аз роҳи дуру наздик дар ин ғӯша ҷамъ овардааст.

Ҳамаамон шоир будани муаллими азизамонро медонем. Аз ин ифтихори зиёд ҳам дорем. Ба мо омӯзгори оддӣ не, балки шоири ширинкалом дарс медиҳад. Меҳру муҳаббати муаллим ба мо беандоза аст. Агар ҳамин тавр намебуд он кас қариб ҳамаи шеърҳояшонро барои мо, бачаҳо наменавиштанд. Бинобар суҳанҳои гарми ин меҳмонро ҳам шунида

мо ба вачд омадем. Аз забони ҳама гӯё шахду шакар мерехт. Дар дунё аз муаллими мо дида муаллими хубтаре нест. Пас, мо аз шогирдони хушбахттаринем, ки ба мо чунин омӯзгор сабақ меомӯзад.

Вале ба замми ҳамаи ин гапҳо агар сухани боз як меҳмонро намешунидем, мо дар воқеъ шахси ғайриоддӣ будани муаллимамонро пурра эҳсос намекардем. Ин меҳмон калонсолонро як сӯ гузошта ба мо рӯ овард. Пурсид, ки Қурбон Муҳаммадӣ ба шумо дарс медиҳад? Ҳа, гуфтем бо як овоз. Муаллиматонро нағз мешиносед? Боз пурсид ӯ. Ҳа, гӯён боз ҷавоб гардондем мо. Вай гуфт, ки Қурбон Муҳаммади ро мисли ман намешиносед. Як пагоҳии сарди зимистон ана ҳамин муаллиматон боми бинои мактабро бодикқат аз назар гузаронда медонед чиро дид? Мо хомӯш будем. Намедонистем, ки муаллим дар як пагоҳии сарди зимистон дар лаби боми мактаб чиро дида бошад. Меҳмон боз суҳанашро давом дод:

– Муаллиматон он пагоҳӣ гӯиё аҷоиботро дид. Ҳозир, сабр кунед, меғӯям. Ин аҷоиботи дидааш кокули бом буд. Шумо ҳам борҳо кокули бомро дидаед, вале кокули бом будани он чизро намедонистед. Кокули бом шӯшаҳои шаффоф буданд. Қурбон Муҳаммадӣ ана ҳамин манзараро бодикқат тамошо карду барои шумо, бачаҳо яке аз шеърҳои нағзи худ «Кокули бом»-ро навишт. Афсӯс, ки шумо ана ҳамин шеъри машҳури муаллими худро ба ёд оварда натавонистед. Дар эҷодиёти Қурбон Муҳаммадӣ ин гуна шеърҳои пур аз аҷоибот кам нестанд...

Чашни шаступанҷсолагии муаллими азизамон ба мо имконият дод, ки ба ғайр аз муаллимиаш олами пурасрори шоириашро низ дарк намоем.

УМРИ БОБО ДАРОЗ БОД!

Дар яке аз рӯзҳои аввали фасли баҳор писараке ба аспчаи худ савор шуда дар рӯйи ҳавлӣ медавид. Ин аспаки зину ёлдорро аз мағоза барои Ҳасан оварда буданд. Бародари Ҳасан – Халил бошад рӯйи ҳавлиро шудгор мекард. Ба саволҳои додаракаш ҷавоб медод ва бо ӯ ҳазлу шӯҳиҳо мекард. Халил ба додаракаш мегуфт, ки агар лӯбиё кошта баробаро гӯй лӯбиё то ба ҳаво қад мекашад, то ки меҳмони моҳ шавад.

Агар гули тоҷи хурӯсро кошта об монӣ ба туву ҷӯраҷони ту хурӯси қандин мешавад...

Ҳамин тавр аз ҳаёлотӣ пур аз обу ранги бародари Ҳасан – Халил чизҳои оддӣ ба аҷоибот мубаддал мегарданд. Вале Ҳасан низ дар ҳаёлоту орзуҳои ширин аз бародараш мондани надорад. Суҳанҳои дилкаши бародарашро Ҳасан гӯш карда аз як канори ҳавлӣ пораи пӯстери ёфта назди Халил меорад ва бо ҳаракати латиф хитоб мекунад:

– Ака, ака, ина шинон,
Пору бирезу об мон,
Ба– а, ба– а, – ба –акунон
Баррача рӯяд аз замин.

Бачаҳои азиз! Мо дар ин ҷо мазмуни мухтасари як шеъри хеле ҳам аҷоibu хеле ҳам ширини Шоири халқии Тоҷикистон Ғаффор Мирзоро овардем. Ин шеърро шоир 44 сол пеш аз ин, яъне дар 26 солагии худ навишта буд. Кӯдакони солҳои 50–ум ин шеърро мисли қанду набот дӯст медоштанд. Қариб панҷоҳ сол мешавад, ки ин шеър ҳамон қанду наботи худро давом медиҳад. Ин шеър коми наслҳои ояндаро низ ширин хоҳад кард. Таъкид карданием, ки дар эҷодиёти ин шоир чунин шеърҳои дилнишин кам нестанд:

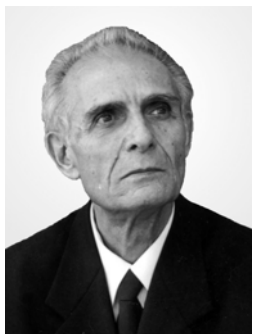
китобҳои Адаш Истад «Мавҷи ҳаёлот», «Суруди офтоб», «Замир», «Дарахти пахтачормағз», «Баъди ҳазор сол», «Чароғи сеҳрнок», «Ҳикояҳо аз рӯзгори Борбад», «Парвози меъмор» ва ғайраро бо хурсандии зиёд пешвоз гирифтанд.

Қариб аксари ин китобҳоро нависанда барои хонадағони синни миёна ва калони мактабӣ навиштааст. Асарҳои Адаш Истад ба рӯи хонадағонаш кашфиётҳои илму техника, корнамоиҳои родмардони гузашта, ҳодиса, воқеаҳои ачиби таърихӣ ва ҳалли бисёр муаммоҳоро, ки донистанаш барои наврасон хеле муфид аст, мекушояд.

Синни мубораки адиби маҳбуб Адаш Истад ба шаст дакка зад. Бо чашни фархунда аз тахти дил табрику муборакбодаш мекунем. Орзу мекунем, ки бо ҳаёлотии рангин ва сеҳри қалами худ хонадағони худро бештар шоду хурсанд намояд.

Соли 2006

ҶОЗИБАИ ШЕЪРИ ШОИР

Кӯҳи Варзобро чӣ даврон аст,
Гӯиё пири гулфурӯшон аст:
Ҷомаи беқасаб ба бар дорад,
Локии шохӣ дар камар дорад,
Саллаи суф гирди сар дорад,
Сабади гул ба пеши бар дорад.

Дар ин шаш мисраъ шеър манзараҳои бисёр ҳам зебои як гӯшаи кишварамон – дараи Варзоб тасвир ёфтааст. Дар ин сатрҳо табиати фусункори дилфиреби Варзоб, олами нотакрори набототи он, гулҳои рангоранг, қуллаҳои барфани кӯҳҳо пеши назарамон чилвагар мегарданд. Дар ин байтҳо рӯди пуртуғёни Варзоб, чашмаҳои мусаффо тасвир нашуда бошад ҳам, мо инҳоро ба ҳубӣ эҳсос мекунему ба шавқ меоем. Кас меҳонад, ки болу пар дошта бошад худӣ ҳамин лаҳза ба дараи Варзоб парвоз карда ояд. Дар оғӯши чаннатосояш сайру гашт кунад. Аз ҳавои бегубораи нафас кашаду аз обҳои нуқрафои чонбахшаш ба серӣ нӯшад. Ин шаш мисраъи

«КАМБУДИИ ЧИДДӢ»

Ягон шеъри устод Мирсаид Миршакар мисли шеъри «Мо аз Помир омадем» дар бачагӣ диққати маро ин қадар зиёд ба худ ҷалб накарда буд. Вақти шеърро хондан ман ҳам баробари бачаҳои бадахшонӣ, ки аз Помири дурдаст ба Москва рафта истодаанд, хурсанд мешудам. Гӯе ман ҳам бо онҳо ҳамсафараму баъди шаҳрҳои зиёдеро тамошо кардан, Москваро мебинам.

Аммо ба зудӣ мефаҳмидам, ки ман бо онҳо ҳамсафар нестам. Охир ман дар танҳои китоб хонда нишастам. Дар ин лаҳзаҳо ба бачаҳои помирӣ ҳасад мебардам: онҳо ба Москва рафта истодаанду ман не. Аз тарафи дигар аз шоир хафа мешудам, ки дар ин шеър ба «камбудии чиддӣ» роҳ додааст, шаҳри маро тасвир накардааст. Баъди ба Когон омадани бачаҳо чунин мисраъҳоро хонда фиғонам мебаромад.

Рӯзи дуҷум мо аз дур
Дидем ҷое пур аз нур:
Иморатҳои бисёр,
Мошинаҳо бешумор.
Хостем аз нав бароем,
Ба Москва дароем:
– Ана, – гуфтем, – Москва,
Москвачон, Москва!»
Кондуктори мӯйсафед
Хандиду гуфто:
– «Истед,
Тошканд аст ин, бачагон,
Набароед аз вагон!»

Охир бачаҳо аз Когон якбора ба Тошканд нарасидаанд. Онҳо аввал ба Самарқанд омада, баъд сӯи Тошканд равон шудаанд. Ба устод Мирсаид Миршакар мактуб навишта

хоиш карданӣ мешудам, ки ин «камбудии» шеърро ислоҳ намоянд.

Солҳои дар Дорулфунуни шаҳри Самарқанд хонданам муаллими адабиёти советӣ ҳангоми эҷодиёти устодро омӯхтан дар бораи шеърҳои бачагонаи шоир муфассал сухан ронд. Шеъри «Мо аз Помир омадем»-ро таҳлил карда истода гуфт, ки «камбудии ҷиддии» ин шеър дар он аст, ки муаллиф истгоҳи дар Осиёи Миёна калонтарин – Самарқандро тасвир накардааст!!..

Бо шунидани ин гапҳо хандаи аз дилам ҷӯшида баромадаро базӯр пахш кардам. Маълум шуд, ки омӯзгори дорулфунун низ мисли ман «камбудии ҷиддии» ин шеърро «кашф» карда будааст. Ҳарчанд дар дорулфунун дарс диҳад ҳам, тасвир наёфтани шаҳри Самарқандро дар шеъри «Мо аз Помир омадем» «камбудии ҷиддӣ» меҳисобид.

Соли 1997

ШЕЪРҲОИ ҲАМАХОНУ ҲАМАДОНИ УСТОД

Чил сол муқаддам аз ин ман баъди ду соли меҳнатам дар рӯзнамаи «Анбоз» (номи он вақтааш «Пионери Тоҷикистон», рухсатӣ гирифта ба шаҳри Самарқанд рафтам. Дили тобистон буд. Яке аз шабҳо дар ҳавлии модаркалонам бо холаву язнаам сӯхбат карда менишастем. Ин вақт аз дур садои «Ёр-ёр»-хонии издиҳом шунида шуд. Холаам гуфт, ки ба писари фалонӣ арӯс меоранд. Даре нагузашта арӯсбиёрон ба майдончаи назди ҳавлии мо қарор гирифтанд. «Ёр-ёр»-гӯиҳои одамон гӯё заминро замонро меҷӯчанд. Ман аз ҳавлӣ ҳар як калимаи шахси суруди яккахонро мешунидам.

Нохост овози яккахон қатъ гардид, аммо ин ҳамагӣ лаҳзае буд. Боз овози яккахон баланд шуд. Акнун дигар кас суруд меҳонд. Ман инро аз овозаш муайян кардам. Овози яккахони нав хеле ғафсу бақувват буд:

Яккахон: Дар тобистон Парвона,
Издиҳом: Ёр- ёр- ёроне!

НАВИСАНДАИ СЕҲРБАЁН

Яке аз ҳикояҳои бехтарини нависандаи маъруфи тоҷик Адаш Истад «Ангуробод» ном дорад. Ҳикояи мазкурро муаллиф ба силсилаи ҳикояҳои илмӣ- таҳайюлӣ гузоштааст. Ба назари ман чунин менамояд, ки нависанда ҳикояро баъди тамошои тоқзорҳои атрофи шаҳри Турсунзода навиштааст. Аммо ҳикояи «Ангуробод»- ро Адаш Истад охириҳои солҳои ҳафтодуми асри гузашта эҷод карда буд ва тоқзорҳои атрофи шаҳри Турсунзода низ шӯҳрати имрӯзаро надошт. Кас фикр мекунад, ки пас боғбонҳои моҳири ин ҷо ҳаёлотӣ ғаниву рангини нависандаро дар амал исбот намуданд. Шояд ҳамин тавр бошад?

Ба кадом тарзе ки бошад, нависандаи бориқбин бовар дошт, ки чунин ангузоре, ки дар ҳикояи ӯ тасвир ёфтааст бунёд карда хоҳад шуд. Воқеан ҳам, меваҳои шаҳррези Тоҷикистон, аз ҷумла ангурҳои зулбиёву наботиранги атрофҳои шаҳри Турсунзода имрӯз зебу зинати дастархони ҳар як хона аст. Илова бар ин ҷӣ тавре ки нависанда таъкид кардааст ангурҳо ба дардҳои гуногуни беморон давост. Инро аз забони қаҳрамони ҳикояаш Муҳаммад- бобо ин тавр ифода кардааст:

– Меваи тоқ на танҳо беморро сихат мекунад, балки пеши дардро низ мегирад. Масалан, ман, – меғӯяд ӯ, – дар тамоми умрам ягон бор ба духтур нарафтаам. Чаро? Зеро тобистон меваи тару замистонро баҳор мавизу шиннии ангур меҳӯрам. Ангур аз ҳар гуна дору безарар.

Бачаҳои азиз! Мазмун ва мундариҷаи ҳикояи «Ангуробод»- ро бо чанд ҷумла фаҳмондан амри муҳол аст. Агар ин ҳикояро ҳуди шумо аз китобҳои нависанда ёфта хонед бо боварии тоқ меғӯям, ки баъд аз паи ба даст даровардани ҳамаи китобҳои нависандаи сеҳрбаён Адаш Истад мешавед. Вай зодаи шаҳри Самарқанд аст. Соли 1969 факултаи филологияи Донишгоҳи давлатии ба номи Алишер Навоиро дар зодгоҳаш хатм карда, барои кор ба шаҳри Душанбе меояд. Дар рӯзнамаҳои «Комсомоли Тоҷикистон», «Адабиёт ва санъат», радиои тоҷик кор мекунад. Ҳоло дар Самарқанд машғули кору эҷод аст. Соҳиби ҷоизаи Лоҳутӣ (Иттиҳодияи рӯзноманигорони Тоҷикистон) мебошад. Хонандагони тоҷик

маъвои дил мешитофт. Албатта, ба идораи рӯзнамааш бо дасти холӣ намеомад, лавҳаю мақолаҳо, очерку ҳикояҳо, шеърӯ чистонҳо меовард.

Мекӯшид, ки андаке ҳам бошад бори кормандони рӯзнамаро сабук кунад, мактубҳои мактаббачагонро таҳрир карда ба чоп омода менамуд, ба як қисми мактубҳо ҷавоб менавишт ва пайваста ҳаёти пурҷӯшу хурӯши рӯзнаманигоронро меомӯхт.

Шумо, бачаҳои азиз, ин сатрҳоро хонда, албатта, мепурсед, ки номи ин духтарак чист ва имрӯз бо кадом корҳо машғул бошад? Номи ҳақиқии духтарак Латофатбону мебошад. Барои он номи ҳақиқиааш гуфтем, ки Латофатбону дигар номҳо низ дорад. Дар саҳифаҳои матбуот бо номҳои Наргис, Сабрин ва ғайра таълифоти зиёдаш чоп шудаанд.

Имрӯз Латофатбону нафақат ҳамчун рӯзноманигор, балки чун адибаи хушбаёну хушқалам ном баровардааст. Ҳикояҳо, таронаҳо, очеркҳо, шеърҳо менависад. Солҳои зиёд аст, ки дар матбуоти кӯдакон кор мекунад. Китобҳои бисёр дар назму наср ҳам барои наслҳои наврасу ҳам барои калонсолон навиштааст. Аммо китобаки «Сандуқчаи марворид»-ашро махсус қайд кардан даркор. Ин китобро адибаи соҳибзавқ ҳам барои волидайнӯ ҳам барои омӯзгорон ва ҳам барои мактабиён навиштааст. Ин сандуқча воқеан ҳам кони марворид аст. Ба касе чистон лозим бошад, чистон меёбад, бозӣ хоҳад, бозӣ меёбад. Дар ин китобча тезгӯяк ҳам ҳасту муаммо ҳам ҳаст, шеър ҳам ҳасту тарона ҳам ҳаст. Латофатбону ин «Сандуқчаи марворид»-ро се сол муқаддам ба хонандагони сершумораш тақдим карда буд.

Меҳоҳем, ки адибаи писандида ҳамеша сиҳату саломат бошад, сандуқчаҳои пур аз ганҷу гуҳари худро ба хонандагонаш тақдим кунад.

Соли 2000

Яккаҳон: Омада буд ба хона,
Издихом: Ёр-ёр-ёрон!
Яккаҳон: Кораш буд хобу хӯрдан,
Издихом: Ёр-ёр-ёрон!
Яккаҳон: Мегурехт аз кор кардан.

Издихом: Ёр-ёр-ёрон! – ва аз ҷӣ гуна байтгӯии яккаҳон касе парво надошт, аммо ҳайрати ман беандоза буд. Оқибат кӣ будани байтхонро фаҳмидам. Вай Амон ном як ҷавони аз ман ду-се сол калонтар буд. Овози ӯ маро ба солҳои бачагӣ бурд. Шояд панҷум – ё шашумхон бошам. Боре ман ҳам дар маросими арусиёрон иштирок доштам ва монанди ҳама «Ёр-ёр-ёрон» гӯён фарёд мезадам. Ин дам байтҳои яккаҳон тамом шуду чанд лаҳза бетартибӣ ба амал омад. Калонсолон якдигарро ба байтҳои ташвиқ мекарданд. Дидам, ки онҳо ба зудӣ ба хулосае намеоянд, бо кадом як қуввае бо овози баланд ва бурро ин байтҳоро хондам:

Дар тобистон Парвона,
Омада буд ба хона.
Кораш буд хобу хӯрдан,
Мегурехт аз кор кардан.
Мана аз ин хел одам,
Ба ҷамъият фойда кам.
Ҳама аз вай нохурсанд,
Дар ҳаққи ӯ мегӯянд,
– Танбалу ноқобил аст.

Касе ба байтхонии ман эрод намегирифт. Ман аз ин далер шуда он шаб аз манзумаи мазмунан бисёр ҳам хуби Мирсаид Миршакар «Қобил чист, ноқобил чист?» – дигар байтҳоро низ такрор мекардаму одамон баробар: «Ёр-ёр-ёрон» мегуфтанд. Ман дар дигар тӯйҳои арусиёрон низ «фаъолият»-и худро дар набудани яккаҳонҳо давом меодам, аммо он вақт намедонистам, ки дигарон низ байтҳоро аз забони ман кайҳо аз ёд кардаанду дар тӯйҳо меҳонанд.

Бо гузашти солҳо ман сирри тез аз ёд шудани ин шеърҳоро фаҳмидам. Аксар шеърҳои барои бачаҳо эҷод

кардаи устод Мирсаид Миршакар хеле ҳам содаву равон ба оҳанги мусикӣ доштани онҳост. Манзумаҳои «Мо аз Помир омадем», «Хобу барфу бод», «Федка» ва ғайраро бо ду–се бор хондан саросар аз ёд мекардем. Шеърҳои «Қаҳрамон мешавам», «Рост мегӯям», «Зимистон» аз сурудҳои дӯстдоштарини хурдтаракон мебошад. Ин шеърхоро хонда як қисми наслҳо додову бобо ва очаву момо шуданд. Ин шеърҳо дар оянда низ бисёр наслхоро ба камол мерасонад ва устод Мирсаид Миршакар як умр ҳамчун шоири халқ бо шеърҳои худ хизматашонро давом медиҳанд.

ЧАВОНИ ШАРМГИН

Рӯзе ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» чавони лоғари шармгине омад. Як варақ коғазӣ чоркатор назди ходими нисбатан калонсол гузошт. Ходим коғазро кушода ба навиштаҷоти он чашм давонд. Баъди ду–се дақиқа ба чавон рӯ оварду гуфт:

– Лавҳачаи бисёр хуб навиштаед. Кӯтоҳаки бамаънӣ. Ба рӯзномаи кӯдакон айнӣ муддаост.

Чавон аз таърифи ходим шармида сархам меистод. Суханҳои ходим хисси кунҷковии ҳамкоронашро бедор кард магар, ки варақ аз даст ба даст мегузашт. Ҳама ба ин чавони шармгин бо чашмони хайрхоҳ менигаристанд.

– Дари идораи мо ҳамеша ба рӯи шумо барин одамон боз аст, – гуфт ниҳоят ходиме, ки аввалин шуда лавҳачаи чавонро хонда буд. – Боз нависед, боз биёред. Мо шуморо интизорем, – гуфт.

Чавон миннатдорӣ изҳор карда рафт, вале аз паси ӯ сӯҳбати рӯзноманигорон тафсид:

– Дар рӯзномаи кӯдакон бояд ана ҳамин хел одамон кор кунанд, – гуфт ходими калонсол. – Лавҳачааш ягон калимаи зиёдатӣ надорад. Барои матбуоти кӯдакон одами таппатайёр.

– Ним саҳифа мақолачаашро хонда ин қадар баҳои калон надидед, гуфт яке аз ходимон. – Ҳоло намедонем, ки лавҳаро худ навиштааст ё каси дигар.

– Ин чавон ба ман хешбача намешавад, – каме дар қаҳр шуд ходими калонсол, – ман ҳаққи гапро мегӯям. Иншоияш

ва ғайра чамъ оварда шудаанд, ки шумо, бачаҳо аз ин хазина чӣ қадар, ки хоҳед, ҳамон қадар баҳра мебардоред.

Илова бар ин, Саидали Маъмур барои кӯдакон, хусусан хурдтаракон шеърҳои ширину равони зиёде навиштааст, ки онҳо дар китобҳои «Сӯзана», «Навоҳои гулдара», «Карчи харбуза» чамъ оварда шудаанд. Ватан ҳам хизматҳои шоистаи шоири маҳбуб Саидали Маъмурро бо мукофотҳои шоиста тақдир намуд. Ӯ барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи устод Рӯдакӣ, Шоири Халқии Тоҷикистон мебошад.

Соли 2004

БОЗ САНДУҚЧАҲО ОРЕД

Солҳои шастум аз ноҳияи Ғонҷӣ, аз номи духтараке, ки дар синфи шашум мехонд, зуд–зуд ба идораи рӯзномаи мо мактубҳо меомад. Ҳусни хати духтарак зебо, навиштаҳояш нисбат ба навиштаҳои ҳамсолонаш хубтар буданд. Дар саҳифаҳои рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») хабарчаҳо, лавҳачаҳои духтарак чоп мешуданд. Кормандони рӯзнома аз он шод буданд, ки иншои ин духтарак сол ба сол беҳтар мешавад, мавзӯҳои интихобкардаашро то дараҷае ба

талаботи ходимони рӯзнома мувофиқ менависад.

Солҳо гузаштанду духтарак мактаби миёнаро бо муваффақият хатм карда роҳи Душанберо пеш гирифт. Вай донишҷӯии факултаи журналистикаи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон шуд. Ӯ нағз мехонд, стипендияи ленинӣ мегирифт, дар маҳфилҳои адабӣ, чамъомадҳои гуногуни донишгоҳ фаълоне иштирок мекард. Соли аввали таҷрибаомӯзиро ӯ дар рӯзномаи дӯстдоштааш гузаронд, бо ходимони рӯзнома шинос шуд, идораи рӯзнома маъвои дили духтарак гардид. Ин рӯзномаро саҳт дӯст дошт, ҳамин ки вақти холие ёфт, сӯйи

ШОИРИ ҲИММАТБАЛАНД

Боре дар як мактаб гурӯҳе аз шоғир-
дони синфҳои боло дар бораи орзуҳои
ҷавонӣ, марому мақсади худ сӯҳбати гарму
ҷӯшоне доштанд. Наврасон қариб ба якдигар
навбат надода, ҳарф мезаданд. Майлу ҳавас,
орзуву умедҳо гуногун буданд. Яке аз духта-
ракони доир ба матлаби худ ин мисраъҳоро
хонд:

Ҷаҳди ман беш асту гардад бештар,
Нагзарад як рӯзи умрам бесамар.
Халкро аз хеш розӣ мекунам,
Худ ҷавонам, бар ҷавониам қасам.

Ин сатрҳо ба қалами шоири маҳбубамон Саидалӣ
Маъмур тааллуқ дорад. Ин сатрҳоро он замон навиштааст, ки
синну солаш аз синну соли мактабиёне, ки қалбашон аз орзуву
умед лабрез аст, андаке калон буд. Аниқ карда гӯем, он вақт
Саидалӣ Маъмур ҳамагӣ нуздаҳ сол дошт. Қасам ёд кард, ки
умре хидмати халқи азизаш, Ватани маҳбубашро мекунад, ба
нобиноён асо мешаваду ба раҳгумҳо машғала! Ҷӣ ҳиммати
баланду ҷӣ паймони ҷавонмардона!

Шоири дар аҳду паймон устувору камназир гуфта-
хояшро дар амал собит кард. Шеърҳои навишт, ки ба дилҳо
гармиву ҳарорат бахшиду дӯстиро қавитар кард:

Нарм будан, гарм будан баҳри дӯст,
Аз замини пурсаҳо омӯхтам.
Устувори зи кӯҳҳои диёр,
Ҷӯшро аз чашмаҳо омӯхтам.

Саидалӣ Маъмур бо эҷодиёти сермаҳсулаш адабиёти
муосирро ғановат бахшид. Беҳтарин шеърҳои дар китобҳои
«Заврақи умед», «Савганд», «Ҳамсолон», «Рози дарё», «Меҳ-
вар», «Толё», «Рӯҳи баланд», «Офтоби дил», «Решапайванд»

ҷолиби диққат аст. Агар дар мутбуоти кӯдакон чунин ҷавон-
ҳои хушқалам бисёр бошанд кор хеле осон мешавад, обрӯи
рӯзнома меафзояд, магар ин бад аст?..

Баъди чанд рӯз лавҳаи ҷавони шармгин чоп шуд. Ходи-
мони идора ҳангоми муҳокимаи шумораи навбатии рӯзнома
лавҳаро дар қатори мақолаҳои беҳтарин дохил карданд. Аз
байн рӯзҳои зиёде гузаштанд. Аммо аз ҷавони шармгин дигар
дараке набуд.

– Ҷавони таърифиатон намеояд, писханд мезаданд баъзе
кормандони идора ба ходими калонсол. – Бо як лавҳа
илҳомаш пир шуд?

Мисли баъзеҳо одами хира набудааст, – гуфт ходим дар
муҳофизати ҷавони шармгин. – Одамоне ҳастанд, ки як мақо-
лашон чоп нашуда дигарашро меоранд. Остонаи идораро
охурча мекунад.

Пас аз ду- се моҳ ҷавони шармгин «Морбоз» ном
ҳикоячае овард, ки ҳаҷман ба лавҳаи чопшудааш баробар буд.
Ин ҳикояча низ ба кормандони рӯзнома писанд афтод.

Даре нагузашта ҷавони шармгинро идораи рӯзнома ба
кор гирифт. Вай бисёр камгап буд. Баъзе ходимон фикр
мекарданд, ки корманди камгапу шармгин вақти ба шаҳру
ноҳияҳои ҷумҳурӣ ба сафар рафтан бо одамоне ҷӣ тавр муо-
милаю муносибат мекарда бошад. Аммо ходимон дар як
муддати кӯтоҳ фаҳмиданд, ки ақидашон нисбат ба ин кор-
манди нав нодуруст будааст.

Ҷавони шармгини ҳалим бо ҳалолкорию тартибу инти-
зомаш ҳусни тавачҷӯҳи кормандони идораро нисбат ба худ
кашид. Вай на аз он ҷавоне буд, ки аз рӯзҳои аввали фаъо-
лияти меҳнаташон шарм надошта қарибҳои пешин ба кор
меомаданд. Ҷӯи истиқомати ӯ нисбат ба ҷои истиқомати
ҳама кормандони идора хеле дур бошад ҳам, вале аз дигарон
пештар ба кор ҳозир мешуд. Хабару мақолаҳоро муддаои
табъи мудирони шӯъбаҳо ба чоп тайёр мекард. Ба хабару
мақолаҳо, лавҳаю фелетонҳо сарлавҳаҳои диққатрабо меёфт.

Маълум шуд, ки корманди нав ҷавони сӯҳбатгор буда-
аст. Вай дар бораи сафарҳои дар шаҳру ноҳияҳо, китобҳои
хондаш бо ҷӯшу хуруш сухан меронд. Зуд паррончак шудани
ҷавони шармгинро ҳамкоронаш пай набурданд. Вай аз

рӯзнамаи пешоҳангон ба рӯзнамаи ҷавонон парвоз намуд. Албатта, рафиқи хуб, корманди хубро аз даст додан барои ягон кас, барои ягон ташкилот кори хуб нест, аммо кормандони рӯзнамаи пешоҳангон аз омади кори ҳамқалами худ шод буданд, аз таълифоти хуби ӯ ифтихор доштанд. Охир вай дастпарвари рӯзнамаи онҳост, қаламаш дар ҳамин ҷо рост шудааст.

Ҷавони шармгини моро боз дар дигар ҷойҳо ба кор даъват карданд. Вай дар идораи рӯзнамаи «Тоҷикистони советӣ» (ҳоло «Тоҷикистони шӯравӣ»), нашриёти «Маориф» низ пурмаҳсул кор кард ва дар тӯли ин солҳо вай чун нависандаи соҳибзавқ, чун нависандаи дорои сабки хоси худ шинохта шуд. «Ситораи умед», «Маоши аввал», «Шабе дар Кабудҷар», «Дарди ишқ», «Дар орзуи падар» ном китобҳои ҳикоятӣ қиссаҳоиаш нашр гардиданд. Хонандагони тоҷик ин китобҳои адибро бо хушнудии зиёд истиқбол гирифтанд. Китобҳои ин ҷавон махсус барои кӯдакон навишта нашуда бошад ҳам, вале қариб дар ҳамаи қиссаҳои нависанда иштироки бачаҳоро мебинем. Шояд аз ҳамин ҷост, ки китобҳои ӯро хурду калон бо шавқ мехонанд.

Соли гузашта нашриёти «Советский писатель» қиссаҳои «Ситораи умед», «Дарди ишқ», «Дар орзуи падар»-ро дар шакли китоби алоҳида барои хонандагони умумииттифок нашр намуд. Бачаҳои азиз! Шумо, албатта, ин сатрҳоро хонда беихтиёр мепурсед, ки охир номи ин ҷавони шармгин кист?

Номи ин ҷавони шармгин Кароматуллоҳи Мирзо. Имрӯз ӯ нависандаи шинохтаю писандаи халқ аст. Асарҳои мақбули дилҳост. Дар айни замон вай сарвари нашриёти «Адиб» аст. Вақти сӯҳбат ӯ гуфт, ки ноширони мо бачаҳоро ҳамеша бо китобҳои бадеии пурмазмуну шавқовар таъмин мекунанд. Кӯшиш менамоем, ки дар замони иқтисодиёти бозоргонӣ нархи китобҳои кӯдакон арзон бошад, бо роҳбарони ҷумҳурият, депутатҳои халқ вохӯрда маслиҳатҳо мекунем ва чораҳо меандешем. Ҳар сол панҷоҳу як ғоизи китобҳои дар нашриёти «Адиб» ҷоп шударо китобҳои бачагона ташкил медиҳад.

Мирзо Турсунзода, Абдусалом Деҳотӣ, нависанда Сотим Улуғзодаро бо меҳру муҳаббати саршор ҷашн меги-ранд. Имсол барои нависандаи маҳбубамон Кароматуллоҳи Мирзо низ соли фаромӯшнашаванда аст. Синни мубораки вай ба шаст расид. Ин ҷашн барои мо, кормандони рӯзнамаи «Анбоз» низ хурсандии бузург буд. Охир Кароматуллоҳи Мирзо аввалин ҷакидаҳои ҳомаи худро дар ҳамин рӯзнама ҷоп кардааст ва ғаъолияти меҳнатнашро дар соҳаи матбуоти тоҷик аз ҳамин рӯзнама сар намудааст.

Мо, кормандони рӯзнама ифтихор дорем, ки замоне бо ин қаламкаши имрӯз дар сар то сари ҷумҳури ва берун аз ҳудуди он маълуму машҳур кор карда будем. Нависанда Кароматуллоҳи Мирзо бо қиссаҳои «Ситораи умед», «Шабе дар Кабудҷар», «Дарди ишқ» ва ғайра, романҳои «Дар орзуи падар», «Нишони зиндагӣ» ва ҳикояҳои бешумораи боғи адабиёти тоҷикро пурбор кардааст.

Асарҳои адаби рӯҳшинос ба мо дарси зиндагӣ, дарси ахлоқ, аз ҳама муҳимаш дар паҳнои ҳаёт хешро гум накардан ва мавқеъ доштани монро меомӯзаду талқин мекунад. Аз рӯйи қиссаи бисёр ҳам хуби Кароматуллоҳи Мирзо «Дарди ишқ» дар киностудияи «Тоҷикфилм» филми хеле ҳам таъсирбахше гирифта шуд, ки онро тамошобинони бешумор бо хурсандии зиёд пешвоз гирифтанд. Дигар қиссаҳои романҳои нависандаи маҳбубамон низ экранзебанд.

Дар рӯзҳои ҷашни даҳсолагии Истиқлолияти ҷумҳури дӯстдорони каломи бадеӣ боз шояди як хурсандии фараҳбахше гардиданд. Ба адаби маҳбубамон унвони баланд – Нависандаи Халки Тоҷикистон дода шуд. Ин қадриносии бузург нисбати меҳнати саҳти нависанда муҳлиси эҷодиёти Кароматуллоҳи Мирзоро беҳад шоду мамнун намуд.

Соли 2001

агар китоб аз ҳаёти бевоситаи худӣ бошад ин нуран алонур аст. Ин гуна китоб ба дили кӯдак бештар наздик аст. Ҳамсолони худро дар китоб дидан, бо онҳо баробар қадам задан, шарикӣ ғаму шодии онҳо будан кайфияти гуворост барои хонандаи наврас.

Агар имрӯз ҳақиқатан адабиёти кӯдакон ва наврасон вучуд наред, ҳамзабони мо – эронӣ махсус барои бачаҳо ин қадар китобҳои зебо ҷоп накарданд.

Имрӯзҳо дар мағзаҳои китобфурӯшӣ барои кӯдакон китоб пайдо кардан амри муҳол аст. Ҳамчунин роҳбари нашриёти «Адиб» фикри шуморо дар ин хусус доништан мехостем.

Имрӯз на фақат барои кӯдакон, балки барои калонсолон низ китоб баровардан душвор аст. Сабаби ин ба ҳама маълум, вазъи мураккаби сиёсӣ – иқтисодии мамлакат аст. Нархи қоғаз пай дар пай қимат мешавад. Барои як китобаки оддӣ сӣ– чил сӯм ҳарч кардан лозим меояд.

Кӯдак ба ин нарх китобро чи тавр меҳарад? Мо ҳам наредонем, ки ба ин дараҷа дандоншикан шудани нархи қоғаз ба кӯдакон чӣ тавр китоб барорем. Умед аст, ки ҳукумати ҷумҳурӣ ғами кӯдакони худро меҳӯрад. Вазъияти имрӯза ҳамеша чунин наредонад. Аз пайи шаби тор ҳамеша субҳ меамад.

– Шумо дастпарвари рӯзномаи кӯдакон ҳастед. Фаёлияти рӯзноманигориву адабиатон аз идораи рӯзномаи «Анбоз» оғоз ёфтааст. Орзумандем, ки дар озмуни мукофоти ба номи Рӯдакӣ ғолиб оед.

Соли 1992

МУКОФОТИ АМАЛ

Имсол мо даҳсолагии истиқлолияти Тоҷикистони азизро бо комёбиҳои меҳнатӣ, бо обод кардани шаҳру ноҳияҳо, хониши хубу аъло, хулоса, ҳар кас аз рӯи ҳиммату лаёқати худ истиқбол гирифт.

Имсол инчунин ҷашнҳои як қатор адибони мамлакатмон буд. То имрӯз ҳалқи дӯстдори илму фарҳангамон садсолагии шоир Муҳаммадҷон Раҳимӣ, навадсолагии шоирон

АЗ ПАСИ ШАБ СУБҲ МЕДАМАД

Дар ҳуҷраи шӯъбаи адабиёт ва санъати рӯзномаи «Анбоз» бо марди ҳалиму нармағфтор рӯ ба рӯ нишаста сӯҳбат доштем. Ман мӯйҳои мошӯ биринҷӣ ӯро, ки ба ҷеҳрааш нуру таровати нав зам карда буданд, назоракунон суҳанҳои мошӯнидам. Ӯ бо ғурутани доимӣ бо сари андаке ҳам ҷашм ба тиреза дӯхта ҳарф мезд. Ҳангоми ҳикоят гоҳо ба шавқ меомад, дастонашро андаке ба ҳаракат мебаровард, вале бо ҳамон тамкину виқор тақаллум дошт...

Қариб сӣ сол пеш аз ин дар як кулбаи ҳамина рӯзномаи кӯдакон, ҳарду нишаста кор мекардем, ходими адабӣ будем. Ҳамсӯҳбати ман он солҳо ҷавони газгӯшти нозук буди мӯйҳои катронӣ дошт. Он вақтҳо аз имрӯза низ бештар шармгину ботаҳаммул буд.

Мо ғориғ аз кор дар бораи китобҳои хондамон, қарамонҳои асарҳо дуру дароз сӯҳбат мекардем. Китобҳои калонҳаҷро хонда ба вачд меомадем, ба муаллифони онҳо қонил мешудем, ки чунин китобҳои калонҳаҷми шавқоварро чи тавр навишта бошанд. Аз байн солҳои зиёд гузаштанд дар рӯзномаҳои ҷавонону калонсолон ҳам аз нимаи дуоми солҳои ҳафтодум то имрӯз асарҳои калонҳаҷми ӯ: қиссаҳои «Ситораи умед», «Шабе дар Қабудҷар», «Дарди ишқ», «Дар орзуи падар», «Нишони зиндагӣ» паси ҳам ҷоп шуданд.

Ин қиссаҳо яке аз дигаре шавқовартар буданд. Дар ин қиссаҳо маҳорати нависандагии Қароматуллоҳи Мирзо тақмил меёфт. Қиссаҳо хонандагон бо хурсандӣ истиқбол мегирифтанд. Доир ба ходиса, воқеаҳои қиссаҳо, қарамонҳои онҳо дар байни хонандагон, омӯзгорон, адабиётшиносон баҳсу мунозираҳои пурҷӯшу хурӯше барпо мекардид.

Ҳамина тавр, Қароматуллоҳи Мирзо бо асарҳои дили хонандагон наздики худ дар байни хосу ом бо меҳри зиёде пазируфта шуд. Инак, Шӯрои илмии факултаи филологияи Донишқадаи давлатии омӯзгории ба номи Қандил Ҷӯраев ва ҳаёти эҷодии нашриёти «Адиб» китоби Қароматуллоҳи Мирзо «Дар орзуи падар»-ро ба гирифтани мукофоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар соли 1992 пешбарӣ карданд. Ин китоб қиссаҳои «Дар орзуи

падар», «Шабе дар Кабудчар», «Дарди ишқ» ва чандин ҳикояи тозаи нависандаро дар бар гирифтааст.

– Кароматуллоҳ, шуморо оид ба ин хушхабар – ба мукофоти олий пешниҳод шудани китобатон табрик мегӯем.

– Ташаккур.

– Гӯед, ки барои ба арсаи адабиёт омадани шумо омӯзгорони ин фан ҳиссае доранд?

– Ҳар касе, ки қадам ба арсаи адабиёт мегузорад бояд, ки истеъдоди модарзодӣ дошта бошад. Агар чунин истеъдоди табиӣ набошад, бо ҳазор маслиҳату роҳнишондиҳӣ асари ба дили халқ наздик офаридан амри муҳол аст.

Дар мактаб ҳар як китоби бадеии ба дастам афтодаро бе ягон супориши муаллима мехондам, лаззат мебурдам. Як чиз–ним чиз навиштани ман ба назари муаллимони адабиётам ачиб менамуд. Китобдӯстию ба дарсҳо нағз ҷавоб доданам албатта ба омӯзгорон писанд буд ва аз ин ҷиҳат ба ман меҳри зиёде доштанд.

– Аввалин навиштаҳоятон дар кучо чоп шуданд?

– Бори аввал дар бораи боғи мактабамон хабарча навиштам. Он дар рӯзномаи «Анбоз» собиқ «Пионери Тоҷикистон» чоп шуд. Дар зери хабарча ному насаби худро дида аз шодӣ ба куртаам намеғунҷидам. Чанд рӯз дар мактаб гӯё қаҳрамони ҳақиқӣ будам. Ба кучое наравам, ҳаммак–табонам маро ишоракунон ба якдигар нишон медоданд: «дар рӯзнома ана ҳамин бача хабар навиштааст. Дар зери хабар ному насабаш навишта шудаанд...

– Китоби шумо дар озмун ба мукофоти махсус барои адабиёти бачаҳо пешниҳод шудааст. Сабаби инро андаке бошад ҳам барои хонандагони сершумори рӯзномаамон шарҳ медиҳед?

– Сабаби асосии ин қаҳрамонҳои китобҳои мананд. Қариб дар ҳамаи қиссаҳоям қаҳрамонҳои асосӣ кӯдакону наврасонанд. Ҳар касе, ки повестҳои «Дарди ишқ», «Дар орзуи падар»–ро хондааст инро ба хубӣ мефаҳмад. Дар ин асарҳо қаҳрамонони асосӣ кӯдаконанд. Вале ман дар ин қиссаҳо нисбат ба бачагон дида ба волидони онҳо таъсир расондан меҷӯям, зеро ки бахту саодати кӯдак, тартибу интизоми ӯ ба падару модар вобаста аст.

Сабукрафторию бемасъулияти калонсолон кӯдаконро бадбахт мегардонад.

Бо мисоли мушаххас гуфта метавонед, ки асарҳоятон бо роҳи рост рафтани баъзеҳо ёрӣ расонд?

– Ба ман боре аз суди ноҳияи Ленин миннатдорӣ изҳор карда гуфтанд, ки қиссаи «Дар орзуи падар» барои аз хона–вайронӣ ҳалос шудани чанд нафар ҷавонон ёрӣ расондааст. Ман чӣ тавр, вукӯъ пайвастанӣ воқеаро доништан хостам. Гуфтанд, ки ба чанд нафар зану шавҳарони ҷавон, ки аз якдигар ҷудо шудан мехостанд қиссаи «Дар орзуи падар»–ро супорида хоҳиш кардем, ки бодикқат бихонанд ва баъди понздаҳ рӯз омада фикрашонро изҳор намоянд. Воқеан ҳам онҳо ба суд омада аз сабукфикрии худ узр пурсиданд ва барои мустаҳкам кардани оила аҳду паймон бастаанд...

– Дар пешравиӣ эҷодиёти адибони ҷавон тақдирчунбон лозим мегӯянд. Шумо дар ин бора чи гуфтан мехоҳед?

– Агар навиштаҳои адибони ҷавон аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва банду басташ сазовори диққат бошад ҳеҷ кас садди роҳи онҳо нахоҳад шуд, чизи нағз хоҳ–нохоҳ ба дилҳо роҳ меёбад. Ҳеҷ кас пеши равшаниро баста наметавонад. Барои ҳар кас тақдирчунбони ҳақиқӣ ҳуди ӯст. Агар адиби ҷавон як қиссаҷаеро навишта «то чоп нашавад наменависам» гуфта шинад, аз вай бӯи умед нест. Ба нависанда захираи эҷодӣ лозим, яъне каллаи вай пур аз мавзӯҳо бошад. Барои ин қаламкашро лозим ки ҳаёти халқро нағз донад, бо маҷрои зиндагии ҳаррӯза баробар қадам ниҳад.

– Ҳангоми асарнависӣ фикр мекардед, ки барои яке аз онҳо сазовори мукофот мегардед?

– Мукофотгирӣ барои асарҳоям ба гӯшаи хотирам ҳам наомадааст. Як хурсандии хонандаи оддӣ аз асарҳоям барои ман беҳтарин мукофотест.

– Қисме аз адибон мегӯянд, ки адабиётро барои кӯдакону калонсолон тақсим кардан нашоуд?

– Асари нағз барои хурду калон баробар аст.

– Агар ҳамин тавр, пас мафҳуми «адабиёти кӯдакон ва наврасон» чӣ маънӣ дорад?

– Бача ҳар як китоби ба дасташ афтодаро мехонад ва мувофиқи фаҳмиши худ маъниҳои онро дарк мекунад, вале

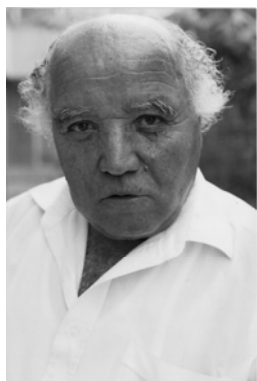
кӯдакону наврасон суруда мешавад. Ин шеър ба шоир Диёрӣ шӯҳрати зиёд ва маҳбубият ба вучуд овард. Диёрӣ то имрӯз барои насли наврас шеърҳои бисёре навишта бошад ҳам, вале муҳлисони эҷодиёташ ўро пеш аз ҳама бо шеъри «Пахта, пахта, чон пахта» мешиносанд ва дӯсташ медоранд. Шеърҳои ӯ бо обу ранги бадеияш, фаҳмову равонияш зуд ба дили кӯдакон роҳ меёбад.

Эй, шӯхшамол аз кучой,
Хур– хур ту вазон ба сӯи мой.
Худ– худ чӣ ачаб тарона созад.
Ин муждаи нав равзона созад.
Тут бачахӯрак шудааст, куку,
Ваҳ тутпазак шудааст, куку.

Китобҳои шоир Диёрӣ: – «Баҳори меҳнат», «Гулҳои ҳаёт», «Қалам», «Дар меҳмонии пионерон», «Барги сабз», «Кӯли булӯрин», «Баҳори орзу», «Шоҳини вафодор» ва ғайра китобҳои дӯстдоштаи бачаҳо, хусусан хурдтаракон гардидааст.

Соли 1994

КИТОБЕ, КИ ҲАМА МЕХОНАНД

Чанд сол пеш мо, се нафар кормандони «Анбоз» дар яке аз мактабҳои ба идораамон наздик ба бачаҳо дарс медодем. Вазъият душвор, ҷумҳурии ноором буд, аммо кӯдакон сарфи назар аз номусоидии шароит дар тамоми давраи замони олами худро доранд. Олами онҳо олами пур аз зебоӣҳост, олами пур аз меҳру вафо, олами тозаву озода онҳо хушбахтанд ва ғӯё ҳеҷ гуна ғаму ташвиш надоранд. Шӯҳиҳо мекунанд, бозиҳо мекунанду менозанд.

Дар яке аз танаффусҳои калон чор– панҷ нафар хонадагони синфи шашумро дидам, ки саргарми баҳсу мунози-

марғубу пурҷозиба ба пеши дидагони мо симои Ватани азизро бо тамоми зебоӣҳояш ҷилвагар месозад, нақҳати гулу гиёҳ–ҳояшро ба димоғ меорад. Қалби касро шодию хурсандии беандоза фаро мегирад. Ҳамаи ин бешак ҷозиба ва қудрати шеъри шоир аст.

«Пири гулфурӯшон» ном шеъри шоири маҳбуб Мӯъмин Қаноатро, ки аз шаш мисраъ иборат аст, хондем. Дар ин шаш мисраъ шоири сеҳрофарин шукӯҳу бузургӣ ва зебоӣҳои Ватани азизро ғунҷонда тавонистааст.

Бачаҳои азиз! Мо дар ин ҷо танҳо бо як шеъри шоир Мӯъмин Қаноат ба таври хеле мухтасар шинос шудем. Эҷодиёти ин устои сухан баҳри беканорест. Достонҳои «Мавҷҳои Днепр», «Китобҳои захмин», «Падар», «Шоир ва шоҳ», «Тоҷикистон исми ман» ва дигар ашъори шоир боғи адабиёттамонро рангу бӯи тоза ва баракат бахшидааст. Хизматҳои бузурги шоирро халқу Ватанаш сазовор қадр кардаанд. Мӯъмин Қаноат Шоири халқии Тоҷикистон, дорандаи ҷоизаҳои давлатии Иттиҳоди Шӯравӣ ва давлатии ба номи Рӯдакӣ мебошад. Вай дар байни халқи худ на фақат ҳамчун шоир, балки ҳамчун ходими намоёни ҷамъиятӣ маълуму машҳур аст. Эҷодиёти шоир шӯҳрати адабиёттамонро дар ҷаҳон боз ҳам афзунтар намудааст. Ашъори пурбуранги ўро бисёр халқҳои дунё ба забони модарии худ меҳонанд.

Соли 2002

«ТИР ТО ҲОЛ ДАР ПАЙКАРИ МАН»

Моҳи январӣ соли чорӣ сини мубораки яке аз адیبони кӯҳансоли ҷумҳуриамон шоир Абдучаббор Қаҳҳорӣ ба ҳаштод расид. Зодгоҳаш шаҳри Конибодом. Ӯ дар ҷавонӣ чанд муддат насли наврасро сабақ омӯхтааст. Дар ривочу раванги матбуот ва нашриёт хизматҳои шоиста кардааст. Иштирокчи Ҷанги Бузурги Ватанӣ мебошад. Корнамоиҳои ҷангию меҳнати ӯро Ватан бо нишонҳои «Байрақи Сурхи Меҳнат», «Ҷанги Бузурги Ватанӣ» (дараҷаи якум) се «Нишони Фахрӣ» ва ҷандин медалу ифтихорномаҳо тақдир намудааст. Шоирӣ халқии Тоҷикистон, дорандаи ҷои ба номи А.Фадеев мебошад.

– Муаллими азиз, гӯед, ки чаро ва чӣ тавр шоир шудед?

– Худ беҳабарам, ки чӣ тавр шоир шудам. Ҷаминиашро медонам, ки ба дарси адабиёт шавқу ҳаваси зиёд доштам. Меҳостам, ки нисбат ба дигар ҷанҳо дарси адабиёт бештар бошад. Муаллим ҳар рӯз аз ман пурсаду шеърҳои азёд кардаамро хонам. Албатта, шеърхониву шеърдӯстиам якбора худ аз худ ба амал наомадааст. Меҳри шеърдӯстиву шеърпарастиро пеш аз ҳама модарам ханӯз ба мактаб нарафта дар дили ман бедор карда буд. Модарам Қурбонбиро аҳли деҳа ҳамчун зани босаводу бомаърифат мешинохтанд. Вай вақти иҷрои тамоми корҳои хона бо овози пасту форам шеър замзама мекард. Бисёр шеър медонист ва гоҳ-гоҳ шеър менавишт. Духтарони хоҳишманди маҳалларо савод меомӯхт. Дар бачагӣ шеърҳои зиёдеро аз забони вай азёд кардам.

– Ғайр аз модар дар шоирӣ кӣ роҳнамову мушкул-кушоятон буд?

– Дар шеърфаҳмиву шоирӣ марди панҷакентӣ – язнаам Абдучаббор Ашӯров бароям маслиҳатгару раҳнамо буд. Вай дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории шаҳри Душанбе ҳамроҳи Боқӣ Раҳимзода, Носирҷон Маъсумӣ, Тилло Пӯлодӣ кор мекард. Ба толибилмон қоида ва қонунҳои назмро меомӯхт. Бо таҳаллуси Маҳзунӣ шеър менавист. Маънии калимаҳову байтҳоро ба ман ва шогирдонаш бисёр хубу фаҳмо маънидод мекард. Аксар вақт фориг аз кор «Шоҳнома» меҳонд. Ин

– Ака, магар саволу ҷавоб ба русӣ аст? – пурсид шарик-дарсат Насим.

– Намебинед, гроб! – Фазлиддин сӯи тобути насронии ман ишора кард. Тобут ба кадом миллат мансуб бошад. Мункару Накир ҳам бо забони ҳамон халқ саволу ҷавоб мекунанд.

Гуфтугӯи эшонро шунида диламро ваҳм пахш кард. Ҷамин замон маро ба қабристон мебаранду дар як гӯри чуқур бо тобут меғуронанд. Ана баъд ҳаққонӣ маросими саволу ҷавоби Мункару Накир дар забони русӣ сураат мегирад. Кошкӣ мани мискин ин забонро хуб донам.

Алқисса, дар сари қабри барои ман канда шуда, тобутамро оварданд. Хушбахтона, ғайри ҷашмдошти ман маро чун насронӣ ҳамроҳи тобут ба қабр нагузоштанд, балки ҷасади азият кашадаамро аз тобут берун оварданду дар айвони қабри мусалмонӣ гузоштанд.

Оҳ, бо «оброӯю иззат» ба гӯр рафтан ин қадар мушкилу душвориҳо доштааст.

Соли 1983

ШҶҲРАТИ ЯК ШЕЪРИ ШОИР

Яке аз шоирони кӯҳансоли тоҷик Болтақул Диёрӣ, ки умре барои кӯдакон шеър менависанд, дар шаҳри Самарқанд зиндагӣ мекунанд. Аввали солҳои сиюм «Пахта, пахта, ҷон пахта» ном шеъре навиштанд, ки онро то ханӯз пиру барно азёд медонанд:

Пахта нею тиллоист ин,
Роҳатбахши моҳост ин,
Ҳосилхезу зебост ин,
Ниҳолаш чун гулдаста.

Ҳар вақте ин мисраҳоро ба хотир меорем, симои эҷодкори он Болтақул Диёрӣ пеши дидагонамон ҷилвагар мешавад. Агар ҳуди шоирро ёд кунем, беихтиёр шеъри «Пахта, пахта, ҷон пахта» ба хотирамон мерасад. Ин шеър ҳоло низ ҳамчун яке аз таронаҳои беҳтарин дар васфи пахта аз тарафи

мусалмонро, ки хангоми дар шаҳрҳои ғайридин маҳбус буда- нам ҳам аз дин нагаштаро инак, бо тобути насронӣ мегӯро- нанд? Ман бо доду фарёди худ шӯри қиёмат доштам, вале садон маро касе намешунид. Нолаву шевани ман беҳуда буд. Агар хешовандон хай-хай нагӯянд, қариб ҳасади мани бечо- раро бе ҷаноза ба лаҳад гузошта меомаданд...

Чӣ хуш, ки хешовандон саҳт истодагарӣ карданд ва касе сӯи масҷид шитофта, ҷанд нафар зоҳидонро баҳри ҷаноза- гузорӣ бо худ овард. Шукр, ки маро бе ҷаноза намегӯрон- даанд, гӯён дар дил шодӣ мекардам. Маро андаруни тобути насронӣ дида гуфтанд, ки мо дар тобути кофирон мусалмонро ҷаноза намехонем. Аз нав ҷанд нафар сӯи масҷид давиданд. Баъди хеле фурсат ҳасади мурдаи мани сарсонро аз тобути русӣ гирифта дар тобути мусалмонӣ андохтанд. Хайрият ин дафъа зоҳидон нагуфтанд, ки мурдаро аз нав бишӯед. Хулоса, бо сад азоб маросими ҷанозаи мани пас аз маргаш ҳам саргардон иҷро карда шуд. Дар дил шукрона мекардам, ки маро бо расму русуми мусалмонӣ мегӯронанд, аммо хурсан- диам барвақт будааст. Ҳамин ки расму оини ҷаноза поён ёфт, ҳасади сарсонӣ маро боз аз тобути мусалмонӣ гирифта ба тобути насронӣ гузоштанд. Ҳамин тавр рӯз бегоҳ мешуду ҳеҷ не, ки ҳасади маро ба қабристон бибаранд. Медонистам, ки амалдорони узви Ҳизби Коммунистиро пас аз марг бо тобути русӣ ба қабристон мебаранд, аммо ман на амалдораму на узви ҳизб. Ҳатто касе ба узвият маро қабул кардан ҳам намехост. Худам ҳам ин орзуро дар гӯшаи хотир надоштам. Аз ин лутфу марҳамати эшон, ки пас аз маргам арзонӣ доштанд, дар ҳайрату таъҷуб будаму марги «меҳрубонӣ»-атон, ки бо ҳамин «тантана» гӯрондан хоҳед, мегуфтам. Гурӯҳе дар маро- сими мотам омадагон, ки аз рӯзи дароз рост истодан дилгиру шалпар шуданд, пас рафтанд. Дар каноре Раҳим Ҳошим, Фазлиддин Муҳаммадиев ва шарикдарсат Насим, боз ҷанд нафари дигар аз тӯл кашидани маросими дафн дилтангона рост меистоданд. Фазлиддини зарофатгӯ вазъияти дилгирку- нандаро андаке сабук кардан хоста, шӯҳӣ мекард:

– Мункару Накир ҳам ҳоло асабӣ шуда «Черт побери, опаздываете»- гӯён нишастагистанд, – гуфт.

марди шариф ба ман ду ҳадяи қимматбаҳо бахшид, ки онҳоро то имрӯз чун гавҳараки ҷашм нигоҳ медорам.

– Агар бемалол бошад ин ҳадяҳоро мегуфтед. Донистанаш барои хонандагони «Анбоз» ҳам шавқовар аст.

– Ин ҳадяҳо «Намунаи адабиёти тоҷик», «Девони Абулқосим Лоҳутӣ» ном китобҳо буданд. Ман аз ин китобҳо як олам маънӣ бардоштам, забон ва тарзи баён омӯхтам. Ана ҳамин одаме, ки ба ман ҷунин ганҷи қимматбаҳоро ҳадя карда буд, афсӯс, ки дар рӯзҳои аввали Ҷанги Бузурги Ватанӣ соли 1941 ҳалок шуд.

– Худи шумо ҳам иштирокчиин ин ҷанги даҳшатбор будаед. Мегӯянд, ки ҳоло ҳам гӯё дар пайкари шумо тирӣ душман ниҳон аст?

– Соли 1942 ҳамин ки синнам ба ҳаждаҳ расид, ман ҳам ба ҷанг рафтам. Китоби «Намунаи адабиёти тоҷик»- ро бо худ гирифтам. Дар лаҳзаҳои оромӣ шеърҳои бузургони адабиё- тамонро меҳондам. Ашъори онҳо қалби маро гарм мекарданд. Хусусан шеърҳои шайх Саъдии Шерозӣ ба ман дарси матонату мардонагӣ меомӯхт. Ин китоби пурарзиш, ин ҳадяи бароям муқаддас на фақат ба ман дарси мардиву шучоат омӯхт, балки дар яке аз набардҳо маро аз ҳалокшавӣ нигоҳ дошт...

– Аҷиб аст, муаллими мӯхтарам, кошкӣ аёнтар баён мекардед.

– Дар ҷанг ин китоб дар борхалтаи ман буд, ки онро бардошта мегаштам. Рӯзе тирӣ душман ба борхалтаам омада заду китобро сӯроҳ карда ба пайкари ман гузашт. Тир баъди ба китоб задан суръаташ суст шуда ба пайкарам расид. Ба шарафи ин китоб зинда мондам. Ҳамон тир ҳоло ҳам дар пайкари ман ниҳон аст. Китоби муқаддас низ ҳам чун шаҳиди зинда ҳамеша бо ман аст. Баъдҳо ман бахшида ба ин қиссаи аҷибу ғариб достоне навиштам ва бо маслиҳати ҳамқаламон онро «Шаҳиди зинда» номгузорӣ кардам.

– Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ наشري рӯзномаи бачаҳо «Пионерии Тоҷикистон» – ҳоло «Анбоз» қатъ гардида будааст. Пас аз ҷанг ҷопи дубораи он гӯё бо ташаббуси бевоситаи шумо сурат гирифтааст ва худ сармуҳарририи онро ба зимма доштаед.

– Рӯзномаи «Пионерии Тоҷикистон»-ро пас аз ҷанг на ман, балки дигар журналистон ҷопашро боз ба роҳ мондаанд, вале аз оғози солҳои панҷоҳуми асри гузашта бо тавсияи Комитети комсомоли Тоҷикистон дар ин рӯзномаи кӯдакону наврасон кор мекардам. Ҳамчун сармуҳаррири он мекушидам, ки мазмуну мундариҷа ва сифати рӯзнома бехтар гардад. Он солҳо дар идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» адибони аз ҷанг баргашта Воҳид Асрорӣ, Рачаб Амонов кор мекарданд. Шоири ботаҷриба Сухайлӣ Ҷавҳаризода низ дар ҳамин идора адои вазифа доштанд. Мо дар назди идора маҳфили адабӣ ташкил карда будем. Ба маҳфил устод Сухайлӣ Ҷавҳаризода роҳбарӣ мекарданд. Адибон Бобо Ҳочӣ, Файзулло Ансорӣ, Хуршеда Отахонова ва дигар адибони ҷавон дар машғулиятҳои маҳфил ғаёлона иштирок мекарданд. Зуд-зуд доир ба мавзӯҳои гуногун озмунӣ шеърро ҳикояхоро мегузарондем. Аз шаҳри Бухоро Гулҷеҳра Сулаймонӣ, аз шаҳри Хучанд Пӯлод Толис, аз ноҳияи Орчоникидзеобод (ҳоло Ваҳдат) Болта Ортиқзода бо аввалин навиштаҳояшон худро ба хонандагонашон муаррифӣ мекарданд. Бояд гуям, ки «Пионери Тоҷикистон» ба рушду равнақи эҷодиёти адибони номбурдаам мавқеи бузург дорад. Бехтарин навиштаҳои эшон дар ҳамин рӯзнома ҷоп шудааст.

– Дар матбуоти бачаҳо кор карда чаро як умр барои онҳо шеърҳо нанавиштед?

– Борҳо аз бузургони адабиёт шундаем, ки барои кӯдакон навиштанро кори хеле ҳам душвор ҳисобидаанд. Аз тарафи дигар адибон мавзӯҳои барои худ хеле ҳам наздикро доранд. Ман, ки иштирокчиӣ Ҷанги Бузурги Ватанӣ ҳастам, бештар мавзӯи ҳарбӣ-ватандӯстӣ диққати маро ба худ мекашад. Бисёр шеърҳоро дostonҳоям дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ бахшида шудаанд.

– Вақтҳое шуда буд, ки аз баҳри шоирӣ бароед?

– Ҳангоми кор дар нашриёт аз баъзе ҳамқаламони худ барои китобхояшонро дар вақташ ҷоп карда натавоништан гилаву чингила, таънаю маломат, суханҳои талху тунд ва ҳатто таҳқиромез шундаам. Бо вучуди ин аз ҳамаи онҳо миннатдорам, чунки таънаю сарзанишҳо маро водор кард, ки ҳар як асарамро аз аввалааш бехтар нависам.

Ҳарчӣ бошад ҳам, дар пиронсолӣ хурсанд будам, ки аз ин ҷаҳон бе ному нишон намеравам. Китобхоямро аҳли маънӣ меҳонанаду ёде аз ман мекунанд. Парвардигори олам азобҳои он дунёро ба ман дар ҳамин дунёи фанӣ дод. Дар маҳбасҳо дар ҳамин хусус фикр мекардам. Намедонистам, ки бар ивази кадом гуноҳоям ин қадар азоб мекашам. Барои ҳамин дар гуруби умрам бовар доштам, ки Офаридгорам ҳамаи дарҳои ҷаннатро ба рӯям боз мекунад, зеро ман беғуноҳам, агар андаке гунаҳгор бошам, ба ивазаш дар зиндонҳои ҷаҳони фанӣ ҷабру шиканҷаҳои афзунро аз сар гузаронидам. Акнун бо хоҳири ҷамъу дили беғам рост ба бихишт меравам. Ранҷу озорҳои кашадам оқибат роҳат мешаванд. Аз ҳама чиз розиву қаноатманд будам. Ҳар лаҳза аз Офаридгорам илтиҷо доштам, ки дар яке аз рӯзҳои сабзу хуррами баҳори оламоро маро аз дори фано ба дори бақояш фириштад. Умрам ҳам қариб ба як аср дакка зад. Меҳрубонии соҳибам ҳамин қадар будагист. Медонистам, ки ҳалқам пок аст. Дар яке аз беғохирӯзи баҳори гулбез бандагиро ба ҷо овардам. Рӯхам ҳар лаҳза сӯи ҷаннатулмаъво парвоз кардан меҳост. Ҳамин замон роҳати ҷовидонӣ насибам хоҳад шуд...

Э, ҷони падар! Кошкӣ намерудам, ранҷҳои дар он дунёи фанӣ кашадам назди азобҳои рӯҳие, ки пас аз ҷашм пӯшидан ба сарам омад, ба як пул ҳам намеарзад. Баъди бандагиро ба ҷо оварданам маъмурияти улуми Тоҷикистон нақшаи маросими дафни бандаро кашиданд.

Гуфтанд, ки домолло Зехнӣ қариб дар тамоми соҳаҳои филологияи тоҷик хизмати арзандае кардааст. Бояд мо ўро бо иззату иқдоми зиёд дафн бикунем, то рӯҳаш шод шавад. Қарор доданд, ки тобути маро болои мошин гузошта, бо тантана аз кӯчаҳои шаҳр гузаронида, ба қабристон баранд. Ман ҳамаи ин гуфтугузorro мешунидам, сад таассуф, ки аз қудрати сухан гуфтан маҳрум будам. Афроди мутасаддӣ аз паи супориш рафтанд. Хайрият, ғассоли овардаашон марди ҷусту ҷолоки ҳалолкор будааст, ки пайкарамро беозор шуст. Пас тақфин карда маро ба тобут гузоштани шуданд. Ана дар ҳамин ҷо дуд аз димоғам баромад. Тобути бо матои сурх зебу зиннат дода омода буд. Наход ҷасади мани мискинро дар тобути насронӣ мегузоранд? Маро, аҳли мадрасаву мӯъминӣ

Он рӯзҳо тамоми рӯзномаҳо ғайр аз «Пионери Тоҷикистон» ба моҳ бароварда шудани стансияи автоматиро тахминан чунин навишта буданд: «Стансияи автоматӣ дар моҳ нарма нишаст». Рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» ба ҷои «нарма» калимаи «беозор»-ро кор фармуда буд.

Ана ҳамин хел одам буд бобои Зехнӣ! Аз ҳар калимаи бечо дар қаҳр мешуда аз ҳар як калимаи дар ҷояш кор фармудашуда беҳад шод мегашт. Ба идораи рӯзномаҳо омада камбудихои забониву услубии рӯзноманигоронро мегуфту аз комёбихояшон хурсандӣ изҳор мекард.

Устод Зехнӣ то охири умр (қариб наваду сесолагиаш) дар Институти забон ва адабиёти Академияи илмҳои Тоҷикистон кор кард. Ба қарибӣ аҳли ҷамоатчиғии пойтахт садсолагии зодрузи ин олими барҷаста ва фидоии илму маданияти Тоҷикистонро ҷашн гирифт. Бисёр олимону шогирдон дар бораи фазилату хусусиятҳои хосаи ин марди начиби хоксору ҳалолкор хотироти бою ибратбахши худро ҳикоят карданд.

Соли 1991

МАКТУБ АЗ ОН ДУНЁ

Салом, писарам Фарҳодҷон! Ту, ки бо сабаби тӯи духтарат дар маросими дафни ман иштирок надоштӣ, хостам тафсилоти ин маросими «аҷоибу ғароиб»-ро бинависам, зеро дар ин дунёву дар он дунё агар дарди дилатро ба касе нагӯиву хап гардӣ, пора-пора шудани қалбатро пай намебарӣ. Медонӣ, ки падари сарсахтат чандин сол умри ҷавониашро дар «дорулахлоқҳо»-и шӯравӣ гузаронида азобҳои кас накашидаву нашунидаро ҷашида, пири фартут шуда ба хона баргашта буд. Бо марҳамати Худо пардаи рӯсиёҳии «душмани халқ» аз ҷеҳраи ман баринҳо барафканда шуд. Синну солам ба як ҷо расида бошад ҳам, қалам ба даст гирифтам ва қадри имкон ба кор часпидам. Барои ҷавонони эҷодкор китобҳо навиштам. Шоирони навқаламу омӯзгорон аз китобҳоям баҳра мебурданд. Ман инро бо ҷашми худ дида шод мегаштам. Афсӯс ки айёми бехтарин шабоб дар зиндонҳо зоеъ рафт, вагарна барои ҷавонон китобҳои зиёде таълиф мекардам.

– Имрӯз бисёр наврасон ба мошиншӯию аробакашӣ, хариду фурӯш машғуланд. Инҳо ҳар лаҳза аз одамон таънаю маломат мешунаванд. «Ояндаи онҳо чӣ мешуда бошад?» – бехтарин сухани калонсолон дар шаъни «бизнесмен»-ҳои хурдсол чунин аст. Устод, Шумо дар ин хусус чӣ гуфтан мехоҳед?

– Вазифаи аввалиндараҷаи кӯдак, албатта, хондан аст, вале аҳволи иқтисодии бисёр оилаҳо хароб аст. Равғанро ёбанд ғуштро намеёбанд ва ҳоказо. Дар бачагии мо ҳам, ки зиндагӣ чандон гуворо набуд, кӯдакон бо хариду фурӯш машғул мешуданд, аммо рӯзи дароз не. Ду соат-се соат. Аз дарс мондан мумкин набуд. Бо меҳнати ҳалоли худ як сӯм – ду сӯм ёфта бори рӯзгорро сабук кардан хуб аст, вале боз такрор мекунам, ба «бизнес» рӯзи дароз машғул шудан мумкин нест. Вазифаи якум хондан аст. Инро падару модарон набояд фаромӯш кунанд.

– Барои чӣ қисми зиёди бачаҳои имрӯза ба китобхонӣ майл надоранд?

– Тамоми меҳру муҳаббати худро ба намоишҳои телевизион бахшидаанд. Онҳо намедонанд, ки аз рӯи як китоби нағз намоишҳои дуру дароз ба навор мегиранд, ки баъзеашонро аз ойинаи нилгун моҳҳо тамошо кардан мумкин.

– Доир ба рӯзномаи «Анбоз» чӣ гуфтан мехоҳед?

– Хурсандам, ки «Анбоз» анъанаҳои хуби деринаро давом медиҳад. Мехоҳам, ки он зуд-зуд ҷоп шавад. Мактабиён мисли пештара ба воситаи хаткашонҳо дар хонаҳои худ бемалол гирифта мутолиа намоянд. Мисли пештара ба идораи рӯзнома даста-даста мактубҳои бачаҳо оянд. Ин мактубҳо барои боз ҳам хубу пурмазмун шудани рӯзномаи «Анбоз» сабаб мешавад.

– Муаллими азиз мехоҳам, ки ҳамеша сиҳат, саломат бошед, тири дар пайкараатон буда азобатон надихад.

Ташаккур.

Соли 2004

ДИЛАФРЌЗ ИКРОМЌ: – «БО ПАДАР ФАХР ДОРАМ!»

Бачаҳои азиз! 20– уми сентябри соли чорӣ ба зодрӯзи яке аз шахс– тунҳои адабиёти муосири тоҷик, устод Ҷалол Икромӣ 90 сол пур мешавад. Романҳои «Шодӣ»–ву «Ман гунаҳкорам», «Духтари оташ»–у «Дувоздаҳ дарвозаи Бухоро»–ю «Тахти вожгун», «Саргузашти Сафармаҳсум»–у (бо ҳамроҳии Ҳабибулло Назаров), «Зоғҳои бадмур», «Хатлон»–у «Гули бодом», қиссаҳои «Ду ҳафта», «Тирмор», «Аз Маскав чӣ овардӣ?», «Зӯхро», «Ҷавоби Муҳаббат», «Ситора», «Тори анкабут»,

пйсаҳои бисёру ҳикояву очеркҳои бешумор, чандин филм–номаҳои ин адаби сермахсул ва устои сухан боғи адабиёт–тамонро пуртаровату сермева гардондааст.

Ҷалоли Икромӣ соли 1909 дар шаҳри Бухоро таваллуд шуда, соли 1993 дар шаҳри Душанбе вафот кардааст.

Ба қарибӣ бо духтари нависанда Ҷалол Икромӣ – шарқшинос Дилафрӯз Икромӣ вохӯрда доир ба баъзе лаҳзаҳои ҳаёт ва эҷодиёти нависанда сӯҳбат доштам:

– Хоҳари азиз! Духтари нависандаи бузург будан чи эҳсосоте дошта бошад?

– Вақти дар синфҳои поёни хонданам ба ин сарфаҳм намерафтам. Андак калон шуда фаҳмидам, ки ман духтари нависандаам. Ифтихор доштам, ки падарам нависанда аст ва меҳру муҳаббатам нисбати падар меафзуд.

– Муносибати ҳамсинфон бо шумо чӣ гуна буд?

– Муомилаву муносибати ҳамсинфон бо ман як хел набуд. Яке ба ман бо ҳавас менигарист, ки духтари нависандаи номдор ҳастам. Дигаре ҳасад мебурд, ки барои ҳамин муаллимон ба ман «рӯбинӣ» карда баҳои «аъло» мегузоранд, аммо ман аз чизе парво надоштам. Аз он хурсанд будам, ки духтари «оддӣ» нестам. Дар оғӯши ҳаёлҳои ширин саёхат мекардам.

маданият хизмати арзандаву босазое кардааст. Дар солҳои аввали инқилоб дар рӯзномаву маҷаллаҳои тоҷикӣ бисёр шеърҳои тарғиботиву ташвиқотӣ навиштааст. Дар солҳои инқилоби маданӣ дар мубоҳисаҳои, ки оид ба забони тоҷикӣ, алифбо ва қоида, қонунҳои шеърӣ тоҷик баргузор мегардид, ғаёлона иштирок мекард, дар матбуот мақолаҳои пурарзише менавишт.

Туракул Зехнӣ яке аз аввалин шахсонест, ки барои синфҳои ибтидоӣ ва миёна китобҳои дарсӣ навиштааст. Китоби дарсии «Омӯзиш», ки барои синфҳои ибтидоӣ ҳамроҳи Вадуд Маҳмудӣ навишта буд, соли 1928 чоп шудааст. Ин китоб он солҳо барои саводнок шудани кӯдакон аҳамияти калоне дошт. Дар ҳамон сол (1928) китоби дигари устод Зехнӣ «Сарфи забони тоҷикӣ»–ро хонандагони бешумор бо хурсандии бузург истикбол гирифтанд.

Сарбози инқилоби маданӣ соли 1933 бо ҳамкориҳои забоншиносон Лутфулло Бузургзода, Б. Ҳочизода барои хонандагони синфҳои сеюму чорум китоби дарсии забони модарӣ навиштааст, ки дар соҳаи маорифи халқ дастури бағоят муҳиме ба шумор мерафт.

Ҳамаи асарҳову китобҳои бобои Зехнӣро ном бурдан амри муҳол аст. Китоби устод Зехнӣ «Санъати сухан», ки аз тарафи нашриёт чандин маротиба чоп шудааст, барои тамоми шоирону адабиётшиносони тоҷик манбаи гаронбаҳост. Китоби дигари устод «Суханварони сайқали рӯи замин» (бо иштироки Садрӣ Саъдиев) дар бораи шуарои Самарқанди бостонӣ, ки дар давоми қариб дувоздаҳ аср зиндагӣ кардаанд, ба омӯзандагони адабиёти классикӣ маълумоти қиматбаҳо медиҳад...

Дар яке аз рӯзҳои моҳи феввали соли 1966 устод ба идораи «Пионери Тоҷикистон» хеле хушҳол омад. Дар он рӯзҳо бори аввал дар ҷаҳон аз тарафи олимони шӯравӣ радифи замин ба моҳ бароварда шуда буд. Мо гумон кардем, ки устод аз ҳамин навигарии бузург, ки дар соҳаи илм ба вучуд омад, хурсанд аст, аммо ба зудӣ фаҳмидем, ки хурсандии устод аз як калимаи рӯзномаи мо будааст, ки нисбат ба тамоми рӯзномаҳои ҷумҳурӣ дуруст кор фармудам.

– Дигар хел калимаҳоро нодуруст кор нафармудаем? – пурсид яке аз ходимон.

– Агар ҳамаи мақолаҳои рӯзномаатонро кас бодикқат хонад хатоҳо ёфт мешаванд, – посух дод мӯйсафед. – Масалан дар як мақолачаи рӯзномаи шумо чунин ҷумларо хондам. «Ба вай гап фаҳмондан амри маҳол аст».

– Кучои ин ҷумла хатост, устод? – дафъатан пурсид ходиме, ки ҳамин ҳоло луқма дода буд.

– Дар ин ҷо калимаи «маҳол» бемавқеъ аст, – фаҳмондан хост пирамард. – Маҳол(л) – маҳал(л) мавзеъро ифода мекунад. Масалан, «корвон баъди ду рӯз дар маҳалли мувофиқ ҷой гирифт». Ҳол он ки «маҳол» – и дар рӯзномаи шумо ҷоп шуда ба маънои «номумкин», «имконнопазир» омадааст, ки ин хатои авфнопазир аст. Ба ҷои «маҳол» «муҳол» навиштан лозим буд. Ҷӣ тавре, ки мебинед, маъноҳои калимаҳои «маҳол» – у «муҳол» тамоман дигар – дигаранд...

Он рӯз мӯйсафед боз чанд калимаҳоро, ки рӯзнома-нигорон хато менависанд, маънидод кард ва шакли дурусти онҳоро ном бурд. Аз ҷумла номи ноҳияи «Қумсангир» хато аст ва тамоми матбуот ин номро хато ҷоп мекунад, – гуфт мӯйсафед. Шакли дурусти ин калима Қумсангил – кум – санг – гил.

Баъди рафтани меҳмон сӯҳбати мо чанд дақиқа дар бораи ҳамин пирамарди барнодиди хирадманд давом кард.

– Офарин ба ин мӯйсафед, ки синнаш қариб ба ҳаштод расида бошад ҳам, ба идораҳои рӯзномаҳо рафта хатоҳои моро мефаҳмонад, – мегуфт яке.

– Хайрият чунин шахсоне ҳастанд, ки, – илова кард дигаре, – ҳар як калимаи нафаҳмидаамонро аз ишон мепурсем ва онҳо бедареғ ба мо ҷавоб медиҳанд...

Бачаҳо! Албатта, шумо кӣ будани ин мӯйсафедро доништан мехоҳед. Номи ин мӯйсафед Тӯракул Зехнӣ мебошад. Яке ўро устод меҳонаду, дуҷумӣ муаллим мегӯяд, сеҷумӣ домулло меномад, лекин аксари ҷавонон ўро дар ғайбаш бо як ҷаҳон меҳру муҳаббат ва навозиш «бобои Зехнӣ», «Зехнӣ – бобо» меномиданд.

Бобои Зехнӣ аз аввалин касонест, ки рӯзҳои нахустини ташкилѐбии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои равнақи илму

– Дар чандсолагӣ бо асарҳои падаратон ошно шудед?

– Дар хурдсолӣ баъзе лаҳзаҳои асарҳои падарро аз забони худӣ ў ва модарам шунида будам, аммо аз синфи нӯҳум сар карда китобҳои падарамро бодикқат меҳондаму меомӯхтам. Дар синфи нӯҳум муаллими адабиёт ба ман фармуд, ки доир ба романи «Шодӣ» назди аъзоѐни махфили адабӣ маърӯза кунам. Ин супоришро ба гуфти омӯзгорон бо сарфарозӣ иҷро карда ба таҳсину офарини онҳо сазовор гардидам.

– Асарҳои падарро аз рӯи китоб меҳондед ё аз дастнавис?

– Дастнависҳои падарамро ман ба ҷопи машина бурда месупоридам ва баъди ҷоп хонда хатоҳояшро ислоҳ мекардам.

– Падар дар бораи асарҳои ҳанӯз нанавиштаашон бо шумо маслиҳат мекарданд?

– Маслиҳат кардан одати доимиашон буд. Ҳатто мақолаву маърӯзаҳои ба ягон муносибат (съезду пленумҳои нависандагон) навиштаашонро низ бароям хонда, фикри маро мепурсиданд.

– Аз кадом китоби падар норозиед?

– Аз романи «Тахти вожун».

– Чаро?

– Ин роман ба сегонаи машҳур «Духтари оташ», «Дувоздаҳ дарвозаи Бухоро» дохил мешавад. Ба назари ман «Тахти вожун» аз ҷиҳати сужети тасвири воқеаҳо ба романҳои ҳозир баён кардам дар як поя нест. Шояд китоби охири сегонаи таърихӣ, ки ҳаҷман хеле калон аст, андаке бошад ҳам падарамро хаста карда буд.

– Оё дар ягон китоби падар образи шумо тасвир ѐфтааст?

– Ростӣ, ки мушоҳида накардам. Шояд ин кас донанд (ба шавҳараш, адабиётшноси бузург, академик Муҳаммадҷон Шакурӣ рӯ меорад. Аз нақли устод низ маълум шуд, ки он кас ҳам ин чизро зери мушоҳида нагирифтаанд). Аммо дар романи «Ман гунаҳкорам» образи модарам дар симои яке аз қаҳрамонҳои асар – Сурайё тасвир ѐфтааст. Инро баъзан худӣ падарам ҳам боифтихор ѐдрас мекарданд.

– Падар одатан кадом вақт асарҳояшонро менавиштанд?

– Падарам субҳгоҳон хеста ба кор шурӯъ мекарданд. Шабона барвақт меҳобиданд. Қисми зиёди асарҳояшонро дар озоишгоҳу хонаҳои эҷодӣ навиштаанд.

– Падар ғайр аз корҳои эҷодӣ боз чӣ хел машғулиятҳо доштанд?

– Падарам палавпази моҳир буданд. Палавро бо чордоруяш: мурчу зираву кароқоту мавизу нахӯд хело бомазза мепахтанд. Азбаски ҳудашон ин таоми шоҳонаро бисёр ҳам дӯст медоштанд, пухтаниро низ ба таври аъло омӯхта буданд. Илова бар ин, падарам ширинҳои миллиро дӯст медоштанд, зуд–зуд дасту остин барзада ҳалвои чормағздор мепахтанд. Ҳар гоҳ, ки ҳумори ҳалвои чормағздор мегирад, садҳо афсӯс меҳӯрам, ки ин ҳунари падарро наомӯхтаам...

– Падар рӯзҳои охири умри худ чӣ орзу доштанд?

– Аз ҳудо илтиҷо мекарданд, ки умрашонро даҳ соли дигар дароз кунад. Дар дилашон орзуи ҳавасҳои зиёде буд. Чандин китобҳои дигар навишта ба хонандагон тақдим кардан меҳостанд. Мутаассифона, ин орзуҳо амалӣ нагашт...

(Баъди бисёр суратҳои устод Ҷалол Иқромӣ ва аҳли оиларо тамошо кардан пурсидам):

– Ин ду писараки зебо кӣ бошад?

– Ин писаракони дӯстрӯ набараҳои мананд. Азизҷони ҳафтсолаву Ҷалолхони панҷсола. Ба хоҳири падарам номашро Ҷалол мондам. Бобокалонашон барин маҳбуби дилҳо шаванд.

– Ташаккур барои сӯҳбати самимӣ.

– Ба шумо ҳам ташаккур!

Сентябри соли 1999

БОБОИ ЗЕҲНӢ

Рӯзе вақти пешин чанд нафар дар ҳучраи шӯъбаи маънавиёти рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» нишаста чой менушидем. Дарро «тиқ–тиқ садо дода мӯйсафеди нуронии коматбаланде даромад. Ҳама ба истикболаш бархостем. Баъди салому алейк аз ҳолу аҳволаш

пурсон шудем. Вай ба курсӣ нишаста нафасашро андаке рост карду ба шиква даромад.

– Шумо, ҷавонҳои бемехред, мани пирро хабар намегиред, ҳама беҳавсалаед. Боз мани пираки назди шумо омадам.

– Гилятон сад фоиз дуруст аст, устод, – узр пеш овард яке аз ходимонамон.

– Мо ҳақиқатан камҳавсалаем. Бубахшед моро, устод.

– Қорам бисёр бошад ҳам, гоҳ– гоҳ рӯзномаи шумоёнро низ аз назар мегузаронам, – гуфт мӯйсафеди меҳмон. – Набераам Фаршедҷон обуна аст.

Мӯйсафед лаҳзае хомӯш монда ду– се култ чой нӯшиду суҳбашро давом дод.

– Рӯзномаи шумо барои хурдсолон бошад ҳам, нисбат ба рӯзномаҳои калонсолон хатояш кам. Ин бисёр хуб. Воқеан ҳам, бояд забони рӯзномаи кӯдакон тозаву ширин ва беҳато бошад, зеро кӯдак забонро баъди хонаву мактаб аз рӯзномаи шумоён меомӯзад.

Мо, ходимони рӯзнома аз суҳбашро пирамард шод шудем. Хурсанд будем, ки нисбат ба рӯзномаи калонсолон кам хато доштаем.

– Лекин баъзе калимаҳои оддиро хато навиштани рӯзноманигорон кори афвнопазир аст, – гуфт меҳмон.

– Устод, бовар дорем, ки ходимони «Пионери Тоҷикистон» хатои афвнопазир накардаанд, – бо ғустоҳӣ гуфт яке аз кормандон.

– Шумоҳо низ беҳато наед, – чун одати доимиаш бе ҳеҷ рӯбинӣ суҳбати меронд мӯйсафед. – Дар як лавҳачаи ҳамкорони шумо ба ҷои «фуромад» «фаромад» навишта шудааст ва ин калима чандин бор такрор меёбад.

– Эҳ, устод кирои воҳима набудааст– ку, – гуфт боз ҳамон ходими ғустоҳ – «фаромад» навишт ҷиё «фуромад» навишт чӣ, ҳар дуяш як гап.

– Не, фарзанд сахв мекуни, – гуфт мӯйсафед. – Калимаи фуромад – ин, яъне фуруд омадан аст. Аммо «фаромад» гуфтани гап нест. Мутаассифона, дар аксари рӯзномаҳо ва ҳатто дар асарҳои бадеӣ низ ба ҷои калимаи «фуромад» калимаи тамоман нодурусти «фаромад»– ро менависанд.

Боре Нозирчон Бохирӣ дар ҳалқаи дӯстон буду аз кадом як рӯзнама шеър мехонд. Аз қиёфааш муълум буд, ки шеър ба таъъаш писанд наафтод. Рӯзнамаро рӯи миз партофту бо алам гуфт:

Шеър мурду шоир ҳам,
Чӯрабою Нозир ҳам.

Синни мубораки дӯсти азизи мо Нозирчон Бохирӣ ба ҳафтад расид. Фархунда бод ин чашн. Умри дароз бинӣ, дӯсти меҳрубон. Офарин ба туву бар хомаи мушкинрақамат!

Соли 2010

БУЗУРГӢ БА АҚЛ АСТ, НА БА СОЛ

Соли 1955 пас аз хатми мактаби миёна ба факултаи филологияи Дорулфунуни шаҳри Самарқанд дохил шудам. Қатори ҳамсолонам Фарҳод ном ҷавоне мехонд, ки синнаш нисбат ба мо ҳафт-ҳашт сол калон буд ва аз ин рӯ, мо ба ӯ «акаи Фарҳод» гӯён мурочиат мекардем. Дар ғайб ӯро баъзе «писари душмани халқ» меномиданд. Падари ӯ домулло Зехнӣ буданд, ки аз бадарға баргаштаанд. Акаи Фарҳод айёми тобистон вақти имтиҳонсупорӣ ману шарикдарси хеле пешқадам Атоҳон ва рафики дар сидку сафо беназираи

Хайридинро таклиф мекарданд, ки ба боғашон оем. Мо ин таклифро бо ҷону дил мепазирuftем, зеро боғи ҳамсабақамон дар як ғӯшаи зеботарини шаҳри Самарқанд – Боғи Майдон воқеъ буд. Ҳар сӯ нигарӣ, ангурзору анҷирзор, марғзору гулзорҳо аз шарафи наҳри Оби Раҳмат дар нашъунамост. Гӯё ҳафт дари ҷаннат аз ҳамин ҷо во мешуд.

Дар суфае нишаста, дарс тайёр мекардем, ки дар назари мо вай шохсуфаи бошукӯҳи хубтарину зеботарин менамуд. Атрофи суфаро оби зулоли ҷӯйча давр зада, сӯи ҳавз медавид. Ҳавои атрофу акноф ҳамеша мӯътадил буд. Вақти танаффус

раанд. Наздиктар рафта ба сӯҳбаташон ғӯш додам. Онҳо дар бораи китобҳои хондашон ҳарф мезаданд. Писараки нисбат ба ҳамсолонаш ҳароби қадбаланд бо ҷӯшу хурӯш дар бораи кадом як бузи афсонавӣ нақл мекард. Ба зудӣ фаҳмидам, ки суҳан оид ба китоби Равшани Ёрмуҳаммад «Шоҳбузи сафед» меравад. Бача боисрор мегуфт, ки ягон нафар аз рафиконаш ин хел китоби аҷоибу ғароиб надорад. Худи ӯ низ то имрӯз ҷунин китоби шавқоварро нахондааст. Пас китобҳои адибон низ андаке бошад ҳам, дар лаҳзаҳои мушкилтарин дунёи кӯдаконро мунаввар мекардааст.

Ман аз баҳси бачаҳо беҳад хурсанд шудам. Охир онҳо доир ба китоби дӯсти бисёр ҳам азизу наздики ман, нависанда Равшани Ёрмуҳаммад ин қадар бо меҳру муҳаббат гап мезаданд.

Воқеан ҳам ин китоб, яъне «Шоҳбузи сафед», ки сенздаҳ сол аз ин муқаддам ҷоп шуда буд, ба зудӣ китоби дӯстдоштаи мактабиён гардид. Албатта, ҳикояҳои китобро нависанда дар солҳои гуногун навиштааст. Хондани танҳо як ҳикояи ин китоб «Шоҳбузи сафед» ба кас чӣ қадар ҳам хурсандиву хуш-ҳолиҳо меорад. Чӣ хуш, ки ҳикояҳои дигари китоб аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва шавқоварӣ аз ҳикояи «Шоҳбузи сафед» заррае ҳам камӣ надоранд. Меҳру муҳаббати касро нисбат ба табиати кишвар, зебоӣҳову мавҷудоти он ва албатта, ба шахси нависандаи дақиқназари хушбаён зиёд мекунад. Ҳикоеҳои ин китоб яке аз дигаре хубтару беҳтаранд. Яке дигареро гӯё пурра мекунанд. Мавзӯи ҳамаи ҳикояҳои китоб аз ҳаёти деҳот мебошад. Албатта, ин бесабаб нест, зеро Равшани Ёрмуҳаммад зодаи деҳот аст. Овони бачагиаш дар кӯҳу адирҳо гузаштааст. Олами пурҷозибии деҳот: парандаву ҷаранда, набототу дарахтон барои ӯ аз кӯдакӣ ошноост. Ҳамаи ин ҷиз-хоро нависандаи маҳбуби мо бо истеъдоди хуби модарзодии худ рӯи коғаз оварда ба хонандагони худ ҳадя кардааст. Дар охири китоб навишта шудааст, ки он барои хонандагони синни болои мактабӣ мебошад, аммо ман баҳси хонандагони синфи шашумро медидам. Пас китоби «Шоҳбузи сафед» на фақат барои хонандагони синфҳои болои мактаб, балки барои ҳама будааст.

Пас аз нашри китоби «Шоҳбузи сафед» китобҳои дигари Равшани Ёрмуҳаммад аз қабилӣ «Чашма», «Зулмот ё худ саргузашти аҷоибу ғароибӣ Қаламак», «Қиссаи шаҳри бечон ё худ саргузашти духтари бофанда», «Қиссаҳои буду набуд...» ва ғайра дастраси хонандагон гардиданд.

Бачаҳои азиз! Нависандаи маҳбубамон Равшани Ёрмуҳаммад бароямон ғайр аз ҳикояҳову қиссаҳои марғуб навиштан боз як кори хубе доранд, ки ин ҳам ба манфиати шумост. Чанд сол пеш он кас чандин адибонро, ки барои бачаҳо асарҳо менависанд чамъ карда маслиҳат оростанд ва нашриёти шахсии худ «Афсона»-ро ташкил доданд. Алҳол ин нашриёт барои кӯдакон низ чандин китобҳо баровард. Орзу мекунем, ки нашриёти бо нияти нек ташкил кардаи он кас обод шаваду пулашон бисёр гардад ва китобҳои адибони кӯдаконро бепул чоп кунанд.

Соли 2002

ХОТИРАИ ОНҲО АБАДИСТ

Аввалҳои солҳои сиюми асри гузашта аз шаҳру ноҳияҳои гуногуни тоҷикнишини Осиёи Марказӣ дар пойтахти тозабунёди Ҷумҳурии Тоҷикистон – шаҳри Душанбе адибони ҷавон чамъ омада зеро роҳбарии устодони баркамоли адабиёт Садриддин Айни, Абулқосим Лоҳутӣ, Аҳмадҷони Ҳамдӣ, Абдулвоҳиди Мунзим кор ва эҷод мекарданд. Яке аз он ҷавонҳои эҷодкор Абдусалом Дехотӣ буд. Вай ҳамроҳи адибони боистеъдод Мирзо Турсунзода, Ҷалол Иқромӣ, Сотим

Улуғзода, Мирсаид Миршакар ва дигарон дар як саф барои равнаку адабиёти муосир ва фарҳанги халқамон, тараққиёти матбуоту радио миёнро маҳкам баста хидмат мекард.

Дар маҷаллаву рӯномаҳои он давр шеърҳову мақолаҳои публисисти, мақолаҳои илмӣ-оммавии ӯ аз ҳаёти намоён-дағони адабиёти классикиамон пайваста чоп мешуданд. Чаки-

Шумо чон нақхонда, як мавзӯи қиссаи хубро дар ҳикояи хурд гунҷонда, бардошта омадед...

– Акнун чӣ кор кунам? – пурсид муаллиф.

– Акнун ҳикоятонро гирифта ба хона мебаред. Ду моҳ ба шумо вақт медиҳем. Ба мавзӯ ғӯта зада, қиссаи хуберо, ки дар маҷалла чоп кардан арзад, менависед.

– Шумо бо ман шӯҳӣ мекунед? – Бовараш наомада гуфт дӯсти қаламаш. Ман то ҳол қисса нанавиштаам.

– Акнун, ки вақташ омад, менависед, – гуфт бо қиёфаи ҷиддӣ Нозирҷон. – Шӯҳӣ намекунам, самимона мегӯям. Шабзиндадориро шавад: «Нобурда ранҷ, ганҷ муяссар намешавад».

Хонандаи азиз меҳодад бидонад, ки оё муаллифи ҳикоя аз ӯҳдаи хоҳиши Нозирҷон баромад, ё не? Бо хурсандӣ мегӯям, ки дӯсти қаламкаш бо муваффақият аз ӯҳдаи хоҳиши хеле ғамхорона ва оқилонаи дӯст баромад. Қиссаи ӯ «Ҷасорат» дар чанд шумораи маҷаллаи «Машғал» чоп шуд. Муаллифи ин қисса Ҳабибулло Имомӣ аст.

Шоир Нозирҷон Боҳирӣ дар давоми кори бисёрсолаи худ дар маҷаллаи «Машғал» нисбат ба дӯстони ҳамқаламаш, хусусан ба ҷавонон барои суфта шудани хомаи онҳо ғамхорӣ зиёде кардааст. Вақти қимати ҳешро сарфи таҳриру тақмили навиштаҳои дӯстон кардааст.

Баъзе ҳамқаламон гоҳо шикоятмез мегӯянд, Нозирҷон Боҳирӣ шоири тавоно, вале афсӯс, ки кам шеър менависад. Мухлисони ашъораш ба чакидаҳои хомааш ҳуморӣ мешаванд. Албатта, гилаи дӯстон беҳуда нест, аммо дӯстонаш медонанд, ки ҳар як шеър писанди ӯ намешавад. Гоҳо як шеърро ӯ рӯзҳо не, моҳҳо менависад. Нисбати худ серталаб аст. Ҳар як мисраъ ҳар шеър, то аз қаъри дилаш ғавворазанон набарояд, наменависад.

Ба ғӯши даҳр ҳар ҳарфе, ки мегӯям, садои туст.

Ба бозори адаб ҳар он чӣ меорам, матои туст,

Қаломан қаломан оддӣ не, аз пораҳои туст.

Баҳои шеъри ман з– ин рӯ баробар бо баҳои туст.

Ман аз ту сарфароз, эй дил!

воҳӯрда, мегӯяд, ки дар ҳикоя ҳамаи ҳодиса ва воқеаҳоро тасвир накардаӣ. Бел Кауфман аз суҳанони ношир меҳандад ва мегӯяд, ки ман дар ҳикояи худ ҳама чизро гуфтам. Ин аввалин ҳикояи ман аст. Аз ин пеш чизе нанавиштаам.

– Пештар нанавишта бошӣ, акнун менависӣ. Дар асоси ин ҳикоя роман навиштан мумкин аст.

Адиба мепиндорад, ки ношир ўро масҳара мекунад...

Қисса кӯтоҳ, ношир адибаи ҳаваскорро аз касби омӯзгорӣ озод карда, якуним сол ҳар моҳ маош медиҳад, то ки ў ҳикояашро ба роман табдил диҳад. Бел Кауфман бомуваффақият аз ўҳдаи ин супориш мебарояд ва романи ў «Ба боло, бо нардбоне, ки поён мебарад» ба бисёр забонҳои дунё чоп мешавад.

Ман ин сатрҳоро хонда, пеш аз ҳама адабиёти классикимонро ба хотир овардам. Бисёр адибони бузурги адабиётмон бо амри шоҳу вазир дostonҳову қиссаҳои олиҷаноб навиштаанд. Оё имрӯз ҳам адибе ё худ ношире бошад, ки ҳикояи адиби навкорро хонда бигӯяд: – «Қўра, ту дар ин ҳикоят чизҳои асосиро нагуфтай. Дар асоси ин қисса ва ё роман навиштан мумкин».

Вақте ки ман ин саволро худ ба худ додам, дар мадди назарам пеш аз ҳама симои аксар ҷиддиву аксар хандони шоири ширинкалом, марди закиву зариф Нозирҷон Боҳирӣ ҷилвагар шуд.

Боре назди ў як дӯсти ҳамқалам ҳикояе овард. Нозирҷон Боҳирӣ он вақт дар маҷаллаи «Машғал» котиби масъул буд. Вай ҳикояро бодиккат хонда, ба муаллиф дуру дароз назар афканд. Дар дили муаллиф гулгула афтод. «Ҳикояи навиштаам маълум, ки ба ў писанд наомад», фикр мекард нависандаи навкор. Ҳозир варақҳоямро ба дастам меқапонаду «ҳикоят сазовори чоп нест» мегӯяд.

Аммо ин тавр нашуд. Нозирҷон ҳикояро назди муаллиф гузошта гуфт:

– Чизи нағзро арзон мефурӯшед.

Муаллиф бо ҳайрат сӯи Нозирҷон менигарист.

– Ин ҳикоя не, ин қисса, – гуфт ў, – шумо мавзӯе, ки бори як қиссаи хубро дорост, дар шакли ҳикоя навиштаед. Хонанда бисёр чизҳоро, ки аз ҳикояи шумо умедвор мешавад, нест.

даҳои ҳомаи ин адиби ҷавон мардумро ба бунёдкорӣ, аз худ намудани илму дониш тарғибу ташвиқ мекарданд. Мақолаҳои адабии Деҳотӣ барои омӯхтани таърихи адабиёти ғании халқамон хизмати босазое мекарданд. Дар тамоми соҳаҳои ҳаёти илмиву адабӣ ва фарҳангии ҷумҳуриамон нақши қалами Абдусалом Деҳотӣ мушоҳида карда мешуд.

Шеърҳои шоир бо забони хеле ҳам содаву ширин ва пуробуранг навишта шудаанд. Бастакорони тоҷик ба бисёр шеърҳои Абдусалом Деҳотӣ оҳангҳои гӯшнавозу дилнишин эҷод кардаанд, ки онҳоро имрӯз ҳам мо бо майли том мешунавему лаззат мебарем. Аммо шеърҳои беҳтарини худро Абдусалом Деҳотӣ барои шумо, бачаҳои азиз навиштааст. Шеърҳои «Булбулакони боғи дониш», «Баррачаи ман», «Фирӯзачон хобидааст», «Модари меҳрубони ман» на танҳо шеърҳои дӯстдоштаву писандидаи шумо, балки шеърҳои барояшон хеле ҳам азизи бобоҳову бибиҳоятон низ мебошанд.

Яке аз хизматҳои бузурги Абдусалом Деҳотӣ навиштан ва тартиб додани «Луғати русӣ–тоҷикӣ» мебошад, ки адиби мумтоз солҳои зиёди умри азизашро сарфи ин кори бисёр ҳам муҳиму аммо хеле ҳам дандоншикан кардааст.

Бачаҳо! Эҷодиёти ин адиби бузургу номдор дар куллиёти панҷчилдаи осори ў, ки нашриёти «Ирфон» онҳоро солҳои 1965–1966 ба таърих расондааст, чамъ оварда шудаанд. Дар ҷилди якум шеърҳои шоир, дар ҷилди дуюм асарҳои драмавии адиб, дар ҷилди сеюм асарҳои насрӣ, дар ҷилди чорум тарҷу–маҳо ва дар ҷилди панҷум мақолаҳои бисёр ҳам пурарзиши Абдусалом Деҳотӣ чамъ оварда шудааст.

Бачаҳои азиз! Ин китобҳоро шумо аз китобхонаҳои шаҳриву ноҳиявӣ пайдо карда метавонед. Бо эҷодиёти ин адиби пурқору пухтакор шумо шинос шуда фикр мекунад, ки ин қадар асарҳоро Абдусалом Деҳотӣ камаш дар муддати сад сол навиштааст, вале дар амал ў ҳамагӣ панҷоҳ сол умр дидааст. Эҷодиёти пурқимату пурбаракаташ гувоҳи медиҳад, ки шоир, нависанда, драматург, олим Абдусалом Деҳотӣ ҳар лаҳзаи умри хешро барои тараққиёти адабиёту фарҳанги халқаш сарф намудааст.

Соли 2001

ХИЗМАТИ САДСОЛА КАРД

Боре дар яке аз мактабҳо омӯзгори фанни забони модарӣ ва адабиёт аз ман хоҳиш кард, ки хунарнамоии кӯдакони санъатдӯстро бубинам. Толори на он қадар калон пур аз бача. Ҳама баробар гап мезаданд, кӣ чӣ мегуфт, фаҳмида наметавонистам. Маҷлисоҳ занбӯрхонаро мемонд.

Муаллим ишора кард, ки дар қатори пеш гузарам, вале ман дар байни кӯдакон нишастанро афзал донистам. Саҳна равшан буд, лекин фарши онро тозаю озода наруфтаанд. Он ҷо як парча пахтаи чиркин, бучули калоне, симҳои зангзадаву донаки шафтолу ва боз ҷиҳое ба ҷашм намерасид.

– Ҳамааш айби муаллимон, – аз дил гузаронидам ман, – агар ба ягон бача мегуфтанд, ин чизҳоро гирифта мепартофт. Дар як канори саҳна мизу ду курсӣ меистод. Ин вақт писараке дар саҳна пайдо шуду ба курсӣ нишаст ва коғазӣ лӯлапечи дар дасташ бударо кушода рӯи миз гузошт. Сипас ба навиштан ё нақшакашӣ машғул шуд. Аммо ақли вай ҳам нагирифт, ки чизҳои партови дар рӯи саҳна хобидаро чинда ба гӯшае партояд.

Дар ин асно сурудхонон боз як писарак ба саҳна баромад. Вай назди рафикаш омада кори ӯро лаҳзае аз назар гузаронда, рӯ ба тамошобинҳо овард ва сурудхониро давом дод. Ӯ ҳар лаҳза бинӣ боло мекашиду бо нӯги остинаш оби димоғашро пок мекард. Тамошобинон аз ҳаракатҳои вай меҳандиданд. Сипас ҳам шуда бучули калонро аз рӯи саҳна ба даст гирифт ва хурсандона дуру дароз тамошо карду ба кисааш андохт.

Кисааш аз бисёрии чиз чун хӯрчин овезон буд. Яке «майда– чуйда»–ҳои дигари дар рӯи саҳна хобидаро дида гул–гул шукуфт. Сими зангзадаву пораи пахтакӯҳна, резини пӯсидаву тахтачаи меҳдорро низ ба хурсандӣ гирифта ба кисааш андохт. Дар аснои ин ҳаракатҳо пай дар пай бинӣ мекашиду бо нӯги остинаш пок мекард ва тамошобинон беист меҳандиданд.

– Ҳасанҷон, дар миёнат чӣ овезон? –пурсид бачаи курси–нишин.

киссаҳои худро бо ташвиқу тарғиби ӯ навиштаам. Хусусан барои навиштани қиссаи аввалинам, бо номи «Рӯзномае, ки бояд навишта мешуд» соли 1981 дар маҷаллаи «Машғал», (ҳоло «Истиқбол») чоп шуда буд, аз ман камтар ташвиш накашидааст. Номи қиссаро низ ӯ гузоштааст.

Агар меҳрубониву ғамхории ин марди шарифу зариф намебуд ва агар қиссаи аввалинам нашр намегардид, шояд ман дигар қиссаҳоямро наменавиштам. Нозирҷон Боҳирӣ аҷаб як ҳислати нодир дорад. Мабодо ягон воқеаро ба ӯ дар омади гап ҳикоя кунӣ, ӯ бодикқат гӯш дода мегӯяд:

– Агар нақлатро бо рангу оби бадеӣ нависӣ, – қиссаи хубе мешавад.

Ҳол он ки чунин фикр дар гӯшаи хоҳири ман набуд. Нозирҷон танҳо бо ҳамин гап қонеъ намешавад, балки қисса–атро ана ин тавр ё ана он тавр сар карданат мумкин» – гӯён як олам маслиҳати муфид медиҳад. Бачаҳои азиз, бояд ба диққати шумо расонам, ки ин гуна меҳрубониҳоро аз Нозирҷон на фақат ман, балки бисёр ҳамқаламон, хусусан ҷавонон низ дидаанд. Меҳоҳам, ки рафиқи ғамхору ғамгусори мо ҳамеша сиҳат, саломат бошад. Аз килки гуҳарбораи ғазалҳои ширину шеърҳои шакарин рӯи коғаз ояд ва муштоқони эҷодаш ҳамеша шахдком бошанд.

ОФАРИН БАР ТУВУ БАР ХОМАИ МУШКИНРАҚАМАТ

Чанде пеш романи машҳури адибаи амрикоӣ Бел Кауфман «Ба боло, ба нардбоне, ки поён мебарад» («Верх по лесницу ведущей вниз»)– ро хондам. Аз сарсухани китоб аён шуд, ки муаллиф ин романаширо аввал дар шакли ҳикояи хурд навишта, ба чанд нашрияҳо фиристода, ҷавоби рад мегирад. Ин ҳикоя аввалин чизест, ки адиба навиштааст. Вай аз ҷавоби рад гирифтани аз ҷониби ходимони рӯзномаву маҷаллаҳо рӯҳафтада нашуда, онро боз ба нашрияҳои дигар мефиристад. Соли 1962 оқибат маҷаллае ҳикояи Бел Кауфманро бо ороиши хуб чоп мекунад.

Рӯзи аввали ба фурӯш баромадани маҷалла як ношири ботадиру ҷашми кордон ба ҷустуҷӯи адиба меояд ва бо ӯ

Бесабаб зӯре биёзорд дили нозӯрро,
Бегуноҳ бино агар таҳқир созад кӯрро.
Бегаме вайрон намояд хонаи занбӯрро,
Дидаю доништа зеро по гузорад мӯрро,
Аз ғазаб чун мӯи оташдида мепечам ба худ.

Ин гуна байтҳову шеърҳои самимӣ дар эҷодиёти шоири ширинкалом хеле бисёранд. Бастакорони номӣ Шарофиддин Сайфиддинов, Дамир Дӯстмуҳаммадов, Ҷӯра Охунов ва дигарон ба ашъори шоир оҳангҳои марғубу гӯшнавоз эҷод кардаанд. Қисми ин суруд таронахоро Нозирҷон Боҳирӣ махсус барои шумо, бачаҳо навиштааст, «Баҳори нозанин», «Соли нав» ва ғайра мисоли ин гуфтаҳост. Агар бо шеърҳои шоир амиқ шинос шуданро хоҳед, ман чанде аз китобҳои ӯро ном мебарам, ки шумо аз китобхонаҳо пайдо хоҳед кард: «Андеша», «Талош», «Дониш талабу бузургӣ омӯз» ва ғайра.

Мо дар боло гуфтем, ки Нозирҷон Боҳирӣ дар ривочу равнақи рӯзномаи «Анбоз» заҳмати зиёд кашидааст. Гӯшаҳои «Ғунча», «Шинос шавед», «Инҳо барои шумо менависанд», «Ғунчаҳои боғи санъат» ва ғайраро ташкил намуда, мазмун ва мундариҷаи саҳифаҳои адабии рӯзномаро хеле шавқовару рангинтар намуд. Тавассути ин гӯшаҳо аз эҷодиёти ҳуди бачаҳо, наврасон, донишҷӯён, адибони номие, ки барои кӯдакон менависанд, пайваста намунаҳо ҷоп карда мешуд. Қисме аз ғаълони ин гӯшаҳо имрӯз аллакай адибони баркамол мебошанд ва барои рушду равнақи адабиёти тоҷик ҳиссаи муносиб мегузоранд. Дар гӯшаи «Ғунчаҳои боғи санъат» дар бораи духтаракону писараконе лавҳаву очеркҳо ҷоп карда мешуд, ки онҳо дар сурудхониву раққосӣ ва сознавозӣ шавқу рағбат доштанд.

Нозирҷон Боҳирӣ адиби истеъдодшинос аст. Майда-тарин истеъдодро дар замири инсон хурд ё калон пай барад, барои арзи вучуд ва камолоти он ғамхориву меҳрубонӣ, маслиҳату насиҳати хешро ҳеҷ гоҳ дареғ намедорад.

Бачаҳо, ман ба шумо нисбати ин адиби бисёр ҳам ҳассосу нуктасанҷ, дар тариқи дӯстиву меҳрубонӣ беназир бо як олам арзи сипосу эҳтиром гуфта метавонам, ки бисёр

Хӯрчинкиса назди ҷӯрааш омада аз киссааш тамоми «боигарӣ»– аш: калид, меҳ, сим, чарм, резин ва дигар чизҳоро рӯи миз рехта ба намоиш гузошт ва ҳанӯз ҳам бинӣ мекашиду бо нӯғи остинаш пок мекард.

– Эҳа, ҷӣ қадар чизҳои «антиқа» доштаӣ, – гуфт бачаи курсинишин, – афсӯс, ки дар байни ин «боигарӣ»– ҳо як чизи асосӣ набудааст– дия.

– Ҷӣ хел чиз? –бо марок пурсид хӯрчинкиса,

– Як чизе, ки барои ту бисёр ҳам лозим.

– Ҳама чиз ҳаст, – гуфт хӯрчинкиса остинашро ба биниаш бурда.

– Э, офарин, – таҳсин хонд хӯрчинкисаро ҷӯрааш, – ба рӯзномаи девори як фелетон лозим буд, ҷӣ навиштанро намедонистам. Хайрият, ки омадию мушкилавро осон кардӣ. Баъд ба тамошобинҳо рӯ оварда ин мисраъхоро хонд:

Ҳасан дорад ду киса –мисли хӯрчин,
Дар он ду палла хӯрчин ҳаст ҳар чиз:
Калиду меҳу симу тахтача, низ –
Бучул, ғалтак, калова, чарм, резин...
Вале як чизи даркорӣ дар он нест,
Касе донад агар, гӯяд, ки он чист?

Дар ин вақт аз байни бачаҳо духтараке хеста ба сахна баромад ва ба хӯрчинкиса ишора кард:

Ба фикри ман, дар он хӯрчини пурбор
(На хӯрчин, балки ду дӯлоб анбор).
Миёни ранг бар ранг он ҳама «мол»
Ҳасан бо худ надорад дастурӯмол.
Бинобар он, агар вайро бубинӣ –
Ҳамеша остинаш пеши бинӣ.

Толорро садои чапакзаниву нидоҳои хушҳолона пур кард.

Ногоҳ байни чанд нафар ҷанҷол бархост, баъзеҳо якдигарро тела медоданд. Баъд фаҳмидам, ки дар миёни тамо-

шобинҳо низ хӯрчинкисаи ҳақиқие будааст. Атрофиён ўро масхара кардаанд, ки чанҷол аз он хестааст...

Бачаҳо! Шумо ин порчаи шеърро хонда ба зудӣ фаҳми-дед, ки муаллифи он Абдусалом Дехотӣ аст. Шоири ширин-калом шеъри «Ҳасани хӯрчинкиса»-ро солҳои панҷоҳум навишта буд ва ин шеър зуд писанди хонандагони бешуморе гардид. Чи тавре ки маълум шуд аз рӯи ин шеъраки басо дилнишин ҳатто дар мактабҳо сахнаҷаҳои ҳаҷвӣ намоиш медиҳанд ва онҳоро кӯдакон бо шавқи зиёд тамошо мекунанд. Аз ҳама муҳимаш дар ҳар як мактаб чандин қаҳрамони шеър вучуд дорад...

Ман ин сахнаҷаҳо тамошо карда манзараи дигареро пеши назар овардам. Дар бачагӣ вақти аз мактаб ба хона рафтан назди дарвозаи калоне духтараки тахминан панҷ-шаш солаи лӯндаяки сафедаки чингиламӯӣ дӯстрӯякero ҳамроҳи модари ҷавонаш медидам. Модараш:

О, баррачеки масти ман,
Биё давон: дукур-дукур!
Ҷаву алаф ба дасти ман
Биёю хӯр: кумур-кумур!
Наой, медиҳам ба гов,
Ки меҳӯрад: фашар-фушур...

Гӯён шеър мехонду духтарча воқеан ҳам мисли баррача «дукур-дукур» медавиду «кумур-кумур» алаф «меҳӯрд». Баъди «шикамчааш сер шуд»-ан «гусур-гусур» ракс мекард...

Шеъри «Баррачаи ман» низ, ки устод Дехотӣ барои хурдтаракон навиштааст, ба ҳама пиру барно азиз аст. Шеърҳои «Эй, булбулакони боғи дониш», «Шогирди Ленин мешавем», «Бунафша», «Фасли хушу иди хуш», «Модари меҳрубони ман» ва ғайра, ки Абдусалом Дехоти махсус барои шумо навиштааст, яке аз дигаре хубтару ширинтаранд. Аз ин ҷост, ки шеърҳои номбурдари мактабиён дар иду ҷамъомадҳои худ ҳамчун таронаҳои фараҳбахш месароянд. Шеърҳои ҳаҷвии ӯ «Талаба ё ки рангуборчӣ?», «Ҷон ширин ё велосипед», «Ба тақлидчии маймун», «Ҳасани хӯрчинкиса»-ро шумо, бачаҳо бо шавқи бепоён мехонед.

дондааст. Бисёр бачаҳо меҳоханд, ки дар мактаби миёна чӣ тарз таҳсил кардани шоири худро бидонанд. Боифтихор мегӯем, ки шоири маҳбубатон мактаби миёнаро бо нишони тило, факултаи таъриху филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо дипломи аъло хатм кардааст.

Соли 2005

ДӯСТИ МУШКИЛКУШО

Бачаҳои азиз! Қариб дар ҳар шумораи рӯзномаи дӯстдоштаатон «Анбоз» шумо ба таври мухтассар бошад ҳам бо чанд лаҳзаи ҳаёт ва эҷодиёти адибони ҳамзамон шинос мешавед. Имрӯз дар бораи адибе сухан меронем, ки дар пешрафту инкишофи рӯзномаи шумо хизмати шоистае кардааст. Ин адиб шоири хушилхон, шоири нозукбаён, сарояндаи шеърҳои ватандӯстиву панду ахлоқӣ Нозирҷон Боҳирӣ мебошад. Хурдтарин комёбӣ, аввалин меваи навниҳол, ба манзил расидани ҳар фарди роҳгумкардае шоирро ба вачду сурур меорад. Ҳанӯз солҳои ҳафтодуми асри гузашта дар китоби аввалинаш, ки «Андеша» ном дорад, ин сатрҳоро хонда будем:

Номуроде оқибат гар бар муроди дил расад,
Киштии дар баҳр раҳгумкарда бар соҳил расад,
Навниҳоле қад кашад, нашкаста бар ҳосил расад,
Корвоне бешикасту реҳт бар манзил расад,
Мебарам завқ аз адолатпарварии ҳаёт.

Аммо беадолативу нокасиҳо, таҳқиру озорҳо аз ҷониби ҷафопешагон шоирро ба ғазаб меоранд, ӯ чун мӯи оташдида ба худ мепечад ва хатман қалами худро чун теғ сӯи онҳо равона мекунад:

– Суруди Миллии Тоҷикистон! – Ҳама баробар бонг заданд.

– Акнун гӯед, ки ин шеърро кадом шоир навиштааст? – Акбар ба сомонаш савол дод.

– Гулназар! – боз баробар садо доданд бачаҳо.

– Ту шеъри ҳозир хондаатро аз кучо ёфти? – Пурсид Довуд.

– Аз кӯча, – гуфт Акбар шӯхиомез, – аз кучо мешуд, аз китоби Гулназар хондам. Хоҳед ин китобро ба шумо ҳам медиҳам.

– Аввал ба ман! – Даст бардошт Нуралӣ.

– Не, аввал ба ман! – гуфт Довуд.

Ҳар яке меҳост китобро аввалин шуда ба даст дарорад.

– Аз рӯи инсоф китобро пеш аз ҳама ба Довуд медиҳам, – гуфт Акбар. – Китобро нахустин шуда ӯ ба забон овард...

Бачаҳои азиз, шояд ингуна сӯхбатҳо дар ҳар мактаб, дар ҳар хонадон барпо гардад. Рӯзе нест, ки шумо шоири маҳбуб Гулназарро ба ёд наоред, зеро огози ҳар рӯз, чашнҳои ботантана, идҳову маросимҳои бошукӯҳ бо Суруди Миллии Тоҷикистон шурӯъ мешавад. Номи Гулназар азизи ҳар як хонадон аст. Албатта ин на фақат барои матни Суруди Миллиро навиштани, илова бар ин бо як олам шеърҳои бо забони ноб эҷодкардаш низ мебошад. Гулназарро калонсолон чӣ қадар дӯст доранду шеърояшро замзама кунанд, бачаҳо ҳам аз онҳо мондани нест. Зеро шоири маҳбуб барои кӯдакон бисёр шеърҳои таронаҳои дилнишин навиштааст. Ин шеърҳои пур аз меҳру муҳаббат эҷодшуда зуд ба дили хурдтаракон роҳ меёбад, шавқу ҳаваси онҳоро нисбат ба кишвари азиз, дарки тағйироти табиат афзун мекунад.

Китоби «Аз барои Гулизор», «Се кулчаи танӯрӣ», «Об омаду об омад», «Девори сабз»ро шоири хушиҳон маҳсус барои шумо, бачаҳо навиштааст. Инчунин Гулназар бароятон ҳикояҳо низ навиштааст, ки мисли шеърояш хеле ширину шавқоваранд.

Чанде пеш чашни шастсолагии шоири маҳбубро пиру барнои Ватан ботантана чашн гирифтанд. Гулназар Шоири халқии Тоҷикистон аст. Ҳукумати ҷумҳурӣ ӯро бо ҷоиҳои давлатии адабии Рӯдакӣ ва дигар мукофотҳо сарфароз гар-

Шоири маҳбуб Абдусалом Деҳотӣ меҳост барои кӯдакон боз бисёр шеърҳои дилпазир бинависад, вале марги беамон вайро дар айни камолоташ аз байни дӯстону ҳамқаламонаш бурд. Вале номи устод Деҳотӣ дар таърихи адабиёт, дар таърихи фарҳанги халқамон абадӣ зинда аст. Вай аз худ ҳам дар назму ҳам дар наср, ҳам дар соҳаи драматургияю ҳам тарҷума, ҳам дар омӯхтани адабиёти ниёгону забони тоҷикӣ мероси гаронбаҳое гузоштааст.

Яке аз асарҳои қиматбаҳои Деҳотӣ «Луғати русӣ–тоҷикӣ» мебошад, ки онро мутахассисону донишҷӯён ва ҳамаи корифодагон зиёда аз чил сол боз ғоида мебаранд. Меғӯянд, ки гӯё Деҳотӣ аввалҳо забони русиро нағз намендонистааст. Вақти тарҷума ё дигар зарурате ба яке аз дӯстони русидонаш муроҷиат мекардааст. Рӯзе, ин дӯсташ нимшӯхию нимҷиддӣ гуфтааст, ки акнун худат ҳам забони русиро нағз омӯзу маро гаранг накун.

Суханони дӯсташ ба Деҳотӣ саҳт таъсир кардааст, зеро ӯ дили ниҳоят ҳассосе доштааст. Вай забони русиро ба дараҷаи аъло омӯхта, асари хеле калонҳаҷм – «Луғати русӣ–тоҷикӣ»ро тартиб медиҳад, ки аз 45 ҳазор калима иборат аст.

Агар ӯ зинда мебуд, имрӯз синни муборакаш ба ҳаштод мерасид. Чанд рӯз пеш дар хонаи адибон бахшида ба ин муносибат маҷлиси ботантанае барпо гардид, ки дар он дӯстону ҳамқаламон муҳлисону фарзандони адиби маҳбуб ҷамъ омаданд.

Ҳозирин аз забони дӯстону ҳамқаламони шоир дар бораи арзиши баланди эҷодиёти адиб, инсони покизаву ғамхор ва ба тамоми камбудихо оштинопазир будани Абдусалом Пирмуҳаммадзода Деҳотӣ хотироти таъсирбахше шунданд. Дар даромадгоҳи ҳавлии шоир лавҳаи ёдгории гузошта шуд. Хизмати бузурги Деҳотӣ дар соҳаи илму фарҳанг ва адабиёт ҳеҷ гоҳ аз хоҳири халқ фаромӯш нахоҳад шуд.

Шумо, бачаҳо низ минбаъд бо эҷодиёти ин адиби сермаҳсул ба таври амиқ шинос мешавед ва мефаҳмед, ки устод Деҳотӣ дар панҷоҳ соли умри худ хизмати садсоларо ба ҷо овардааст.

Соли 1991

АЗИЗИ ПИРУ БАРНО

Панҷ- шаш нафар писаракон дар паси мактаб рӯи марғзор нишаста сӯхбат мекарданд. Танҳо Собирчон ба гап ҳамроҳ намешуд. Ғамгину хомӯш менишаст, ҳарфи чӯрахояш гӯё ба гӯшаш намедавромад. Ин ҳолати ўро пеш аз ҳама Довуд пай бурд, зеро бо Собир дар як парта мешинад. Бечора Собир имрӯз ҳам баҳои ду гирифт. Муаллими бераҳм ба рӯзномааш як дуи баднамо гузошт. Боз аз падару модар таънаю маломат мешунавад, боз ўро кӯчабарой намемонанд. То

дарсашро нағзакак тайёр накунад гӯё ҳабси хонагӣ аст.

Ана барои чӣ Собир хафаю озурда нишастааст. Ба ҳоли ӯ раҳми Довуд омад. Вай ғами чӯраашро сабук карданӣ шуда гуфт:

– Бачаҳо, агар ба ман монанд аз дунё рақами дуру нест мекардам, то ки афти хунукашро ҳеҷ кас набинад. Ана баъд...

– Ана баъд ҳама корро расво мекардӣ, – сухани Довудро буррид Акбар. – Он вақт туро ба ҷои «Довуд ду даст дораду ду по, ду чашм дораду ду гӯш» – чӣ мегуфтем? Канӣ гап зан!

Сухани Акбар диққати дӯстонро ба худ ҷалб кард. Ҳатто Собир беҳимоя нишаста низ беихтиёр сӯи Акбар нигарист. Акбар дид, ки ҳама ҷавоби саволро аз худӣ ӯ нигаронанд, суханаашро давом дод:

– Агар рақами дуру нест кунӣ, корҳо барҳам – дарҳам мешавад. Рақами ду ҳар лаҳзаву ҳар соат барои одам даркор ва зарур аст. Агар ҳамин хел намебуд, шоир дар бораи рақами ду шеър наменавишт.

– Аз худат гапхоро мебофӣ, – шак овард Шодӣ ба ҳарфи Акбар. – Гапат рост бошад, ку ҳамон шеърро хон, мо ҳам шунавем.

– Марҳамат, гӯш кун, – гуфт Акбар ва ин мисраҳои хеле содаву самимиро қироат кард:

«Ду»– ро кӣ бад гуфт

«Ду» меҳрубон аст!

«Ду» дастёр аст.

«Ду» ҷони ҷон аст!

Пойи ту чандто?

Дастӣ ту чандто?

Дорад ҳар одам

Ду дасту ду по

Якдаста бошӣ,

Кори ту мушқил.

Якпо наойӣ

Ба сӯи манзил.

Чашми ту чандто?

Гӯши ту чандто?

Якчашму гӯш аст

Сарсаҳти дунё!

«Ду»– ро кӣ бад гуфт?

«Ду» меҳрубон аст.

Баҳои «2» лек

Офати ҷон аст.

Шеърро шунида баҳси бачаҳо гармтар шуд.

– «Ду» ин қадар рақами даркорӣ будаасту қасе аз онҳо дар ин хусус ҳатто боре фикр нарондааст. Довуд ба Собир шӯҳиомез гуфт, ки аз «2» гирифтани ин қадар ҳам хафа нашавад. Ҳама барои муаллифи шеърро доништан боз сӯи Акбар нигаристанд.

–Ҳар кадоми шумо дигар шеъри ин шоирро аз ёд медонед, – гуфт Акбар.

Лаҳзае ҳама дам фуру бастанд. Акбар барои мушқили дӯстонро сабук кардан гуфт.

– Ин шеърро бо оҳангаш меҳонед.

– Баъзе адибонамон адабиёти кӯдаконро инкор меку-
нанд. Фикри Шумо дар ин хусус?

– Имрӯз қариб дар тамоми мамолики олам барои кӯдакон табобатхонахову истироҳатгоҳҳо, кӯдакистонҳо, рӯзномаву маҷаллаҳо арзи вуҷуд доранд. Дар табобатгоҳи кӯдакон табибони дасташон дар ҳамаи фаслҳо табиатан сардро ба кор намегиранд, то ҳангоми муоина дасти хунукашон ба пайкари нозуки вай нарасад. Голибан, кӯдакони тоҷик низ дар қатори бисёр чизҳои ба худ мутааллиқ адабиёти худро доранд. Адибонамон барои адабиёти кӯдакон аз устод Садриддин Айний сар карда, Мирсаид Миршакар, Абдусалом Дехотӣ, Гулҷеҳра Сулаймонӣ, Ғаффор Мирзо, Абдумалик Баҳорӣ, Болта Ортиқзода, Убайд Раҷаб, Наримон Бақозода, Ҷӯра Ҳошимӣ, Юсуфҷон Аҳмадзода ва дигарон хизмати босазое кардаанд. Имрӯз ҳам ба кӯдакон адибони боистеъдоде лозиманд, то барояшон бо дили гарму нарма асарҳо эҷод бикунанд, ки ба қалби кӯчаки кӯдакон гармиву нарма бахшанд, ба роҳи рост хидоят бикунанд. Бузургони адабиётмон низ дар гузашта кӯдаконро фаромӯш накардаанд. Қариб дар эҷодиёти ҳамаи онҳо доир ба одоби ахлоқ, илму дониш, касбу ҳунаро-мӯзӣ байтҳои фаромӯшнашавандаи пур аз панду ҳикмат мавҷуд аст.

Ғофил манишин, на вақти бозист,
Вақти ҳунаро асту сарфарозист!
Дониш талабу бузургӣ омӯз,
То беҳ нигаранд рӯзат аз рӯз.

Вале дар гузашта адабиёти кӯдакон мисли имрӯза дар як сатҳ набудааст. Медонам, ки бачаи китобдӯст асарҳои барои калонсолон навишташударо низ гирифта меҳонад, аммо адабиёти кӯдаконро ривочу раванг додан, сафи адибони барои кӯдакон эҷодкунандаро афзудан зарур аст, то кӯдак зина ба зина боло равад.

– Баъзеҳо дар он ақидаанд, ки асари бадеии барои кӯдакон навишташуда бо тасвири воқеаҳои ҳузнангез дили кӯдакро зик мекунад. Дар ин хусус андешаи Шумо чист?

акаи Фарҳод, ки зотан камгап аст, ҷои нишаста мон таърихист, мегуфт. Замоне дар ин ҷо ҳамроҳи падарам устодон Айниву Лоҳутӣ, Ҳабиб Юсуфию дигар инсонҳои мӯътабар нишаста, сӯҳбати гарм ороستانд.

Ман аз суҳанони акаи Фарҳод ба шавқ меомадам, ки дар қадамҳои шохсутунҳои адабиётмон нишастаем. Баъди реша-
кан шудани шахспарастии Сталин зиндагии тозае «душма-
нони халқ» оғоз ёфт. Домулло Зеҳнӣ ҳам аз «истироҳатгоҳ»-и дарозмуддат баргашта, ба рушди илму адабиёт миёро боз маҳкам бастанд. Эшон ба мо, шарикдарсони писарашон оид ба илму адабиёт сӯҳбатҳои шавқовару судманд мекарданд. Ҳар дафъа аз ҳикояти он кас дар бораи ягон нафар аз аҳли фазл, ки хидмати шоистае кардааст, маълумоти тоза мегирифтам. Ман аз забони эшон бори аввал номи Ҳамид Бақозодаро шунидам. Домулло Зеҳнӣ боре гуфтанд, ки ҷӣ тавр устод Лоҳутӣ меҳмони даргоҳашон шудаанд. Он рӯз Сухайлӣ Ҷавҳаризода, Дайламі ва Ҳамид Бақозодаи ҷавон низ ҳузур доштаанд. Устод Лоҳутӣ аз манзараи фараҳфазои Боғи Майдон ба вачду сурур омада, пайваста шеър мегуфтанд. Вақте ки ин ду байтро:

Ҳама наими Самарқанд сар ба сар дидам,
Назора кардам дар боғу роғу водию дашт.
Чу буд кисаву чайби ман аз дирам холӣ
Дилам зи сахни амал фарши хуррамӣ бинвашт...

Устод Лоҳутӣ тақаллум мекунад, аҳли сӯҳбат ба ғирев меоянд. Домулло Зеҳнӣ гуфтанд, ки аз ҳама бештар Ҳамид Бақозода дар ҳаяҷон буд. Вай сабру тоқат барбод дода меурсад:

– Устоди азиз, ин байтҳоро ҳамин ҳоло бадоҳатан гуфтед?

– Не, ҷонам, – посух додаст устод Лоҳутӣ, – ин шеърро қариб ҳазор сол муқаддам навиштаанд.

– Кошкӣ номи мубораки шоирро мегуфтед, – хоҳиш мекунад Ҳамид Бақозода.

– Бо ҷону дил, – розӣ мешавад устод Лоҳутӣ, – ҳоло номи шоирро ба забон оварам, шумо хоҳед гуфт, ки медонам.

Фаррухии Сиистонӣ. Нагуфтам, ки медонед. Сарчунбониатон ба ин гувоҳ аст. Фаррухии Сиистонӣ дар дарбори Султон Маҳмуди Ғазнавӣ хизмат карда, қасидаҳои зиёде навиштааст. Яке аз машҳуртарини онҳо «Қасидаи доғгоҳ» аст.

– Абдулҳамид ҷавони хушёру хушманд ва то дараҷае бебоқ ҳам буд, – мегуфтанд домолло Зеҳнӣ. – Ман инро хусусан ҳангоми «Сарфи забони тоҷикӣ»-ро ҳамроҳ навиштан ба ҳубӣ ҳис намудам. Фикрашро рӯирифт мекуфт, нимғурма гап намезад. Агар иштибоҳ кунад, узр пеш меовард. Дар ҳамаи сӯҳбатам, ки бо устод Лоҳутӣ доштем, синну соли вай аз шонздаҳ зиёд набуд. Мисли фарзанд дар меҳмондорӣ хизмат мекард. Чизи нафаҳмидаашро аз аҳли сӯҳбат мебард ва ин ҷуръати ӯ аз шавқу рағбати беандоза нисбат ба илму адабиёт доштан буд. Он рӯз намеронистам, ки ин наврасписар даре нагузашта, дар биступанҷсолагӣ ҳамроҳи ман барои шогирдонии синфи панҷ китоби «Сарфи забони тоҷикӣ»-ро менависад.

– Албатта, дар навиштани ин китоби хеле ҳам душвори сарташвиш бештар шумо заҳмат кашидаед? – пурсидам аз устод Зеҳнӣ.

– Синну соли ман ба панҷоҳ наздик буд, – гуфтанд устод Зеҳнӣ. – Албатта, нисбат ба Ҳамид Бақозода таҷрибаи беш дошам, вале Абдулҳамид на аз он ҷавононе буд, ки бори ҳешро ба дӯши дигаре гузарад. Мо китоби «Сарфи забони тоҷикӣ»-ро орому бе ҳеҷ гуна монса навиштаем, гӯям, ҳарфам чандон самимӣ намешавад. Лаҳзаҳое мешуд, ки болои як ҷумла, калима, – мегуфтанд домолло, – ва ҳатто як ҳарф баҳсу мунозира мекардем. Навиштаҳояш, иншояш ва фикру андешаҳояш нисбат ба ҳамкорону ҳамқаламонаш фарқ дошт. Қавитару пухтатар буд. Аҷоиб як ҷавони донишманди зирак ва беқароре буд, – бо ихлос нақл мекарданд домолло. – Солҳои бистуму сиюм рӯзномае набуд, ки дар саҳифаҳои он хабару мақолаҳои ӯ мунтазам рӯи ҷоп наоянд.

– Аз кучо ин қадар мавзӯ меёфтӣ зуд рӯи қоғаз меовард? – пурсидам боре аз домолло Зеҳнӣ, – ё ҳар як чизи дидааш диққати ӯро ба худ мекашид?

– Ҳаргиз ин тавр не, – гуфтанд устод. – Абдулҳамид аз тоифаи ҷавононе набуд, ки аз рӯи шиори «Ҳар чӣ пеш ояд –

ҳоямро ман барои ҷавонон навиштаам. Наврасон ҳар чӣ қадар хоҳанд, хонданашон мумкин. Ман ҳам аз наврасону ҷавонон гиламандам. Онҳо имрӯз хеле кам китоб меҳонанд. Аз як китоби нағз ба чандин саволи худ ҷавоб ёфтан мумкин аст. Ман ҳамаи наврасону ҷавононро китоби бадеӣ хонда адабиётшинос ё худ шоиру нависанда шавед, гуфтани нестам. Меҳоҳам, ки бештар ба фанҳои дақиқ рӯ оваранд. Доир ба ин фанҳо низ китобҳои зиёди илмӣ ҳаст, аммо асарҳои бадеиро низ мебард мутолиа кард. Адабиёт рағбани майна аст. Рағбани майна ҳар чӣ қадар зиёд бошад, фаъолияти меҳнатии инсон ҳамаи қадар хубтару зиндагӣ хуштар мешавад. Камдонӣ аз камхонист.

– Гулруҳсор, бисёр бачаҳо тавассути рӯзномаи «Анбоз» доништан меҳоҳанд, ки барои Шумо шеър навиштан осон аст ё наср?

– Раҳмат ба ҳар сеяш!

– Ман назму насрро бардаридам?

– Драматургияаш чӣ? Ҳар қасе, ки қаламрони ҳақиқӣ аст, медонад, ки назм аз наср душвор аст, наср аз назм. Модар ҳангоми таваллуди фарзанд: писар ё духтар яксон азоб мекашад. Асоси қор, навиштаи эҷодқор, хоҳ назму хоҳ наср, бояд мададқори мардум бошад.

– Аксар бачаҳо маънии ватандӯстиро ифтихор қардан аз Ватани ҳеш медонанд.

– Бо Ватани ҳеш ифтихор қардан хуб аст, аммо барои Ватан аз ифтихормандии забонӣ суд нест. Ватанро фарзандони доною бини бо меҳнату заҳмати ҳеш, қордониву ҷонбозихо, меҳру садоқати бепоён ободу зебо мекунад. Ватандорӣ на дар гуфтор, балки дар заҳмати ҳар яки мо зоҳир қардад. Бо зодгоҳу деҳу ноҳияи худ ифтихор қардан қам аст. Ватандӯсти қомил баҳри ҳар як гӯшаи кишвар нақшу ниғори дасту бозувонашро бояд гузарад. Ҳазор сол муқаддам Фирдавсии бузург бо тамоми ҳастияш гуфтааст:

Ҳама ҷои Эрон сарои ман аст,
Чу неку бадаш аз барои ман аст.

ШОИРАИ МАҲБУБАМОН МЕГЎЯНД: «КАМДОНӢ АЗ КАМХОНИСТ»

– Гулрухсори азиз, зодруз муборак бод! Ба Шумо табрикоти аҳли қалами рӯзномаи «Анбоз»-ро овардам. Ҳамагон мехоҳанд, ки Шумо доим сиҳату саломат бошед ҳамеша шеър нависед ва боз ҳам хушрӯтар бошед!

– Ташаккур. Ман ҳам ба шумо ва ҳамаи ходимони «Анбоз» осоишу сиҳатӣ мецоҳам. Хомашон тезу бурро бошад.

– Солҳои дар рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон», «Анбоз»-и имрӯза адои вазифа доштани-тонро фаромӯш накардед?

– Солҳои дар идораи «Пионери Тоҷикистон» кор карданам чун айёми кӯдакӣ софу мубарро дар хотирам доим маҳфуз аст. Ҳар гоҳ он солҳои хуррамиро ба ёд меорам, табъам кушода ва дилам ба хушӯш меояд. Чӣ қадар зуд гузаштанд он даврони хуши нотақрор.

– Бехтарин чизе, ки дар хотири Шумо аз он солҳо мондааст, чист?

– Аз рӯзномаи кӯдакон ман қатрае ё худ зарраеро бо худ бурдаам, ки онро бо ганҷу гуҳар ба даст овардан мумкин нест.

– Кошкӣ ин ганҷу гуҳарро аёнтар баён мекардед?

– Инсон ҳар қадар солхӯрда шавад, аз овони кӯдакӣ ҳазорон сол не, балки миллионҳо сол дур мешудааст. Хуш ба ҳоли касе, ки аз замони кӯдакӣ пораеро бо худ гирад.

– Баъзан аз забони шогирдони синфҳои болони мактаб нисбати Шумо чунин гиларо мешунавам: «Гулрухсор барои калонсолон як олам шеър навиштанду вале, мо, кӯдаконро фаромӯш карданд».

– Ман ба ин гилаи эшон он қадар розӣ нестам, чунки кӯдакон, хусусан, наврасон ҳамеша дар мадди назари мананд. Зеро байни онҳову ҷавонон як қадам роҳ аст. Аксари шеър-

хуш ояд» амал мекунанд. Вай аз овони чордахсолагӣ хома ба даст гирифта, ба навиштани хабарҳои хурд-хурд оғоз кардааст. Вай ҷавони сермутолиа ва хушфаросат буд. Ба шахси адофаҳм пайдо кардани мавзӯҳои ҷолиби диққат душворӣ надорад. Ин гуна шахсон атрофро на фақат бо дидаи бино, балки бо ҷашми дил низ муоина мекунанд.

Аз ҳикоеҳои муаллим фаҳмидам, ки Ҳамид Бақозода аз оғози солҳои сиёум қалами худро дар навиштани мақолаҳои тезу тунд низ санҷидаасту «Аброрҳои сурх ё прокурори қар», «Самариддин самара надорад», «Найрангбозии ниқоргирон» ном мақолаҳои ҷалели ин гуфтаҳост. Мақолаҳои танқидии Ҳамид Бақозода бештар хонандагони худро ёфтаанд. Муҳлисонии навиштаҳои ӯ ҳар шумораи рӯзномаҳоро интизор мешуданд, то аз навиштаҳои ин қаламкаши ҳақиқатнигор бештар хабардор шаванд, лаззат баранд, ғизои маънавӣ гиранд.

Домулло Зеҳнӣ ва бисёр дӯстони ҳамқалами Ҳамид Бақозода боварии комил доштанд, ки фардо аз нӯки хомаи ин ҷавони мудом беқарору мудом дар таку дав ҳикояҳо, қиссаҳои аҷоибу ғароиб рӯи қоғаз меоянд. Аммо ҷанги даҳшатовари солҳои 1941–1945 умеди умедворонро барбод дод. Ҳамид Бақозода гӯё умри кӯтоҳи худро пай бурдааст, ки ин қадар барвақт қалам ба даст гирифта, аз хабарҳои хурд то ба навиштани китобҳои бешумори дарсӣ мушарраф гаштааст. Номии ӯ фақат бо китоби «Сарф»-и ҳамроҳи устод Зеҳнӣ навиштааш низ дар олами илму адаб ҳамеша зиндаву ҷовид аст.

Инак, китоби мазкур – «Сарфи забони тоҷикӣ» пас аз ҳафтоду панҷ сол боз рӯи ҷопро дид. Ҳар чизе, ки дар деҳ бошад, рӯи табақ меомадааст. Имрӯз ин китоб ба дасти аҳли дилу аҳли дида, аҳли фазлу аҳли маърифат расида, монанди нони нав аз танӯр қанда, димоғро муаттару иштиҳоро қозгир мекунад. Бо дили шод ва бесаброна китобро варақ мезанед. Сатрҳои аввали онро меҳонед ва мисли як қиссаи шавқангез дигар онро аз даст намегузоред. Ба андеша меравед, ки ҳафтоду панҷ сол муқаддам донишмандони мо баҳри забондон шудани наврасон чӣ қадар заҳмат кашидаанд. Ин китоби таърихӣ имрӯз низ ба мактабиён сарфи забони тоҷикиро на камтар аз китобҳои дарсии кунунӣ меомӯзад. Ин

китоб аз чониби дилбандони домолло Зеҳнӣ ва Ҳамид Бақозодаи зиндаёд Фарруха Зеҳнӣ ва Ҷӯраҳон Бақозода таҳия шудааст. Рӯҳи падарон мададгоратон бод!

Соли 2010

Ў МАҲБУБИ ҲАМАГОН

Ходими рӯзнома чарангоси садои телефонро шунида гӯшакашро бардошт. Баъди чанд сония «хуб шудааст, муаллим, майлаш муаллим» гӯён гӯшаки телефонро боз ба чояш монд. Авзояш тағйир ёфт ва аз тиреза ба берун дергоҳ назар афканд. «Корро бало зад, аз дил гузаронд ходим. – Кошки ҳамон қиссаро намебурдаму худро дарди сар намекардам. Ҳамин қадар сол дар ғалладони миз меҳобид, нону ош намегуфт. Маро чӣ чин зад, ки ба

васваса афтода қиссаро ба Иттифоқи нависандагон бурдам. Гӯё ҳама муштоқи он бошанд.

Баъд ходим ба хотир овард, ки худӣ вай ба васваса наафтодааст, балки ҳамкоронаш ўро ташвиқ карданд, ки асарашро ба Иттифоқи нависандагон барад. Он ҷо бахши адабиёти кӯдакону наврасон ҳаст. Муҳокима мекунанд, маслиҳатҳо медиҳанд. Ана акнун чӣ шуд? Қиссаи аввалини вай, қисаи навмашқонаи вай ба дасти нависандаи саҳтгир афтод. Ба гӯши ходим ҳатто «шумо рафиқ фалонӣ» гӯён пурсидани адиби номдор тамасхур барин садо дод. «Ҳа, маро писхандкунон «рафиқ» гуфт, – аз дил мегузаронд ходим, Ту барин «рафиқ»–ҳо маро дарди сар мекунед. Гапаш ҳамин хел маънӣ дошт. Агар ин хел намебуд, маро бе «рафиқ» ном мегирифт. Эҳ, Худо, акнун чӣ хел ба назди вай меравам, чӣ хел бо ӯ рӯ ба рӯ мешавам. Кошкӣ қиссаи навиштаам ба дасти дигар адиб меафтод».

Тарсу ваҳми ходими рӯзнома бечо набуд. Вай аксар асарҳои ин адиби бузургро хондааст ва дар назди чунин

дори фаноро падруд гуфтанд. Парвардигор ба мо, шогирдон ҷои ба дидор расидан аз пой тобути устод бардоштанро насиб гардонда будааст. Ба назари ман дар осмони беканор ситораи дурахшоне хомӯш шуд, шахсутуни илму маърифат афтид, вале аз қаръи дилам гӯё садое ба гӯш мерасид: на, ситорае хомӯш нашудааст, шахсутун илму маърифат барҷост. Асарҳои пуркимати ӯ дар илми забоншиносӣ номи ўро ҳамеша зинда хоҳанд дошт. Шогирдони бешумораш ҷароғи маърифате, ки ӯ афрӯхта буд, ҳаргиз хомӯш нахоҳанд кард. Издиҳом тобути устодро ба теппаи обидаҳои Шоҳи Зинда мебароварданду чунин байтҳои Алишери Навоӣ, ки дар ғавти пири бузург–вораиш Мавлоно Абдурахмони Ҷомӣ гуфтааст, вирди забонам буд:

Эй ҳарими ҳарами қурби илоҳӣ ҷоят,
Тарафи чаннату фирдавс кучо парвоят?!
Чун шудӣ аз ҳарами мулк ба сӯи малакут,
Буд дар анҷумани хайли малак ғавғоят.
Тӯтиёни ҳарами қудс ба дил муштоқат,
Булбулони чамани унс ба дил шайдоят.
Кимӣёкори қазо меҳри дигар дод тулӯъ,
Чархро аз асари равшании симоят,
Нӯҳ фалак чархзанон омада бар фармонат,
Буда гӯё ба сари ҳар як аз он савдоят.
Шӯр дар олами арвоҳ биафтод аз он,
Ки ниюшанд ба ҷон нуктаи рӯҳафзоят.
Рӯҳи актоб расиданд ба истикболат.
Ҷони аввод фитоданд ба хоки поят.
Даст бар даст бибурданд туро то ҷое,
Ки дар ин ғамкада ҳам хостӣ онро роят.
Ту шудӣ восили мақсуди ҳақиқию бимонд
То қиёмат ба ҷаҳон шевану вовайлоят.

Соли 2002

Чӣ сабаб, ки турки мастам бари мо надида бигзашт?
Нанишасту нолаи мо даме ношунида бигзашт.

Устод ҳоло ба кадом як гӯшаи номаълуми хона назар
афканда табақчаро нохун мезаданд:

Зи паёми ваъдаи ӯ ки: «Чу шаб биёяд, оям»
Нағунудам ин ки шаб ҳам ба дами сапеда бигзашт.
Чу ҳилол пайкари ман ба тавозӯи дари ӯ,
Ба умеди ҷабҳасоӣ ба қади хамида бигзашт.

Ба ман ин суруди дилангез тавассути тӯю маъракаҳо ва
радио шинос бошад ҳам, ҳеҷ гоҳ ин тавр аз наздик бурро –
буррою таъсирбахш нашунида будам. Ҳоло савти гӯшнавози
муаллим аз дару тирезаҳо баромада ба саҳро паҳн мешуд.
Духтарон – шарикдарсонам гӯё ба назари ман шах шуда
мондаанд, ки мижа таҳ накарда аз омӯзгор чашм намеқан-
данд. Ман бори аввал ҷозибай суруд қуввай рӯҳонии инсон
буданашро дарк мекардам:

Зи ғами финок, Ҳоҷӣ, ба фиғон чаро нанолам?
Ки чу най зи найситонам ҳама кас бурида бигзашт

тараннум доштанд муаллим ва чехраи он кас ҳоло як шахси
мискину музтарибро ба назари сомеон чилвагар месохт. Дар
чашмони яке аз духтарони курси сеюм ашк ҳалқа зад. Навои
тасхиркунандаи муаллим катъ гардиду

– Салламно, додари азиз! – гӯён лаб ба таҳсини сурудхон
кушоданд Аслиддинов. – Аз овози форами шумо ҷумла мута-
ассир шудем. Чӣ хуш, ки дар ҷаҳон сурудҳои фараҳафзою
тарабангез ҳастанд. Онҳо баъзан занги дилхоро зудуда ба
тани хастаи кас нерую ба ҷонҳо ҳаловат мебахшанд.

Мо, шарикдарсон воҳӯрии баъди чилу як солро бе
муаллим мегузарондему худро тасалло меодем, ки насиб
бошад, баъди ду–се рӯз аҳволи устод беҳтар хоҳад шуд,
ҳамагон ба аёдаташон меравам. Вале дарего, ки ба дидори
муаллим охирин бор расидан насиб накарда будааст. Баъди
ду–се рӯзи дар бемористон хобидан омӯзгори маҳбубамон

нависандаи маъруф худро як шахси гунаҳгор барин ҳис
мекард. Ба назари ӯ чунин менамуд, ки бо ин повести нав-
машқонаи худ, вақти қимати нависандаро мегирад. Ӯ аз дигар
чихат низ тарсу бим дошт. Дар яке аз қиссаҳои адаби номӣ
персонажи асар тахминан чунин мегуфт: охирзамон мешавад,
як гурӯҳ одамон ба васвасаи китобнависӣ меафтанд. Онҳо ҳар
як гапи ба даҳонашон омадаро ба рӯи коғаз навиштан
мегиранд...»

Ходим фикр мекард, ки ин нависанда бешак ўро низ яке
аз ҳамин гуна шахсони ба васвасаи китобнависӣ афтодагон
мепиндорад. Бо чунин андешаҳо ходими ҳаваскор бо тарсу
хароси зиёд ба назди нависандаи бузург омад, вале ғайри-
чашмдошт адиб ўро бо чехраи кушоду бо меҳрубонӣ истиқбол
гирифт ва дар паҳлӯяш шинонд. Вай бемуқаддимаи зиёд
камбудихои қиссаи ўро як–як мегуфт. «Маълум, ки навиш-
таҳоям ба як пул намеарзидааст, – аз дил мегузаронд ходим, –
вагарна ӯ якбора гапро аз танқид сар намекард. Баъди
камбудихои ҷузъиро арз намудан нависанда гуфт, ки умуман
повести навиштаатон бад нест. Шумо ҳаёти кӯдаконро ба
хубӣ медонед, воқеаҳои қиссаро бо забони содаву фаҳмо
тасвир мекунед. Имрӯз қиссаатонро бо аъзоёни Шӯрои
адабиёти кӯдакону наврасон муҳокима мекунем. Фикри
дигаронро мешунавед, аз онҳо ҳулосаҳо мебароред.

Дар муҳокима фикрҳо гуногун буданд. Адаби номӣ он
рӯз се бор сухан ронд. Ҳамааш ба дастгирии ходими ҳаваскор
буд. Аз байн солҳо гузаштанд, он ходими ҳаваскор барои
кӯдакону наврасон чандин қиссаҳо навишт.

Бачаҳо! Шумо, албатта, ин сатрхоро хонда бесаброна
мепурсед, ки ин нависандаи бузург кадом нависанда бошад.
Номи ин нависандаи маҳбубро бобову бибиҳои шумо,
волидайнӣ шумо ва ҳамаи шумо ба хубӣ медонед. Номи ӯ дар
тамоми ҷумҳурӣ ва берун аз он ба ҳама маълуму машҳур аст.
Ин адиб Абдумалик Баҳорист. Дар зарфи зиёда аз панҷоҳ сол
ин кас барои мову шумо, бачаҳо «Ҷасорати доктор Мансур»,
«Ду моҳи пурмағал», «Ҷабрдида», «Шоҳидони шаҳид»,
«Гирдоб», «Модархонд», «Фирори ассистент», «Қаймоқи
гирди коса», «Умеди оянда», «Иштибоҳ» ва боз бисёр қисса-
ҳову ҳикояҳо, шеърҳову дostonҳо, асарҳои саҳнавию очеркҳо

навиштаанд, ки ҳамаи онҳоро мухлисони каломи бадеъ бо шавку завқи бепоён меҳонанд. Абдумалик Баҳорӣ яке аз он адибонест, ки баробари асарҳои зиёде эҷод кардан, инчунин мисли он ходими ҳаваскор дахҳо ҷавонони қаламкашро тарбия кардааст, ки имрӯз ҳар кадоми онҳо дар арсаи адабиёт роҳу равиш, сабку услуби ҳоси ҳудро доранд.

Синни мубораки адиби маҳбуб, Нависандаи халқии Тоҷикистон, дорандаи Ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдулло Рӯдакӣ Абдумалик Баҳорӣ ба 70 расид. Кормандони рӯзномаи «Анбоз» ва хонандагони бешумори он нависандаи маҳбубро бо ин ҷашни фарҳунда муборакбод менамоянд. Ба ӯ силоматии бардавом, ба қорҳои эҷодиаши қомебиҳои нав ба нав орзу мекунам.

* * *

Насим РАҶАБ – ходиме, ки устод Абдумалик Баҳорӣ қиссаи аввалашро хонда наздашон талабида буданд.

Соли 1997

БОҒБОНИ БОҒИ МАДАНИЯТ

Ҳар вақте ки муаллим Баҳориро мебинам, бениҳоят хурсанд мешавам. Чехраи ҳамеша кушодаву хандон, сӯхбати гарму гуворои муаллим ба зиндагӣ дили касро ҳарорат мебахшад. Давоми сӯхбати ширин латифаи намакине гуфта ғубори дилхоро мебароранд. Боре нашунидаам, ки доир ба асари тозаэҷодашон ҳарф зананд. Аммо дар бораи асарҳои ҳамқаламону шогирдон бо як самимияту ғамхории бепоён сухан меронанд. Дар ин лаҳзаҳо дилам аз шодию фараҳ лабрез мешавад. Шукр мекунам, ки чунин устод, чунин роҳнамо дорам ва албатта, мудом зери бори ҳиҷолат ҳам мемонам.

Барои он ҳиҷолат мекашам, ки чӣ қадар ҳам вақти қимати муаллим Баҳориро гирифтаам. Қариб ҳамаи қиссаҳои маро устод бо таҳаммул хондаанд, таҳрир кардаанд, дар зери калимаҳо хат кашидаанду дар варақҳои алоҳида фикру мулоҳизаҳои шонро навиштаанд ва ҳамаи ин қорҳои душвору дандоншиканро муаллим бедареғ мекунам. Шукр шумораи шогирдони устод кам нест. Акнун ҳисоб кунед, ки мо,

иваз кунанд. Ғаффоров ба донишҷӯёни соли охир, яъне хатмкунандагон дарс доштаанд.

Бегоҳии он рӯз мо баъди тановули макароншӯрбо ба хонаи донишҷӯёни курси сеюм, ки нисбатан калон буд, чамъ омадем. Муаллимон Аслиддинов ва Ғаффаровро аз пешгоҳи хона гузарондем.

– Дӯстони азиз! – ба мо муроҷиат карданд устод Ғаффоров. – Пагоҳ ман ба шаҳр меравам. Ба ҷои қамина домӯлло Аслиддинов омаданд. Гапҳои сахте, ки аз ман шунидед, ба дил нагиред. Касеро қасдан ҷанг накардам. Модом, ки мо аз баҳри хонаву ҷо, таҳсил баромада ба ин ҷо омадем, бояд чунон қор кунем, ки ба ҷамъият манфиатамон расад.

Муаллим Ғаффоров лаҳзае таваққуф карданд. Аслиддинов, ки дар синну сол нисбат ба Ғаффоров ҷандин сол калон буданд, аз фурсати истифода бурда, ҷилави суханро ба дасти худ гирифтанд:

– Рафиқони арҷманд! – гуфтанд он кас. Ғаффаровро пагоҳ ба шаҳр меғуселонем. Имшаб хурсандие барпо кунем, ки дӯстамон бо рӯҳи тозаю таъби хуш ба манзил бирасанд. Имшаб ҳар кас маҳорати ҳудро намоиш медиҳад. Ҳофизон суруд меҳонанду раққосон арғушт мераванд. Шеърдонҳо шеър меҳонанду зарифон латифа меғӯянд. Хоҳишмандам шаби хурсандиро ҳуди мӯхтарам Ғаффоров оғоз намоянд. Қанӣ йигитҳо, ба муаллим якто табақча биёред.

– Ин ҷи хел мешавад, – устод Ғаффоров ширин табассум карданд.

Бисёр аҷиб мешавад, – гуфтанд Аслиддинов. – Сарахбори базми ҷамъидамон ба зиммаи шумо. Сарахбораш, ки ҳуб шуд, албатта, интиҳояш низ хуш меанҷомад.

– Аз лутфашон сарафрозам, – гуфтанд муаллим ва табақчаро аз дасти шарикдарсамон Хайриддин гирифта ба нохунзанӣ пардохтанд. Ҳозирон сӯи устод мутаваҷҷеҳ шуданд. Ғаффоров бо овози базӯр шунаво табақчаро нохун мезаданду бо чехраи пуртабассум гӯё аҳли нишастро ягон– ягон аз назар мегузаронданд. Ниҳоят овози андаке хаста, вале форами он кас ба хона танин андохт:

посух бигирад. Ба ҳамин мақсад ба шаҳри Маскав меравад ва ба дидори устод Лоҳутӣ мушарраф мегардад. Чандин шеърҳои адиби забардастро азёд қироат карда ўро ба вачд овардааст ва ба саволҳои худ ҷавоби муфассал гирифтааст. Сипас ин духтараки мудом аз паи илму дониш ба шаҳри Киев рафта бо яке аз қаҳрамонони китоби нависандаи машҳур Антон Макаренко «Достони педагогӣ» вохӯрда, доир ба бисёр лаҳзаҳои барояш норавшан аз ин китоб ҷавоб ёфтааст.

Муаллим Ғаффоров дар бораи шогирди худ бо меҳру муҳаббат ҳарф мезаданд ва дар фуруварди суҳанҳои ӯ бо ифтихор гуфтанд, ки шогирдашон нисбат ба худ устод доир ба илмӯзӣ хеле пеш рафтааст.

Ман аз суҳанҳои муаллим ниҳоят мутаассир шудам. Он кас бо як фурутани ба ҳудашон хос дониши шогирдашонро нисбати худ болотар медонистанд. Ман дарёфтам, ки ба чунин ҳақиқатнигорӣ фақат инсонҳои бузург қодиранд, аммо бо одамон, хусусан бо шогирдон мушфиқу меҳрубон ва хоксор буданд. Мо, шогирдон ба хонаи устод мисли хонаи худ даробуро доштем, ба мо на ҳамчун шогирд, балки мисли дӯсти дар синну сол ва мақому мартаба баробар муносиат мекарданд. Дар ҳамон солҳои дури донишмӯзӣ вақте ки ба хонаи муаллим бо ягон коре меодадем ҳатман ягон хел таоми болаззатро хӯрда, баъд бармегаштем. Янгаи азизамон дар пухтани таомҳои лазиз беҳамтоянд. Бисёр вақтҳо устод бо хоҳиши дили мо, шогирдони як умр гушна ба завҷаи мӯхтарамашон пухтани таомҳои дилхоҳи моро мефармуданд.

Агар дар ин лаҳзаҳо меҳмони иззатманде дошта бошанд ҳам, моро ба ҷону ҳоламон намонда назди ӯ медароварданд ва баробари меҳмон ба мо ҳам меҳрубонӣ мекарданд. Дар ин лаҳзаҳо устод бағоят ширингуфтор мешуданд ва баъзан бо табакча сурудҳои классикӣ хонда меҳмондориро ба як базми фараҳбахши фаромӯшношуданӣ табдил медоданд.

Рӯзҳои аввали моҳи сентябри соли 1955 ёдам меояд, дар курси якум ҳанӯз як ҳафта ҳам дарс нахонда моро ба пахтачинӣ бурданд. Муаллим Ғаффоров ҳамроҳи мо буданд. Баъди даҳ рӯзи пахтачинӣ аз шаҳр омӯзгори фанни забоншиносӣ домолло Аслиддинов назди мо омаданд, то ки Ғаффоровро

шогирдон дар якҷоягӣ чӣ қадар вақти пурқимати устодро гирифтаем.

Лекин устоди азизамон некӣ накарда наметавонанд, Парвардигор тамоми вучудашонро бо некӣ сириштааст. Дар рӯзи аввали Наврӯзи фархундапай ба дунё омадани муаллим худ гувоҳи ин гуфтаҳост. Умри бобаракатро муаллим сарфи адабиёту фарҳанг кардаанд. Эҷодиёти он кас боғи бузурги сермеваеро мемонад, ки аз меваҳои шаҳдрези ин боғ ҳама коми худро ширин мекунанд. Қариб дар тамоми шоҳаҳои адабиёт устод Баҳорӣ асарҳо навиштаанд. Шеърҳои таронаҳо, манзумаҳои достонҳои ӯ чандин наслҳо хонда ба камол расидаанд. Бо қиссаҳои бешуморашон насри муосири адабиёттамонро ғановат бахшидаанд. Асарҳои драматикҳои ӯ зеби сахнаҳои театрҳо гардидаанд.

Бачаҳои азиз, ҳаминро ҳам бояд гӯем, ки устод Абдумалик Баҳорӣ бештарин асарҳои худро барои шумо навиштаанд. «Ошноҳо», «Дар оғӯши мактаб», «Қарзи ҷӯрагӣ», «Рубоҳ ва гург», «Ҳикоятҳо», «Ба сӯи моҳ», «Ватани Манас», «Мулоқоти аввалин», «Тиру камон», «Ду моҳи пурмағал» барин китобҳои ӯ ҳам ба назму ҳам ба наср махсус барои шумо мебошанд. Калонсолон, хусусан ҷавонон низ китобҳои бешумори адиби забардастро бо меҳру муҳаббат хонда баҳраҳо бардоштаанд. Китобҳои устод маслиҳатгар ва роҳнамои бемалоли мост. Мо аз ин асарҳои пурқимат пеш аз ҳама дарси одамгарӣ: одоби ахлоқ, илму дониш, касбу ҳунар меомӯзем. Ин асарҳо роҳи моро ба фардои нек мунаввар мекунанд.

ДИДОР БА ҚИЁМАТ

Охирҳои моҳи июни соли 2001. Мо, як гурӯҳ хатмкунандагони шӯъбаи тоҷикӣ факултаи филологӣ дорулфунуни давлатӣ ба номи Алишер Навоӣ шаҳри Самарқанд ният доштем, ки бо ҳам вохӯрда ёди ҷавонӣ кунем, гузаштаро ба ёд орему аз аҳволи шарикдарсон воқиф гардем. Омӯзгорони ғамхору мушфики худро дар маҳфиламон даъват намоем ва ба эшон арзи сипосу эҳтироми худро бирасонем.

Ростӣ, ҳангоми суроғи муаллимон як дараҷа хаставу малул шудем, зеро дар зарфи чилу як сол қариб ҳамаи устодони мо бар раҳмати Худо рафтаанд. Бо вучуди ин, мо то дараҷае худро хушбахт меҳисобидем. Шукри беҳад ба даргоҳи Худованд, ки омӯзгори аз ҳама ҳам азизу аз ҳама маҳбубамон Раззоқ Ғаффоров барҳаётанд. Ҳамагон дар дил орзу мепарваридем, ки устоди мӯхтарам дар ин маҳфили вохӯрӣ гули сари сабат хоҳанд буд. Асбоби нишотро омода сохтем ва фардо бояд сӯхбат биорем.

Яке аз шарикдарсон бегоҳӣ роҳи мазили устодро пеш гирифт, то ба маҷлиси шогирдон ширкат варзанд. Мутаассифона, шарикдарсамон хабари нохуш овард. Муаллим сактаи дил шуда ба бемористон афтодаанд. Гӯё лаҳзае қалбҳои пур аз шодиву сурури мо аз тапидан боз монд. Наход дар вохӯриё, ки солҳо боз интизораш будем ягона устоди зиндаамон иштирок накунамд!

Ниҳоят вохӯрӣ барпо шуд, аммо муаллим ҳузур надоштанд. Ба мо нафаси гарми муаллим ва суҳанҳои меҳроборашон намерасид...

Хотираҳо маро ба айёми наврасӣ мебаранд. Мо, як гурӯҳ хатмкунандагони мактабҳои шаҳри Самарқанд дар дил ҳаваси ба дарулфунун дохил шуданро доштем. Имтиҳонҳои нахустинро аз мо як ҷавони хеле ҳам зебову дилкаш, ки дар

синну сол андаке аз мо калонтар буд, мегирифт. Аз имтиҳони дахонӣ саволи якум тарҷимаи ҳоли Абулқосими Фирдавӣ буд. Ман дар ин бора ба тафсил посух додам. Чун дар бораи «Шоҳнома» суҳан оғоз кардам, муаллим маро аз гап боздошту пурсид:

– Аз «Шоҳнома» шеър аз ёд медонӣ?

Гуфтам:

– Бале.

Гуфт:

– Бихон!

Ман қариб чил мисраъ аз «Гуфтор дар ҳаҷвӣ Султон Маҳмуд» хондам. Муаллим шарҳи чандин калимаҳоро пурсид. Ман мувофиқи фаҳмиши худ ҷавоб додам. Муаллими ҷавон аз ман дигар саволҳоро напурсид. Ба дафтарчаи имтиҳонсупориам баҳои аъло гузошт ва дастамро фишурда гуфт:

– Ҷӯра, агар нағз хонӣ, адабиётчи хубе хоҳӣ шуд.

Аз ин суҳанҳо сари ман гӯё ба осмон расид, меҳостам болу пар бароварда ба тамоми дунё парвоз намоям. Гӯё омӯзгори мактаби оӣ дар вучуди ман гулхан афрӯхта роҳамро мунаввар кард...

Ба ҳаёлам яке аз рӯзҳои моҳи феввали соли 1956 буд. Мо дар курси дуҷум меҳондем. Омӯзгори адабиёти классикиамон Раззоқ Ғаффоров аз саёҳати чандрӯзаи шаҳри Душанбе баргаштанд. Қайфияташон хуш буду таассуроти зиёде доштанд. Фаҳмидем, ки пас аз хатми мактаби оӣ дар деҳаи Оҳалик, дар мактаби миёнае кор мекардаанд. Духтаре дар синфи даҳум бо либосҳои факиронаву пойафзоли кӯҳна ба дарс меомадааст, аммо дар таҳсил нисбат ба ҳамсинфон пешқадам будааст. Ҳар дафъа вақти дарс аз Ғаффоров чандин калимаҳои душвори дар шеърҳо бударо мепурсидааст.

Устод ёдовар шуданд, ки ин духтар бо суолҳои зиёди худ он касро маҷбур сохтааст китобҳои луғатро бештар варак зананду захираи луғаташонро афзун намоянд. Муаллим ана бо ҳамин шогирди худ дар шаҳри Душанбе вохӯрдаанд, ки дар курси сеюми Донишгоҳи омӯзгорӣ таҳсил доштааст. Назар ба гуфти муаллим ин духтарак шеърҳои зиёди устод Лоҳутиро аз ёд карда ба бисёр калимаҳои душворфаҳм дучор омада хостааст, ки ба саволҳои худ бевосита аз забони худӣ шоир

НАСИМ РАҶАБ

ҲИКОЯҲО АЗ ҲАЁТИ АДИБОН

Мухаррир	Авғонов Қурбон
Мухаррири	
техникӣ	Аваз Камолов
Тарроҳ	Зебо Қўраева

Ба матбаа 01.03.2011 супорида шуд. Ба чопаш 04.04.2011
имзо шуд. Андозаи 60x84 ¹/₁₆. Коғаз офсет. Чопи офсет.
Ќузьи чопӣ 13. Адади нашр 500 нусха.
Супориши № 31/2011

Муассисаи нашриявии «Маориф ва фарҳанг»-и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон. 734018,
ш. Душанбе, кўчаи Н. Қарабоев, 17.
Тел: 33– 93– 97, тел/факс: 33– 93– 97.
Е– mail: najmiddin@mail.ru

– Ҳеч гоҳ заҳрро шахд намегўянд. Адабиёт ойинаи ҳаёти
халқ аст. Ойина зеборо–зебо, зиштро–зишт менамояд. Дар
зиндагӣ аксари беадолатиҳоро калонсолон барпо мекунанд.
Вале бубинед, ки оқибати бади он ҳамеша ба сари тифлон
бармехўрад. Ҷанги шаҳрвандӣ ҳоло аз ёдҳо нарафтааст, аммо
талхиаш аз ҳама бештар ба сари кўдакон афтод. Қисме аз онҳо
на танҳо аз волидайн маҳрум монданд, балки худ низ як рўзи
хуш надида зери хок рафтанд. Инро ба кўдакони имрўза бояд
гуфт, зеро оянда дар дасти онҳост. Адабро аз кӣ омўхтӣ – аз
беадаб гуфтаанд. То хатои калонсолонро такрор насозанд.

– Шояд дар дил баҳри кўдакон орзуи қисса ё худ роман
навиштан доред?

– Дар дил мавзӯи қиссаҳову романҳои зиёд ҳобидаанд.
Умр вафо бикунату ақаллан қисмеро рӯи коғаз оварам.

– Дар ҳикояи «Афтоду афт»... мавзӯи як романи пурсўзу
гудоз аз китоби «Зан ва ҷанг» ниҳон аст. Оё рўзе онро аз сари
нав ба даст мегиред?

– Ҳар як сатри китоби «Зан ва ҷанг»–ро на бо ранг,
балки бо хуни дил навиштам. Бояд иқрор шуд, ки ин китоб
қатраест аз баҳр нисбати он ҷанги нангини ба сари халқи мо
расидаву ғаму кулфати беандоза оварда.

– Ба муштариёни рўзномаи «Анбоз» шояд орзуе ё худ
хошише доред?

– Доир ба рўзномаи «Анбоз» гапи бисёр дорам. Ҷӣ тавре
ки дар боло гуфтам, солҳои бехтарини ҷавониям дар ҳучраҳои
тангу тори идораи рўзномаи «Пионери Тоҷикистон» гузаш-
тааст. Он вақт ҳар як шумораи он қариб ним миллион нусха
чоп мешуд. Рўзнома бисёр анъанаҳои хуб дошт. Аксари кор-
мандонаш аз ҷавонони ғамхору муттақои якдигар иборат
буданд.

Меҳоҳам, ки ҷумҳуриамон рўз аз рўз ривочу раванқ ёбад
ва мазмуну мундариҷаи рўзномаи «Анбоз» мисли пешина,
«Пионери Тоҷикистон»–и собиқ ибратбахш бошад. Баҷаҳо
минбари ҳақиқии худро соҳиб бошанд. Охир нисфи зиёди
аҳолии ҷумҳуриамонро кўдакон ташкил медиҳанд.

– Барои сўҳбат як ҷаҳон ташаккур!

– Саломат бошед.

МАҲБУБИ ДИЛҲО

Дар шаҳри Самарқанди овоза-дор маҳаллаву мавзеҳои зиёде ҳастанд, ки номи яке аз дигаре зеботару хуштару ачибтар: Боғи майдон, Боғи баланд, Боғи шамол. Боғи зоғон, Чилсутун, Чунгул, Лолазор, Мӯлиён, Галаосиё... Ин маҳаллаву мавзеҳо эҳтимол ҳазорон сол боз арзи вучуд доранд. Ҳар яке аз ин ҷойҳо бо хусусиятҳои хоси худ маълуму машҳуранд. Агар Боғи баланду Боғи майдон бо анчири шакаринаш ном бароварда бошад, мавзеи Галаосиё чӣ тавре ки аз номаш аён бо осӣҳои бешумору нони осӣғиаш шӯҳрат дорад.

Айёми бачагии мо Оби раҳмат аз баландӣ мисли чандин шаршара ҷорӣ шуда осӣҳои бешуморро ба ҳаракат мебаровард. Нонвойҳои чирадасти Самарқанд аз орди ҳамин осӣҳо нонҳои хуштамӯ хушмазаи дар олам машҳурро мепохтанд.

Ҳар касе, ки бори аввал ба Галаосиё меомад, аз манзараи зебои он дергоҳ чашм канда наметавонист. Ҷӯйбору осӣҳои бешумор ҳар як бинандаро мафтун мекард. Болотар аз Галаосиё расадхонаи Улуғбек воқеъ аст, ки аз он ҷо пой сайёҳон канда нест. Дар рӯ ба рӯи расадхона анҷирзорҳои Боғи баланду Боғи майдон доман паҳн кардаанд. Ана дар ҳамин ғӯшаҳои бихиштосо айёми кӯдакии шоири маҳбуи шумо, бачаҳои азиз Наримон Бақозода гузаштааст. Дар чунин ҷойҳо умр гузаронида шоир нашудан ҳам мумкин нест. Вай, ки аз бачагӣ ҷӯянда буд, ҳар чиз диққаташро ба худ мекашид, ҳодиса, воқеаҳои аҷоибро ғароиб дар хотираш нақш мебад. Аз як тарафи Боғи майдон рӯзу шаб поезд бо қатораҳои бешумораш мегузашт. Наримон чун ҳамаи ҳамсолонаш ҳаракати қатораҳоро бо шавқ тамошо мекард, аз «мусиқии» ғӯшнавози поезд, ки ҳамеша «патакиш-патакоф» гӯён дар тоз мегузашт, ба шавқ меомад.

Ҳамеша ҳамроҳи мост.....	100
Дили пурорзу дорад.....	102
Дӯсти бачаҳо.....	105
Мусоҳиба бо нависанда Болта Ортиқзода.....	107
Чехраи нуронӣ.....	110
Адибе аз мактаби мо.....	112
Қамоли ҳамнишин бар ман асар кард.....	114
Ҳама дӯсташ медоранд.....	117
Муаллимро шинохтем.....	119
Умри бобо дароз бод.....	121
Боз як ҳамадон бошад.....	123
Шеърбарак.....	126
Қамбудии чиддӣ.....	129
«Шеърҳои ҳамаҳону ҳамадони устод».....	130
Ҷавони шармгин.....	132
Аз паси шаб субҳ медаманд.....	135
Мукофоти амал.....	138
Шоири ҳимматбаланд.....	140
Боз сандуқчаҳо оред.....	141
Нависандаи сеҳрбаён.....	143
Ҷозибави шеъри шоир.....	144
Тир то ҳол дар пайкари ман.....	146
Дилафрӯз Иқромӣ. Бо падар фаҳр дорам.....	150
Бобой Зеҳнӣ.....	152
Мактуб аз он дунё.....	156
Шӯҳрати як шеъри шоир.....	159
Қитобе, ки ҳама меҳонанд.....	160
Хотираву онҳо абадист.....	162
Ҳизмати садсола кард.....	164
Азизи пиру барно.....	168
Дӯсти мушқилкушо.....	171
Офарин бар туву бар ҳамаи мушқинрақамат.....	173
Бузургӣ ба ақл аст, на ба сол.....	176
Ӯ маҳбуи ҳамагон.....	180
Боғбони боғи маданият.....	182
Дидор ба қиёмат.....	184
Шоираи маҳбубамон меғӯянд :«Қамдонӣ аз қамхонист».....	190
Маҳбуи дилҳо.....	194
Мероси гаронбаҳои шоир.....	197
Аз нӯги ҳамир – фатир.....	199
Садсола шавад.....	202
Илҳомаш ҷӯш занад.....	204

МУНДАРИЧА

Курбон Авғонов. Дўсти азизу арҷманд!.....	3
Дарғаҳи муқаддас.....	4
Умеди дили ниёзмандон.....	6
Мушқилкушои ҷавонон.....	9
Дарахти ҷовид.....	11
Муҳаббати шогирдон.....	16
Боз баҳор омад.....	18
Дунё ба умед.....	21
Доим бо шумо.....	22
Ҳаёти пур аз аҷоибот.....	25
Аз хосияти шеър.....	28
Бехтарин аргумон.....	31
Аз аҷиб ҳам аҷибтар.....	34
Сарояндаи орзуҳои ҷавонон.....	36
Сад меҳрувафо баҳри Ватан дар сухани ўст.....	38
Бӯи меҳру эътиқод.....	42
Аз шохбайтҳои шоир.....	45
Мафтуни ҷозибайи шеър.....	46
Нависандаи шумо.....	51
Гавҳаркаш.....	52
Адиби ҳақиқатнигор.....	53
Ёди шоир.....	55
Маҳбуби ҳама.....	56
Ҷазилати устод.....	58
Лаҳзаҳои қимату ғанимат.....	60
Рӯҳаш мададгор шуд.....	61
Умре асири худ кард.....	64
Адибайи хушқалом.....	65
Орзуи манн.....	67
Ба ивази меҳнат.....	68
Бобочонам меояд, бибиҷонам меояд.....	70
Забони ширини ӯ, баёни рангини ӯ.....	74
Дар рӯи замин баланд бувад овозам.....	77
Дарахти пурмева.....	82
Ин шеърро ҳам аз ёд мекунам.....	84
Роҳ ба дилҳои кўдакон.....	86
Нависандаи мо.....	89
Азони ту, азони ман.....	91
Шоирон ҳаргиз намемиранд.....	94
«Баҷаҳо аввалин тарғиботчиёни мананд».....	96
Сарояндаи зебоиҳои ҳаёт.....	99

Хотираи тоза ва қавии замони кўдакӣ буд, ки баъди ба камол расидан аз нўги хомаи ӯ чунин мисраъҳо мисли оби равон гўё дар рӯи коғаз рехтанд:

Патакиш– патакоф,
Аз таги кўҳи шикоф,
Рӯзу шаб дода овоз
Меғузарад паравоз,
– Паравози паҳлавон,
Канӣ ба мо бифаҳмон,
Оҷаҷонат кӣ бошад?
Отаҷонат кӣ бошад?
Кӣ туро калон кардаст?
Зӯру паҳлавон кардаст?

Достони «Паровоз», ки қариб аз сад байт иборат аст, яке аз достонҳои шавқовари Наримон Бақозода мебошад. Достон ба фаҳму завқи кўдакони хурдсол хеле ҳам фаҳмову мувофиқ мебошад ва ба забони равону ширин навишта шудааст. Шеърҳои ҳастанд, ки баъзан хонанда аз мутолиаи чанд сатри аввалаш дилгир шуда, китобро яқсӯ меғузарад, вале аз хондани достони «Паровоз» кўдак то рафт ба чўшу хурўш меояд. Пай намебарад, ки чандин байтҳои он аллакай ба хотираш нақш бастааст, чи тавр қариб дусад мисраъ шеърро хонда ба охир расондааст. Аз интиҳои шеър андаке маҳзун мешавад. Чаро шоири маҳбубаш ин шеърро дарозтар нанавишт. Вай меҳост, ки онро сер шуда хонад.

Сирри аз шеър «сер» нашудани мутолиакунанда дар чӣ бошад? Бешубҳа аз ҳама аввал воқеаҳои дар достон тасвир ёфта ва баъдан забони хеле ҳам ширину мусиқии шеър мебошад.

Достону манзумаҳои «Мўкичаи фалғарӣ», «Филбиби шуд сартарош», «Ақлаша хўрд Окила», «Соати ман» ва ғайраро на фақат хурдтаракон, балки акаву бародар ва волидайнашон низ бо мароқ меҳонанд. Падару модар, бибию бобоҳои аксари шумо, бачаҳои шеърдўст ашъори Наримон Бақозодаро хонда ба камол расиданд. Шумо низ анъанаҳои хуби онҳоро имрӯз бомуваффақият давом медиҳед. Охир

шоири дӯстдоштамон зиёда аз панҷоҳ сол боз шеър менависад. Агар фаромӯш накарда бошем, аввалин шеъри ӯ дар синфи нухӯм хонданаш дар рӯзномаи «Овози тоҷик» чоп шуда буд. Шоири рангинхаёлу ширинбаён дар зарфи ним аср бемуҳобот барои хонандагони хурдсоли худ хазинаи бои маънавиёт ба вучуд овард.

Бачаҳои азиз! Ин хазинаи беназир ба ихтиёри шумост. Чизе ки ба шумо лозим аст, аз хазина пайдо карда метавонед. Масалан, баъди чанде баҳори оламоро меояд. Меҳроҳед, ки дар васфи арӯси сол шеъраки тару тозае бихонед. Марҳамат, дари хазина боз аст. Боигарияш барои шумо:

Борон гузашту шуд ҷаҳон,
Хушранг чун рангинкамон!
Гӯй, ки наққоши Баҳор
Шуд аз паи нақшу нигор.
Бо мӯкалам бигрифта он
Аз ҳафт ранги он камон.
Молид ранги сурхро
Ба нӯли кабки хушсадо,
Сонӣ ба барги лолаҳо,
Бар ду рухи духтарчаҳо
Гуллола рӯи санг шуд,
Гелос оташранг шуд...

Дар кадом мавзӯе, ки хоҳед аз эҷодиёти пурбаракати Наримон Бақозода дурри мақсуд ба каф хоҳед овард. Либреттоҳои аввалини операҳои бачагонаи тоҷикӣ низ ба қалами ӯ тааллуқ дорад. Соли 1976 бачаҳои тоҷик дар Театри давлатии опера ва балети ба номи устод Айнӣ «Хонаи Заргӯшбӣ» ном операро тамошо карданд. Намоиши ин опера на танҳо барои бачагони тоҷик, балки барои ҳунарварони театр низ хурсандии фаромӯшнашаванда буд. Чӣ сон хурсанд ҳам нашаванд. Аввалин операи тоҷикӣ барои бачагон ба вучуд омад. Расо баъди ёздаҳ сол ҳамин театр операи «Ҷингилапо»-ро манзури бачагон гардонид. Либретои ҳар ду операро шоири пуркори шумо Наримон Бақозода навиштааст.

«Якшаба он ранҷ, ки модар кашид,
Бо ду ҷаҳонаш натавон баркашид».
... Одами нав то ки ба олам диҳад,
Хуни ҷигар гашт, тапиду тапид.
Баҳри сикҳатмандии тифли азиз
Ҷон ба гарав мондаву ҷонаш харид.

Шумо, бачаҳои шеърхону шеърпарасти, албатта, аз шоир Халифабобо андак гиламанд ҳам ҳастед. «Ҷаро аз ҳаёти пурҷӯшу хурӯши бачаҳо шеър наменависад?» Гилаатон тамоман дуруст аст. Воқеан ӯ барои шумо гоҳ-гоҳ шеър менависад.

Дар сӯҳбат аз ӯ фаҳмидем, ки Халифабобо хонандагони хурдсоларо ҳеҷ вақт фаромӯш нахоҳад кард. Имрӯзҳо як пойи ӯ дар мактаб аст. Бо кӯдакон пайваста вохӯриҳо мегузаронад. Дархосту хоҳиши шуморо ба назар мегирад, ба тапиши қалби дӯстони наврасаш гӯш медиҳад...

Умедворам, ки дар ояндаи наздик шеърҳои барои бачаҳо навиштаи ӯро аз саҳифаҳои рӯзномаву маҷаллаҳо ва аз китобхонаш хонда лаззат мебарем. Меҳроҳем ҳамеша саломат бошад у илҳомаш ҷӯш занад.

ИЛҲОМАШ ЧӮШ ЗАНАД

Дӯстони наврас шумо бо бисёр шеърҳои шоир Халифабобо Ҷумъазода, ки дар ситоиши Тоҷикистони азиз, модари меҳрубон навиштааст, шинос ҳастед. Мафҳуми Ватан, Модар барои шоир аз мафҳумҳои муқаддастарин ба шумор меравад. Шеърҳои ватандӯстонаашро ҳонда шумо бузургии Тоҷикистони зебою барно, Тоҷикистони озоду соҳибистиклоли рӯ ба пешравӣ овардари эҳсос мекунад. Аз тараққиёту комёбиҳояш шод мешавад. Худ низ барои равангу шукуфоии Ватани маҳбӯб камари хидмат маҳкам мебандад:

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Мулки пурфайзу пурэхсон.
Водии зарнисорат,
Домани сабзи кӯхистон
Чашмаҳоят чони кишвар,
Шаддаи марҷони кишвар.
Меваҳои шаҳрезат,
Зинате бар хони кишвар.

Дар ҳар як оила, дар ҳар як хонадон шахси мӯътабар падарону модарони шумоянд, хусусан, модар барои ба камолрасии шумо заҳмати зиёд мекашад. Барои ором ҳобидани фарзанд модар шабҳои дарозро дар сари гаҳвора рӯз мекунад. Бояд ҳамеша қадри модарро донем, то имкон ҳаст ба қорхояш мадад расонем, ташвишаширо сабук намоем, ки модар аз фарзандони дилбандаш шоду мамнун бошад. Аз камолрасии ҷигаргӯшаҳояш, қувват гирад, ифтихор намояд.

Ҳамин гуна ранҷу азияти модарро ба назар гирифта шоир Халифабобои Ҷумъазода шеърҳои зиёди хешро дар васфи ӯ навиштааст:

Аз ғаъолияти дромнависии ӯ Театри давлатии драматии ба номи Абӯлқосим Лоҳутӣ, Театри давлатии лӯҳтаки шаҳри Ҷалаловск, Театри давлатии лӯҳтаки шаҳри Душанбе низ бархурдоранд.

Доир ба эҷодиёти ғановатманди рангини устод Наримон Бақозода гап бисёр аст. Ҳар чӣ қадар саволе, ки дар ин ҳусус доред бештарин ҷавобро аз китобҳои шоири дарёдил ёфтан мумкин.

Соли 2010

МЕРОСИ ҒАРОНБАҲОИ ШОИР

Баъди чанд рӯз иде, ки ҳама интизораш ҳастанд, Наврӯзи оламафрӯз меояд, бо гулу лолаҳояш, бо қолини сабзу мунаққашаш, бо бунафшаву настанаш, бо нақҳати мушқу анбаринаш меояд. Аз қудуми Наврӯз на фақат дарахтон гулбасару дашту саҳро маҳмалпӯш мешавад, балки тамоми олами зинда низ ба чӯшу хурӯш меояд, паррандаҳо ба нағмапардозӣ медароянд:

Бедонаҳо: питпилик!
Саъбаяко: чиқчилик!
Қақрақақар қабақон,
Чаҳчаҳаҷаҷ булбулон.
Фохтаякон: куркурикур!
Қафтаракон бақбақур!

Дар фасли баҳор аз ҳама бештар шоирону нависандагон, санъаткорон ба шавқу сурур меоянд. Онҳо нозуктарин зебоиҳои баҳорро, ки ба дидани он чашми ҳама қодир нест дар шеърҳои худ тасвир намуда ба диққати аҳли завқ-шеърдӯстону зебоипарастон пешкаш мекунанд. Бубинед, шоири маҳбӯб Наримон Бақозода тозақориҳои баҳорро чи тавр ба чашми шумо ҷилвагар месозад:

Дар дараи Гулдара
Лола шукуфт яксара.
Яксара хандон ҳама,
Шоду ғазалхон ҳама.

Ин тарафат – питпилик!
Он тарафат – чикчирик!
Қақрақақар – кабкакон.
Ҷаҳчаҳаҷа – булбулон...
Яксара хандон ҳама,
Шоду ғазалхон ҳама.
Савти ҳазор ассалом!
Фасли баҳор, ассалом!!

Духтаракони бекарори дар чунбучӯлро ин тавр тасвир мекунад:

Сарвиноз гул мечинад
Дар лаби ҷӯ мешинад,
Дар рӯи оби зулол,
Акси руҳаш мебинад.

Ҷӯбор гуфто Сарвиноз,
Духтари кокулдароз,
Кокулу рӯят бишӯй,
Бо оби мо созу боз.

Рӯи хушат мешавад
Моҳи мунаввар барин,
Ҷингила кокулчаат
Сунбулаки тар барин.

Мо ин мисраъҳои самимири хонда бевосита Сарвинози дӯстрӯяки ҷингиламӯро пеши назар меорем. Мо ин гуна шеърҳои ширину хушоҳангро дар рӯзҳои тантанаи Наврӯз, айёми баҳори гулафшон аз забони шоир шунида лаззат мебардем:

Омад баҳори зебо
Дар кӯҳсору водӣ,
Хандид ба руҳи мо
Гуллолаҳои шодӣ

хурд менависад. Меҳоҳед, ки калонтар нависад, то, ки сершуда хонед. Ана ба ин чистон аҳамият диҳед:

Дар гуфтан панҷ «А» дорад,
Дар навиштан –як «а».

Онҳое, ки ба чистонёбӣ шавку ҳаваси калон доранду худ низ чистонҳои зиёде медонанд, чистони Азизи Азизро зуд меёбанд, аммо онҳое, ки ба чистонёбиву чистонмӯзӣ акнун мароқ пайдо кардаанд чанд лаҳза ғарқи фикру ҳаёл мешаванд. Як хусусияти хуби чистон ҳамин аст, ки касро ба фикру ҳаёл кардан, майнаро зуд ба кор даровардан водор мекунад. Ана ин чистонро низ бо диққат хонда ҷавобашро ёбед:

Худ кушта, худ гиристам
Бигӯ, ки чист дар дастам?

Фаҳмидед, ки ин чистон аз чистони дар боло хондаатон ҳам аҷибтару шавқовартар аст. Ҳикояю афсонаҳо, чистонҳову тезгӯякҳо ва дигар навиштаҳои Азизи Азиз дар китобхояш «Ҳикоя ва афсонаҳо», «Кӯҳ аз пайи кӯҳ», «Чашма», «Хандонак» ва ғайра чоп шудаанд. Акнун ин китобхоро кофта – ёфта хондан вазифаи шумост. Бачаҳои азиз! Синни нависандаи дӯстдоштамон ба панҷоҳ расид. Биёед, ўро аз тахти дил табрику муборакбод намоем. Бигзор, Азизи Азиз садсола шавад барои хонандагони бешуморааш асарҳои зиёде нависад.

– Солҳову моҳҳо боз ин китоб дар чевон истодааст. Борҳо ба шумо гуфтам, ки бо китоб дӯст бошед, дониш аз хониш аст. Китоб ҷаҳонбинии касро васеъ мекунад, забонаш бурро мешавад. Шеърҳои Гулбибӣ шуморо ба шавқ овардааст. Маълум, ки ӯ шеърҳои шоири маҳбӯб Наримон Бақозодаро азёд медонад. Ин шоир қариб дар ҳамаи соҳаҳо, ки диққати бачаҳоро ба худ ҷалб мекунад, шеърҳои бешуморе навиштааст. Дар васфи Тоҷикистон азизамон, манзараҳои зебоаш, долу дарахтонаш, гулу гиёҳхояш, обу чашмасоронаш асарҳои зиёде офаридааст. Достонҳо, манзумаҳо, сурудҳои дилнишину самимӣ, шеърҳои ҳаҷвӣ, пйесаҳову либреттоҳо ва қариб дар тамоми жанрҳои адабӣ асарҳо эҷод кардааст.

Он рӯз мо афсӯс хӯрдем, ки то ҳол дар бораи Наримон Бақозода қариб ҳеҷ чиз наметодонистаем. Гулбибӣ аз мо як сол хурд бошад ҳам, аз шеърҳои шоир Наримон Бақозода сатрҳои зиёде аз ёд медонад. Суханҳои бобоямон низ ба мо саҳт таъсир кард. Ману Зӯҳро «аз нӯги ҳамир – фатир» гӯён чанд шеъраки хеле ҳам ширину равони шоирро азёд кардем.

САДСОЛА ШАВАД

Хурдтаракони дӯстрӯ! Шумо аз саҳифаҳои рӯзномаву маҷаллаҳо, ки барои кӯдакон ҷоп мешаванд, зуд – зуд бо номи Азизи Азиз воমেҳӯред. Ҳикояҳо, афсонаҳо, чистонҳо, тезгӯяҳои навиштаашро бо шавқ хонда хурсанд мешавед. Агар ҳоло мактабрав набодед, акаю апа, падару модар онҳоро барои шумо қироат мекунанду ё худ мазмунашро мефаҳмонанд.

Ҳикояҳои Азизи Азиз аз афсонаҳоаш шавқовартаранд, афсонаҳоаш аз ҳикояҳоаш шавқовартаранд. Чистонҳоаш аз тезгӯяҳоаш хубтаранд. Хулоса, ҳамаи навиштаҳои Азизи Азизро ҳуди шумо ва ҳамсолонатон бо шавқу завқ меҳонед. Баъд фикр мекунад, ки чаро нави-сандаи дӯстдоштаатон ҳикояю афсонаҳоашро ин қадар хурд-

Кӯҳи булӯр аз сар
Бигрифт саллаашро,
Зад шона қоқуи зар
Мӯҳи маллашро.

Наримон Бақозода дар васфи Наврӯз, баҳори оламоро шеърҳои зиёде навиштааст, ки онҳоро кас хонда меҳру муҳаббаташ нисбат ба ватани маҳбӯб, зебоиҳои нотакрор, одамони номдор ва парандагону чарандагони он зиёд мешавад. Аксари шеърҳояшро шоири хушкалом барои шумо, хурдтаракони азиз бо забони ширину гуворо ва ба фаҳмиши шумо мувофиқ эҷод кардааст.

Вале сад афсӯс, ки мо имсол дар фасли баҳору иди Наврӯз шеърҳои шоири маҳбӯбамон – Наримон Бақозодаро бевосита намешунавем. Марги бераҳм ӯро аз байни ҳамқа-ламону дӯстонаш, хонандагони бешумори ашъораш, тамошобинҳои асарҳои саҳнавиаш ҷудо кард. Шоири озодахӯ дар рӯзи зодрӯзаш бисту шашуми январи соли ҷорӣ дар сини 74 солагӣ баъд аз ду рӯзи беморӣ ҳаётро, ки бисёр дӯсташ медошт, падруд гуфт.

Аммо номи ӯ ҳамеша зиндааст. Барои шумо, бачаҳои азиз Наримон Бақозода ҳазинаи бузургеро ба мерос гузоштааст. Ин достонҳои бешумору шеърҳои шакарбор, асарҳои саҳнавию очерку мақолаҳои бисёри ӯ мебошад.

АЗ НҶҒИ ҲАМИР ФАТИР

Ягон вақт таътили зимистона чун имсол дуру дароз набуд. Мо ҳатто муаллимонанро ёд кардем. Хайрият, ки дар нимаҳои моҳи январ ҳолаам бо духтараш Гулбибӣ ба хонаи мо ба меҳмонӣ омаду ҳамаанро хеле хурсанд кард. Худаш баъди як рӯз рафту аммо ба илтимоси мо розӣ шуда Гулбиро бо худ набурд. Ӯро мо қай боз надида будем. Вай дар синфи панҷум меҳондааст. Аз мо як сол хурд. Ману Зӯҳро дар синфи шашум меҳонем.

– Медонед шаҳри Душанбе ҷӣ тавр пайдо шудааст? – пурсид ноҳост Гулбибӣ аз ману Зӯҳро.

Мо аз саволи Гулбӣбӣ ҳайрон шудем. Чӣ тавр ҷавоб гардонданро надонистем.

– Диккат кунед, ман ҳозир мегӯям, – гуфт Гулбӣбӣ ва ин шеърро хонд:

Якта датсенти ҳисоб
Аз ду сар баҳри савоб,
Зарб зад баҳри мову ту
Рӯзи ШАНБЕ– ро ба ДУ
Гашт барпо бо ҳамон.
Ин ДУШАНБЕ – шаҳрамон.

Мо аз шеърхонии Гулбӣбӣ дар аввал ҳеҷ чиз нафаҳмидем.

– Ман ба шумо гуфтам, ки бо диккат гӯш кунед, – моро таъна зад духтари холаам, – ҳамон датсент рӯзи шанbero ба ду зарб зад, ҳосилаш душанбе шуд. Ана ҳамин тавр шаҳрамон – ДУШАНБЕ барпо гардид, фаҳмидед?

– Фаҳмидем, – гуфтем ману Зӯхро баробар, аҷоиб, Гулбӣбӣ, ин шеърро аз кучо ёфтӣ?

– Давомашро бишнавед, – хоҳиш кард ӯ:

Дар қитъаи Африқо
Олиме зӯри бало.
Зарб зад бо сад гурур
Мурғакашро ба шутур
Гашт пайдо ногаҳон
Як шутурмурғи калон.

– Бовар дорам, ки ин шеърро фаҳмидед? –бо аломати савол ба мо назар афканд Гулбӣбӣ.

– Фаҳмидем! –Баробар садо додем ману Зӯхро.

– Офарин! – Таҳсин хонд моро Гулбӣбӣ, – хӯш, ҳосили зарб чӣ шудааст?

– Ҳосилаш ШУТУРМУРҒ шудааст, – гуфтем мо. – Шеъри аҷоиб, боз хон.

– Бо ҷону дил, – розӣ шуд Гулбӣбӣ ва ин сатрхоро қироат кард:

Дар қариби шаҳри Ёш
Олиме боаклу хуш
Зарб зад бар дафтараи
Якта ХАРро ба ду ГҶШ.
Гашт пайдо дар ҷаҳон
Зоти ХАРГҶШ он замон.

Ману Зӯхро дар умрамон ин хел шеърхоро нахонда будем. Ба назари мо Гулбӣбӣ духтари ғайриодӣ менамуд. Ин хел шеърхоро аз кучо ёфта бошад? Вале Гулбӣбӣ номи шоиреро, ки шеърхояшро ҳозир хонд гуфта натавонист. Ин вақт бобоям омаду мушкили моро осон кард. Аввало барои китобдӯст набуданамон ману Зӯхро таъна зад. Баъд ба хона даромада китоберо баровард, ки дар рӯи муковааш сурати писарбачаи зебо дар лаҳзаи дарс тайёр карданаи тасвир ёфтааст.

Шеърҳои Гулбӣбӣ хонда ана дар ҳамин китоб аст, – гуфт бобоям. – Дар ин китоб ҳамин хел шеърҳои хаст, ки шумо онҳоро дар ғон китоби дигар ёфта наметавонед:

Ҳайтон, ҳайтон, ҳайтон– е!
Бузак сари майдон– е!
Бузғолаҳои шӯхаш
Шайтонтар аз шайтон– е!

Сафедакаш писарча
Давад ба сӯйи арча,
Хӯрад зи барги арча
Ғазида парча– парча!

Дигар – Бузичабону
Ҳамида бо ду зону,
Хӯрад зи лаб – лаби бом
Зи баргибеду бодом...

Бобоям давоми шеърро нахонда китобро пӯшид. Мо хостем китобро аз дасти ӯ гирифта давоми шеърро худамон хонем, аммо вай китобро надода гуфт: